ZECHARIA SITCHIN

LA ÎNCEPUTUL TIMPULUI

Prima Nouă Eră

• De ce Stonehenge a fost reconstruit şi reamenajat între 2 100 şi 2 000 î.H. şi în ce măsură această reorganizare se leagă de întâmplările uluitoare care s-au petrecut în Sumerul antic cam la aceeaşi vreme?

• Ce descoperiri surprinzătoare s-au făcut la Pedra Furada, pe care să se sprijine credinţa potrivit căreia această zonă a fost populată de oameni cu mai bine de 32 000 de ani în urmă, stabilind relaţii chiar şi cu alte culturi de peste oceane?

• Ce legătură există între Templul celor Trei Ferestre din Machu Picchu şi întâmplările străvechi ieşite din comun din Lagash şi Marea Britanie?

• Cum se explică faptul că cele trei faze identificabile ale construirii ansamblului Stonehenge coincid cu cele trei etape evidente ale populării Pământului?

La începutul timpului

„Sitchin este un cercetător remarcabil"

Kirkus Reviews

„De mii de ani, preoţii, poeţii şi oamenii de ştiinţă au încercat să explice cum a fost creat omul...De data aceasta, un savânt recunoscut a formulat o teorie care pare a fi cea mai surprinzătoare dintre toate."

United Press International

ZECHARIA SITCHIN

CRONICILE PĂMÂNTULUI
A 12-A PLANETĂ
RĂZBOIUL ZEILOR CU OAMENII
TREPTE SPRE CER
REGATELE PIERDUTE
ÎNTOARCEREA LA GENEZĂ
LA ÎNCEPUTUL TIMPULUI
SFÂRŞITUL LUMII – ARMAGEDON 2012

Editor Aldo Press, Bucureşti
© by Aldo Press, 2011
© by Zecharia Sitchin
titlu original: When time began

Toate drepturile pentru această versiune aparţin Aldo Press

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SITCHIN, ZECHARIA
La începutul timpului / Zecharia Sitchin ; trad.: Geantă Cristina. - Bucureşti : Aldo Press, 2011
ISBN 978-973-7945-88-4

I. Geantă, Cristina (trad.)

821.111(73)-4=135.1

Informaţii, comenzi ramburs, comenzi
pentru editare şi tipărire de cărţi şi broşuri
OP 76, CP 161, Bucureşti, 062590
Tel./Fax 0214341750;
Email aldopress@rdsmail.ro
www.aldopress.ro

fedprint
tipografie

ZECHARIA SITCHIN

LA ÎNCEPUTUL TIMPULUI

Cartea a cincea din
Cronicile Pierdute ale Pământului
La începutul timpului

Zecharia Sitchin

Cuprins:

Cap	Cuvânt înainte	6
1.	Ciclurile timpului	7
2.	Un calculator făcut din piatră	34
3.	Templele care priveau spre cer	60
4.	DUR.AN.KI–„Legătura dintre Cer şi Pământ"	89
5.	Păstrătorii secretelor	117
6.	Arhitecţii Divini	149
7.	Un Stonehenge pe Eufrat	180
8.	Poveşti despre calendar.	209
9.	Şi unde Soarele răsare.	235
10.	Pe urmele lor	267
11.	Exiluri pe un pământ nestatornic	304
12.	Era Berbecului	330
13.	Urmările	364

Resurse adiţionale
Index

Cuvânt înainte

Din cele mai vechi timpuri, pământenii şi-au înălţat privirile către cer. Cuprinşi de veneraţie şi fascinaţie, au luat cunoştinţă de fenomenele cereşti: poziţia stelelor, ciclurile Lunii şi Soarelui, mişcarea de rotaţie a unui Pământ înclinat. Însă cum a început totul, cum se va termina şi ce se va petrece în tot acest răstimp?

Cerul şi Pământul se întâlnesc la linia orizontului. De mii de ani, oamenii au văzut cum, la linia de întâlnire, stelele nopţii cedează locul lor razelor Soarelui şi au ales ca punct de referinţă momentul în care ziua şi noaptea sunt egale, anume echinocţiul. Ajutat de calendar, omul a calculat Timpul Terestru pornind de la acel moment.

Pentru ca cerurile înstelate să poată fi identificate, bolta cerească a fost divizată în douăsprezece părţi, cele douăsprezece case ale zodiacului. Dar pe măsură ce alte mii de ani s-au scurs, „stelele fixe" s-au dovedit a nu fi deloc fixe, iar ziua echinocţiului, ziua Anului Nou părea să se schimbe de la o casă zodiacală la alta. La Timpul Terestru a mai fost adăugat Timpul Astronomic, fapt care a corespuns cu începutul unei noi epoci, unei Noi Ere.

Pentru că ne aflăm în pragul unei Noi Ere, când răsăritul din ziua echinocţiului de primăvară va avea loc în casa Vărsătorului, spre deosebire de acum 2 000 de ani, când s-a întâmplat să fie în casa Peştilor, mulţi se întreabă ce ar putea aduce cu sine această schimbare: ceva benefic ori malefic, un nou început sau un sfârşit, sau lucrurile vor rămâne neschimbate?

Pentru a cunoaşte viitorul, trebuie să cercetăm trecutul, pentru că, de când a început să măsoare Timpul Terestru, omenirea a înţeles deja ce ar putea să determine Timpul Astronomic–venirea unor Noi Ere. Ceea ce a precedat şi a urmat după o asemenea Nouă Eră reprezintă o lecţie esenţială cu privire la rolul pe care-l avem noi înşine în curgerea Timpului.

1

Ciclurile timpului

Se spune că Augustin de Hipona, episcop în Cartagina romană (354 430 d.H.), cel mai mare gânditor din primele secole ale Bisericii creştine, cel care a îmbinat religia Noului Testament cu tradiţia platoniciană a filozofiei greceşti, a fost întrebat: „Ce este timpul?", iar răspunsul său a fost: „Dacă nu mă întreabă nimeni, atunci ştiu ce este; însă dacă vreau să-i explic cuiva care mă întreabă, nu ştiu ce să-i răspund."

Timpul este esenţial pentru Pământ şi pentru tot ceea ce se găseşte pe suprafaţa sa, ca şi pentru fiecare dintre noi, şi asta pentru că ştim, din experienţa proprie şi din observaţiile noastre, că ceea ce ne separă de momentul în care ne naştem şi de clipa în care încetăm să mai existăm este chiar TIMPUL.

Deşi nu ştim ce anume este Timpul, am descoperit diferite modalităţi prin care să-l măsurăm. Ne măsurăm durata vieţii în ani, ceea ce–dacă stăm să ne gândim–este un alt mod pentru a spune „orbite", pentru că asta reprezintă de fapt un „an" pe Pământ: durata de timp necesară Pământului, planeta noastră, pentru a parcurge o orbită completă în jurul astrului nostru, Soarele. Nu ştim ce este timpul, dar modul în care-l măsurăm ne îndeamnă să ne întrebăm: am trăi oare mai mult, ciclul vieţii noastre ar fi diferit dacă ne-am afla pe o altă planetă unde durata unui „an" ar fi mai mare? Am fi oare „nemuritori" dacă am trăi pe o „Planetă de milioane de ani"–aşa cum credeau, de fapt, faraonii egipteni, că vor trăi o viaţă de apoi eternă, odată ce li se vor alătura zeilor de pe „Planeta de mi-lioane de ani"?

Chiar aşa, există „dincolo" şi alte planete, ba chiar unele unde viaţa să fi avut o evoluţie similară cu cea de pe Pământ -ori sistemul nostru planetar este unic, viaţa pe Pământ unică, iar noi, oamenii,

suntem cu totul singuri–ori faraonii au ştiut ei bine despre ce au vorbit în Textele Piramidelor?

„Priveşte către cer şi numără stelele", i-a spus Yahweh lui Avraam, pe când încheia legământul cu acesta. Din timpuri imemoriale, omul şi-a înălţat privirea către cer, întrebându-se dacă se mai află şi alţii ca el dincolo, pe alte pământuri. Logica şi probabilitatea matematică, indică un răspuns afirmativ clar. Dar se pare că abia în 1991astronomii au descoperit, pentru prima dată, alte planete care să orbiteze în jurul altor sori din Univers.

Prima descoperire, în iulie 1 991, s-a dovedit a nu fi în întregime corectă. Anunţul venea din partea unei echipe de astromi britanici care, bazându-se pe observaţiile făcute în decursul a cinci ani, au ajuns la concluzia că un astru care se roteşte extrem de repede şi care a fost identificat ca fiind Pulsar 1 829-10 este însoţit de un „companion de mărimea unei planete", cu o masă de aproape zece ori mai mare decât a Pământului. Se presupune că Pulsarii sunt nişte stele neutronice foarte dense, care au colapsat pentru un motiv sau altul. Rotindu-se într-un mod ameţitor, ei emit pulsuri de energie radio în explozii regulate de mai multe ori pe secundă. Asemenea pulsuri pot fi monitorizate cu ajutorul radiotelescoapelor. Detectând o fluctuaţie ciclică, astronomii au presupus că o planetă care orbitează în jurul Pulsarului 1 829-10, o dată la şase luni, poate să determine şi să justifice fluctuaţia.

Dar astronomii britanici au fost nevoiţi să admită, câteva luni mai târziu, imprecizia calculelor efectuate, fapt care i-a împiedicat să-şi menţină concluzia potrivit căreia pulsarul ar avea, la o distanţă de circa 30 000 de ani lumină, un satelit planetar. Însă deja până în acel moment, o echipă americană făcuse o descoperire similară, referindu-se la un pulsar mult mai apropiat, identificat drept PSR 1 257+12–un soare care a colapsat la o distantă de numai 1 300 de ani lumină de noi. Astronomii estimează că a explodat aproximativ cu numai un miliard de ani în urmă şi că are, indiscutabil, două sau chiar trei planete care orbitează în jurul său. Cele două planete, despre care care se ştie cu siguranţă, ar orbita în jurul soarelui lor cam la aceeaşi distanţă la care o face Mercur faţă de Soarele nostru; cea de-a treia planetă posibilă ar orbita în jurul soarelui său aproximativ la aceeaşi distanţă la care Pământul orbitează în jurul Soarelui nostru.

„Descoperirea a stârnit speculaţii potrivit cărora sistemele planetare sunt nu doar un lucru destul de obişnuit, dar pot apărea chiar în anumite circumstanţe bine determinate", scria John Noble Wilford în ediţia din 9 ianuarie 1 992 a cotidianului *New York Times*; „oamenii de ştiinţă au afirmat că este foarte puţin probabil ca pe planetele ce orbitează în jurul pulsarilor să se găsească vreo formă de viaţă; însă rezultatele cercetărilor le-au dat speranţe astronomilor care vor întreprinde în toamna aceasta un studiu sistematic asupra spaţiului ceresc, în căutarea unor forme de viaţă extraterestră inteligentă."

Au avut atunci dreptate faraonii?

Cu mult înaintea faraonilor şi a Textelor Piramidelor, o civilizaţie antică–prima civilizaţie umană despre care se cunosc amănunte–se afla în posesia unei cosmogonii avansate. Cu şase mii de ani în urmă, în Sumeria antică, lucrurile despre care astronomii au aflat în 1 990 erau deja cunoscute: nu doar adevărata natură şi alcătuire a sistemului nostru solar (incluzând cele mai îndepărtate planete), ci şi ideea că în Univers se mai află şi alte sisteme solare, că stelele lor („sorii") pot colapsa ori exploda, că planetele lor pot fi aruncate afară din circuit, că Viaţa, într-adevăr, poate să fie astfel purtată de la un sistem solar la altul. Cosmogonia lor era una detaliată, explicată pe larg în scris.

Un text de mare întindere, scris pe şapte tăblişe, a ajuns iniţial la noi în versiunea sa babiloniană de mai târziu. Denumit *Epopeea Creaţiei* şi cunoscut pentru cuvintele sale de început, *Enuma elish*[1], era citit în public de sărbătoarea Anului Nou, care începea în prima zi din luna Nissan[2], totodată prima zi de primăvară.

Prezentând în linii mari procesul prin care sistemul nostru solar a luat fiinţă, textul de mare întindere descria cum Soarelui („Apsu") şi mesagerului său Mercur („Mummu") li s-a alăturat o planetă bătrână care se numea Tiamat, cum o pereche de planete,

1 Când în înălţimi, n.tr.

2 Luna Nisan, deosebit de importantă în calendarul iudaic, este luna eliberării poporului evreu, a ieşirii din Egipt, n.tr.

Venus şi Marte–(„Lahamu" şi „Lahmu") s-au inserat atunci între Soare şi Tiamat, urmate de alte două perechi de planete dincolo de Tiamat–Jupiter şi Saturn („Kishar" şi „Anshar") şi respectiv Uranus şi Neptun („Anu" şi „Nudimmud"), ultimele două fiind nişte planete necunoscute astronomilor până în 1 781 şi 1 846–şi cu toate acestea, cunoscute şi descrise de către sumerieni cu mii de ani în urmă. Dar „zeii cereşti" care abia apăruseră au început să se împingă şi să tragă unii de alţii, astfel încât din unii dintre ei au apărut sateliţii sau lunile. Din Tiamat, aflat în mijlocul unei familii planetare instabile, s-au desprins unsprezece sateliţi. Unul dintre aceştia, „Kingu", a crescut atât de mult în dimensiuni, încât a început să-şi însuşească atributele unui „zeu ceresc", adică ale unei planete. Astronomii moderni au ignorat întru totul posibilitatea ca o planetă să aibă mai multe luni, până când Galileo a descoperit cele mai mari patru luni ale lui Jupiter în 1 609, ajutându-se de un telescop. Dar sumerienii erau conştienţi de aceste lucruri cu mii de ani în urmă.

Potrivit Epopeii Creaţiei, veche de mii de ani, în acel sistem solar instabil, şi-a făcut apariţia un invadator dintr-un spaţiu îndepărtat, care nu se născuse în familia lui Apsu, ci aparţinuse unei alte familii solare, dar fusese împins afară şi rătăcea prin spaţiu. Cu milenii înainte ca astronomia modernă să afle despre pulsari şi stele care colapsează, cosmogonia sumeriană a preconizat existenţa altor sisteme planetare şi a unor aştri care colapsează şi explodează, expulzându-şi planetele în univers. Şi astfel, se povestea în *Enuma elish*, o asemenea planetă alungată, ajungând la marginile sistemului nostru solar, a început să fie atrasă spre interiorul acestuia. (Fig. 1).

Pe măsură ce a trecut de planetele din exterior, a provocat modificări prin care s-ar putea explica numeroasele enigme care încă dau de furcă astronomiei moderne–cum ar fi motivul pentru care axa lui Uranus este aproape paralelă cu elipsa, cauza orbitei retrograde a celei mai mari luni a lui Neptun, Triton, sau ce anume l-a împins pe Pluto din poziţia sa de lună, încât a devenit o planetă cu o orbită ciudată. Cu cât invadatorul era atras în centrul sistemului solar, cu atât avea să intre în coliziune cu Tiamat, ceea ce a provocat „Bătălia Cerească". În urma seriilor de coliziuni în care sateliţii invadatorului au izbit în mod repetat în Tiamat, planeta mai bătrână s-a despi-

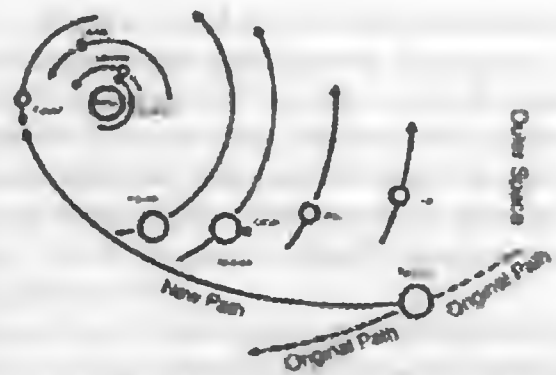

Original Path= Traiectoria originală; *New Path*= Noua traiectorie; *Outer Space*= Spaţiul cosmic

Figura 1

cat în două. O jumătate a fost sfărâmată în fragmente şi bucăţele, formându-se aşa numita „Centură de asteroizi" (între Marte şi Jupiter) şi nenumărate comete. Cealaltă jumătate, vătămată dar rămasă totuşi intactă, a fost împinsă pe o nouă orbită, devenind planeta căreia îi spunem Pământ („Ki" în sumeriană). Deviat odată cu aceasta, a fost şi cel mai mare satelit al lui Tiamat, care avea să devină Luna. Invadatorul însuşi a fost reţinut să orbiteze în permanenţă în jurul Soarelui, devenind cel de-al doisprezecelea membru al sistemului nostru solar (Soarele, Luna şi zece planete). Sumerienii i-au spus *Nibiru*–„Planeta traversării". Babilonienii au redenumit-o *Marduk*, în onoarea zeului lor naţional. După cum se afirmă în epopeea antică, în timpul Bătăliei Cereşti „sămânţa vieţii", adusă de Nibiru din alte părţi, a fost transmisă pe Pământ.

Filozofii şi oamenii de ştiinţă, în încercarea lor de a înţelege universul şi de a formula cosmogonii moderne, ajung inevitabil la problema Timpului. Este Timpul o dimensiune de sine stătătoare ori poate unica dimensiune veritabilă din univers? Oare Timpul este, într-adevăr, ireversibil? Prezentul face parte din trecut, ori este începutul viitorului? Pentru că, dacă aşa stau lucrurile, va mai avea oare vreun sfârşit? Dacă Universul există dintotdeauna, fără să aibă un început sau un sfârşit, atunci şi Timpul este lipsit de început şi de sfârşit, sau Universul a avut, într-adevăr, un început, fiind poate vorba de Big Bangul la care numeroşi astrofizicieni fac trimitere,

iar Timpul a început să existe odată cu Universul?

Cei care au conceput cosmogonia sumeriană de o uimitoare precizie au crezut, de asemenea, într-un Început (şi, în mod inexorabil, într-un Sfârşit). Este evident că ei au conceput Timpul ca pe o măsură, cel care impune ritmul şi care marchează începutul în saga cerească, întrucât cuvântul care deschide străvechea Epopee a Creaţiei, *Enuma*, înseamnă *Când*:

Enuma elish la nabu shamamu
Când în înălţimi cerul nu fusese numit
Shaplitu ammatum shuma la zakrat
Iar dedesubt, suprafaţa statornică (Pământul) nu primise niciun nume.

Trebuie să fi fost nişte minţi strălucite acelea care au închipuit o fază primordială când „nu a existat nimic în afară de Apsu, părintele lor, Mummu şi Tiamat"–când Pământul nu se formase încă şi şi-au dat seama că „big bangul" Pământului şi a tot ceea ce s-a găsit pe suprafaţa sa nu s-a produs în momentul creării Universului ori a Sistemului Solar, ci cu prilejul Bătăliei Cereşti. Abia în momentul acela a început Timpul Pământului, atunci când, separându-se de jumătatea din Tiamat care a devenit Centura de asteroizi („cerul"), Pământul a fost deviat către noua sa orbită şi a început să numere anii, lunile, zilele, nopţile, să măsoare Timpul.

Această perspectivă ştiinţifică, esenţială în cosmogonia, religia şi matematica antice, a fost formulată în multe alte scrieri sumeriene, în afară de *Epopeea Creaţiei*. Un text considerat de savanţi drept „mitul" lui „Enki şi al ordinii lumeşti", dar care este de fapt povestirea autobiografică a lui Enki, zeul sumerian al înţelepciunii, descrie momentul în care–Când–Timpul a început să ticăie pentru Pământ:

În zilele de demult,
când cerul a fost despărţit de Pământ,
În nopţile de demult,
Când cerul a fost despărţit de Pământ...

Într-un alt text, în cuvinte care se repetau pe tăbliţele de lut sumeriene, a fost formulată noţiunea de Început prin înşiruirea numeroaselor aspecte ale evoluţiei şi civilizaţiei care nu apăruseră înainte de evenimentul crucial. Până în acel moment, se afirma în text, „numele Omului nu fusese încă rostit", şi „lucrurile necesare nu apăruseră încă". Toate acele transformări au început să se producă numai „după separarea cerului de Pământ, după ce Pământul a fost despărţit de cer".

Nu este surprinzător faptul că aceleaşi noţiuni legate de începuturile Timpului erau frecvente în credinţele egiptenilor, care s-au dezvoltat după cele ale sumerienilor. În Textele Piramidelor (paragraful 1466) întâlnim următoarea descriere a Începutului lucrurilor:

Când cerul nu exista,
Când omul nu luase fiinţă,
Când zeii nu se născuseră,
Când moartea nu apăruse încă...

Aceste cunoştinţe antice universale, provenind din cosmogonia sumeriană, s-au oglindit în primul verset al Genezei, în prima carte a Bibliei evreieşti:

La început
Elohim a creat cerul şi pământul.
Pământul era lipsit de formă şi de viaţă
Întunericul pusese stăpânire pe Tehom[1] ,
Iar vântul Domnului îi tulbura apele.

Acum este clar că această poveste biblică despre creaţie are la bază texte mesopotamiene precum *Enuma elish*, unde *Tehom* înseamnă Tiamat, „vântul" semnifică sateliţii, în sumeriană, iar „cerul", descris ca „brăţara care a fost plăsmuită", Centura de asteroizi. Oricum, în privinţa Pământului, Biblia vorbeşte mult mai clar despre momentul de început. Versiunea biblică alege cosmogonia mesopotaminană numai din perspectiva separării Pământului de

[1] Abisul de ape de la începutul lumii, oceanul primordial, n.tr.

Shama'im, Brăţara care a fost plăsmuită, ca urmare a sfărâmării Tiamatului.

Pentru Pământ, Timpul a început odată cu Bătălia Cerească.

Povestea creaţionistă mesopotamiană începe cu formarea sistemului nostru solar şi cu apariţia lui Nibiru/Marduk, într-o vreme când orbitele planetare nu fuseseră încă fixate. Se sfârşeşte cu atribuirea formei actuale a sistemului nostru solar lui Nibiru/Marduk. Aceasta a constat în stabilirea unui anumit loc („poziţie") pentru fiecare planetă („zeu ceresc"), a unui traseu orbitar („destin") şi a unei mişcări de rotaţie, până şi a lunilor corespunzătoare. Într-adevăr, s-a considerat că planeta care le depăşea prin orbita sa pe toate celelalte, cea care „traversa cerurile şi cerceta împrejurimile" trebuie să asigure stabilitatea Sistemului Solar:

El a fixat poziţia lui Nibiru
pentru a determina limitele lor cereşti,
pe care nimeni nu trebuie să le depăşească sau să le poată ajunge...

El a stabilit pentru planete
divinele lor ceruri.
El veghează asupra lor,
determinându-le mişcarea.

Astfel, afirmă *Enuma elish* (a cincea tăbliţă, rândul 65), „El a creat Cerul şi Pământul"–acelcaşi cuvinte care apar în Cartea Genezei.

În urma Bătăliei Cereşti, Tiamat a fost eliminată din vechiul sistem solar, jumătate din aceasta fiind azvârlită pe o nouă orbită şi devenind Pământul, Luna a fost menţinută ca o componentă vitală a noului Sistem Solar, Pluto a fost detaşat pe o orbită independentă, iar Nibiru a fost adăugat ca cel de-al doisprezecelea membru al Noii Orânduiri cereşti. Pentru Pământ şi locuitorii săi, acestea aveau să devină elementele esenţiale care au determinat Timpul.

Rolul emblematic pe care cifra doisprezece l-a avut în ştiinţa sumeriană şi în viaţa de zi cu zi (în legătură cu cele douăsprezece

planete ale Sistemului Solar) ne-a însoţit milenii întregi, până-n zilele noastre. Sumerienii au împărţit „ziua" (de la afinţit la asfinţit) în douăsprezece „ore duble", păstrate în timpurile moderne sub forma celor douăsprezece ore ale ceasului sau a celor douăzeci şi patru de ore ale zilei. Cele douăsprezece luni ale anului s-au menţinut de asemenea, ca şi cele douăsprezece case ale zodiacului. Acest număr ceresc are şi alte semnificaţii, precum cele douăsprezece triburi ale lui Israel sau cei doisprezece apostoli ai lui Iisus.

Sistemul matematic sumerian se numeşte sexagesimal, adică „bazat pe raportul dintre unu şi şaizeci", spre deosebire de sistemul bazat pe raportul dintre unu şi o sută, aşa cum este cel metric (în care un metru este egal cu o sută de centimetri). Printre avantajele sistemului sexagesimal, se numără divizibilitatea cu doisprezece. Sistemul sexagesimal a progresat prin înmulţirea alternativă a lui şase şi zece: începând cu şase, înmulţind şase cu zece (6×10=60), apoi înmulţind acest număr cu şase şi obţinând 360–numărul aplicat de sumerieni cercului şi încă folosit atât în geometrie, cât şi în astronomie. Acesta, la rândul său, a fost înmulţit cu zece pentru a obţine *sar-ul* („conducătorul, stăpânul"), numărul 3 600, care era reprezentat prin gravarea unui cerc imens, şi aşa mai departe.

Sar-ul, 3 600 de ani ai Pământului, era perioada de orbitare a lui Nibiru în jurul Soarelui. Pentru oricine s-ar fi aflat pe Nibiru, acesta însemna numai un an al lui Nibiru. Potrivit sumerienilor, pe Nibiru se aflau, într-adevăr, alte fiinţe inteligente, care au cunoscut o evoluţie mult mai rapidă decât a hominizilor de pe Pământ. Sumerienii le spuneau *anunnaki*, însemnând de fapt „Cei care au venit din Cer pe Pământ". Textele sumeriene afirmă în repetate rânduri că *anunnakii* au venit pe Pământ de pe Nibiru în timpurile străvechi, iar când au ajuns aici au calculat timpul nu prin raportare la Pământ, ci la orbita lui Nibiru. Unitatea Timpului Divin, un an al zeilor, era aşa-numitul sar.

În textele cunoscute sub numele de Lista regilor sumerieni, în care este descrisă prima venire a anunnakilor pe Pământ, sunt enumerate domniile primilor zece lideri din rândul anunnakilor, înainte de Diluviu, măsurate în *sari*, ciclurile de 3 600 de ani pământeşti. De la prima aterizare până la Diluviu, potrivit acelor texte, au tre-

cut 120 de *sari*: Nibiru a orbitat de o sută douăzeci de ori în jurul Soarelui, ceea ce reprezintă 432 000 de ani pământeşti. S-a întâmplat ca, la a o sută douăzecea orbitare, atracţia gravitaţională a lui Nibiru să fie atât de mare încât a făcut ca învelişul de gheaţă care se acumulase pe suprafaţa Antarcticii să alunece în oceanele din sud, dând naştere valului de reflux imens care a înghiţit Pământul–marea inundaţie sau Potopul, preluată de Biblie din surse sumeriene mult mai vechi şi mai amănunţite.

Legendele şi înţelepciunea străveche au atribuit numărului 432 000 o semnificaţie ciclică ce depăşea ţinutul care se numea atunci Sumer. În *Hamlet's Mill*[1] , Giorgio de Santillana şi Hertha von Dechend, căutând un „punct de legătură între mit şi ştiinţă", au ajuns la concluzia că „432 000 era un număr plin de semnificaţii în străvechime". Printre exemplele pe care le citau, se număra legenda teutonică şi scandinavă a Valhallei, locaşul mitic al războinicilor ucişi, care în Ziua Judecăţii vor ieşi pe porţile Valhallei pentru a se alătura zeului Odin sau Woden în lupta împotriva giganţilor. Aceştia vor trece prin cele 540 de porţi ale Valhallei. Prin fiecare dintre acestea vor ieşi opt sute de războinici. Numărul total al eroilor războinici, au specificat Santillana şi von Dechend, era astfel de 432 000 . „Acest număr", au continuat ei, „trebuie să fi avut o semnificaţie străveche, de vreme ce reprezintă şi numărul silabelor din *Rigveda*", „*Cartea sacră a versetelor*", în limba sanscrită, în care sunt povestite legendele indo-europene despre zei şi eroi. Patru sute treizeci şi două de mii, scriau cei doi autori, „reprezintă o revenire la cifra de bază 10,800, numărul de strofe ale Rigvedei, fiecare strofă cuprinzând patruzeci de silabe" (10 800×40=432 000).

Tradiţiile hinduse asociază în mod clar numărul 432 000 cu *yugas* sau vârstele pe care le-au traversat Pământul şi omenirea. Fiecare *caturyuga* („mare yuga") era împărţită în patru yuga sau vârste ale căror durate mai reduse erau expresii ale numărului 432 000. Prima dintre ele, vârsta împătrită (4×432 000 =1 728 000 de ani), era de fapt vârsta de aur; aceasta era urmată de vârsta întreită a cunoaşterii (3×432 000 =1 296 000 de ani), vârsta dublă sau îndoită a sacrificiului (2×432 000 =864 000 de ani) şi, în sfârşit, era

[1] Moara lui Hamlet, n.tr

prezentă, vârsta discordiei, care va dura numai 432 000 de ani. Altfel spus, aceste tradiţii hinduse închipuie zece eoni, în analogie cu cei zece conducători sumerieni ai epocii dinaintea Diluviului, dar într-un interval de timp extins până la 4 320 000 de ani.

Într-un sens mai larg, astfel de numere astronomice bazate pe 432 000 erau aplicate în religia hindusă şi în tradiţiile legate de *kalpa*, „ziua" Stăpânului Brahma. Aceasta era definită ca un eon care cuprindea douăsprezece milioane de deva („ani divini"). Fiecare an divin era echivalentul a 360 de ani pământeşti. Prin urmare, o „zi a zeului Brahma" era echivalentă cu 4 320 000 000 de ani pământeşti–un interval de timp foarte apropiat de estimările moderne ale vârstei sistemului nostru solar–calculată prin înmulţirea lui 360 cu 12.

Totuşi 4 320 000 000 reprezintă multiplul de o mie al marilor yuga–amănunt asupra căruia a stăruit, în secolul al XI-lea, matematicianul arab Abu Rayhan al-Biruni, care a explicat că un kalpa este format din 1 000 de cicluri caturyuga. Calculele calendarului ceresc hindus ar putea fi interpretate, cu alte cuvinte, în acord cu teoria potrivit căreia în ochii Stăpânului Brahma o mie de cicluri nu însemnau decât o singură zi. Acest lucru ne trimite cu gândul la afirmaţia enigmatică din Psalmi (90:4) cu privire la ziua divină a lui Dumnezeu:

Căci înaintea Ta, o mie de ani
[sunt] ca ziua de ieri, care a trecut.

În mod tradiţional, afirmaţia a fost înţeleasă ca o trimitere simbolică la veşnicia lui Dumnezeu. Însă din perspectiva numeroaselor indicii ale influenţei sumeriene din Cartea Psalmilor (ca şi în alte părţi ale Bibliei evreieşti), este posibil să se fi dorit o formulă matematică precisă, oglindită de asemenea în tradiţiile hinduse.

Tradiţiile hinduse au fost aduse pe subcontinentul indian de către nomazii arieni sosiţi de pe malurile Mării Caspice, înrudiţi cu indoeuropenii care erau hitiţii din Asia Minor (Turcia de astăzi) şi cu hurrienii de pe cursul superior al râului Eufrat, de la care indoeuropenii deprinseseră credinţele şi înţelepciunea sumeriană. Se crede

că valurile de migrație ale arienilor au avut loc în mileniu al II-lea î.Hr., iar Vedele[1] n-ar fi fost compuse de om, ci de către zeii înșiși, într-o epocă anterioară. Cu timpul, diferitele părți ale Vedelor și literatura auxiliară derivată de la acestea (Mantrele, Brahmanele, etc.) au fost completate de *Puranele* non-vedice („Scrieri antice") și marile poeme epice Mahabharata și Ramayana. și în acestea predomină vârstele derivate din multiplii lui 3 600. Astfel, conform *Vishnu Purana*, „ziua în care Krishna va trebui să părăsească Pământul va fi prima zi a vârstei Kali; aceasta va continua pentru 360 000 de ani efemeri". Aceasta este o aluzie la faptul că vârsta prezentului, *Kaliyuga*, se împarte într-un revărsat al zorilor sau „crepuscul de dimineață", alcătuit din 100 de ani divini, care sunt echivalentul a 36 000 de ani pământești sau efemeri, vârsta însăși (1 000 de ani divini reprezentând 360 000 de ani pământești) și un amurg sau „crepuscul de seară", format din ultimii 100 de ani divini (36 000 de ani pământești), care se adaugă la 1 200 de ani divini sau 432 000 de ani pământești.

Profunzimea unor astfel de credințe într-un Ciclu divin de 432 000 de ani, reprezentând echivalentul a 120 de orbitări ale lui Nibiru, fiecare a câte 3 600 de ani pământești, ne îndeamnă să ne întrebăm dacă sunt numai niște calcule abile de aritmetică ori, într-un mod inexplicabil, un fenomen natural ori astronomic elementar, recunoscut în Antichitate de către anunnaki. În *A douăsprezecea planetă*, prima carte din seria *Cronicilor pierdute ale Pământului*, am arătat că Potopul a fost o calamitate globală anticipată de către anunnaki și care s-a produs datorită atracției gravitaționale exercitate de către Nibiru, planeta care se apropia de Pământ, asupra învelișului de gheață instabil de pe suprafața Antarcticii. Evenimentul a culminat cu sfârșitul abrupt al Ultimei Ere Glaciare cu circa 13 000 de ani în urmă, care a rămas drept o schimbare geologică și climatică majoră în evoluția Pământului.

Astfel de schimbări, cele mai îndelungate fiind ale epocilor geologice, au fost verificate prin studii efectuate asupra suprafeței Pământului și a sedimentelor oceanice. Ultima epocă geologică, numită Pleistocen, a început cu aproximativ 2 500 000 de ani în

[1] Cărțile sfinte ale hindușilor, n.tr.

urmă și s-a încheiat în vremea Diluviului. Este perioada în care au evoluat hominizii, *anunnakii* au sosit pe Pământ, iar Omul, *Homo sapiens*, a luat ființă. și tot Pleistocenului i-a corespuns un ciclu de aproximativ 430 000 de ani, care a fost identificat în sedimentele marine. Potrivit unor studii efectuate de o echipă de geologi coordonați de Madeleine Briskin de la Universitatea din Cincinnati, schimbările de la nivelul mării și înregistrările climatice din largul mării indică „o ciclicitate cvasiperiodică de 430 000 de ani". O asemenea ciclicitate periodică este în acord cu teoria astronomică a variațiilor climatice, care ia în considerare schimbările datorate oblicității (axei înclinate a Pământului), precesiunii (deplasării lente a axei de rotație) și excentricității (formei orbitei eliptice). Milutin Milankovitch, cel care a formulat teoria în anii 1920, a estimat că periodicitatea însemnată care a rezultat a fost de 413 000 de ani. Ciclul formulat de el și mult mai recentul ciclu Briskin aproape confirmă ciclul sumerian de 432 000 de ani, pământești datorat efectelor pe care le-a avut Nibiru: convergența orbitelor, perturbațiile și ciclurile climatice.

Astfel, „mitul" vârstelor divine părea să fie confirmat de adevărurile științifice.

Noțiunea de Timp apare în textele antice, deopotrivă în cele sumeriene și-n cele biblice, nu doar ca punct de început–„Când". Procesul creației este dintr-o dată pus în legătură cu *măsurarea* timpului, iar aceasta este, la rândul ei, legată de mișcările cerești determinabile. Conform versiunii mesopotamiene, pentru ca Tiamat să fie distrusă și pentru ca în urma coliziunii să ia naștere Centura de asteroizi și Pământul, Stăpânul Ceresc (invadatorul Nibiru/Marduk) a trebuit să parcurgă două orbite în sens invers. Potrivit versiunii biblice, i-a luat două „zile" divine pentru a realiza acest lucru. Să sperăm că până și fundamentaliștii vor fi de acord că acestea nu erau zile cu alternanța zi noapte, așa cum le percepem noi astăzi, pentru că este vorba de două „zile" care au trecut înainte de formarea Pământului (și oricum, ar trebui să luăm în considerare cuvintele Psalmistului, unde se spune că ziua Domnului era egală cu aproximativ o mie de ani). În mod evident, în versiunea mesopotamiană, Timpul Creației sau Timpul Divin este măsurat în

funcţie de parcurgerea unei orbite de către Nibiru, echivalentul a 3 600 de ani pământeşti.

Înainte ca legenda Creaţiei să înceapă să vorbească despre formarea Pământului şi despre apariţia formelor de viaţă pe suprafaţa sa, aceasta este o poveste despre stele, planete, orbite cereşti, iar timpul menţionat în ea este *Timpul Divin*. Dar imediat ce Pământul şi apoi Omul încep să fie punctele centrale ale legendei, percepţia asupra timpului se modifică şi se vorbeşte de un Timp Terestru, măsurat nu doar pe o scală aplicabilă spaţiului locuit de om, ci pe o scală ale cărei diviziuni (ziua, luna, anul) pot fi înţelese de întreaga omenire.

Chiar şi când menţionăm aceste elemente binecunoscute ale Timpului Terestru, trebuie să ţinem cont de faptul că toate trei sunt şi expresii ale mişcărilor cereşti -ale mişcărilor ciclice- presupunând o legătură complexă între Pământ, Lună şi Soare. Astăzi ştim că alternanţa zilnică dintre lumină şi întuneric, pe care o numim „zi" (sau douăzeci şi patru de ore) rezultă ca urmare a faptului că Pământul se roteşte în jurul axei sale, astfel încât este luminat de razele Soarelui pe o parte, în timp ce cealaltă parte rămâne în întuneric. Astăzi suntem conştienţi de faptul că Luna este întotdeauna la locul ei, chiar dacă nu o vedem, şi că este în creştere sau în descreştere nu pentru că ar dispărea, ci pentru că, în funcţie de poziţiile Pământului, Soarelui şi Lunii.[Fig.2] Luna ne apare fie luminată în întregime de razele Soarelui, fie întunecată pe de-a-ntregul de umbra Pământului, fie în fazele intermediare. Tocmai datorită acestei relaţii ternare, s-a observat, perioada de orbitare a Lunii în jurul Pământului creşte de la circa 27,3 zile („luna sideral㔠) la ciclul de aproximativ 29,53 de zile („luna sinodică") şi are loc fenomenul reapariţiei Lunii noi, cu toate consecinţele sale calendaristice şi religioase. Iar anul sau Anul Solar este, după cum bine ştim astăzi, perioada de timp necesară Pământului pentru a parcurge o orbită completă în jurul Soarelui, astrul nostru.

Însă nici aceste adevăruri fundamentale despre cauzele care au generat ciclurile Timpului Terestru (ziua, luna, anul) nu sunt tocmai evidente şi a fost nevoie de cunoştinţe ştiinţifice avansate pentru a se ajunge la ele, şi asta pentru că timp de aproape două mii de ani s-a crezut, de pildă, că alternanţa zi-noapte rezultă în urma rotirii

Sun's Rays= Razele soarelui; New Moon= Lună nouă

Figura 2

Soarelui în jurul Pământului sau pentru că, din vremea lui Ptolemeu din Alexandria (secolul al II-lea î.H.) şi până la „revoluţia copernicană" din 1 543 d.Hr., părerea necontestată de nimeni era că Soarele, Luna şi planetele vizibile se roteau în jurul Pământului, care era considerat centrul Universului. Ipoteza formulată de Nicolaus Copernic, potrivit căreia Soarele se află în centru şi Pământul nu este decât un corp ceresc care orbitează în jurul lui, ca orice altă planetă, a fost atât de revoluţionară din punct de vedere ştiinţific şi eretică din perspectiva religioasă, încât acesta a amânat scrierea marelui său tratat astronomic (*De revolutionibus coelestium*[1]), iar prietenii săi au amânat tipărirea sa până în ziua în care a fost omorât, 24 mai 1 543.

Cu toate acestea, este evident că în timpurile străvechi sumerienii aveau cunoştinţe despre relaţia ternară Pământ–Lună–Soare. Textul *Enuma elish*, descriind cele patru faze ale Lunii, le interpretează clar în raport cu poziţia Lunii faţă de Soare, în timp ce Luna se roteşte în jurul Pământului: o lună nouă la jumătatea lunii calen-

[1] Despre mişcările de revoluţie ale corpurilor cereşti, n.tr.

daristice, atunci când aceasta „rămâne nemişcată în opoziţie cu Soarele" şi o lună care descreşte la sfârşitul lunii calendaristice, când „Luna este în conjuncţie cu Soarele" [vezi Fig.2]. Aceste mişcări au fost atribuite „destinelor" (orbitele) cu care Stăpânul Ceresc (Nibiru) a înzestrat Pământul şi Luna sa, în urma Bătăliei Cereşti:

El a făcut ca Luna să strălucească
şi i-a încredinţat noaptea;
A zilelor trecere s-o anunţe cu fiecare noapte
i-a cerut [zicând]:
În fiecare lună, fără încetare, a ta coroană să se preschimbe.
La începutul lunii, înălţându-te deasupra Pământului
Să ai câte-un corn de lumină pentru fiecare şase zile,
care să se facă o semilună în a şaptea zi.
La jumătatea lunii în opoziţie cu Soarele să te aşezi;
căci el va trece de tine la orizont.
Pe urmă a ta coroană să descrească şi să se-ntoarcă în lumină,
atunci când de Soare te vei apropia;
Iar în cea de-a treizecea zi te vei afla faţă-n faţă cu Soarele.
Acesta e destinul hărăzit de mine; ţi-e dat să îl urmezi.

„Astfel", textul antic spune la sfârşit, Stăpânul Ceresc a „numit zilele şi a delimitat ziua de noapte".

(Este demn de luat în consideraţie faptul că tradiţia biblică şi iudaică, unde ziua de douăzeci şi patru de ore începe odată cu asfinţitul din seara precedentă–„şi seară, şi dimineaţă, şi se făcu o singură zi"–este deja exprimată în textele mesopotamiene. Potrivit *Enuma elish*, Luna a fost desemnată „a zilelor trecere s-o anunţe cu fiecare noapte".)

Chiar şi în forma sa condensată, spre deosebire de aceea mult mai detaliată a textelor mesopotamiene, Biblia (Genesa 1:14) înfăţişa relaţia ternară dintre Pământ, Lună şi Soare cu consecinţe asupra ciclurilor zilei, lunii şi anului:

Dumnezeu a zis:
Să fie nişte luminători
în întinderea cerului care-a fost plăsmuit
ca să despartă ziua de noapte;
Iar aceştia să fie nişte semne
care să vestească lunile, zilele şi anii.

Termenul evreiesc *Mo'edim*, folosit aici pentru „luni calendaristice", care semnifică adunarea rituală din serile cu Lună nouă, stabileşte dintru început perioada de orbitare şi fazele Lunii ca o componentă de bază a calendarului mesopotamian-evreiesc. Menţionând cei doi luminători (Soarele şi Luna), care ar fi responsabili pentru delimitarea lunilor, zilelor şi anilor, este prezentată astfel natura lunaro-solară complexă a acelui calendar străvechi. De-a lungul mileniilor în care omenirea a depus eforturi considerabile pentru a construi un calendar cu ajutorul căruia să măsoare timpul, unele popoare (cum sunt musulmanii, care păstrează şi astăzi tradiţia) s-au orientat numai după ciclurile Lunii. În alte cazuri, (cum ar fi, de pildă, în cazul egiptenilor antici sau al calendarelor occidentale din era noastră), a fost adoptat anul solar, care a fost divizat în mod convenabil în „luni". Însă calendarul alcătuit cu aproximativ cinci mii opt sute de ani în urmă în Nippur (centrul religios al Sumerului) şi încă menţinut de evrei reţinea complexitatea biblică a măsurării timpului, care avea la bază relaţia orbitală dintre Pământ şi cei doi luminători. Astfel, faptul că Pământul orbitează în jurul Soarelui era atestat de termenul *Shanah* pentru „an", care-şi are rădăcinile în cuvântul de origine sumeriană shatu, un termen astronomic care însemna „a circula, a orbita" şi prin formula *Tekufath ha-Shanah*–„rotaţie sau orbită anuală", care desemnează trecerea unui an întreg.

Savanţii au fost bulversaţi de faptul că Zohar (Cartea Splendorii), o scriere aramaică şi ebraică şi o operă literară fundamentală a misticismului evreiesc, cunoscut drept Kabbalah, explica clar–în secolul al XIII-lea al erei creştine–că motivul pentru care ziua se preschimbă în noapte îl constituie mişcarea de rotaţie a Pământului în jurul axei sale. Cu vreo două sute cincizeci de ani

înaintea afirmației lui Copernic, potrivit căreia alternanța zi-noapte se datorează nu rotirii Soarelui în jurul Pământului, ci rotirii Pământului în jurul axei proprii, *Zoharul* menționa că „Tot Pământul se rotește, învârtindu-se ca o sferă. Când una dintre jumătăți este jos, cealaltă este sus. Când o parte este luminată, cealaltă este întunecată; când în prima este zi, în cealaltă este noapte". Sursa *Zoharului* o constituie scrisorile lui Rabbi Hamnuna din secolul al III-lea!

Deși puțin cunoscut, rolul pe care savanții evrei l-au avut în Evul Mediu în transmiterea cunoștințelor astronomice Europei creștine este clar dovedit de cărțile de astronomie care mai există și astăzi, scrise în ebraică și cuprinzând ilustrații grăitoare (cum este aceasta dintr-o carte datând din secolul al XII-lea și care a apărut în Spania, Fig. 3).

Într-adevăr, scrierile lui Ptolemeu din Alexandria, cunoscute de lumea occidentală sub denumirea de *Almagest*, au fost păstrate inițial de cuceritorii arabi ai Egiptului în secolul al VIII-lea, iar europenii au avut acces la ele prin intermediul traducerilor realizate de către cărturarii evrei. Un amănunt semnificativ este că unele dintre aceste traduceri conțineau comentarii care aruncau o umbră de îndoială asupra acurateței teoriilor geocentrice ale lui Ptolemeu, cu

Figura 3

secole înaintea lui Copernic. Alte asemenea traduceri ale lucrărilor de astronomie arabe și grecești, ca și tratatele de sine stătătoare, au constituit cea mai importantă sursă de studiu a astronomiei în Europa medievală. În secolele al IX-lea și al X-lea, astronomii evrei au compus tratate asupra mișcărilor Lunii și ale planetelor și au calculat coordonatele ecliptice și pozițiile constelațiilor. De fapt, compilarea tabliților astronomice, comandată fie de regii europeni, fie de califii musulmani, era specialitatea astronomilor evrei de la curte.

Aceste cunoștințe avansate, în mod evident depășindu-și vremea, s-ar putea explica numai prin raportarea lor la informațiile complexe din vechime, care s-au răspândit prin intermediul Bibliei și al surselor sale mai vechi sumeriene. Căci *Kabbalah* înseamnă literalmente „ceea ce a fost recepționat", misterioasele cunoștințe străvechi, transmise din generație în generație. Cunoștințele savanților evrei din timpul Evului Mediu ar putea proveni din cercurile crudite din Iudeea și Babilon, care au comentat și păstrat informațiile biblice. *Talmudul*, înregistrând astfel de comentarii de pe la 300 î.Hr. până pe la 500 d.Hr., este plin de fragmente de astronomie. În acestea este cuprinsă și afirmația potrivit căreia Rabbi Samuel „cunoștea căile cerești" de parcă ar fi fost străzile cetății în care locuia, sau cuvintele lui Rabbi Joshua ben-Zakai referitoare la o „stea care apare numai o dată la șaptezeci de ani și-i năucește pe marinari"–fapt care demonstrează cunoașterea la acea vreme a Cometei Halley, care revine periodic la aproximativ șaptezeci și cinci de ani, dar despre care se presupune că nu se știa nimic înainte să fie descoperită de către Edmund Halley în secolul al XVIII-lea. Rabbi Gamliel din Jabneh deținea un instrument optic tubular cu ajutorul căruia observa stelele și planetele, cu cincisprezece secole înainte de inventarea „oficială" a telescopului.

Nevoia de a cunoaște tainele Universului s-a datorat naturii lunaro-solare a calendarului evreiesc (adică nippurian), care necesita o ajustare complexă–„intercalare"–între anul solar și cel lunar, cel din urmă fiind mai scurt decât primul cu 10 zile, 21 de ore, 6 minute și aproximativ 45,5 secunde. Acest deficit era echivalentul a 7/19 dintr-o lună sinodică și, prin urmare, un an lunar putea fi reglat după un an solar prin adăugarea a șapte luni selenare la

fiecare nouăsprezece ani solari. Cărţile de astronomie îl prezintă pe astronomul Meton (circa 430 î.Hr.) ca fiind cel care a descoperit acest ciclu de nouăsprezece ani. Dar cunoştinţele sunt mult mai vechi, datând din vremea Mesopotamiei antice.

Oamenii de ştiinţă au fost surprinşi să afle că în panteonul sumerian- mesopotamian, Shamash („zeul Soarelui") era identificat ca fiu al lui Sin, „zeul Lunii", fiind astfel situat pe o treaptă ierarhică inferioară, deşi situaţia inversă ar fi fost de aşteptat. Explicaţia s-ar putea găsi în originile calendarului, unde notarea ciclurilor Lunii a precedat măsurarea ciclului solar. În *The Roots of Civilization*[1], Alexander Marshack sugera că însemnele de pe uneltele din os şi piatră din Neanderthal nu erau nişte decoraţii, ci calendare selenare primitive.

În calendarele lunare propriu-zise, aşa cum este astăzi calendarul musulman, datele sărbătorilor rămân în urmă cu aproape o lună la fiecare trei ani. Calendarul nippurian, conceput să menţină un echilibru între ciclul sărbătorilor şi anotimpuri, nu putea permite acest decalaj continuu: Anul Nou, de exemplu, trebuia să înceapă întotdeauna în prima zi a primăverii. Pentru aceasta a fost nevoie, de la începuturile civilizaţiei sumeriene, de o cunoaştere riguroasă a mişcărilor Pământului şi Lunii, a raporturilor acestora cu Soarele şi astfel a secretelor intercalării. De asemenea era necesară înţelegerea modului în care au luat naştere anotimpurile.

Astăzi ştim că mişcările anuale ale Soarelui de la nord la sud şi înapoi, determinând apariţia anotimpurilor, rezultă din faptul că axa Pământului este relativ înclinată faţă de planul de rotaţie în jurul Soarelui. Această „oblicitate" este în prezent de aproximativ 23,5 grade. Punctele cele mai îndepărtate la care Soarele poate ajunge, atât la nord, cât şi la sud, părând că ezită şi revine înapoi, se numesc solstiţii (însemnând literalmente „opririle Soarelui"), fenomene care se petrec pe 21 iunie şi respectiv 22 decembrie. şi descoperirea solstiţiilor i-a fost atribuită tot lui Meton şi colegului acestuia, astronomul atenian Euctemon. În realitate însă, aceste cunoştinţe sunt mult mai vechi. Bogatul vocabular astronomic al Talmudului folosise deja conceptul de *Neti'yah* (de la verbul *Natoh*,

[1] Rădăcinile civilizaţiei, n.tr.

„a apleca, a înclina, a întoarce într-o parte"), un echivalent al termenului modern de „oblicitate". Cu o mie de ani mai devreme, Biblia admitea noţiunea de axă a Pământului, prin atribuirea ciclului zi-noapte unei „linii" care trecea prin inima Pământului (Psalmi 19:5). Iar în Cartea lui Iov, unde se vorbea despre formarea Pământului şi despre tainele sale, Stăpânului Ceresc îi era atribuită crearea unei linii înclinate, a unei axe aplecate a Pământului (Iov 38:5). Folosind termenul *Natoh*, Cartea lui Iov se referă la axa înclinată a Pământului şi la Polul Nord, acolo unde se spune (26:7):

El apleacă miazănoaptea pe deasupra vidului
Şi spânzură Pământul de nimic.

În Psalmi (74:16-17) este recunoscută nu doar legătura dintre Pământ, Lună şi Soare şi faptul că rotirea Pământului în jurul axei sale stă la baza formării zilei, a nopţii şi a anotimpurilor, ci şi punctele extreme, „limitele" mişcărilor aparent regulate ale Soarelui, pe care le numim solstiţii:

A Ta este ziua
a Ta este şi noaptea;
Luna şi Soarele Tu le-ai aşezat.
Toate hotarele Pământului le-ai statornicit
Şi ai creat vara şi iarna.

Dacă s-ar trage o linie între punctele de răsărit şi de apus ale celor două solstiţii, rezultatul ar fi acela că cele două linii s-ar întretăia pe deasupra observatorului, formând un X uriaş care ar împărţi Pământul şi Cerurile de deasupra sa în patru părţi. Această diviziune era cunoscută în Antichitate şi menţionată în Biblie atunci când se vorbea de cele „patru colţuri ale Pământului" şi de cele „patru colţuri ale cerului". Diviziunea rezultată din împărţirea cercului Pământului şi al cerurilor în patru părţi, care arătau ca nişte triunghiuri rotunjite la bază, a creat în mintea popoarelor antice imaginea unor „aripi". Astfel, în Biblie se vorbeşte despre cele „patru aripi ale Pământului" ca şi despre cele „patru aripi ale cerului".

O hartă babiloniană a Pământului din mileniul I î.Hr. ilustrează acest concept al celor „patru colțuri ale Pământului" înfățișând chiar patru „aripi" care sunt atașate Pământului circular [Fig.4].

Figura 4

Mișcarea aparentă a Soarelui de la nord la sud și înapoi a dat naștere nu doar celor două anotimpuri opuse, vara și iarna, ci și celor două anotimpuri intermediare, toamna și primăvara. Ultimele două au fost asociate cu echinocțiile, când Soarele trece pe deasupra ecuatorului Pământului (o dată înainte, o dată înapoi)–momente în care ziua și noaptea sunt egale. În Mesopotamia antică, Anul Nou începea în ziua echinocțiului de primăvară–prima zi a primei luni (*Nissanu*–luna „când semnul se arată"). Chiar și în vremea Exodului, când Biblia (Leviticul, capitolul 23) a statornicit ca Anul Nou să fie sărbătorit în ziua echinocțiului de toamnă, luna respectivă (Tishrei) s-a numit „cea de-a șaptea lună", arătând că Nisannu fusese prima lună. În orice caz, cunoștințele despre echinocții, atestate de zilele în care se sărbătorea Anul Nou, datează clar din timpurile sumeriene.

Împărțirea în patru a sistemului solar (două solstiții, două echinocții) a fost combinată în Antichitate cu mișcările Lunii pentru a da naștere celui dintâi calendar riguros cunoscut, calendarul lunaro-solar din Nippur. A fost folosit de akkadieni, babilonieni, asirieni și de alte popoare după ei și a rămas până astăzi în uz, fiind cunoscut drept calendarul evreiesc.

Pentru omenire, Timpul Terestru a început în 3 760 î.H. Cunoaștem data exactă pentru că anului 1 992 al erei noastre îi corespunde anul evreiesc 5 752.

Între Timpul Terestru și Timpul Divin se află Timpul Astronomic.

Din clipa în care Noe s-a dat jos din arcă, trebuind să se asigure că sfârșitul tragic al viețuitoarelor de pe pământ nu se va repeta în curând, omenirea a trăit cu noțiunea zădărniciei–să fie numai o amintire?–a ciclurilor, conilor sau Vârstelor distrugerii și resurecției Pământului și și-a înălțat privirile spre cer, în căutarea semnelor cerești.

Din rădăcinile sale mesopotamiene, limba ebraică reține termenul *Mazal* însemnând „soartă, destin", care poate să fie fericit sau nefericit. Însă nu mulți își dau seama că termenul este de fapt unul astronomic, însemnând casă zodiacală și că își are originile în vremea când astronomia și astrologia însemnau unul și același lucru, iar preoții din fruntea templelor-turnuri urmăreau mișcările Zeilor Cerești pentru a vedea în care casă zodiacală–în care *Manzalu*, în akkadiană–se aflau în noaptea respectivă.

Însă nu Omul a fost cel care a grupat miriadele de stele în constelații ușor de recunoscut, le-a identificat și le-a numit pe cele care acoperă ecliptica sau le-a împărțit în douăsprezece pentru a forma cele douăsprezece case ale zodiacului. *Anunnakii* sunt cei care au făcut toate acestea pentru ei înșiși. Omul le-a preluat ca pe o legătură, ca pe o cale de a se ridica la Ceruri după viața sa muritoare pe Pământ.

Pentru cineva care ar fi venit de pe Nibiru, planeta cu un „an" orbital foarte întins, pe o planetă cu o viteză mare de orbitare (Pământul, „cea de-a șaptea planetă", cum o numeau *anunnakii*), al cărei an reprezintă numai o singură parte din cei 3 600 de ani de pe Nibiru, măsurarea timpului trebuie să fi fost o reală problemă. Din Lista regilor sumerieni și din alte texte care vorbesc despre Anunnaki, reiese clar că aceștia au reținut pentru multă vreme –cu siguranță până la venirea Potopului *sarul*, respectiv cei 3 600 de

ani pământeşti ai lui Nibiru, ca unitate divină a timpului. Dar ce puteau face pentru a stabili un raport convenabil, altul decât 1:3600, între Timpul Divin şi Timpul Terestru?

Soluţia a fost oferită de fenomenul numit precesiune. Din cauza oscilaţiei axei sale, orbitarea Pământul în jurul Soarelui este uşor întârziată în fiecare an. Întârzierea sau precesiunea se ridică la 1° la fiecare şaptezeci şi doi de ani. Împărţind ecliptica (planul orbitelor planetare din jurul Soarelui) la doisprezece–pentru a corespunde numărului de doisprezece membri ai sistemului solar–Anunnaki au inventat cele douăsprezece case ale zodiacului. Aceasta a făcut ca fiecărei case zodiacale să-i corespundă 30° şi-n consecinţă întârzierea pentru fiecare casă ajungea la 2 160 de ani (72×30=2,160), iar Ciclul precesional complet sau „marele an" la 25 920 de ani (2,160×12=25,920). În *Întoarcerea la Geneză* am sugerat că, raportând 2 160 la 3 600, anunnakii au ajuns la raportul de aur 6:10 şi, mai important, la sistemul matematic sexagesimal, care înmulţea 6 cu 10, cu 6, cu 10 şi aşa mai departe.

„Printr-un miracol a cărui explicaţie nu am găsit-o nicăieri", scria mitologul Joseph Campbell în *The Masks of God: Oriental Mythology*[1] (1962) „sistemul aritmetic care a fost dezvoltat în Sumer încă de pe la 3 200 î.Hr., fie ca o coincidenţă, fie printr-un proces deductiv, s-a potrivit atât de bine ordinii cereşti încât pare o adevărată revelaţie". „Miracolul", aşa cum am arătat, s-a datorat ştiinţei avansate a anunnakilor.

Astronomia modernă, ca şi ştiinţele exacte moderne, datorează mult primelor realizări sumeriene. Dintre acestea, esenţială este împărţirea cerurilor de deasupra noastră şi a tuturor cercurilor în 360 de părţi („grade"). Hugo Winkler, care la cumpăna dintre secole a îmbinat ca puţini alţii arta „asiriologiei" cu informaţiile din astronomie, a ajuns la concluzia că numărul 72 este fundamental, fiind o legătură între „Cer, Calendar şi Mit" (*Altorientalische Forschungen*[2]). Astfel, cu ajutorul aşa-numitului *Hameshtu*, adică „de cinci ori", scria el, a fost creat numărul fundamental 360, prin înmulţirea numărului ceresc 72 (schimbarea precesională de 1°) cu

[1] Măştile lui Dumnezeu: mitologie orientală, n.tr.

[2] Cercetări asupra vechiului Orient, n.tr.

cifra umană 5, corespunzătoare degetelor de la o mână. Ipoteza sa, explicabilă pentru vremea aceea, nu a luat în considerare rolul pe care l-au avut *anunnakii*, a căror ştiinţă a fost necesară pentru a afla de precesiunea Pământului.

Printre miile de tăbliţe de matematică descoperite în Mesopotamia, multe dintre cele care erau folosite ca tabele de împărţire începeau cu numărul astronomic 12 960 000 şi se terminau cu 60, reprezentând a 216 000-a parte din 12 960 000. H.V. Hilprecht (*The Babylonian Expedition of the University of Pennsylvania*[1]), care a cercetat mii de tăbliţe de matematică provenite din biblioteca din Nineveh[2] a regelui asirian Ashurbanipal, a ajuns la concluzia că cifra 12 960 000 era una astronomică, căci se trăgea dintr-un Mare Ciclu enigmatic de 500 de ani mari de mişcări complete de precesiune (500×25,920=12 960 000). Acesta, ca şi alţi cercetători, nu s-a îndoit de faptul că fenomenul de precesiune, din câte s-ar părea primul care a fost menţionat de către grecul Hipparchus în secolul al II-lea î.Hr., era deja cunoscut şi observat în vremea sumerienilor. După cum vom mai preciza, numărul 1 296 000, obţinut prin împărţirea precedentului la zece, apare în tradiţia hindusă ca durată a vârstei înţelepciunii, fiind multiplul de trei al ciclului de 432 000 de ani. Ciclurile circumscrise altor cicluri, influenţate de numerele 6 şi 12 (cei 72 de ani ai unei decalări zodiacale de 1°), de 6 şi 10 (raportul dintre 2 160 şi 3 600) şi de 432 000 şi 12 960 000, ar putea să reflecte astfel micile şi marile cicluri astronomice–secrete nedescifrate încă, numerele sumeriene fiind numai nişte palide indicii în această privinţă.

Alegerea echinocţiului de primăvară (sau invers, a echinocţiului de toamnă) ca moment al începerii noului an nu a fost întâmplătoare deoarece, datorită axei de înclinaţie a Pământului, numai în aceste două zile Soarele ajungea în punctele în care ecuatorul ceresc şi cercul eclipticii se intersectează. Datorită precesiunii–exprimarea pe larg ar fi aceea de „precesiune a echinocţiilor"–casa zodiacală în care se produce această intersectare este decalată, apărând cu 1° mai în urmă în banda zodiacală la fiecare

[1] Studiu al Universităţii din Pennsylvania asupra istoriei Babilonului, n.tr.

[2] Ninive, n.tr.

şaptezeci şi doi de ani. Deşi acest punct continuă să fie văzut ca primul punct al Berbecului, în realitate ne-am aflat în „Era" (sau zodia) Peştilor încă de pe la 60 î.Hr. şi, încet dar sigur, curând vom intra în Era Vărsătorului [Fig.5].

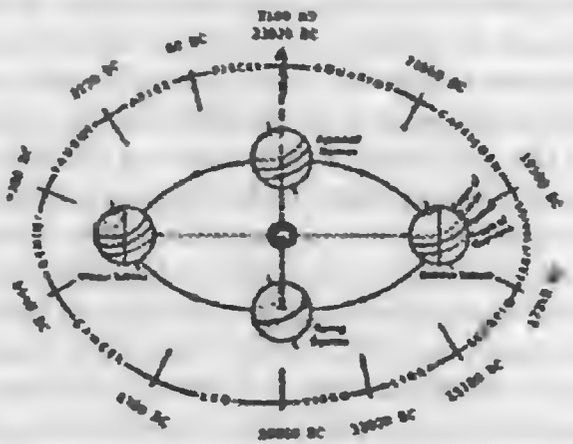

AD=d.H.; BC=î.H.; Aries=Berbec; Taurus=Taur; Gemini=Gemeni
Cancer=Rac; Leo=Leu; Virgo=Fecioară; Libra=Balanţă; Scorpio=Scorpion; Sagitarius=Săgetător; Capricorn=Capricorn
Aquarius=Vărsător; Pisces=Peşti; Winter Solstice=Solstiţiul de iarnă; Summer Solstice=Solstiţiul de vară; Spring; Equinox=Echinocţiul de primăvară; Autumnal Equinox=Echinocţiul de toamnă; Tropic of Cancer=Tropicul Racului; Equator=Ecuatorul; Tropic of Capricorn=Tropicul Capricornului

Figura 5

Trecerea de la o eră zodiacală pe sfârşite la o alta, aflată abia la început, este foarte importantă, căci simbolizează venirea unei Noi Ere.

În timp ce omenirea îşi pune speranţe în această schimbare, mulţi se întreabă ce va aduce cu sine–ce *Mazal* va fi prevestit? Fericire sau revoltă, un sfârşit sau un nou început? Sfârşitul ordinii vechi sau începutul unei noi ordini pe Pământ, ori împlinirea profeţiei cu privire la întoarcerea Regatului Ceresc pe Pământ?

Filozofii s-au întrebat dacă timpul curge numai înainte sau poate rămâne uneori şi în urmă. De fapt, timpul rămâne, într-adevăr, în urmă, căci aceasta este esenţa fenomenului de precesiune: întârzierea mişcării de orbitare a Pământului în jurul Soarelui care

face ca, odată la circa 2 160 de ani, răsăritul soarelui din ziua echinocţiului să aibă loc nu în casa zodiacală următoare, ci în cea precedentă...Timpul Astronomic, după cum l-am definit, nu curge în direcţia Timpului Terestru (şi al tuturor planetelor), contrar acelor unui ceasornic, ci mai degrabă în sens invers, în concordanţă cu direcţia de orbitare a lui Nibiru (în sensul acelor ceasornicului).

În ceea ce ne priveşte pe noi, pământenii, Timpul Astronomic curge în sens invers şi astfel, în termenii zodiacului, *Trecutul este Viitorul*.

Să ne concentrăm asupra Trecutului.

2

Un calculator din piatră

Conştiinţa sau memoria influenţei pe care vârstele ciclice au avut-o asupra Pământului şi a omenirii nu ţin numai de Lumea Veche. Când Fernando Cortez a fost întâmpinat de regele aztec Moctezuma, cu onorurile care i s-ar fi cuvenit unui zeu reîntors, acesta a primit în dar un disc de aur pe care erau gravate simbolurile vârstelor ciclice, în care credeau aztecii şi strămoşii lor din Mexic. Acel obiect valoros s-a pierdut pentru totdeauna, fiind topit imediat de spanioli, dar s-au găsit nişte replici făcute după el în piatră [Fig. 6].

Figura 6

Însemnele gravate simbolizau ciclul „sorilor" ori al vârstelor, dintre care cea prezentă ar fi a cincea. Cele patru dinaintea ei se sfârşiseră toate din cauza unui dezastru natural–inundaţie, vânturi puternice, cutremure şi furtuni ori din pricina animalelor sălbatice.

Prima vârstă fusese aceea a uriaşilor cu părul blond, iar cea de-a doua, vârsta de aur. A treia fusese vârsta oamenilor cu părul roşcat (care, potrivit legendelor, au fost primii care au debarcat în America), iar cea de-a patra, vârsta oamenilor cu părul brunet, împreună cu care sosise zeul suprem mexican, Quetzalcoatl.

Prin toată partea de sud a Peruului din epoca precolumbiană, locuitorii din Anzi vorbeau şi ei despre cinci „sori" sau vârste. Prima era vârsta aşa-numiţilor *Viracochas*, zeii cu barbă şi cu părul deschis la culoare; a doua era vârsta uriaşilor, după care urma vârsta omului primitiv. A patra era vârsta eroilor, iar a cincea vârsta contemporană, vârsta regilor, dintre care ultimii au fost regii Inca. Durata acestor vârste era măsurată în mii, iar nu în zeci sau sute de mii de ani. Multe monumente şi morminte maiaşe erau decorate cu „fâşii de cer", ale căror hieroglife s-a descoperit că simbolizau casele cerului. S-a stabilit că obiectele făcute de mâna omului găsite printre ruinele şi în capitala incaşă Cuzco serveau drept calendare astrologice. Chiar oraşul Cuzco s-ar părea că era, (după cum afirmă S.Hagar într-o comunicare ţinută la cel de-al paisprezecelea Congress of Americanists[1]), „o mărturie în piatră" a cunoştinţelor pe care populaţia din America de Sud le avea în legătură cu împărţirea în cele douăsprezece case ale zodiacului. Concluzia inevitabilă este că împărţirea eclipticii în semnele zodiacale era un lucru ştiut de mii de ani în Lumea Nouă şi că vârstele erau măsurate în unităţile de 2 160 de ani ale Timpului Astronomic.

Ideea unor calendare din piatră ar putea să ne pară bizară astăzi, dar acest lucru nu era deloc ieşit din comun în Antichitate. Un asemenea calendar care a ridicat numeroase semne de întrebare se numeşte *Stonehenge*. Astăzi Stonehenge se prezintă sub forma unor blocuri uriaşe de piatră care stau tăcute într-un şes măturat de vânturi din Anglia, în nordul oraşului Salisbury, la vreo optzeci de mile distanţă de sud-vestul Londrei. Ruinele reprezintă o enigmă care a suscitat curiozitatea şi imaginaţia oamenilor generaţii de-a rândul, provocându-i deopotrivă pe istorici, pe arheologi şi pe astronomi. Misterul asupra căruia aceşti megaliţi atrăgeau atenţia s-a pierdut în ceţurile timpurilor străvechi, dar noi credem că Timpul este cheia sa.

[1] Congresul americaniştilor, n.tr.

Despre Stonehenge s-a spus că este „cel mai important monument preistoric din toată Britania" şi numai acest lucru este în măsură să justifice atenţia care i s-a acordat secole de-a rândul şi mai ales în timpurile recente. Monumentul a fost descris–cel puţin de către povestitorii englezi–ca fiind unic, pentru că „nimic din lumea întreagă nu se aseamănă cu el" (R.J.C. Atkinson, *Stonehenge and Neighbouring Monuments*[1]), iar asta poate să explice de ce un manuscris din secolul al XVIII-lea menţiona mai bine de şase sute de lucrări care aveau ca subiect ansamblul Stonehenge, în lista sa de monumente antice din Europa Occidentală. Stonehenege este, într-adevăr, cel mai mare şi mai elaborat dintre cele mai bine de nouă sute de cercuri antice din piatră, lemn sau pământ din Insulele Britanice, dar şi cel mai mare şi mai complex din Europa.

Însă în opinia noastră, nu faptul că Stonehenge este unic reprezintă lucrul cel mai semnificativ. Mai important este ceea ce sugerează asemănarea sa cu anumite monumente din alte regiuni, *scopul* cu care a fost construit şi *timpul* când a fost construit, căci pentru aceasta a fost inclus în *Cronicile pierdute ale Pământului*. Numai îmbrăţişând o astfel de perspectivă mai cuprinzătoare, credem noi, va fi posibil să găsim o posibilă rezolvare a acestei enigme.

Chiar şi cei care nu au vizitat Stonehenge trebuie să fi observat, din fotografii sau de la televizor, trăsăturile cele mai pregnante ale acestui complex arheologic antic: perechile de blocuri uriaşe de piatră verticale, cu o înălţime de circa treisprezece picioare[2] şi prinse la capăt cu un lintou de piatră la fel de masiv, astfel încât să formeze nişte triliţi[3] de sine stătători; iar aceştia, plantaţi într-un semicerc înconjurat, la rândul său, de un cerc masiv de pietre gigantice asemănătoare, prinse în partea lor superioară cu lintouri atent cioplite astfel încât să formeze un cerc neîntrerupt de jur împrejurul perechilor de blocuri de piatră verticale. Deşi unele dintre blocurile de piatră care formează aşa-zişi triliţi de sarsen şi Cercul Sarsen (după denumirea materialului, un fel de gresie din care sunt făcute aceste blocuri) lipsesc, iar unele s-au prăvălit, ele alcătuiesc

[1] Stonehene şi monumentele învecinate, n.tr.

[2] 1 picior =30,48 centimetri, n.tr.

[3] Monument megalitic format din două pietre verticale şi una transversală, n.tr.

Figura 7

de fapt priveliştea pe care cuvântul „Stonehenge"[1] o evocă [Fig.7].

În interiorul acestui cerc masiv de piatră, au fost aşezate alte blocuri mai mici din aşa-numita „piatră albastră"[2], astfel încât să formeze *Cercul de piatră albastră* dinafara triliţilor şi un semicerc din piatră albastră (unii îi spun *Potcoava din piatră albastră*) în interiorul semicercului de triliţi. Ca şi în cazul blocurilor de gresie, nici cele din piatră albastră care alcătuiau respectivele cercuri şi semicercuri (sau „potcoave") nu se mai găsesc la locul lor. Unele lipsesc iar altele sunt culcate la pământ asemenea unor uriaşi doborâţi. Impresia de loc bântuit este întreţinută şi de alte blocuri uriaşe de piatră care se găsesc prin apropiere şi ale căror denumiri (de origine incertă) contribuie la crearea misterului; acestea includ *Piatra de Altar*, o placă şlefuită imensă de vreo şaisprezece picioare, din gresie micacee, pe jumătate îngropată sub un bolovan vertical şi lintoul unuia dintre triliţi. În ciuda eforturilor susţinute de reconstituire, mare parte din gloria trecută a acestei construcţii fie s-a pierdut, fie a decăzut. Cu toate acestea, arheologii au putut să reconstituie, pe baza dovezilor existente, felul în care arăta în trecut acest incredibil monument din piatră.

Ei au ajuns la concluzia că cercul din exterior, alcătuit din blocuri de piatră verticale prinse de lintouri curbate, fusese iniţial

[1] Stonehenge s-ar putea traduce prin expresia piatră suspendată, n.tr.

[2] Dolerit, o rocă magmatică efuzivă, n.tr.

format din treizeci de blocuri de piatră aşezate vertical, dintre care s-au păstrat doar şaptesprezece. În interiorul aşa-numitului Cerc Sarsen, se afla Cercul de piatră albastră, alcătuit din blocuri mai mici (dintre care s-au păstrat douăzeci şi nouă). În interiorul acestui al doilea cerc se aflau cinci perechi de trilii, alcătuind *Potcoava Sarsen*, formată din zece blocuri masive de gresie; acestea apar de obicei numerotate pe hărţi de la 51 până la 60 (lintourile sunt numerotate separat, într-o serie la care este adăugată cifra 100, faţă de numerotarea blocurilor de piatră corespunzătoare; astfel, lintoul care lega blocurile 51-52 este numerotat ca 152).

Ultimul cerc din interior cuprindea nouăsprezece blocuri de piatră albastră mai mici (pe care unii le numerotau de la 61 la 72), alcătuind aşa-numita Potcoavă din piatră albastră, iar în interiorul acestui cerc, chiar pe axa întregii construcţii, se afla Piatra de Altar, conferind acestor cercuri concentrice de piatră aspectul redat în Fig. 8a.

Subliniind şi mai mult forma circulară deja evidentă, cercurile de piatră sunt, la rândul lor, încadrate de o structură circulară imensă. Este un şanţ adânc şi larg, din care pământul fusese scos afară şi folosit chiar la întărirea malurilor sale. Acesta formează un cerc perfect care împrejmuieşte întregul complex Stonehenge, un cerc cu diametrul mai mare de trei sute de picioare. Aproape jumătate din şanţ a fost excavată pe la începutul secolului şi apoi parţial reumplută. Cealaltă porţiune a şanţului şi malurile sale înălţate poartă semnele prefacerilor naturale ori ale influenţei omului în decursul mileniilor.

Aceste cercuri concentrice se regăsesc şi în alte variante. La câteva picioare de malul interior al şanţului, se află un cerc format din cincizeci şi şase de gropi adânc săpate, care poartă denumirea de *Gropile Aubrey*, după numele celui care le-a descoperit în secolul al XVII-lea, John Aubrey. Arheologii au excavat aceste gropi în căutarea oricăror acumulări de sfărâmături care ar putea să ofere informaţii despre ansamblu şi despre constructorii săi şi au astupat gropile cu nişte discuri albe de ciment. Rezultatul a fost că cercul perfect pe care-l formează aceste gropi apare ieşit în relief. În plus, împrejurul cercurilor de gresie şi de piatră albastră au fost săpate, la o dată incertă, nişte gropi nefinisate şi mai neregulate, care astăzi

sunt cunoscute drept gropile Y şi Z.

Două pietre mari, diferite de celelalte, au fost găsite pe malurile opuse ale şanţului: iar cumva în josul liniei formate de Gropile Aubrey (în mod evident separate de acestea), au fost descoperite două movile circulare, la distanţă egală de cele două pietre, care prezentau nişte adâncituri. Cercetătorii sunt convinşi că acele adâncituri conţineau nişte pietre asemănătoare cu celelalte două şi că împreună cele patru numite *Pietre de Poziţie* (de data aceasta numerotate de la 91 la 94)–serveau unui scop precis, mai ales că, dacă ar fi fost unite cu ajutorul unor linii, ar fi format un dreptunghi perfect, probabil cu conotaţii astronomice. Un alt bloc masiv de piatră, denumit *Piatra Sacrificiului*, se află culcat în locul unde şanţul taluzat prezintă o deschizătură largă, care servea în mod clar drept cale de acces înspre (sau dinspre) cercurile concentrice formate din blocuri de piatră, gropi sau întăriturі de pământ. Se pare că aceasta nu se aflase dintotdeauna acolo şi nu fusese singură, după cum o sugerează gropile din pământ.

Deschizătura din şanţ este orientată exact în direcţia nord-est. Aceasta duce spre (sau permite întoarcerea dinspre) un drum de piatră, cunoscut sub numele de *Bulevard*. Două şanţuri taluzate paralele pun în evidenţă acest bulevard, oferind un loc de trecere mai lat de treizeci de picioare. Acesta se întinde drept înainte pentru mai bine de o treime de milă, când se desparte în două ramuri, dintre care una se îndreaptă spre nord, spre o întărітură de pământ întinsă cunoscută drept Calea Procesională, aşezată în unghi faţă de Bulevard. Cealaltă ramură a Bulevardului se arcuieşte în jos, înspre râul Avon.

Cercurile concentrice, împreună cu Bulevardul care duce spre nord-est, [Fig. 8b] reprezintă un indiciu important cu privire la scopul cu care a fost construit Stonehenge. Faptul că orientarea spre nord-vest a Bulevardului nu este întâmplătoare devine evident în momentul în care ne gândim că, dacă am trasa o linie prin centrul Bulevardului, aceasta ar trece prin centrul cercurilor alcătuite din blocuri de piatră sau gropi, formând o axă a întregii structuri [Fig.8a].

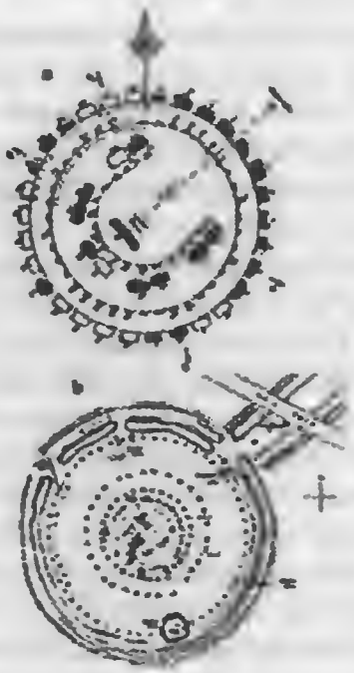

Figura 8a şi 8b

Mai multe gropi care sugerează că Pietrele de Poziţie fuseseră plasate odinioară de-a lungul axei ne arată că direcţia de orientare a axei a fost bine gândită. Una dintre Pietrele de Poziţie, aşa-numita *Piatră Călcâi*, stă şi astăzi ca un martor tăcut al intenţiilor şi scopului cu care a fost construit situl; fără îndoială, era unul astronomic.

Ipoteza potrivit căreia Stonehenge a fost un observator astronomic ridicat cu minuţiozitate, mai degrabă decât un loc de desfăşurare a unor practici păgâne ori oculte (idee sugerată, de pildă, de numele unei pietre răsturnate, „Piatra Sacrificiului", ducându-ne cu gândul la sacrificiile umane), nu a fost acceptată cu uşurinţă. De fapt, cu cât situl era investigat mai atent, cu atât lucrurile se complicau mai mult, ieşind la iveală o dată din ce în ce mai veche la care acesta a fost construit.

Într-o cronică din secolul al XII-lea (*Historia regum Britanniae*, scrisă de Geoffrey din Monmouth) se povesteşte că „Inelul Uriaşilor" era un „grup de bolovani pe care pe care niciun

om de la acea vreme nu ar fi fost în stare să-i ridice şi fusese pentru prima dată alcătuit în Irlanda din bolovani aduşi de uriaşii din Africa". În momentul acela, la îndemnul vrăjitorului Merlin (pe care legendele arturiene îl menţionează şi în legătură cu Sfântul Graal), regele Vortigen a mutat bolovanii şi i-a „aşezat din nou în picioare într-un cerc din jurul unui mormânt, în aceeaşi poziţie în care fuseseră aşezaţi pe muntele Killaraus" din Irlanda. (Faptul că legenda are la bază fapte reale a fost confirmat de descoperirea modernă potrivit căreia pietrele albastre proveneau din munţii Prescelly din sud-vestul Ţării Galilor şi au fost transportate printr-o metodă anume, atât pe uscat, cât şi pe apă, pe o distanţă de două sute cincizeci de mile iniţial într-un loc situat la nord-vest de Stonehenge, la circa douăsprezece mile distanţă, unde este posibil să fi fost plantate într-un cerc deja existent, iar apoi aduse la Stonehenge).

În secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, templul de piatră le-a fost atribuit fie romanilor, grecilor, fenicienilor sau druizilor. Ceea ce aveau în comun toate aceste atribuiri atât de diverse era că îndepărtau perioada de construire a ansamblului Stonehenge care-i fusese atribuită în Evul Mediu, până la începutul erei creştine şi chiar mai devreme, sporind astfel şi mai mult vechimea locului. Dintre toate teoriile, cea mai susţinută la vremea aceea a fost cea referitoare la druizi, iar la aceasta au contribuit în mare parte cercetările şi scrierile lui William Stukeley, mai ales lucrarea sa din 1740, intitulată *Stonehenge, A Temple Restored To The British Druids*[1]. Druizii reprezentau clasa învăţaţilor sau grupul profesorilor-preoţi din rândul celţilor din Antichitate. Potrivit lui Julius Caesar, principala sursă de informare în privinţa druizilor, aceştia se reuneau odată pe an într-un loc sacru pentru împlinirea unor ritualuri secrete, săvârşeau sacrificii umane, iar printre materiile pe care le predau nobililor celţi se numărau „puterile zeilor", ştiinţele naturii şi astronomia. Deşi nu s-a descoperit nimic în urma cercetărilor efectuate asupra sitului care să sugereze vreo legătură cu druizii din era precreştină, celţii sosiseră acolo până în acel moment şi nu există nicio dovadă care să ateste contrariul, anume că druizii nu se

[1] Stonehenge, un templu restituit druizilor, britanici, n.tr.

adunau în acest „Templu al Soarelui", indiferent dacă au avut sau nu vreo legătură cu cei care l-au construit înainte.

De asemenea, deşi legiunile romane îşi aşezaseră tabăra în preajma sitului, nu există nimic care să demonstreze că între Stonehenge şi romani ar fi vreo legătură. Dar ar putea fi susţinută, într-o oarecare măsură, o legătură cu grecii sau cu fenicienii. Istoricul roman de origine greacă Diodor din Sicilia (secolul I î.Hr.)–contemporan cu Julius Caesar–care a călătorit în Egipt, a scris o istorie voluminoasă a lumii antice. În primele volume vorbeşte despre egiptenii, asirienii, etiopienii şi grecii timpurilor preistorice, aşa-numitele „timpuri mitice". Având ca punct de plecare scrierile istoricilor mai vechi, el citează dintr-o carte (care nu s-a păstrat până azi) scrisă de Hecateu din Abdera, în care acesta afirma, pe la 300 î.Hr., că pe o insulă locuită de hiperboreeni „se află o incintă sacră minunată dedicată lui Apollo şi un templu impresionant, cu o formă sferică". Numele de hiperboreeni desemna în limba greacă un popor din nordul îndepărtat, de unde suflă vântul de miazănoapte, „Boreu". Aceştia se închinau zeului grec (mai târziu roman) Apollo, astfel încât legendele cu privire la hiperboreeni s-au întrepătruns cu miturile legate de Apollo şi sora sa geamănă, zeiţa Artemis. După cum spuneau anticii, cei doi gemeni erau copii marelui Zeus şi ai lui Leto, fiica unui titan. După ce a rămas însărcinată cu Zeus, Leto a rătăcit pe pământ în căutarea unui loc în care să nască ferită de mânia Herei, soţia oficială a lui Zeus; astfel Apollo a fost asociat cu nordul îndepărtat. Grecii şi romanii îl considerau un zeu al divinaţiei şi profeţiei; el a înconjurat zodiacul în carul său.

Fără să atribuie vreo valoare ştiinţifică unei legături legendare şi mitologice cu Grecia, se pare că arheologii au găsit totuşi dovezi ale unei asemenea legături în urma descoperirilor făcute în perimetrul complexului Stonehenge, care este plin de întărituri de pământ preistorice, structuri de rezistenţă şi morminte. Ruinele acestor structuri antice realizate de om includ Cercul Averbury care, desenat schematic, se aseamănă cu sistemul unui ceas modern [Fig. 9a, aşa cum reiese din schiţa realizată de William Stuckeley] sau chiar cu roţile angrenate din calendarul antic maiaş [Fig. 9b].

Ele includ şi şanţul lung de câteva mile care poartă numele de

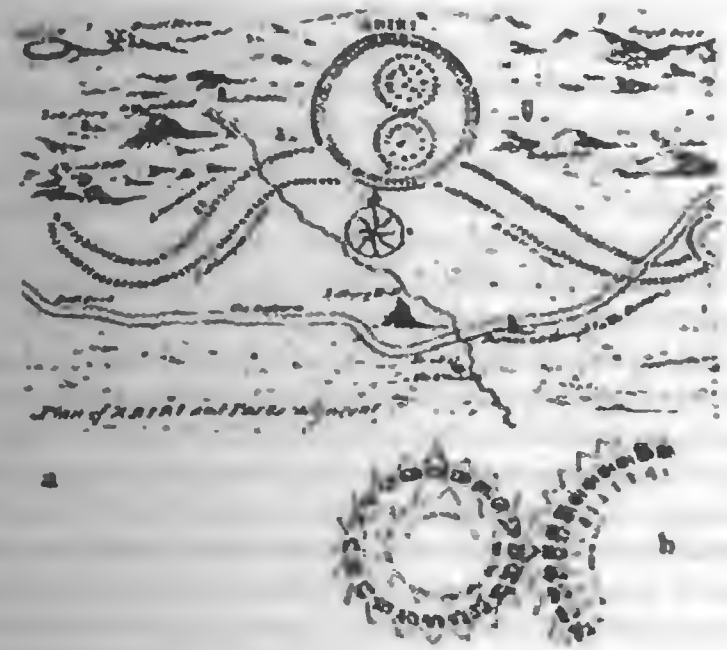

Figura 9a şi 9b

Calea procesională, apoi un cerc care nu mai este din piatră, ci fixat cu ajutorul unor ţăruşi din lemn, aşa-numitul Woodhenge[1] şi proeminentul deal Silbury–un deal conic artificial, perfect circular, care măsoară 520 de picioare în diametru, cel mai mare de acest tip din Europa (unii consideră semnificativ faptul că este situat la o distanţă precisă de şase „mile megalitice" de Stonehenge).

Din punct de vedere arheologic, cele mai importante descoperiri din această zonă (ca şi din alte părţi) s-au făcut în preajma mormintelor, răspândite peste tot prin perimetrul Stonehenge. Arheologii au găsit în acestea pumnale de bronz, securi, buzdugane, ornamente din aur, obiecte decorative din lut şi pietre preţioase şlefuite. Multe dintre aceste descoperiri întăresc perspectiva arheologică potrivit căreia măiestria cu care pietrele de la Stonehenge au fost cioplite şi şlefuite indică influenţe din Creta Minoană (insulă mediteraneană) şi Grecia Miceniană (porţiunea principală de uscat). S-a observat de asemenea că o parte din îmbinările de cepuri şi

[1] Însemnând „structură circulară din lemn", n.tr.

şănţuleţe folosite la Stonehenge pentru a ţine laolaltă blocurile de piatră erau identice cu cele care fuseseră folosite la porţile de piatră din Micena. Mulţi arheologi au susţinut că toate aceste amănunte, puse cap la cap, ar sugera o legătură cu Grecia.

O reprezentantă de seamă a acestei şcoli a fost Jacquetta Hawkes care, în cartea ei *Dawn of the Gods*[1] , în care aborda problema originii minoane şi miceniene a civilizaţiei greceşti, nu s-a putut abţine de la a dedica o bună parte din capitolul despre „Morminte şi regate" ansamblului Stonehenge.

Micena este situată în partea de sud-vest a Greciei, care se numeşte Pelopones (şi astăzi separată de restul Greciei prin Canalul Corint, făcut de mâna omului) şi a funcţionat ca o punte de legătură între civilizaţia minoană timpurie de pe insula Creta şi civilizaţia clasică greacă de mai târziu. A cunoscut o înflorire în secolul al XVI-lea î.Hr., iar comorile nedescoperite din mormintele regilor săi au scos la iveală legăturile care au existat cu alte popoare şi care includeau, fără îndoială, Britania. „Chiar în acea vreme în care regii micenieni cunoşteau o sporire a puterii şi a bogăţiei", scria Jacquetta Hawkes, „sudul Angliei cunoştea o dezvoltare asemănătoare, deşi în proporţii mai mici. Tot acolo, o aristocraţie războinică stăpânea peste agricultori şi păstori, începuse să practice comerţul şi să prospere, iar după moarte era îngropată cu tot fastul corespunzător. Printre bunurile îngropate cu acel prilej se numără câteva obiecte care demonstrează că aceste căpetenii avuseseră contacte cu lumea miceniană." Asemenea obiecte, a adăugat ea, n-ar fi fost de mare însemnătate şi ar fi putut să fie doar o urmare a comerţului sau a imitaţiei, dacă n-ar fi fost vorba de „evenimentul unic–construirea marelui cerc de gresie împreună cu triliţii de la Stonehenge".

Cu toate acestea, nu toate descoperirile arheologice au indicat astfel de „influenţe" timpurii ale Greciei. Printre obiectele descoperite în mormintele din jurul complexului Stonehenge se numărau, de pildă, mărgele pictate şi discuri de chihlimbar înrămate în aur printr-o metodă care se folosea în Egipt şi nicidecum în Grecia. Aceste descoperiri sporeau posibilitatea ca toate acele obiecte meşteşugite să fi fost aduse în sud-estul Angliei nu de către

[1] Zorii zeilor, n.tr.

greci sau egipteni, ci probabil de către negustorii de pe coasta de răsărit a Mediteranei. Este foarte posibil să fi fost aduse de fenicieni, renumiţii navigatori şi negustori ai Antichităţii.

Se ştie că fenicienii porneau din porturile lor de pe coasta Mediteranei şi navigau până la Cornwall în sud-vestul Angliei, destul de aproape de Stonehenge, în căutarea cositorului cu care spoiau bronzul obţinut din cupru moale. Însă erau oare aceşti navigatori, ale căror legături comerciale înfloriseră în mileniul cuprins între 1 500 î.Hr. şi 500 î.Hr., responsabili pentru proiectarea şi construirea Stonehengeului? Obişnuiau măcar să meargă acolo? Pentru a da un răspuns parţial la toate acestea ar trebui să cunoaştem, bineînţeles, cam în ce perioadă a fost proiectat şi construit Stonehenge sau cine se mai afla acolo care să ajute la ridicarea sa.

În absenţa izvoarelor scrise ori a reprezentărilor sculpturale ale zeilor mediteraneeni (obiecte făcute de mâna omului care s-au găsit, de altfel, printre ruinele minoane, miceniene şi feniciene), nimeni nu ar putea da un răspuns ferm la această întrebare. Dar întrebarea a fost readusă în discuţie în momentul în care arheologii au dezgropat la Stonehenge mai multe resturi de origine organică, cum ar fi coarne de cerb cioplite. În urma datării cu carbon a rămăşiţelor descoperite în şanţ, s-a obţinut o dată între 2 900 şi 2 600 î.Hr.–cel puţin o mie de ani şi poate chiar mai bine înainte ca navigatorii să sosească de pe coasta Mediteranei. Pentru o bucată de mangal găsită într-una din gropile Aubrey s-a stabilit data de 2 200 î.Hr. Vârful unui corn de cerb găsit în apropierea unui trilit a fost datat undeva între 2 280 şi 2 060 î.Hr. În urma datării cu carbon a descoperirilor din regiunea Bulevardului, au fost stabilite date între 2 245 şi 2 085 î.Hr.

Cine s-a aflat acolo atât de demult încât a pus la cale şi a construit minunatul complex de piatră? Savanţii susţin că până pe la 3000 î.Hr. zona abia era populată de mici grupuri de aşa-zişi cultivatori ai pământului şi păstori care foloseau unelte din piatră. Undeva după 2 500 î.Hr., au sosit noi triburi de pe continentul european; aceştia au adus cu ei meşteşugul prelucrării metalelor (aramă şi aur), foloseau unelte din lut şi-şi îngropau morţii în movile de pământ. Ei au fost supranumiţi Beaker[1], după forma recipientelor

din care obişnuiau să bea. Cam în jurul anului 2 000 î.Hr., în zonă a apărut bronzul, dar şi nişte locuitori mult mai înstăriţi şi mai numeroşi, cunoscuţi drept saxonii de vest, care se ocupau cu creşterea vitelor şi cu prelucrarea metalelor şi practicau comerţul cu populaţiile din vestul şi centrul Europei şi de pe coasta Mediteranei. Până pe la 1 500 î.Hr., această epocă de prosperitate a cunoscut un declin brusc care a durat aproape un mileniu, iar Stonehenge trebuie să fi fost de asemenea afectat.

Au fost oare fermierii şi păstorii din Neolitic, triburile Beaker sau saxonii de vest din Epoca bronzului timpuriu capabili să construiască ansamblul Stonehenge? Sau au contribuit numai prin puterea de muncă şi prin forţa bărbaţilor la construirea unui mecanism complex din piatră, care a fost conceput de vreo altă populaţie care deţinea nişte cunoştinţe ştiinţifice mult mai avansate?

Chiar şi o susţinătoare declarată a legăturii miceniene, Jacquetta Hawkes, a fost nevoită să admită că Stonehenge, „acest sanctuar, construit din blocuri de piatră colosale şi totuşi atent şlefuite, care făceau ca zidăria ciclopică din Micena să pară un joc de cuburi pentru copii, nu avea nimic cu care să rivalizeze în toată Europa preistorică." Pentru a susţine în continuare legătura dintre populaţia micenian şi primii englezi, ca a dezvoltat teoria potrivit căreia „unii dintre stăpânii locali care deţineau controlul asupra păşunilor din câmpia Salisbury şi poate, precum Odiseu, se aflau în posesia a douăsprezece cirezi de vaci, ar fi putut să aibă bogăţia şi puterea necesare pentru a transforma ceea ce fusese odată un sanctuar modest din Epoca de Piatră într-un nobil şi neasemuit monument cu o arhitectură megalitică. Impresia generală a fost întotdeauna că, mânaţi de o ambiţie nemăsurată ori de fanatismul religios, nişte oameni au pus la cale construcţia sa, însă datorită faptului că întregul proiect şi metoda de construire sunt atât de avansate încât depăşesc toate cunoştinţele care existaseră până atunci pe insulă, a părut foarte posibil ca ideile să fi provenit dintr-o tradiţie mai evoluată".

Însă care să fi fost acea „tradiţie mai evoluată", care a dat naştere acestei structuri superioare a tot ceea ce a existat vreodată

[1] Însemnând cupă sau pocal, n.tr.

în Europa preistorică? Răspunsul trebuie să se sprijine pe o datare strictă a complexului. Iar dacă, aşa cum sugerează datele ştiinţifice, momentul construirii sale a precedat cu o mie până la două mii de ani apariţia civilizaţiilor miceniană şi feniciană, atunci trebuie căutată o sursă mai veche pentru acea „tradiţie evoluată". Dacă Stonehenge a fost construit în mileniul al III-lea î.Hr., atunci singurii care ar putea să fie responsabili de acest lucru sunt locuitorii Sumerului şi ai Egiptului. Când Stonehenge a fost conceput, civilizaţia sumeriană, cu ale sale oraşe, temple înalte care serveau şi ca observatoare astronomice, cu sistemul său de scriere şi cunoştinţele sale ştiinţifice, era deja veche de o mie de ani, iar regalitatea înflorise deja de secole în Egipt.

Pentru a da un răspuns cât mai corect, trebuie să punem cap la cap cunoştinţele pe care le-am adunat până acum legate de diferitele etape în care, potrivit cercetărilor recente, a fost construit Stonehenge.

La început, Stonehenge nu apărea chiar ca o construcţie din piatră. S-a stabilit că pe atunci nu existau decât şanţul şi valul de pământ, un mare cerc de pământ cu o circumferinţă de 1,050 picioare la bază. Lărgimea sa este de aproape douăsprezece picioare, iar adâncimea de până la şase picioare, iar acest lucru a făcut necesară evacuarea unei cantităţi importante de pământ (sol calcaros) care să fie dispusă astfel încât să formeze două maluri înălţate. În interiorul acestui cerc a fost conceput cercul celor 56 de Gropi Aubrey.

Secţiunea nord-estică a cercului de pământ nu a fost săpată, lăsând loc unei intrări în interiorul cercului. Două pietre care astăzi lipsesc flancau această intrare. Ele serveau şi ca puncte de focalizare ajutătoare pentru Piatra Călcâi, care fusese ridicată pe axa rezultată în urma construirii. Acest bloc natural din piatră se află la şaisprezece picioare deasupra pământului şi intră în pământ preţ de patru picioare. A fost proiectat cu un unghi de înclinaţie de 24°. Este posibil ca numeroasele gropi din preajma intrării să fi fost făcute pentru ca în ele să fie înfipţi nişte stâlpi de lemn mobili, fiind astfel denumite gropile de susţinere a pilonilor. În sfârşit, cele patru Pietre de Poziţie rotunjite erau aşezate astfel încât să formeze un

dreptunghi perfect. Toate acestea au contribuit la completarea primei etape de construire, la aşa-numitul *Stonehenge I*: cercul de pământ, Gropile Aubrey, o intrare în dreptul axei principale, şapte pietre şi câteva cepuri din lemn.

Resturile organice şi uneltele din piatră asociate cu această fază le-au indicat savanţilor că Stonehenge I a fost construit undeva între 2 900 şi 2 600 î.Hr. Autorităţile britanice au stabilit data de 2 800 î.Hr.

Oricine ar fi construit Stonehenge I şi indiferent cu ce scop, cert este că i-a găsit o utilitate de-a lungul a mai multe secole. Nu există niciun indiciu că, în toată perioada în care regiunea a fost ocupată de populaţia Beaker, s-ar fi dorit schimbarea sau îmbunătăţirea construcţiei de pământ şi piatră. Apoi, pe la 2 100 î.Hr., chiar înainte de venirea saxonilor de vest (sau poate în aceeaşi perioadă), a avut loc înflorirea unei activităţi intense. Evenimentul care a generat acest fenomen a fost introducerea în construcţia ansamblului a pietrelor albastre, făcând ca *Stonehenge II* să devină pentru prima dată un grup de pietre „suspendate".

Nu exista însă nicio modalitate prin care pietrele albastre, cântărind fiecare până la patru tone, să fie transportate pe uscat, pe mare sau pe firul râului, pe o distanţă totală de circa două sute cincizeci de mile. Nici până în ziua de azi nu se ştie de ce au fost alese tocmai aceste stânci de dolerit şi de ce s-a depus un efort atât de mare pentru a le aduce de-a dreptul până la sit sau numai cu câteva opriri scurte. Oricare ar fi fost ruta precisă, se bănuieşte că în cele din urmă pietrele au fost aduse până în apropierea sitului pe firul râului Avon, fapt care explică de ce Bulevardul a fost prelungit în această porţiune cu aproape două mile şi anume pentru a face legătura dintre Stonehenge şi râu.

Au fost aduse cel puţin optzeci (unii apreciază că e vorba de optzeci şi două) de pietre albastre. Se crede că şaptezeci şi şase dintre ele erau menite să intre în gropile care alcătuiau cele două cercuri concentrice Q şi R, treizeci şi opt pentru fiecare cerc. Se pare că cercurile aveau nişte deschizături pe partea de vest.

La aceeaşi vreme, o piatră imensă de sine stătătoare, aşa-numita Piatră de Altar, fusese ridicată în interiorul cercurilor chiar pe axa monumentului megalitic, faţă în faţă cu Piatra Călcâi, pe partea de

nord-est. Dar pe când verificau alinierea şi poziţia pietrelor din exterior, cercetătorii au descoperit că, spre surprinderea lor, Piatra Călcâi fusese mutată în etapa Stonehenge II cumva spre răsărit (spre dreapta, dacă am privi din centrul locului împrejmuit). În acelaşi timp, alte două pietre au fost aşezate în şir dinaintea Pietrei Călcâi, astfel încât să accentueze noua linie vizuală. Pentru a fi adaptată la aceste schimbări, intrarea în spaţiul împrejmuit a fost lărgită spre dreapta (pe partea cu răsăritul) prin umplerea unei porţiuni din şanţ, iar Bulevardul a fost şi el lărgit tot în aceeaşi direcţie.

Spre uimirea cercetătorilor, principala inovaţie din timpul celei de-a doua etape a construirii ansamblului Stonehenge, nu a fost introducerea pietrelor albastre, ci *introducerea unei noi axe* a cărei orientare spre răsărit era ceva mai accentuată decât în cazul primei axe.

Spre deosebire de cele aproape şapte secole de inactivitate în cazul Stonehenge I, trecerea de la Stonehenge II la *Stonehenge III* s-a făcut în numai câteva decenii. Indiferent cine a reuşit să facă acest lucru, cu siguranţă şi-a propus să confere construcţiei o întindere monumentală şi durabilitate. La vremea aceea, blocurile uriaşe de sarsen, cântărind fiecare până la cincizeci de tone, au fost aduse la Stonehenge de pe dealurile Marlborough, adică de la o distanţă de vreo douăzeci de mile. În general, se vorbeşte despre un număr de şaptezeci şi şase de blocuri.

Oricât de laborioasă ar fi fost transportarea acestor bolovani care împreună cântăreau mii de tone, şi mai înfiorătoare trebuie să fi fost ridicarea lor. Aceştia au fost ciopliţi cu grijă, astfel încât să fie aduşi la forma dorită. Lintourilor li s-a asigurat o linie curbă şi au fost prevăzute cu cepuri care ieşeau în afară pentru a intra în şănţuleţele, realizând îmbinarea bolovanilor. Pe urmă acei bolovani şlefuiţi trebuiau să fie plantaţi fix într-un cerc sau în perechi, iar lintourile pentru fixare să fie transportate pentru a fi aşezate în vârf. Nimeni nu ştie cum a fost realizată această sarcină, îngreunată şi mai mult de caracterul înclinat al locului.

În această perioadă, axa realiniată a fost fixată prin ridicarea a două blocuri masive de piatră la intrare, care le-au înlocuit pe cele vechi. Se bănuieşte că Piatra Sacrificiului, culcată astăzi la pământ, ar fi fost una dintre cele două noi blocuri de piatră de la intrare.

Pentru a face loc cercului Sarsen şi potcoavei sau ovalului din triliţi, cele două cercuri din piatră albastră din etapa a II-a au trebuit să fie complet demolate. Din acestea, nouăsprezece pietre au fost folosite la alcătuirea potcoavei interioare din piatră albastră (care astăzi arată ca un oval neterminat), iar cincizeci şi nouă se crede că s-a dorit să fie amplasate în alte două cercurile de gropi (Y şi Z), care împrejmuiau Cercul Sarsen. Cercul Y era menit să susţină treizeci de pietre, iar cercul Z douăzeci şi nouă. Alte pietre din cele optzeci şi două de la început ar fi putut să fie folosite ca lintouri sau, după cum crede John E. Wood, în *Sun, Moon and Standing Stones*[1], ar fi putut să completeze ovalul. Cu toate acestea, cercurile Y şi Z nu au fost niciodată construite. În schimb, pietrele albastre au fost dispuse într-un cerc mare, Cercul din piatră albastră, alcătuit dintr-un număr necunoscut de pietre (unii cred că este vorba de şaizeci de pietre). Necunoscută este şi perioada în care acest cerc a fost ridicat–poate imediat sau cu un secol sau două mai târziu. Unii cred că pe Bulevard au fost făcute şi nişte lucrări suplimentare pe la 1 100 î.Hr.

Dar indiferent de motivele sau intenţiile care au dus la construirea sa, cert este că în 2 100 î.Hr. Stonehenge a fost proiectat, în secolul care a urmat a fost ridicat, iar pe la 1 900 î.Hr. a cunoscut forma finală. Metodele de cercetare moderne au confirmat descoperirile–uimitoare la acea vreme, în 1 880–renumitului egiptolog Sir Flinders Petrie, potrivit cărora Stonehenge data de prin anul 2 000 î.Hr. (Petrie a fost cel care a pus la punct sistemul de numerotare al pietrelor, folosit şi astăzi).

În mod normal, primele cercetări ştiinţifice ale siturilor arheologice sunt întreprinse de arheologi, urmaţi de antropologi, metalurgi, istorici, lingvişti şi alţi experţi. În cazul complexului Stonehenge, cei care au întreprins primele cercetări au fost astronomii. Şi asta nu neapărat pentru că ruinele se aflau, în mod evident, la suprafaţa pământului, nemaifiind necesară efectuarea unor săpături pentru a ajunge la ele, ci pentru că de la început s-a văzut că axa care pornea din centru spre Piatra Călcâi şi traversa Bulevardul era în direcţia „nord-est, cam pe unde răsare Soarele în zilele cele mai lungi" (aşa cum spunea William Stukeley pe la 1 740)–până spre punctul de pe

[1] Soarele, Luna şi pietrele neclintite, n.tr.

cer unde Soarele răsare la solstiţiul de vară (cam pe 21 iunie). Stonehenge era un instrument pentru măsurarea timpului!

După două secole şi jumătate de progrese ştiinţifice, această concluzie rămâne în picioare. Toţi cercetătorii sunt de acord că Stonehenge nu era sediul unei autorităţi locale, nicidecum un mormânt colectiv. Nici palat, nici criptă, era de fapt un templu şi-un observator astronomic, în genul ziguratelor (piramidelor în trepte) din Mesopotamia, sau al celor întâlnite la civilizaţiile din America în perioada Antichităţii. Iar datorită faptului că era orientat în direcţia răsăritului de Soare la solstiţiul de vară, ar putea fi supranumit Templul Soarelui.

Acest lucru fiind de necontestat, nu e de mirare că astronomii continuă să cerceteze ansamblul Stonehenge. O figură importantă în rândul lor este, pentru începutul acestui secol, Sir Norman Lockyer, care a condus un studiu cuprinzător despre Stonehenge în 1901 şi a confirmat orientarea în funcţie de solstiţiul de vară în principala sa lucrare, *Stonehenge and Other British Stone Monuments*[1]. De vreme ce numai axa asigură această orientare, cercetătorii au început să se întrebe cu timpul dacă elementele adiţionale ale monumentului: diferitele cercuri, ovaluri, dreptunghiuri, stâlpi care marcau o anumită poziţie ar putea să indice că la Stonehenge puteau fi observate şi alte fenomene cereşti şi alte cicluri ale timpului, în afară de răsăritul din ziua solstiţiului de vară.

În primele tratate despre Stonehenge au existat câteva sugestii în această privinţă. Însă abia în 1 963, când Cecil A. Newham a descoperit nişte aliniamente care sugerau că şi echinocţiile puteau să fie observate şi chiar prezise de la Stonehenge, aceste ipoteze au primit o confirmare ştiinţifică modernă.

Printre altele, ideea cea mai surprinzătoare (formulată iniţial în articole, iar apoi în cartea sa din 1 964, *The Enigma of Stonehenge*[2]) a fost aceea potrivit căreia Stonehenge ar fi fost şi un observator lunar. El şi-a sprijinit teoria pe rezultatele examinării celor patru Pietre de Poziţie şi a dreptunghiului pe care acestea îl formează [Fig. 10].

El a mai sugerat că cine a dorit ca Stonehenge să aibă această capacitate, a ştiut foarte bine unde să-l construiască, pentru că drep-

[1] Stonehenge şi alte monumente britanice din piatră, n.tr.

[2] Enigma Stonehenge, n.tr.

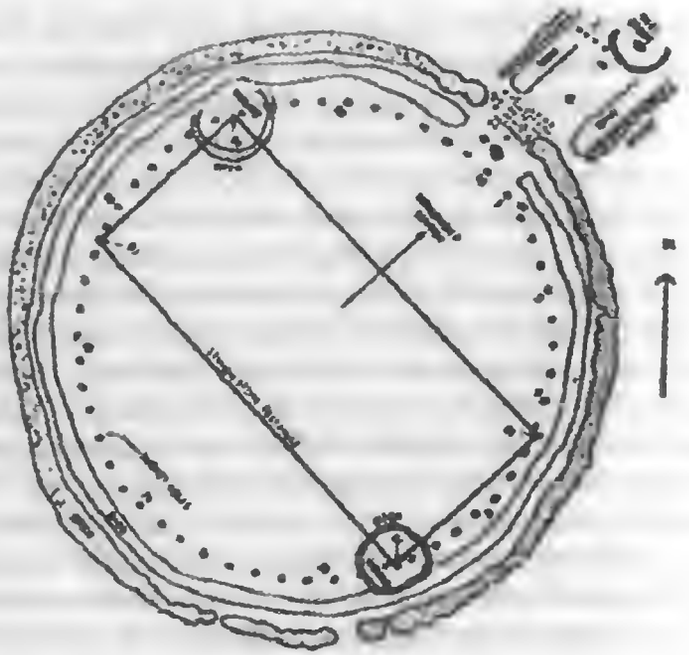

Figura 10

tunghiul şi aliniamentele trebuiau să fie situate exact în locul în care se află astăzi Stonehenge.

Dar toate acestea au fost privite la început cu foarte multă neîncredere şi reticenţă, căci observatoarele lunare sunt indiscutabil mai complexe decât cele solare. Mişcările Lunii (în jurul Pământului şi împreună cu acesta în jurul Soarelui) nu se repetă anual pentru că, printre altele, Luna orbitează în jurul Pământului cu o uşoară înclinaţie faţă de orbita Pământului în jurul Soarelui. Ciclul complet, care se repetă numai odată la nouăsprezece ani, include opt puncte de "Nemişcări ale Lunii"[1], cum le numesc astronomii, patru maxime şi patru minime. Ipoteza potrivit căreia Stonehenge I care prezenta deja toate aliniamentele asupra cărora a atras atenţia Newham–era construit astfel încât să permită determinarea sau chiar prevestirea acestor opt puncte părea lipsită de

[1] În text apare termenul de "Lunar Standstill" folosit pentru prima dată de către astrologul Alexander Thom . Este varianta, în cazul Lunii, a solstiţiului (sau Sun standstill) Este vorba de momentele în care doclinaţia Lunii este maximă sau dimpotrivă, minimă, n.tr.

noimă, ţinând cont de faptul că la vremea aceea locuitorii britanici abia ieşeau din Epoca de Piatră. Acesta este un argument valid, fără îndoială, iar cei care au aflat mai multe dovezi în sprijinul miracolelor astronomice de la Stonehenge, trebuie să găsească un răspuns pentru paradoxul deţinerii de către oamenii din Epoca de Piatră a unui observator lunar complex!

O figură importantă în rândul astronomilor care prin cercetările lor au scos la iveală calităţile uimitoare ale ansamblului Stonehenge, a fost aceea a lui Gerald Hawkins de la Universitatea din Boston. Scriind în reviste ştiinţifice prestigioase în 1 963, 1 964 şi 1 965, el şi-a anunţat concluziile de mare răsunet în studiile care au purtat titluri ca „Stonehenge Decoded", „Stonehenge: A Neolithic Computer" şi „Sun, Moon, Men and Stones"[1] şi în volumele, *Stonehenge Decoded şi Beyond Stonehenge*[2]. Ajutându-se de calculatoarele de la universitate, el a analizat sute de linii vizuale de la Stonehenge şi le-a pus în legătură cu poziţiile Soarelui, Lunii şi cu principalele stele, aşa cum erau ele cunoscute în Antichitate şi a ajuns la concluzia că direcţiile de orientare care au rezultat nu puteau fi întâmplătoare.

El a acordat o mare însemnătate celor patru Pietre de Poziţie şi dreptunghiului perfect pe care acestea îl descriu şi a arătat cum liniile care unesc pietrele opuse (91 cu 94 şi 92 cu 93) erau îndreptate spre punctele de declinaţie maximă, în timp ce liniile care uneau pietrele pe diagonală erau îndreptate spre punctele de declinaţie minimă a Lunii, la răsăritul şi la apusul ei. Dacă se mai adăugau şi cele patru puncte care surprindeau mişcările Soarelui, arăta Hawkins, Stonehenge putea fi interpretat ca o structură care permitea observarea şi prezicerea tuturor celor douăsprezece puncte corespunzătoare mişcărilor Soarelui şi Lunii. Mai presus de toate, el era fascinat de cifra nouăsprezece, care putea fi regăsită în dispunerea pietrelor şi a gropilor din cercuri: cele două cercuri alcătuite din 38 de pietre albastre din Stonehenge II „pot fi văzute ca două semicercuri alcătuite din 19 pietre" (*Stonehenge Decoded*) iar ova-

[1] „Stonehenge descifrat", „Stonehenge: un calculator neolitic" , „Soarele, Luna, oamenii şi blocurile de piatră", n.tr.

[2] Dincolo de Stonehenge, n.tr.

lul „potcoava" din Stonehenge III cuprindea fix 19. Aceasta era negreşit o legătură lunară, căci 19 era cifra care simboliza ciclul Lunii care stă la baza intercalării[1].

Profesorul Hawkins a mers şi mai departe: el a ajuns la concluzia că numerele exprimate de pietrele şi gropile din cadrul cercurilor demonstrau capacitatea de a prevesti eclipsele. Din cauza faptului că orbita Lunii nu se găseşte în acelaşi plan cu orbita Pământului în jurul Soarelui (prima este înclinată faţă de a doua la un unghi cu puţin peste 5°), orbita Lunii întretaie traiectoria pe care Pământul o descrie în jurul Soarelui în două puncte în fiecare an. Cele două puncte de intersectare („noduri") sunt de obicei marcate pe hărţile astronomice ca N şi N`; în aceste momente se produc eclipsele. Însă din pricina formei neregulate şi a rămânerii în urmă a orbitei Pământului în jurul Soarelui, aceste intersecţii nodale nu se produc cu exactitate în aceleaşi poziţii cereşti de la un an la altul. Mai degrabă, ele se produc la un interval de 18,61 de ani. Hawkins a formulat ideea potrivit căreia principiul care stătea la baza acestui ciclu era, prin urmare, „sfârşitul unui ciclu/începutul unui ciclu" în al nouăsprezecelea an şi tot el s-a gândit că scopul cu care fuseseră făcute cele cincizeci şi şase de Gropi Aubrey era acela de a obţine o anumită potrivire, prin mutarea simultană a trei stâlpi de marcaj din cercul Aubrey, de vreme ce 182/3×3=56. Acest lucru, a susţinut el, a făcut posibilă prevestirea eclipselor, atât de Lună, cât şi de Soare, iar concluzia sa a fost că scopul principal al proiectării şi construirii complexului Stonehenge într-o asemenea manieră era chiar prevestirea eclipselor. Stonehenge, anunţa el, era nici mai mult nici mai puţin decât un *minunat calculator astronomic din piatră*.

Ipoteza potrivit căreia *Stonehenge* era nu doar un „Templu al Soarelui", ci şi un observator lunar s-a lovit la început de duritatea celor care nu voiau s-o accepte. Dintre disidenţii care considerau că cele mai multe dintre aliniamentele Lunii erau simple coincidenţe, o figură importantă a fost aceea a lui Richard J. C. Atkinson de la Universitatea din Cardiff, care a condus unele dintre cele mai sâr-

[1] Este vorba de Ciclul Metonic, concept dezvoltat de Meton din Atena, pe la 440 î.Hr., potrivit căruia, la fiecare nouăsprezece ani, mişcările Soarelui şi Lunii, văzute de pe Pământ, par a se suprapune, calendarul lunar şi cel solar coincid şi astfel se vorbeşte despre „intercalare", n.tr.

guincioase lucrări de excavaţie din preajma sitului. Dovezile arheologice în legătură cu vechimea extraordinară a monumentului megalitic erau de fapt motivul pentru care acesta respingea ipoteza observatorului selenar, a aliniamentelor lunare sau pe aceea a calculatoarelor neolitice, pentru că, în opinia sa, omul neolitic din Britania era pur şi simplu incapabil de asemenea realizări. Respingerea acestui fapt şi chiar ridiculizarea sa au fost exprimate în articlolele sale din Antiquity[1], cum ar fi „Moonshine on Stonehenge"[2] sau în cartea sa Stonehenge şi au devenit ranchiună, ca urmare a studiilor întreprinse la Stonehenge de către Alexander Thom (*Megalithic Lunar Observations*[3]). Thom, profesor inginer la Universitatea din Oxford, a condus cele mai exacte măsurători la Stonehenge şi a demonstrat că aranjamentul în formă de „potcoavă" al pietrelor sarsen era de fapt un oval [Fig. 11], o formă elipsoidală care reprezenta orbitele planetare mult mai bine decât un cerc.

El a fost de acord cu Newham că Stonehenge I a fost în primul rând un observator lunar, nu doar solar, şi a confirmat că Stonehenge a fost construit în locul respectiv pentru că numai acolo puteau fi făcute opt observaţii lunare, de-a lungul liniilor dreptunghiului rezultat din unirea celor patru Pietre de Poziţie.

Dezbaterea aprinsă, derulată în paginile celor mai importante reviste de ştiinţă şi în cadrul conferinţelor, a fost rezumată de către C. A. Newham (*Supplement to the Enigma of Stonehenge and its Astronomical and Geometric Significance*[4]) după cum urmează: „Cu excepţia celor cinci triliţi, practic restul trăsăturilor au conexiuni lunare". El a fost de acord că „cele 56 de Gropi Aubrey sunt orientate spre cele opt mari aliniamente ale răsăritului şi apusului Lunii". Prin urmare, chiar şi Atkinson a fost nevoit să admită că „i-au fost aduse argumente suficiente încât să-şi dea seama că teoriile arheologice convenţionale trebuie serios revizuite" în ceea ce priveşte scopul şi funcţiile complexului Stonehenge.

Aceste concluzii au fost, într-o anumită măsură, rezultatul

[1] Revista Antichitatea, n.tr.

[2] Lumina Lunii la Stonehenge, n.tr.

[3] Observaţii lunare megalitice, n.tr.

[4] Supliment la enigma Stonehenge şi la semnificaţiile sale astronomice şi geometrice, n.tr.

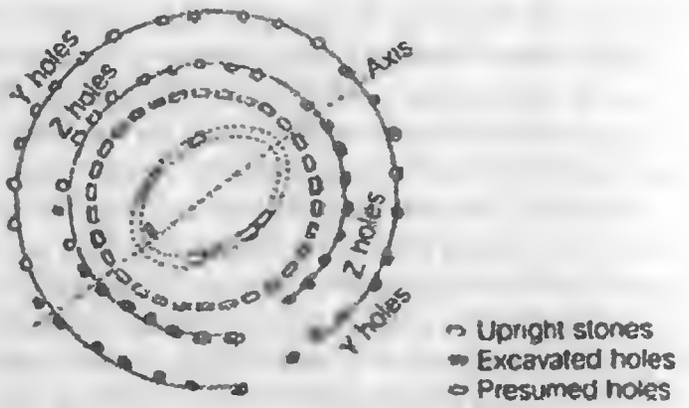

Y holes= Gropile Y; Z holes= Gropile Z; Axis=Axa; Upright stones=Pietre în poziţie verticală; Excavated holes=Gropi excavate; Presumed holes=Gropi presupuse

Figura 11

cercetărilor întreprinse de un important om de ştiinţă care s-a alăturat grupului din ce în ce mai marc de cercetători dc la sfârşitul anilor `60 şi primul deceniu al anului 1 970. Acesta era astronomul şi matematicianul Sir Fred Hoyle. El a susţinut că aliniamentele enumerate de Hawkins cu privire la diferitele stele şi constelaţii erau mai degrabă întâmplătoare decât premeditatc, dar a fost pe deplin de acord cu aspectele lunare ale Stonehenge I şi mai ales cu funcţia celor cincizeci şi şase de Gropi Aubrey şi a aranjametului rectangular al Pietrelor de Poziţie („Stonehenge–An Eclipse Predictor" în *Nature* şi *On Stonehenge*[1]).

Fiind de acord şi cu faptul că Cercul Aubrey ar fi putut să funcţioneze ca un „calculator" pentru prezicerea eclipselor (în opinia sa acest lucru era realizat prin rotirea celor patru stâlpi), Holey a mai adus în discuţie un alt aspect. Oricine ar fi proiectat un asemenea calculator–Hawkins l-a numit chiar „computer"–trebuie să fi ştiut *dinainte* durata *precisă* a unui an solar, timpul de orbitare a Lunii şi ciclul de 18,61 de ani. Însă omul neolitic din Britania pur şi simplu nu se afla în posesia unor asemenea cunoştinţe.

Străduindu-se să explice cum au apărut cunoştinţele avansate

1 "Stonehenge-Un instrument de prezicere a eclipselor" în Natura şi Despre Stonehenge, n.tr.

de astronomie şi matematică în Britania neolitică, Hawkins a făcut apel la izvoarele antice ale populaţiilor mediteraneene. El a citat nu numai din Diodor sau din Hecateu, ci şi din Plutarh care-l menţiona, în *Isis* şi *Osiris*, pe Eudoxus din Cnidos, astronomul-matematician din secolul al IV-lea î.Hr., din Asia Minor, care asociase „demonul eclipselor" cu numărul cincizeci şi şase.

Dacă niciun răspuns nu poate veni din partea Omului, ar trebui oare să ne uităm înspre supraom?

La rândul său, Hoyle a ajuns la convingerea că Stonehenge nu era un simplu observator. un loc de unde oamenii puteau să vadă ceea ce se petrece pe cer. El l-a numit *Dispozitiv de predicţie*, un instrument pentru prezicerea evenimentelor cereşti şi un mijloc dc a le însemna la datele prestabilite. Fiind de acord că „o asemenea realizare intelectuală depăşea capacitatea cultivatorilor şi păstorilor locali din Neolitic", el a avut sentimentul că dreptunghiul rezultat din unirea Pietrelor de Poziţie, ca şi observaţiile în legătură cu acesta ne arată că „cei care au construit Stonehenge I trebuie să fi venit dinafara Insulelor Britanice, căutând anume un asemenea aliniament rectangular" (posibil chiar în locul unde Stonehenge este situat, în emisfera nordică), „la fel cum astronomii moderni caută adeseori locuri îndepărtate de casa lor pentru a-şi construi telescoapele".

„Cel care a construit complexul Stonehenge trebuie să fi fost un adevărat Newton sau Einstein", se gândea Hoyle. Dar chiar şi aşa, unde era universitatea unde ar fi deprins cunoştinţele de matematică şi astronomie, unde erau scrierile fără de care cunoştinţele acumulate în timp nu puteau fi transmise mai departe şi cum a fost posibil ca printr-un singur plan genial să fie proiectat, construit şi supravegheat un asemenea dispozitiv al predicţiei cereşti când, numai pentru Stonehenge II a fost nevoie de un secol întreg? „Numai 200 de generaţii istorice au trecut, în timp ce până la faza a doua trecuseră până la 10 000 de generaţii preistorice", observa Hoyle. Să se fi datorat toate acestea „eclipsei zeilor", se întreba el–trecerii de la o perioadă în care oamenii îi venerau de fapt pe zeul Soarelui şi pe zeul Lunii, la o vreme în care zeul suprem a devenit Dumnezeul nevăzut al lui Isaia?"

Fără să-şi dezvăluie în întregime punctul de vedere. Hoyle a

răspuns făcând trimitere la un capitol întreg din Hecateu citat de Diodor, cu privire la hiperboreeni. Spre sfârşitul capitolului ni se spune că, după ce grecii şi hiperboreeni s-au vizitat reciproc „în timpurile străvechi",

Ei mai spun că Luna, văzută de pe această insulă, apare la o distanţă relativ mică faţă de Pământ şi că prezintă nişte forme de relief asemănătoare cu cele de pe Pământ, care se pot vedea cu ochiul liber.

Se mai povesteşte şi că zeii vizitează insula odată la nouăsprezece ani, intervalul de timp în care stelele revin la poziţiile lor iniţiale pe cer. Din acest motiv, perioada de nouăsprezece ani este numită de greci „anul lui Meton".

Cunoştinţele din acele timpuri străvechi cu privire la ciclul complet al Lunii de nouăsprezece ani, dar şi cu privire la „formele de relief asemănătoare cu cele de pe Pământ" -aşa cum sunt munţii şi câmpiile–sunt, fără îndoială, un lucru uimitor.

Atribuirea de către istoricii greci a structurii circulare din Hiperboreea ciclului lunar descris pentru prima dată în Grecia de către atenianul Meton face ca întrebarea cu privire la identitatea celor care au construit monumentul megalitic Stonehenge să se îndrepte mai ales înspre Orientul Apropiat. Concluziile şi observaţiile care merg în aceeaşi direcţie ale astronomilor menţionaţi mai înainte sugerează acelaşi lucru.

Dar cu mai bine de două secole în urmă, William Stukeley arătase deja că răspunsurile ar trebui căutate în această direcţie, anume în Orientul Apropiat antic. La schiţa realizată după Stonehenge aşa cum a înţeles el că trebuia să fie a ataşat o reprezentare pe care o văzuse pe o monedă antică de pe coasta de est a Mediteranei [Fig. 12a] care înfăţişează un templu pe o platformă ridicata. Mult mai relevantă este această reprezentare aşa cum apare ea pe o altă monedă antică din oraşul Byblos, din aceeaşi regiune, pe care am inclus-o în primul volum din *Cronicile pierdute ale Pământului*. În aceasta se vede cum templul antic prezenta un spaţiu împrejmuit în care se afla *o rachetă pe o rampă de lansare* [Fig. 12b]. Noi am identificat acest loc ca fiind Locul de Aterizare din folclorul sumerian, unde regele sumerian Gilgamesh a fost martor la lansarea unei rachete. Acel loc încă mai există. Astăzi acolo se află întinsa platformă din munţii Liban, de la Baalbek, pe care încă se află ruinele celui mai mare templu roman care a fost construit vreodată. Platforma masivă este susţinută de trei blocuri imense de piatră care alcătuiesc ceea ce se numea încă din Antichitate *trilit*.

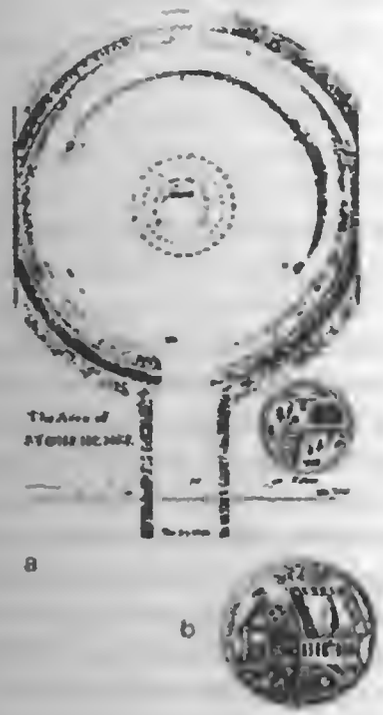

Figura 12a şi 12b

Astfel, răspunsurile la enigma Stonehenge ar trebui căutate în alte locuri mai îndepărtate, dar din aceeaşi perioadă. Acel *Când* ar putea să fie cheia misterului legat nu doar de cei care au construit Stonehenge I, ci şi de motivele care au stat la baza adăugirilor din etapele a doua şi a treia.

Şi asta pentru că, aşa cum vom vedea, refacerea în pripă a ansamblului Stonehenge prin 2 100–2 000 î.Hr. are legătură cu venirea unei Noi Ere–prima Nouă Eră consemnată din istoria omenirii.

3

Templele care priveau spre cer

Cu cât aflăm mai multe despre Stonehenge, datorită ştiinţei moderne, cu atât mai incredibilă ni se pare această construcţie. Desigur, dacă nu am fi avut dovada clară a megaliţilor şi-a întăriturilor de pământ–dacă acestea ar fi dispărut cumva, aşa cum s-a întâmplat cu atâtea monumente antice, din cauza capriciilor timpului şi ale naturii sau distrugerilor provocate de om–toată povestea cu pietrele care puteau să măsoare trecerea timpului şi cu cercurile care puteau să prezică eclipsele şi să determine mişcările Soarelui şi ale Lunii ar fi părut neverosimilă pentru Britania din Epoca de Piatra şi ar fi fost receptată ca un simplu mit.

Descoperirile ştiinţifice legate de Stonehenge au făcut să se ajungă la o dată şi mai străveche a construirii sale, iar acest lucru le-a dat cea mai mare bătaie de cap oamenilor de ştiinţă. Tocmai datorită datelor atribuite pentru Stonehenge I şi II–III, arheologii şi-au concentrat atenţia asupra populaţiilor mediteraneene care călătoriseră în Britania, iar unii renumiţi cercetători i-au avut în vedere pe zeii din Antichitate, ca fiind singura explicaţie posibilă a enigmei.

Din toată seria de întrebări neliniştitoare, cum ar fi Cine sau Cu ce scop a construit monumentul megalitic Stonehenge, singura la care s-a găsit un răspuns satisfăcător a fost: Când a fost construit acesta? Arheologici şi fizicii (care folosea metode moderne de datare, cum ar fi datarea cu carbon 14), li s-a alăturat ştiinta *arheoastronomiei*, care a stabilit aceleaşi date: 2 900/2 800 î.Hr. pentru Stonehenge I, 2 100/2 000 î.Hr. pentru Stonehenge II şi III.

Părintele arheoastronomiei–deşi el prefera s-o numească astro-arheologie, căci exprima mai bine ideile sale–a fost, fără îndoială, Sir Norman Lockyer. Cât de mult îi ia ştiinţei să accepte

inovaţia, ne-o arată chiar faptul că a trecut deja un secol de la publicarea lucrării fundamentale a lui Lockyer, *The Dawn of Astronomy*[1], în 1 894. Dupa ce a călătorit în Levant în 1 890, a observat că, deşi de la civilizaţiile timpurii din India şi China s-au păstrat puţine monumente, dar mai multe consemnări care atestă vechimea lor, nu acelaşi lucru era valabil pentru civilizaţiile din Egipt şi Babilonia: acestea erau „două civilizaţii cu o vechime incertă", de pe vremea cărora s-au păstrat monumente numeroase, dar a căror vârstă era necunoscută (la vremea la care scria Lockyer).

I s-a părut însă un fapt extraordinar, scria el, că în Babilonia, „încă de la începutul începuturilor, simbolul lui Dumnezeu era o stea" şi, în acelaşi mod, în Egipt, în textele hieroglife, forma de plural „zei" era redată prin trei stele". Însemnările babiloniene de pe tăbliţele de lut şi cărămizile de lut arse, scria el, păreau să redea ciclurile regulate ale „Lunii şi poziţiile planetelor cu foarte multă acurateţe". Planetele, stelele şi constelaţiile zodiacului sunt reproduse pe zidurile mormintelor egiptene şi pe papirusuri. În panteonul hindus, scria el, întâlnim venerarea Soarelui şi a Zorilor, numele zeului Indra însemnând „ziua adusă de Soare", iar cel al zeiţei Ushas, „zori".

Ar putea oare astronomia să ajute egiptologiei? Se întreba el; ar putea să stabilească vechimea civilizaţiilor egipteană şi babiloniană?

Atunci când cineva încearcă să interpreteze *Rigveda* hindusă şi inscripţiile egiptene dintr-o perspectivă astronomică, nota Lockyer, „este impresionat de faptul că în ambele surse primele venerări ale zeităţilor şi observarea fenomenelor înconjurătoare aveau de-a face cu orizontul... Acest lucrul era valabil nu numai pentru Soare, ci şi pentru stelele care împânzeau cerul infinit". Orizontul, explica el, este „locul unde nu mai vedem decât un arc care pare să unească suprafaţa Pământului şi cerul". Un arc, cu alte cuvinte, unde Cerul şi Pământul îşi dau mâna". În acel loc oamenii din vechime căutau oricare semne prevestitoare pe care puteau să le vadă observatorii lor cereşti. De vreme ce fenomenul cel mai regulat şi care se putea vedea cu ochiul liber era cel al răsăritului şi apusului zilnic al Soarelui, era firesc ca acesta să stea la baza observaţiilor astronomice din Antichitate, iar celelalte fenomene (cum ar

[1] Zorii astronomiei, n tr.

fi apariţia sau mişcările planetelor sau chiar ale stelelor) să fie puse în legătură cu „răsăritul lor heliac", scurta lor apariţie la răsărit, deasupra liniei orizontului când Pământul, în rotirea sa, vede scurtele clipe ale zorilor, iar Soarele începe să răsară, deşi întunericul nopţii nu s-a risipit încă şi se mai pot vedea stelele.

Un observator antic putea să-şi dea seama cu uşurinţă că Soarele răsare la est şi apune la vest, dar un lucru important de care trebuie să fi ţinut cont este că vara Soarele pare să răsară mai sus decât iarna şi zilele sunt mai lungi. Aceasta se datorează, după cum ne-o arată astronomia modernă, faptului că axa proprie a Pământului, în jurul căreia se roteşte zilnic, nu este perpendiculară pe traiectoria sa în jurul Soarelui (ecliptica), ci este înclinată faţă de aceasta, astăzi aproximativ la 23,5 grade. Astfel se explică formarea anotimpurilor şi existenţa celor patru puncte importante descrise de mişcarea aparent de sus în jos a Soarelui pe cer: solstiţiile de vară şi de iarnă şi echinocţiile de primăvară (punctul „vernal") şi de toamnă (despre care am vorbit mai devreme).

Studiind orientarea bătrânelor temple şi a celor nu chiar atât de vechi, Lockyer şi-a dat seama că cele pe care le numea „Temple ale Soarelui" erau de două feluri: unele a căror orientare era în funcţie de echinocţii, iar altele a căror orientare era stabilită prin raportare la solstiţii. Deşi Soarele răsare mereu spre est şi apune spre vest, numai în zilele echinocţiilor se poate vedea, din orice colţ al Pământului, că răsare cu precizie la est şi apune la vest, iar Lockyer a considerat, prin urmare, că asemenea temple „echinocţiale" sunt universale, faţă de cele a căror axă era orientată în funcţie de solstiţii, deoarece unghiul format de solstiţiile de la nord şi sud (pentru un observator aflat în emisfera nordică, de vară şi de iarnă) depindea de poziţionarea observatorului, de latitudinea locului unde se afla acesta. Aşadar, templele „solstiţiale" erau mai degrabă individuale, adică depindeau de poziţia lor geografică şi chiar de înălţimea locului.

Ca exemple de temple echinocţiale, Lockyer a citat templul lui Zeus din Baalbek, templul lui Solomon din Ierusalim şi Bazilica Sfântul Petru, de la Vatican, Roma [Fig. 13], toate având o axă de orientare precisă de la est la vest.

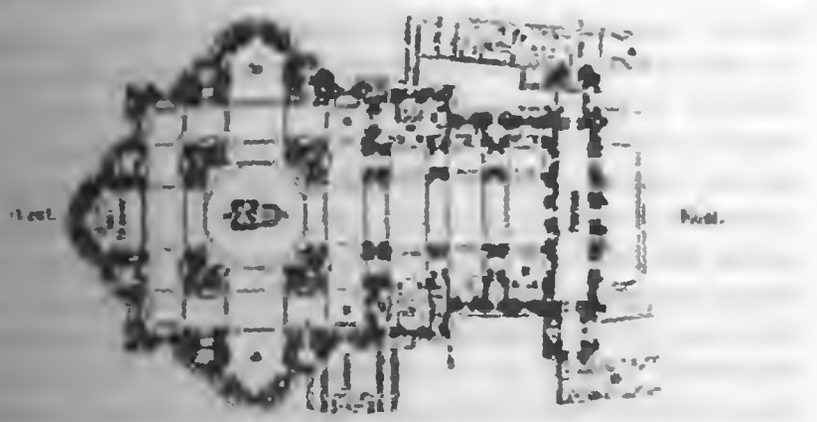

Figura 13

Cu privire la ultimul exemplu, el a oferit citate din studii de arhitectură bisericească, unde se spunea că în vechea bazilică Sfântul Petru (construită în timpul împăratului Constantin în secolul al IV-lea şi demolată la începutul secolului al VI-lea), în ziua echinocţiului de primăvară, „uşile imense ale portarului cvadriporticului erau deschise la est, ca şi şi uşile de pe partea de răsărit a bisericii; pe măsură ce Soarele răsărea, razele sale îşi făceau loc printre cele două rânduri de uşi larg deschise şi, ajungând la naos, luminau Sfântul Altar". Lockyer a adăugat că „şi biserica de astăzi prezintă aceste particularităţi". Ca exemplu de templu solstiţial, Lockyer a amintit principalul templu chinezesc, aşa-numitul „Templu al Raiului" din Peking, unde „cel mai important ritual oficial al Chinei, sacrificiul săvârşit în aer liber la altarul de sud al Templului Raiului" avea loc în ziua solstiţiului de iarnă, adică pe 21 decembrie. Un alt exemplu de templu solstiţial dat de Lockyer a fost chiar cel al ansamblului Stonehenge, a cărui orientare este în funcţie de solstiţiul de vară.

Dar toate acestea nu aveau să fie decât un preludiu la principalele studii întreprinse de Lockyer în Egipt.

Studiind orientarea templelor antice din Egipt, Lockyer a ajuns la concluzia că cele mai vechi erau „echinocţiale", în timp ce templele de mai târziu erau „solstiţiale". A fost surprins să descopere că templele mai vechi făceau dovada unei mai mari pregătiri astronomice faţă de cele mai recente, căci erau destinate

nu doar observării şi venerării răsăritului şi apusului de Soare, ci şi ale altor aştri. În plus, cel mai vechi altar sugerează că a existat o veneraţie deopotrivă a Soarelui şi a Lunii, care ulterior s-a preschimbat într-una echinocţială, al cărei obiect era aşadar numai Soarele. Acel altar echinocţial, scria el, era templul din Heliopolis („Oraşul Soarelui", în greacă), a cărui denumire egipteană, *Annu*, apărea şi în Biblie ca *On*. După Lockyer, combinaţia rezultată din observarea mişcărilor Soarelui, a răsăritului strălucitoarei stele Sirius sau a creşterii anuale a nivelului Nilului, această triplă conjuncţie care stătea la baza calendarului egiptean, ne arată că în Egipt momentul zero în care au început toate era undeva pe la 3200 î.Hr.

Altarul Annu, lucru ştiut din inscripţiile egiptene, o avea înăuntrul său pe *Ben-Ben*, („Pasărea din vârful piramidei"[1]), care se presupune că era vârful conic al „navetei spaţiale" în care zeul Ra a venit pe Pământ, de pe „Planeta de milioane de ani". Acest obiect, păstrat de obicei în sanctuarul interior al templului, era scos la vedere odată pe an, iar pelerinajele la altar şi venerarea obiectului sacru au continuat şi în timpul dinastiilor. Dar obiectul s-a pierdut în decursul mileniilor, păstrându-se numai o replică din piatră care-l înfăţişa pe zeul suprem la ieşirea din navetă [Fig. 14]. S-a descoperit că mitul

Figura 14

[1] În vârful unui obelisc de la Heliopolis, s-ar fi aflat în vechime piatra Benben, pe care se spune că se aşeza pasărea Benu (corespondentul păsării Phoenix la egipteni). n.tr

legat de Phoenix, legendara pasăre care moare şi renaşte veşnic din propria cenuşă, ar fi pornit de la acest altar şi de la venerarea sa.

Ben-Ben încă se afla acolo pe vremea faraonului Pi-Ankhi (circa 750 î.Hr.), căci a fost descoperită o inscripţie în care este descrisă vizita acestuia la altar. Pentru a reuşi să pătrundă în Sfânta Sfintelor[1] să vadă obiectul ceresc, Pi-Ankhi a început prin a aduce la răsărit numeroase ofrande în curtea din faţă a templului. Apoi a intrat în templu, înclinându-se până la pământ în faţa marelui zeu. Preoţii s-au rugat pentru viaţa regelui, pentru ca el să intre şi să părăsească Sfânta Sfintelor nevătămat. Apoi au urmat ritualuri de abluţiune, purificare şi tămâiere a regelui, pregătindu-l pentru intrarea în locul împrejmuit care se numea „Camera stelară". I s-au dat apoi flori rare sau ramuri de plante, pe care trebuia să le dăruiască zeului, aşezându-le înaintea pietrei Ben-Ben. După aceea a urcat treptele spre „marele tabernacol", unde se afla obiectul sfânt. Ajungând în vârful scărilor, a tras zăvorul, a deschis uşile Sfântului Altar şi „l-a văzut pe strămoşul său Ra în camera unde se afla Ben-Ben". Pe urmă a ieşit şi a închis uşile în urma sa, peste care şi-a lăsat pecetea din lut ars.

Deşi acest altar nu s-a păstrat de-a lungul mileniilor, arheologii au descoperit un posibil altar ridicat mai târziu, după modelul celui de la Heliopolis. Este vorba de aşa-numitul Templu al Soarelui al faraonului Ne-user-Ra, din cea de-a V-a dinastie care a durat din 2 494 până în 2 345 î.Hr. Construit într-un loc care astăzi se numeşte Abusir, chiar la sud de Gizeh şi marile sale piramide, acesta era alcătuit în primul rând dintr-o terasă înaltă şi imensă pe care se afla, într-un loc împrejmuit, pe o platformă masivă, un obiect solid şi nu foarte înalt, ca un obelisc [Fig. 15]. O rampă acoperită de un coridor închis, luminat cu ajutorul unor ferestre din acoperiş dispuse la o distanţă egală una faţă de alta, făcea legătura între intrarea elaborată a templului şi o poartă monumentală din josul văii. Baza uşor înclinată a obiectului sub formă de obelisc se ridica la vreo şaizeci şi cinci de picioare deasupra nivelului curţii templului. Obeliscul ce părea învelit în aramă aurită se ridica la alte 120 de picioare.

[1] Altar, n.tr.

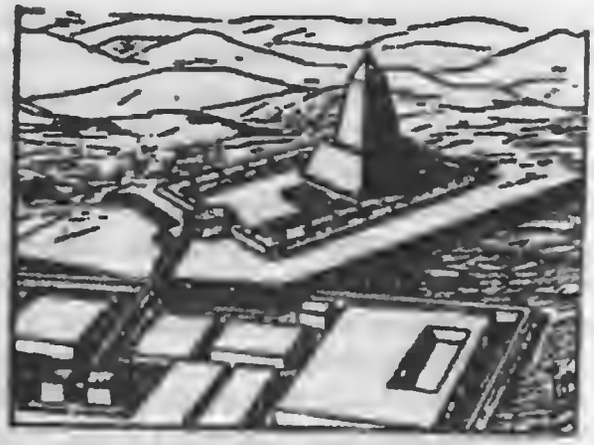

Figura 15

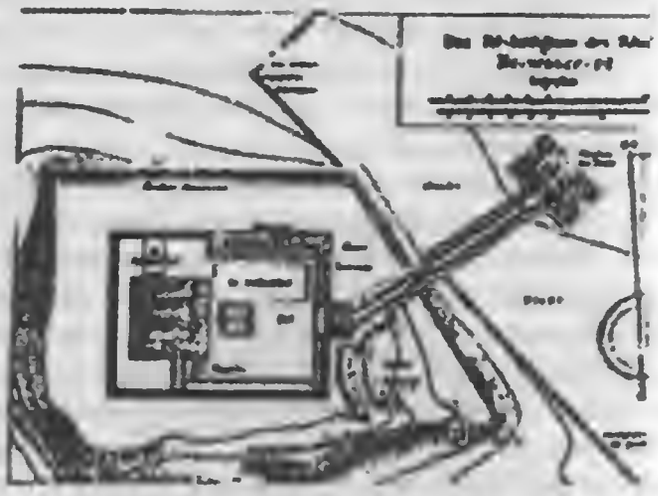

Figura 16

Templul, care avea între zidurile sale mai multe camere şi compartimente, alcătuia un dreptunghi perfect ce măsura aproximativ între 260 şi 360 de picioare. Era clar orientat pe o axă de la est la vest [Fig. 16.], adică în funcţie de echinocţii, dar lungul coridor era orientat în direcţia opusă, cu faţa spre nord. Că aceasta era o reorientare intenţionată a unei copii după străvechiul altar de la

Heliopolis (a cărui orientare era numai pe axa est-vest), ne-o arată basoreliefurile pline de măiestrie şi inscripţiile care decorau coridorul. Acestea celebrau cea de-a treizecea aniversare a domniei faraonului şi este posibil ca tocmai atunci să se fi construit şi coridorul. Celebrarea avusese loc după misterioasele ritualuri ale sărbătorii Sed (semnificaţia cuvântului este necunoscută), care marca un fel de „jubileu" şi începea întotdeauna în prima zi a calendarului egiptean–în prima zi din prima lună, care se numea luna lui Thoth. Cu alte cuvinte, sărbătoarea Sed era un fel de celebrare a Anului Nou, care nu avea loc în fiecare an, ci după trecerea unui anumit număr de ani.

Orientarea acestor temple atât după echinocţii, cât şi după solstiţii, sugerează că în mileniul al III-lea î.Hr. noţiunea celor patru colţuri ale Pământului era deja cunoscută. Desenele şi inscripţiile descoperite în culoarul templului descriu „dansul sacru" al regelui. Acestea au fost copiate, traduse şi publicate de Ludwig Borchardt, împreună cu H. Kees şi Friedrich von Bissing în *Das Re-Heiligtum des Königs Ne-Woser-Re*[1]. Aceştia au ajuns la concluzia că „dansul" simboliza „ciclul de sanctificare a celor patru colţuri ale Pământului".

Orientarea echinocţială a templului propriu-zis şi cea solstiţială a coridorului, sugerând mişcările Soarelui, i-au determinat pe egiptologi să folosească pentru această structură denumirea de „Templu al Soarelui". Convingerea le-a fost şi mai mult întărită după ce au descoperit o „barcă solară" (parţial cioplită în piatră, parţial alcătuită din cărămizi uscate şi vopsite), îngropată în nisip chiar la sud de locul împrejmuit al templului. Textele hieroglife care vorbeau despre măsurarea timpului şi despre calendarul Egiptului antic, susţineau că fiinţele cereşti traversau cerul în bărci. Adeseori, zeii sau chiar faraonii zeificaţi (care li se alăturaseră zeilor în viaţa de apoi) erau înfăţişaţi în astfel de bărci, navigând pe firmamentul cerului cuprins între cele patru colţuri [Fig. 17].

Următorul mare templu rivaliza clar cu ideea de obelisc situat pe o platformă întruchipată de „Templul Soarelui" al lui Ne-User-

[1] Sanctuarul regelui Ne-User-Ra, n.tr.

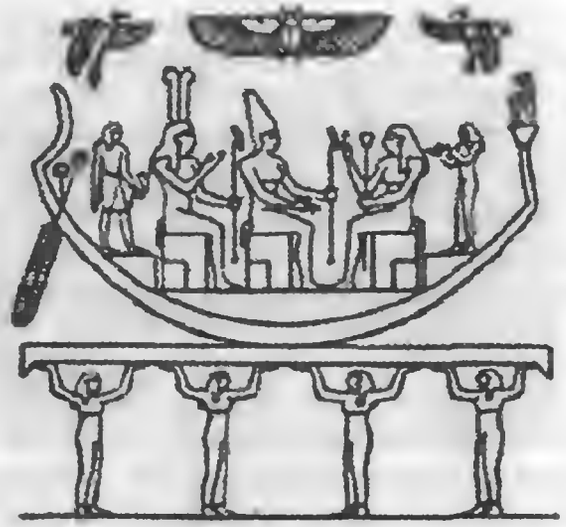

Figura 17

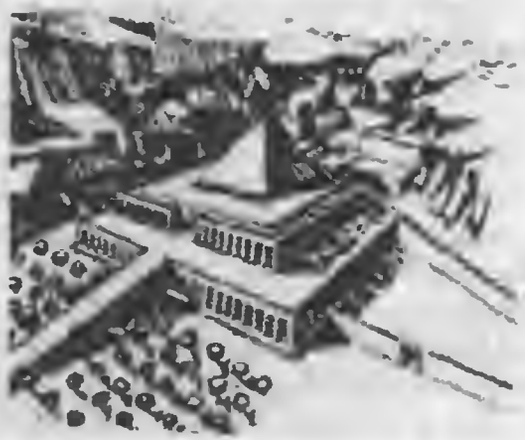

Figura 18

Ra, dar de la început fusese orientat numai în funcţie de solstiţii, atât planul cât şi construcţia sa fiind situate pe o axă de la nord-est la sud-est. Fusese construit pe malul vestic al Nilului (aproape de locul unde astăzi se află satul Deir-el-Bahari), în Egiptul de Sus, ca parte a Tebei, de către faraonul Mentuhotep I în jurul anului 2 100 î.Hr. Şase secole mai târziu, Tuthmosis III şi regina Hatshepsut din

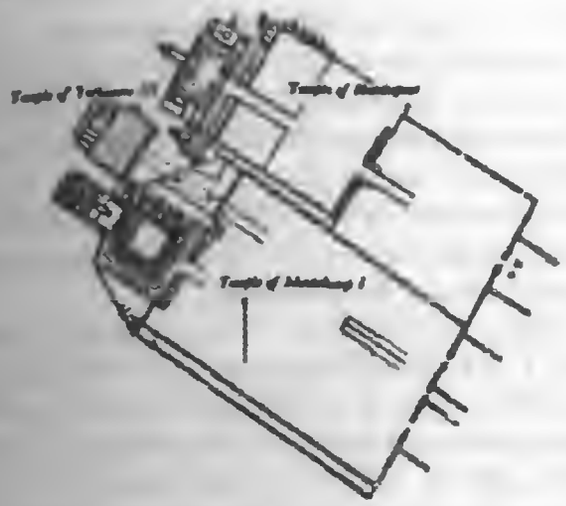

Figura 19

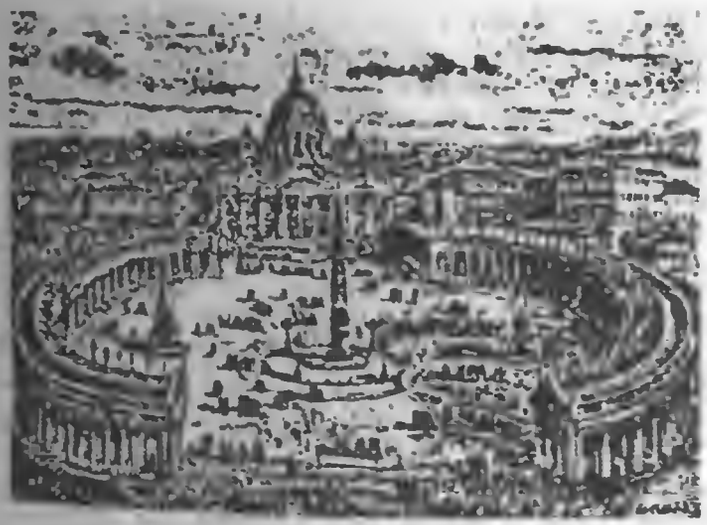

Figura 20

cea de-a XVIII-a dinastie şi-au construit acolo templele, a căror orientare era asemănătoare, dar nu identică [Fig. 19]. Chiar la Teba (Karnak) Lockyer a făcut cea mai importantă descoperire a sa care avea să stea la baza arheoastronomici.

Înlănțuirea de capitole, fapte și argumente din *The Dawn of Astronomy*[1] ne arată că traseul care includea templele din complexul Karnak și pe cele egiptene a inclus și dovezile arheologice din Europa: orientarea bătrânei bazilici Sfântul Petru din Roma și informațiile referitoare la razele de soare din timpul răsăritului la echinocțiul de primăvară; apoi Piața Sfântul Petru (chiar a reprodus în lucrarea sa o xilogravură o acesteia, Fig. 20), care prezenta niște similitudini uimitoare cu Stonehenge...

El a studiat Partenonul din Atena, principalul sanctuar al Greciei [Fig. 21] și a aflat că „mai întâi a fost Partenonul vechi, care a existat probabil în timpul războiului troian și abia pe urmă noul Partenon, cu o curte exterioară foarte asemănătoare cu cele ale templelor egiptene, dar cu sanctuarul situat aproape de centrul construcției. Tocmai orientarea diferită a acestor două temple din Atena a fost cea care mi-a atras atenția".

Figura 21

Având în fața sa desene după planurile mai multor temple egiptene, a căror orientare părea să difere de la cele mai vechi la cele noi, a fost surprins să descopere diferența de orientare a două temple construite unul în spatele celuilalt, într-un complex nu departe de Teba, care se numește Medinet-Habu [Fig. 22] și a subliniat asemănarea ce consta tocmai în această „diferență de orientare" a templelor egiptene și grecești mai vechi și mai noi care, dintr-o perspectivă strict arhitecturală, ar fi trebuit să fie paralele și să aibă aceeași orientare axială.

[1] Zorii astronomiei, n.tr.

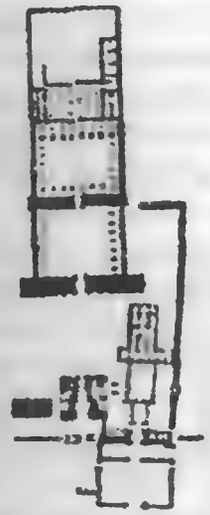

Figura 22

Să se fi datorat această diferență de orientare modificărilor de amplitudine (poziției pe cer) a Soarelui sau a stelelor, determinate de modificările oblicității Pământului? se întreba el și înclina să creadă că răspunsul era unul afirmativ.

Astăzi știm că solstițiile există datorită faptului că axa Pământului este relativ înclinată față de planul orbitei sale în jurul Soarelui, iar punctele de declinație ale Lunii corespund acestei înclinații a axei Pământului. Dar astronomii au stabilit că acest unghi de înclinație nu este constant. Pământul se clatină ca un vas în tangaj, dintr-o parte într-alta probabil că acesta este efectul prelungit al unei lovituri puternice pe care a primit-o în trecutul său (fie că este vorba de coliziunea originară care a determinat orbita actuală a Pământului, fie că este vorba de uriașul meteorit care a lovit Pământul cu circa 65 de milioane de ani în urmă, provocând dispariția dinozaurilor). Actuala înclinație la un unghi de aproximativ 23,5 grade poate scădea poate până la 21°, dar la fel de bine poate să crească chiar peste 24°–nimeni nu poate aprecia cu exactitate, de vreme ce schimbarea cu un singur grad durează mii de ani (7 000

de ani, potrivit lui Lockyer). Astfel de modificări ale oblicității duc la modificări ale punctelor solstițiale și echinocțiale [Fig. 23a]. Aceasta înseamnă că un templu construit cu o orientare solstițială precisă într-un anumit interval de timp, nu mai corespunde acelei orientări câteva sute și, cu siguranță, câteva mii de ani mai târziu.

Importanta inovație a lui Lockyer a constat în aceasta: prin stabilirea orientării unui templu și a longitudinii sale geografice, era posibilă calcularea oblicității de pe vremea când acesta fusese construit. Apoi, prin aflarea modificărilor oblicității de-a lungul mileniilor, era posibilă stabilirea, cu destul de multă precizie, a datei construirii templului.

Tabelul de Oblicitate, îmbunătățit și perfecționat de-a lungul secolului trecut, prezintă modificările unghiului de înclinație a Pământului la intervale de cinci sute de ani, pornind de la valoarea din prezent de 23°27' (aproximativ 23,5 grade):

500 î.Hr.	aproximativ	23,75 grade
1 000 î.Hr.	"	23,81 "
1 500 î.Hr.	"	23,87 "
2 000 î.Hr.	"	23,92 "
2 500 î.Hr.	"	23,97 "
3 000 î.Hr.	"	24,02 "
3 500 î.Hr.	"	24,07 "
4 000 î.Hr.	"	24,11 "

Lockyer a aplicat aceste descoperiri mai ales în măsurătorile minuțiose întreprinse la marele templu al lui Amon-Ra în Karnak. Acest templu, la care s-au făcut lucrări de extindere din porunca mai multor faraoni, este compus din două structuri rectangulare situate una în spatele celeilalte, pe o axă de la sud-est la nord-vest, indicând o orientare solstițială. Lockyer a dedus că scopul orientării și al amplasării templului era acela de a permite pătrunderea razelor de soare în acea direcție, în ziua solstițiului, astfel încât să traverseze un coridor lung, să treacă între două obeliscuri și să reverse asupra Sfintei Sfintelor acea lumină divină, în sanctuarul cel mai tainic al templului. Lockyer a observat că axele celor două temple

așezate unul în spatele celuilalt nu aveau aceeași orientare: noua axă punea în evidență un solstițiu care depindea de un unghi de oblicitate mai mic decât în cazul solstițiului redat de axa mai veche [Fig. 23b]. Valorile celor două oblicități determinate de Lockyer arată că templul vechi fusese construit pe la 2 100 î.Hr., iar cel nou pe la 1 200 î.Hr.

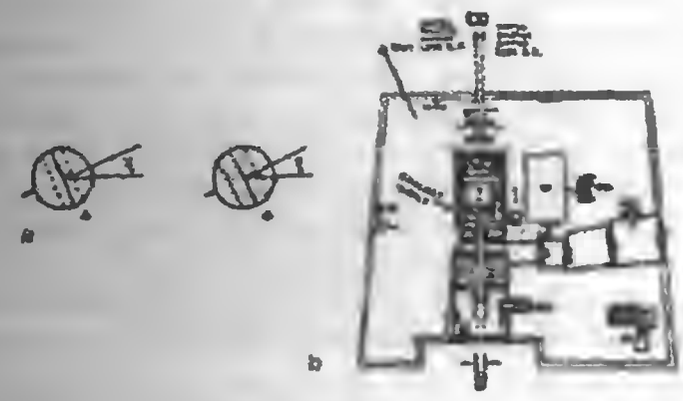

Winter Solstice Sunrise= Răsăritul Soarelui la solstițiul de iarnă; East=Est

Figura 23a și 23b

Deși cercetările mai recente, mai ales cele ale întreprinse de Gerald S. Hawkins, sugerează că razele Soarelui trebuiau să fie văzute, la solstițiul de iarnă, dintr-o zonă a templelor pe care Hawkins a numit-o „Sfânta cameră a Soarelui" și nu ca niște raze care călătoreau de-a lungul axei, această rectificare nu schimbă cu nimic concluzia fundamentală la care a ajuns Lockyer în privința orientării solstițiale. Într-adevăr, descoperirile arheologice de mai târziu din Karnak au ajutat la consolidarea principalei inovații a lui Lockyer, potrivit căreia direcția de orientare a templelor a fost modificată de-a lungul timpului pentru a fi în acord cu schimbările de oblicitate. Prin urmare, orientarea putea să fie un indiciu prețios în legătură cu perioada în care fuseseră construite templele. Ultimele rezultate ale cercetărilor arheologice au confirmat că ridicarea celei mai vechi părți a construcției a coincis cu începutul Regatului Mijlociu, în vremea celei de-a XI-a dinastii, pe la 2 100 î.Hr.

Reparaţiile, demolările şi reconstruirile au urmat apoi în secolele următoare, din porunca faraonilor care s-au succedat la domnie. Cele două obeliscuri au fost înălţate în timpul faraonilor din cea de-a XVIII-a dinastie. Etapa finală a prins contur în vremea faraonului Seti II din cea de-a XIX-a dinastie, care a domnit de la 1 216 până la 1 210 î.Hr.–toate acestea fiind stabilite de către Lockyer.

Arheoastronomia–sau, aşa cum a numit-o Sir Norman Lockyer, astro-arheologia–şi-a dovedit importanţa şi valabilitatea.

La începutul acestui secol, Lockyer şi-a îndreptat atenţia înspre mounumentul Stonehenge, fiind convins că fenomenul pe care-l descoperise stătea la baza orientării templelor din alte colţuri ale lumii antice, lucru valabil, de pildă, în cazul Partenonului din Atena. Raza vizuală de la Stonehenge, de la centru prin Cercul Sarsen, sugerează în mod clar o orientare în funcţie de solstiţiul de vară, aşa că Lockyer şi-a adaptat măsurătorile la această realitate. El a stabilit că Piatra Călcâi indica punctul de pe linia orizontului unde trebuia să răsară Soarele, iar presupusa modificare a poziţiei pietrei (însoţită de lărgirea şi realinierea Bulevardului) l-au făcut să creadă că, odată cu trecerea secolelor şi modificarea înclinaţiei Pământului, se modifica şi punctul răsăritului, chiar dacă uneori foarte puţin, iar cei care se ocupau de Stonehenge erau nevoiţi să ajusteze linia vizuală.

Lockyer şi-a publicat concluziile în *Stonehenge and Other British Stone Monuments* (1 906)[1]. Acestea ar putea fi condensate într-un singur desen [Fig. 24]. Se presupune existenţa unei axe care porneşte de la Piatra de Altar, trece printre pietrele sarsen 1 şi 30, în josul Bulevardului, spre Piatra Călcâi, ca stâlp de focalizare. Unghiul de oblicitate pus în evidenţă de o astfel de axă l-a făcut să emită ipoteza că Stonehenge a fost construit în 1 680 î.Hr. Este inutil să menţionăm ce reacţii a provocat stabilirea unei asemenea date cu un secol în urmă, când savanţii încă cercetau monumentul Stonehenge prin raportare la epoca regelui Arthur.

Studiile de finețe întreprinse în legătură cu oblicitatea Pământului, stabilirea unor marje de eroare pentru concluziile la care s-a ajuns, stabilirea diferitelor etape ale construirii ansamblu-

[1] Stonehenge şi alte monumente britanice din piatră, n.tr.

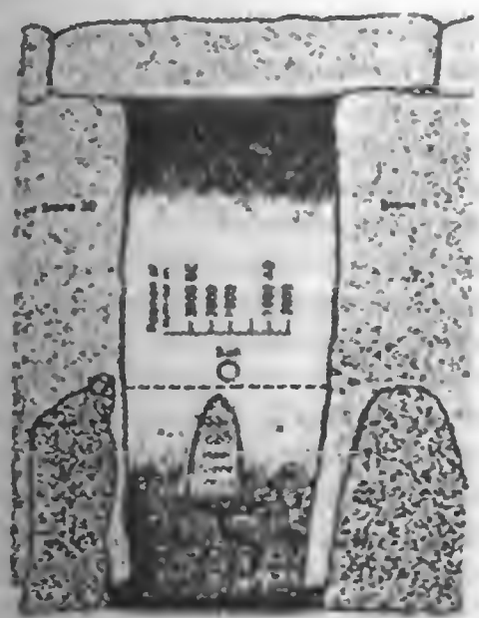

Poziţia răsăritului în: 3000 î.Hr., 2000, 1000; 1000 d.Hr.; 2000 d.Hr.; Sun=Soare; Heel Stone= Piatra Călcâi

Figura 24

lui Stonehenge, nu au redus cu nimic contribuţia de bază a lui Lockyer. Deşi Stonehenge III, care-n mare este construcţia pe care o putem admira astăzi, se presupune că a fost construit pe la 2 000 î.Hr., s-a convenit asupra faptului că Piatra de Altar a fost îndepărtată când a început reconstruirea în jurul anului 2 100 î.Hr., care a constat în adăugarea celor două cercuri de piatră albastră (Stonehenge II), şi ridicată din nou în locul unde se găseşte astăzi, dar numai după reintroducerea pietrelor albastre, şi săparea gropilor X şi Z. Respectiva etapă, denumită Stonehenge IIIb, nu a fost datată în mod cert. Se presupune că ar fi avut loc undeva între 2 000 î.Hr. (Stonehenge IIIa) şi 1 550 î.Hr. (Stonehenge IIIc)–şi foarte posibil 1 680 î.Hr., data care a rezultat în urma calculelor efectuate de Lockyer. După cum reiese din desen, el nu a exclus o dată mult mai recentă pentru fazele anterioare ale construirii monumentului; aceasta s-ar potrivi şi cu datele acceptate în prezent pentru Stonehenge I, respectiv 2 900 2 800 î.Hr.

Astfel arheoastronomia se alătură descoperirilor arheologice şi

datării cu radiocarbon, ajungând la aceleaşi date în privniţa diferitelor faze ale construirii monumentului megalitic, cele trei metode susţinându-se una pe alta. Stabilirea cu certitudine a datelor construirii Stonehenge făcea ca întrebarea referitoare la originea constructorilor săi să capete o importanţă şi mai mare. Cine a avut pe la 2 900/2 800 î.Hr. cunoştinţe de astronomie (să nu mai vorbim de cele din domeniul construcţiilor şi al arhitecturii) încât a construit un astfel de „calculator" de o precizie extraordinară, iar pe la 2 100/2 000 î.Hr. a reorganizat părţile sale componente, obţinând o nouă realiniere? Şi de ce era nevoie sau se dorea o asemenea realiniere?

Trecerea de la Paleolitic (Epoca pietrei cioplite), care a durat sute de mii de ani, la Mezolitic (Epoca mijlocie a pietrei) s-a produs în mod abrupt în Orientul Apropiat antic. Acolo, pe la 11 000 î.Hr.–chiar după Potop, potrivit calculelor noastre–cultivarea pământului şi creşterea animalelor au început să fie practicate în mod planificat şi în proporţii uimitor de mari. Dovezile arheologice şi nu numai (puse recent în evidenţă de studiul particularităţilor lingvistice) ne arată că agricultura s-a răspândit din Orientul Apropiat în Europa, ca urmare a migraţiunii celor care aveau cunoştinţe în acest domeniu. Valul migrator a atins Peninsula Iberică între 4 500 şi 4 000 î.Hr., în extremitatea estică a continentului, unde astăzi se află Franţa şi Ţările de Jos, între 3 500 şi 3 000 î.Hr. şi Insulele Britanice între 3 000 şi 2 500 î.Hr. Curând după aceea, populaţia aşa-zisă Beaker, care se pricepea la fabricarea uneltelor din lut, a sosit în regiunea unde se află Stonehenge.

Dar deja până-n acel moment Orientul Apropiat antic ieşise din Neolitic (Epoca nouă a pietrei), care începuse pe la 7 400 î.Hr. şi ale cărui caracteristici principale au fost trecerea de la piatră la lut iar apoi la metale şi apariţia aşezărilor urbane. Până ca Insulele Britanice să cunoască această epocă, prin intermediul saxonilor de vest (după 2 000 î.Hr.), în Orientul Apropiat marea civilizaţie sumeriană număra deja două mii de ani de existenţă, iar cea egipteană mai bine de o mie.

Dacă este adevărat, aşa cum am stabilit, că acele cunoştinţe ştiinţifice avansate necesare proiectării, poziţionării, orientării şi construirii monumentului Stonehenge au provenit de undeva din

afara Insulelor Britanice, populaţiile timpurii ale Orientului Apropiat păreau să fie singurele posibile deţinătoare ale unor asemenea informaţii la acea vreme.

Au fost atunci Templele Soarelui din Egipt prototipuri pentru Stonehenge? Am văzut deja că la datele corespunzătoare diferitelor faze ale construirii monumentului Stonehenge existau deja în Egipt temple elaborate, cu o orientare astronomică. Templul echinocţial al Soarelui de la Heliopolis fusese construit pe la 3 100 î.Hr., cam în aceeaşi perioadă în care fusese instalată regalitatea în Egipt (dacă nu cumva chiar mai devreme)–câteva secole înainte de Stonehenge I. Etapa cea mai veche a templului solstiţial al lui Amon-Ra din Karnak a avut loc pe la 2 100 î.Hr.–dată care corespunde (poate nu întâmplător) datei „reconfigurării" ansamblului Stonehenge.

Astfel este posibil ca, din punct de vedere teoretic, populaţiile mediteraneene–egiptenii sau poate cei care avea cunoştinţe „egiptene"–să fie responsabili pentru construirea primului, celui de-al doilea şi celui de-al treilea Stonehenge, într-un timp în care populaţia indigenă nu ar fi fost capabilă de o asemenea realizare.

Deşi din perspectiva temporală cunoştinţele necesare realizării unei asemenea construcţii ar fi putut să provină din Egipt, trebuie să ne dăm seama de diferenţa crucială care există între toate templele egiptene şi Stonehenge: niciunul dintre templele egiptene, indiferent de orientarea sa echinocţială sau solstiţială, nu a avut forma circulară pe care a avut-o Stonehenge în toate fazele sale. Cele mai multe piramide aveau baza pătrată; podiumurile pe care erau situate obeliscurile erau de asemenea pătrate; numeroasele temple erau toate rectangulare. Cu toate pietrele Egiptului, niciunul din aceste temple nu ar fi putut să devină un ansamblu de pietre „atârnătoare".

Încă de la începutul timpurilor dinastice în Egipt, de care se leagă apariţia unei civilizaţii egiptene distincte, faraonii egipteni au angajat arhitecţi şi pietrari, preoţi şi învăţaţi şi au hotărât proiectarea şi construirea minunatelor edificii din piatră ale Egiptului antic. Cu toate acestea, niciunul dintre ei nu pare să fi proiectat, orientat şi construit vreun templu circular.

Dar cum rămâne cu acei navigatori renumiţi, fenicienii? Nu numai că aceştia au ajuns în Insulele Britanice (mai ales din nevoia

de a găsi cositor) prea târziu ca să fi construit nu doar Stonehenge I, ci şi fazele a II-a şi a III-a de mai târziu, dar arhitectura templelor lor nu avea nimic în comun cu arhitectura ansamblului Stonehenge, care în esenţă era circulară. Putem vedea pe o monedă din Byblos un templu fenician care cu siguranţă este rectangular [Fig.12]. Pe platforma imensă de piatră de la Baalbek din munţii Libanului, popoare peste popoare şi cuceritori ai acestor meleaguri şi-au construit templele exact în locul unde se aflaseră vechile temple şi respectând întocmai planurile lor de construcţie. Acestea, după cum ne-o demonstrează ultimele ruine rămase din Epoca Romană [Fig.25], erau nişte temple rectangulare (regiunea închisă la culoare), cu o curte anterioară pătrată (pavilionul de intrare în formă de diamant este o anexă tipic romană). Templul din acest desen este clar orientat pe o axă de la est la vest, aflându-se faţă-n faţă cu Soarele la răsărit–un templu echinocţial. Acest lucru poate n-ar trebui să ne surprindă, căci în timpurile străvechi acest loc era numit de asemenea „Cetatea Soarelui"–grecii îi spuneau Helipolis, iar în Biblie, pe vremea regelui Solomon, apare sub numele de Beth-Shemesh („Casa Soarelui").

Faptul că forma rectangulară şi axa de orientare pe direcţia est-vest nu erau nişte capricii de moment ale fenicienilor, este pus în evidenţă de Templul lui Solomon, primul templu din Ierusalim, construit cu ajutorul arhitecţilor fenicieni trimişi de Hiram, regele Tirului; acesta era o structură rectangulară pe o axă de la est la vest, cu faţa spre răsărit [Fig. 26], înălţată pe o platformă artificială

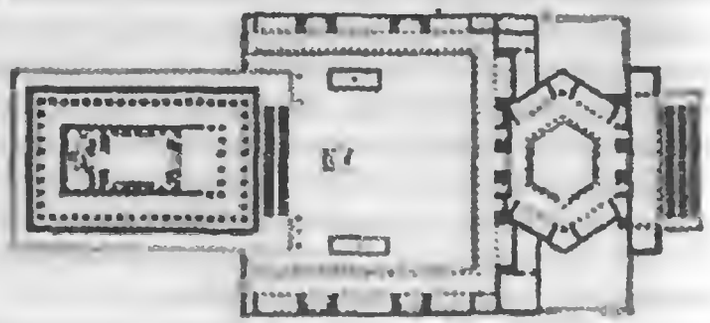

Figura 25

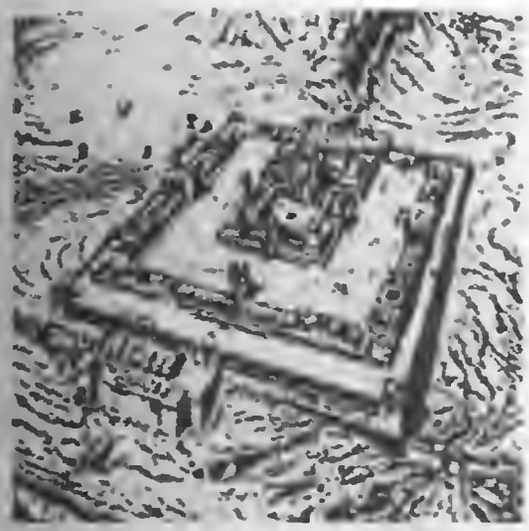

Figura 26

imensă. Sabatino Moscati (*The World of the Phoenicians*)[1] a afirmat fără rezerve că „deşi nu s-au păstrat suficiente urme ale templelor feniciene, templul lui Solomon din Ierusalim, construit de lucrătorii fenicieni, este descris în amănunţime în Vechiul Testament, iar templele feniciene trebuie să fi semănat între ele". Şi nu aveau nimic care să aducă a formă circulară.

Dar cercurile apar în cazul altor „suspecţi" mediteraneeni–micenienii, primii locuitori eleni din Grecia antică. Însă acestea erau la început ceea ce arheologii numesc *movile funerare*–nişte gropi împrejmuite cu un cerc de piatră [Fig. 27], care s-au transformat în aşa-numitele morminte circulare, ascunse sub tumuli de pământ. Acest lucru se întâmpla însă pe la 1 500 î.Hr., iar cea mai mare dintre ele, numită Tezaurul lui Atreu, datorită obiectelor din aur care fuseseră îngropate acolo [Fig. 28], datează de pe la 1 300 î.Hr.

Arheologii care susţin legătura micenian, aseamănă aceste movile funerare de pe coasta de est a Mediteranei cu cele de pe dealul Sillbury, din regiunea unde se află Stonehenge, sau cu cele de la Newgrange, dincolo de Marea Irlandei, în valea Boyne, Comitatul Meath, din Irlanda, însă în urma datării cu carbon s-a sta-

[1] Lumea fenicienilor

Figura 27

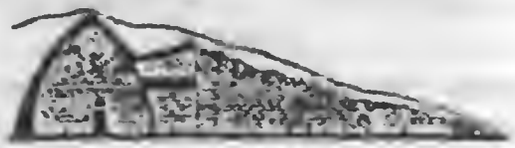

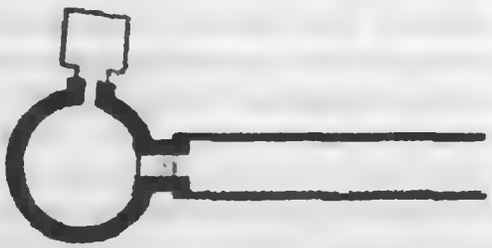

Figura 28

bilit că dealul Silbury a fost construit nu mai târziu de 2 200 î.Hr., iar movila funerară de la Newgrange tot prin aceeaşi perioadă–aproape cu o mie de ani înainte de Tezaurul lui Atreu şi alte exemple miceniene. Mai mult, perioada în care au fost construite movilele funerare miceniene este chiar mai îndepărtată de etapa Stonehenge I. De fapt, movilele funerare din Insulele Britanice sunt mult mai apropiate, din punctul de vedere al construcţiei şi al perioadei, de movilele de acest tip din vestul, mai degrabă decât din estul Mediteranei, aşa cum sunt cele de la Los Millares, din sudul Spaniei [Fig. 29].

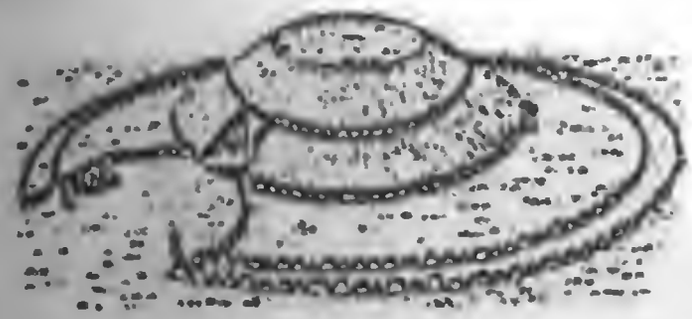

Figura 29

Mai presus de orice, Stonehenge nu a servit niciodată ca loc de îngropăciune. De aceea, căutarea unui prototip a unei structuri circulare care avea întrebuinţări astronomice–ar trebui să se extindă dincolo de estul Mediteranei.

Mai veche decât civilizaţia egipteană şi fiind deţinătoarea unor cunoştinţe ştiinţifice mult mai avansate, civilizaţia sumeriană ar fi putut să stea teoretic la baza construirii ansamblului Stonehenge. Printre incredibilele realizări ale sumerienilor se numără marile oraşe, un sistem de scriere, literatura, şcolile, regii, curţile regale, legile, judecătorii, negustorii, meşteşugarii, poeţii, dansatorii. Ştiinţele au înflorit în aceste temple în care „secretele numerice şi ale cerurilor"–ale matematicii şi astronomici erau păstrate, predate şi transmise mai departe de generaţiile de preoţi care-şi îndeplineau funcţiile între zidurile incintelor sacre. Incintele sacre includeau altarele dedicate diferitelor zeităţi, reşedinţele, spaţiile de lucru şi de studiu ale preoţilor, cămările şi alte clădiri administrative şi, amănuntul cel mai important şi evident al incintelor sacre şi al oraşului însuşi, un *zigurat*, o piramidă care se înalţa în trepte spre cer (de obicei în număr de şapte). Treapta cea mai de sus era o structura alcătuită din mai multe încăperi, care se dorea a fi reşedinţa marelui zeu al cărui „centru de cult"(cum îl numesc savanţii) era oraşul respectiv. [Fig. 30].

O bună exemplificare a planului unei asemenea incinte sacre şi a ziguratului său este reconstituirea bazată pe descoperirile din incinta sacră de la Nippur (NI.IBIRU, în sumeriană), „reşedinţa" din cele mai vechi timpuri a zeului Enlil [Fig. 31]. Este vorba de un zigurat cu o bază pătrată, situat într-o incintă rectangulară. Norocul

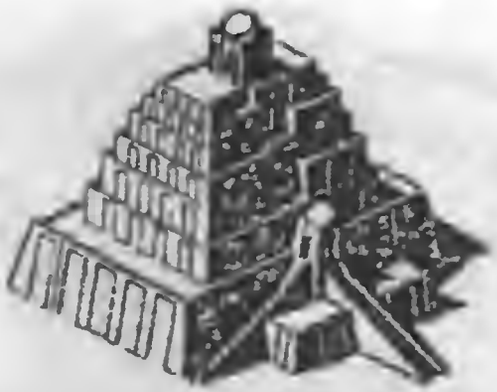

Figura 30

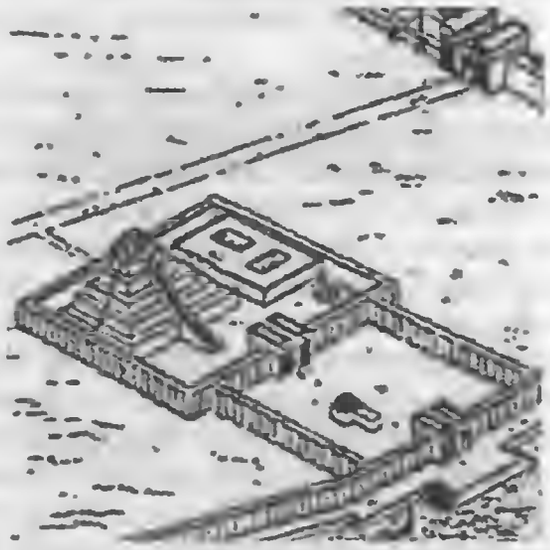

Figura 31

a făcut ca arheologii să dezgroape o tăbliță de lut pe care un cartograf antic desenase o hartă a Nippurului [Fig. 32]. Acolo apare în mod clar incinta sacră rectangulară, cu ziguratul cu baza pătrată, căreia îi corespunde în legenda scrisă cu litere cuneiforme denumirea E.KUR–„Casa asemenea unui munte". Orientarea ziguratului și a templelor era stabilită astfel încât cele patru colțuri ale structurilor să corespundă punctelor cardinale, iar laturile lor să fie îndreptate spre nord-est, sud-vest, nord-vest sau sud-est.

Figura 32

Orientarea colțurilor ziguratelor în funcție de punctele cardinale, fără ajutorul unui compas, nu era un lucru ușor de realizat. Dar această orientare permitea inspectarea cerului în mai multe direcții și unghiuri. Fiecare treaptă a ziguratului permitea un punct vizual mai înalt și astfel un orizont diferit, ajustabil în funcție de situarea în spațiu. Linia dintre colțurile dinspre apus și răsărit conferea orientarea echinocțială. Dinspre laturi se puteau vedea răsăritul și apusul atât la solstițiul de vară, cât și la cel de iarnă. Astronomii moderni au regăsit multe dintre aceste orientări observaționale la faimosul ziguratul din Babilon [Fig. 33], ale cărui măsurători precise și planuri de construcție au fost explicate pas cu pas pe tăblițele de lut.

Aceste structuri pătrate sau rectangulare, cu unghiuri drepte precise, erau formele tradiționale ale ziguratelor și templelor mesopotamiene, fie că e vorba de incinta sacră a lui Ur de pe vremea lui Avraam [Fig. 34] pe la 2 100 î.Hr., când a fost ridicat Stonehenge II – sau de unul din templele cele mai vechi construite pe o platformă înălțată, așa cum este Templul Alb din Eridu

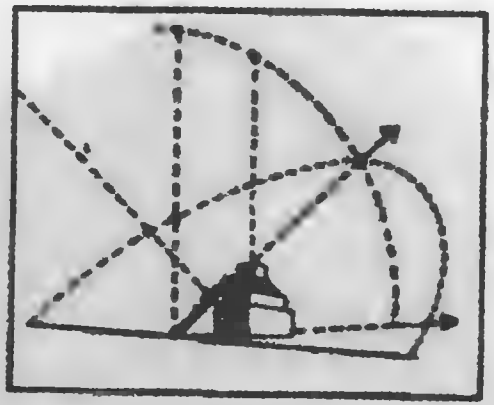

Figura 33

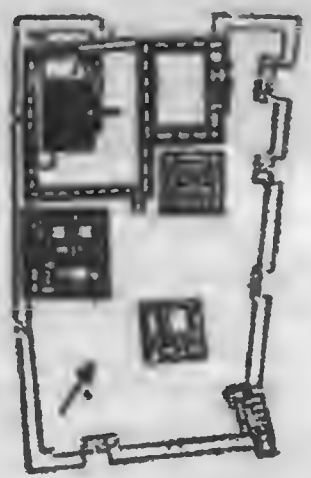

Figura 34

[Figurile 35a şi 35b], care datează de pe la 3 100 î.Hr., cu două sau trei secole înainte de Stonehenge I.

Faptul că forma rectangulară şi orientarea specifică atribuite templelor mesopotamiene din toate timpurile au fost bine gândite, o dovedeşte chiar planul Babilonului, comparând dispunerea haotică a clădirilor şi bulevardelor oraşelor din timpurile babiloniene şi amplasarea exactă, perfect geometrică a incintelor sacre ale Babilonului şi forma pătrată a ziguratelor sale [Fig. 36].

Astfel forma rectangulară a templelor mesopotamiene şi baza

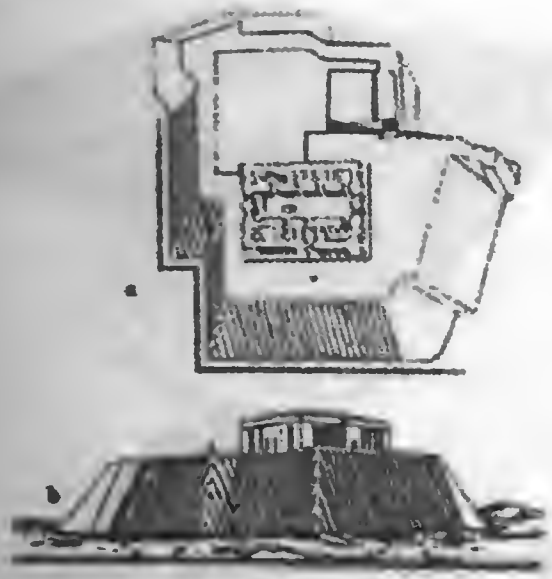

Figura 35a şi 35b

pătrată a ziguratelor erau plănuite dinainte. Dacă am pune la îndoială faptul că sumerienii şi succesorii lor cunoşteau forma circulară sau am crede că erau incapabili să o redea, este suficient să ne amintim că în tăbliţele de matematică anumite numere-cheie ale sistemului sexagesimal („bazat pe 60") erau redate prin cercuri, iar în tăbliţele de geometrie şi de măsurători ale terenurilor erau oferite instrucţiuni pentru măsurarea porţiunilor regulate sau neregulate, inclusiv a celor circulare. Se mai ştie că roata a fost o invenţie sumeriană [Fig. 37]. Locuinţe cu o formă evident circulară au fost descoperite în ruinele străvechilor cetăţi [Fig. 38]. O incintă sacră (cum este aceasta din complexul Khafajeh–Fig. 39) era uneori înconjurată de un zid oval. Este limpede că evitarea binecunoscutei forme circulare în construirea templelor era intenţionată.

Astfel, existau diferenţe majore în ceea ce priveşte planul, arhitectura şi orientarea templelor sumeriene şi a ansamblului Stonehenge, la care s-ar putea adăuga faptul că sumerienii nu erau meşteri pietrari (neexistând cariere de piatră în câmpia aluvionară dintre râurile Tigru şi Eufrat). Nu sumerienii au fost aceia care au proiectat şi construit complexul Stonehenge), iar singura situaţie

Figura 36

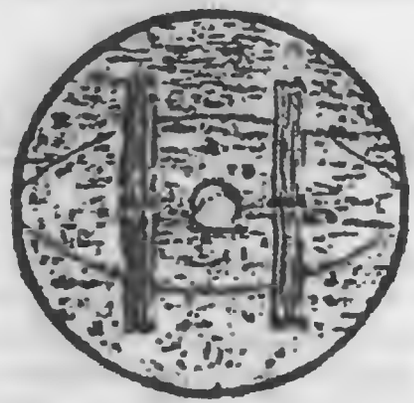

Figura 37

care poate considerată o excepţie a descoperirilor şi templelor sumeriene, după cum vom vedea, întăreşte această concluzie.

Şi atunci, dacă nici egiptenii, fenicienii sau strămoşii grecilor, nici sumerienii sau succesorii lor din Mesopotamia-cine a venit în câmpia de la Salisbury să pună la cale şi să supravegheze construirea ansamblului Stonehenge?

Pe măsură ce citim legendele despre tumulul din Newgrange, descoperim un indiciu interesant. Potrivit lui Michael J. O'Kelly, unul dintre cei mai buni arhitecţi şi cercetători ai construcţiei şi împrejurimilor sale (*Newgrange: Archaeology, Art and Legend*[1]), construcţia era cunoscută în vechiul folclor irlandez sub mai multe denumiri care o desemnau toate ca fiind *Brug Oengusa*, „Casa lui

[1] Newgrange: arheologie, artă şi legendă, n.tr.

Figura 38

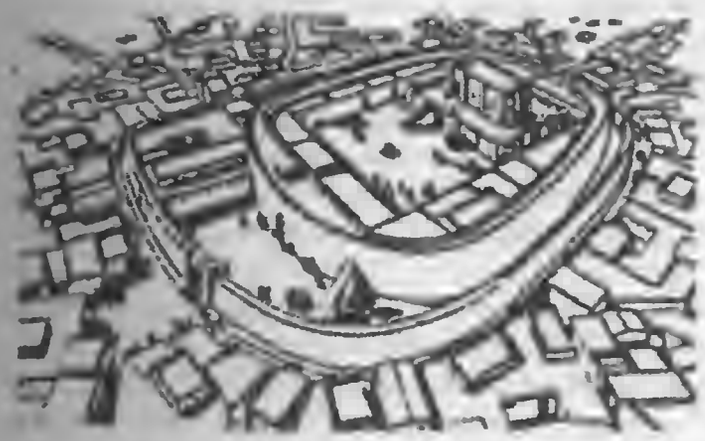

Figura 39

Oengus", fiul zeului suprem din panteonul pre-celtic, care venise în Irlanda din „Lumea cealaltă". Acel zeu suprem era cunoscut ca *An Dagda*,*însemnând* „An, zeul cel bun"...

Este într-adevăr uimitor să auzi de numele acestei zeităţi principale a lumii antice în locuri atât de diferite-în Sumer şi în al său zigurat E.ANNA din Uruk, în Heliopolisul din Egipt, al cărui nume real era Annu şi în îndepărtata Irlandă...

Este posibil ca acesta să fie un indiciu important şi nu doar o simplă coincidenţă, mai ales dacă luăm în consideraţie numele fiu-

lui acestei „căpetenii a zeilor", Oengus. Atunci când preotul babilonian Berossus a scris, pe la 290 î.Hr., istoria şi preistoria Mesopotamiei şi a întregii omeniri în conformitate cu izvoarele sumeriene şi mesopotamiene, acesta (sau savanţii greci care au preluat informaţii din opera sa) a notat numele lui Enki ca fiind „Oannes". Enki era liderul primului grup de *anunnaki* care au amerizat pe Pământ, în Golful Persic. El era savantul suprem al anunnakilor şi cel care şi-a lăsat cunoştinţele pe aşa-numitele MI[1] , obiecte enigmatice care, raportate la cunoştinţele noastre de astăzi, ar putea fi comparate cu discurile de memorie ale calculatorului. El era, într-adevăr, fiul lui Anu. Să fi fost atunci şi zeul care în mitul pre-celtic apăruse sub numele de Oengus, fiul lui An Daga?

Sumerienii spuneau în mod repetat că „tot ceea ce ştim, am învăţat de la zei".

Să fi fost atunci nu populaţiile antice, ci mai degrabă zeii din Antichitate cei care au construit ansamblul Stonehenge?

[1] Mesaje încifrate (în engleza, Message Encryption, forma abreviată fiind ME), n.tr.

4

DUR.AN.KI–„Legătura dintre cer şi Pământ"

Din cele mai vechi timpuri, omul şi-a înălţat privirea spre cer pentru a primi poveţele divine, inspiraţia, ajutorul în vremurile de restrişte. De la începutul începuturilor, chiar şi după ce Pământul a fost separat de cer în momentul creaţiei, cerul şi Pământul au continuat să se întâlnească de-a pururi la linia orizontului. Chiar în acea direcţie, contemplând depărtările, spre răsărit sau spre apus, omului i-a fost dat să vadă oastea îngerească.

Cerul şi Pământul se întâlnesc la linia orizontului, iar ştiinţa bazată pe observarea fenomenelor şi a mişcărilor cereşti se numeşte astronomie.

De la început, omul a ştiut că cei care l-au creat veniseră din ceruri–el i-a numit anunnaki, care literalmente înseamnă „Cei care au venit din cer pe Pământ". El a ştiut dintotdeauna că locuinţa lor este în ceruri: „Tatăl nostru Care eşti în Ceruri", spunea el. Dar el mai ştia că acei anunnaki care veniseră şi poposiseră pe Pământ puteau fi veneraţi în temple.

Omul şi zeii pe care acesta îi venera s-au întâlnit în temple, iar cunoştinţele, ritualurile şi credinţele care au rezultat de aici poartă numele de religie.

Cel mai important „centru de cult", „buricul pământului", era oraşul lui Enlil, Nippur, unde avea să fie Sumerul de mai târziu. Centru religios, filozofic, Nippurul era, în ciuda aşteptărilor, şi Centrul de Control al Misiunii, iar Sfânta Sfintelor din incinta sa, unde erau păstrate Tăbliţele Destinului, se numea DUR.AN.KI–„Legătura dintre cer şi Pământ".

Şi de atunci încoace, în toate epocile şi pretutindeni în lume, locaşurile de rugăciune se numesc temple şi, în ciuda schimbărilor la care ele, omenirea şi religiile au fost supuse, li s-a păstrat semnificaţia divină de *Legătură dintre cer şi Pământ*.

În timpurile străvechi, exista o legătură strânsă între astronomie şi religie: preoţii erau şi astronomi, astronomii erau şi preoţi. Când Yahweh a făcut legământul cu Avraam, i-a cerut să iasă afară şi să-şi înalţe privirea spre cer, încercând să numere stelele. Acest tertip nu era lipsit de un oarecare temei, deoarece tatăl lui Avraam, Terah, era preot la oracolele din Nippur şi Ur şi astfel avea cunoştinţe de astronomie.

În acele zile, fiecăruia dintre marii Anunnaki i-a fost încredinţat câte un corp ceresc şi, de vreme ce sistemul solar numără doisprezece membri, „Cercul Olimpic" a avut, de-a lungul mileniilor şi inclusiv pe vremea grecilor, douăsprezece inele. Astfel, venerarea zeilor era strâns legată de mişcările corpurilor cereşti, iar avertismentele biblice în legătură cu venerarea „Soarelui, a Lunii şi a oastei cereşti" erau de fapt avertismente împotriva venerării altor zei în afară de Yahweh.

Ritualurile, festivalurile, zilele de abstinenţă şi alte rituri care erau expresia venerării zeilor au fost astfel adaptate la mişcările corpurilor cereşti care le corespundeau zeilor. Cultul nu putea exista în absenţa unui calendar, templele erau şi observatoare, preoţii erau şi astronomi. Ziguratele erau Temple ale Timpului, unde astronomiei i s-a alăturat măsurarea timpului, ceea ce a făcut ca ritualurile de venerare să capete mai multă rigoare.

Adam s-a împreunat din nou cu nevasta sa
şi ea a adus pe lume un fiu, pe care l-a numit Sheth,
căci Dumnezeu (a zis ea) mi-a dat o altă sămânţă
în locul lui Abel, pe care l-a omorât Cain.
Iar lui Sheth i s-a născut, în schimb, un fiu,
pe care l-a numit Enosh.
De atunci oamenii au început să cheme numele lui Yahweh.

Astfel, potrivit Bibliei (Geneza 4:25–26), copiii lui Adam au început să-l preamărească pe Dumnezeu. Cum a fost posibilă

această chemare în numele Domnului–ce ritualuri de venerare au avut loc–nu avem de unde să ştim. Biblia ne spune însă în mod clar că faptele s-au petrecut în timpuri îndepărtate, cu mult înaintea Diluviului. Totuşi textele sumeriene sunt mult mai edificatoare. În acestea, nu numai că se afirmă în mod repetat şi cu tărie–că în Mesopotamia, înaintea Diluviului, se aflau cetăţi ale zeilor şi că, în momentul în care a avut loc Diluviul, acolo se aflau deja „semizeii" (vlăstarele „zeilor" anunnaki cu „fiicele omului"), iar venerarea avea loc în locuri speciale (pe care noi le numim „temple"). Acestea erau deja, potrivit textelor străvechi, Temple ale Timpului.

Una dintre versiunile mesopotamiene în care sunt relatate evenimentele premergătoare Diluviului este textul cunoscut (datorită cuvintelor sale de început) drept „Când zeii erau la fel ca oamenii"[1], în care eroul Diluviului se numeşte *Atra-Hasis* („Cel peste măsură de înţelept"). În poveste ni se spune că Anu, conducătorul de pe Nibiru, s-a întors pe acea planetă dintr-o vizită pe Pământ, după ce pusese la punct o împărţire a puterilor şi a teritoriilor de pe Pământ între fiii săi care se certau, cei doi fraţi vitregi Enlil („Stăpânul Comenzii") şi Enki („Stăpânul Pământului"), însărcinându-l pe Enki cu supravegherea operaţiunilor de exploatare a aurului din Africa. După ce este descrisă munca trudnică a acelor anunnaki care fuseseră trimişi la mine, răscoala lor şi zămislirea de către Enki şi sora lui vitregă, Ninharsag, prin intermediul ingineriei genetice, a lui *Adamu*, un „muncitor primitiv", ni se spune în epopee cum a început omenirea să procreeze şi să se înmulţească. Cu timpul, oamenii au început să-l supere pe Enlil cu „împreunările" lor exagerate, mai ales cu anunnaki (aspect oglindit în versiunea biblică a istoriei Diluviului), iar Enlil a reuşit să-i convingă pe mai marii anunnakilor, în consfătuirea pe care au avut-o, să pună la cale dezastrul revărsării de ape pentru a şterge omenirea de pe faţa Pământului.

Dar Enki, deşi jurase să păstreze secretul faţă de oameni, nu a fost mulţumit de acest plan şi s-a gândit la un mod prin care să-l dejoace. S-a hotărât să împlinească acest lucru cu ajutorul lui Atra-Hasis, unul dintre fiii lui Enki cu o mamă muritoare. Textul care pe

[1] Potrivit tăbliţelor mesopotamiene, era un timp când oamenii nu apăruseră, iar zeii duceau o viaţă trudnică pe Pământ, muncind din greu, aşa cum aveau să facă mai târziu oamenii, n.tr

alocuri foloseşte persoana întâi, ca şi cum cuvintele ar fi rostite de Atra-Hasis însuşi, îl prezintă pe acesta spunând: „Eu sunt Atra-Hasis; am trăit în templul stăpânului meu Enki"–afirmaţie care certifică existenţa unui templu în acele timpuri îndepărtate dinaintea Diluviului.

Descriind înăsprirea condiţiilor climatice, pe de-o parte, şi măsurile dure ale lui Enlil împotriva omenirii, în perioada premergătoare Diluviului, pe de altă parte, textul citează sfaturile lui Enki transmise oamenilor prin intermediul lui Atra-Hasis, cu privire la forma pe care trebuia să o îmbrace protestul lor împotriva poruncilor lui Enlil: venerarea zeilor trebuie să înceteze!

„Enki deschise gura şi i se adresă servitorului său", spunându-i astfel:

Cei vârstnici, la un semn,
să se adune la locul Sfatului.
Vestitorii să sune porunca
în tot ţinutul:
Nu vă închinaţi zeilor,
nu vă rugaţi zeiţelor.

Deşi situaţia se înrăutăţea din ce în ce mai tare şi ziua dezastrului era aproape, Atra-Hasis nu a încetat să se roage zeului său Enki. „În templul zeului său...intra...în fiecare zi plângea, iar dimineaţa aducea ofrande". Căutând ajutorul lui Enki pentru a preîntâmpina sfârşitul omenirii, „el a chemat numele zeului său"–cuvinte care apar şi în versetul biblic din care s-a citat anterior. În cele din urmă, Enki s-a hotărât să submineze hotărârea Sfatului anunnakilor, chemându-l pe Atra-Hasis la templu şi vorbindu-i din spatele unui paravan. Evenimentul a fost consemnat pe un sigiliu cilindric sumerian, care-l înfăţişează pe Enki (zeul cu înfăţişare de şarpe) dezvăluindu-i secretul Diluviului lui Atra-Hasis [Fig. 40]. Dându-i instrucţiuni cum să construiască o ambarcaţiune submersibilă care avea să reziste şuvoiului de ape, Enki l-a sfătuit pe Atra-Hasis să nu mai piardă timpul, căci nu-i mai rămâseseră decât şapte zile până la producerea dezastrului. Ca să fie sigur că Atra-Hasis nu va pierde timpul, Enki a pus în funcţiune un dispozitiv asemănător unui ceas:

Figura 40

Deschise ceasul de apă
şi-l umplu;
puse un semn pentru ca el să ştie
când va veni potopul în a şaptea zi.

Acest amănunt, puţin luat în seamă, dezvăluie faptul că în temple exista noţiunea timpului, iar măsurarea sa are loc din cele mai vechi timpuri, chiar dinaintea Potopului. S-a crezut că desenul antic ar înfăţişa (la dreapta) paravanul de trestie din spatele căruia îi vorbise Enki eroului marelui potop, lui Noe cel din Biblie. Dar ar trebui să ne întrebăm dacă nu cumva ceea ce vedem nu este un paravan de trestie, ci *o reprezentare a acelui ceas de apă*, ţinut de ajutorul său preoţesc.

Enki era el mai mare savant dintre anunnaki. Atunci nu este de mirare că tocmai la templul său, la „centrul său de cult", Eridu, primii oameni savanţi, Înţelepţii, îndeplineau funcţia de preoţi. Unul dintre primii, dacă nu chiar primul, se numea Adapa. Deşi nu a fost găsit textul sumerian despre Adapa, versiunile akkadiene şi asiriene de pe fragmentele de lut găsite confirmă însemnătatea legendei. Asigurându-ne încă de la început că Adapa era aproape la fel de înţelept ca Enki însuşi, textul ne spune mai departe că Enki „i-a deslusit tainele adânci, dezvăluindu-i toate secretele Pământului. I-a dăruit înţelepciunea". Toate fuseseră puse cap la cap în templul

său. Adapa, ni se spune, „se duse zilnic la sanctuarul Eridu".

Potrivit cronicilor sumeriene din cele mai vechi timpuri, chiar la templul său Eridu Enki, deținătorul cunoștințelor științifice, păstra MI–sub forma unor tăblițe pe care erau codificate anumite informații științifice. Un text sumerian relatează că zeița Inanna (mai târziu cunoscută drept Ishtar), dorind să-și oficializeze propriul „centru de cult", Uruk (biblicul Ereh), l-a păcălit pe Enki să-i dezvăluie câteva dintre aceste formule divine. Mai aflăm că Adapa era supranumit NUN.ME, însemnând „cel care poate dezlega MI". Chiar cu câteva mii de ani mai târziu, în timpurile asiriene, atunci când era întrebuințată formula „Înțelept ca Adapa", însemna că cineva era peste măsură de înțelept și cunoscător. Adesea, când se vorbea despre studiul științelor în textele mesopotamiene, se spunea *Shunnat apkali Adapa*, adică „relatare/recitare din marele strămoș Adapa". Într-o scrisoare a regelui asirian Ashurbanipal, este menționat faptul că străbunicul său, regele Sennaherib s-a luminat când Adapa i-a apărut într-un vis. „Cunoștințele vaste" pe care Enki i le-a împărtășit lui Adapa includeau scrisul, medicina și–potrivit tăblițelor de astronomie UD.SAR.ANUM.ENLILLA („Zilele de aur ale lui Anu și Enlil")–cunoștințe de astronomie și astrologie.

Deși Adapa a mers zilnic la sanctuarul lui Enki, aflăm din textele sumeriene că primul preot numit oficial–funcție care pe urmă s-a transmis din tată în fiu–a fost EN.ME.DUR.AN.KI– „preotul MI din Duranki", incinta sacră din Nippur. Ni se spune în texte că zeii „l-au învățat să observe pământul și apa, secretele lui Anu, Enlil și Enki". I-au mai dăruit Tăblița Divină, pe care erau înscrise secretele cerului și ale Pământului. I-au arătat cum să lucreze cu numerele", oferindu-i cunoștințe de matematică și astronomie și dezvăluindu-i arta măsurării, chiar pe cea a timpului.

Multe dintre tăblițele mesopotamiene care conțineau informații de matematică, astronomie sau referitoare la calendar, i-au uimit pe oamenii de știință prin complexitatea lor. La baza tuturor acestor cunoștințe se afla sistemul matematic așa-numit sexagesimal (bazat pe șaizeci), ale cărui trăsături evoluate, mai ales în privința aspectelor cerești, au mai fost discutate. O asemenea complexitate a existat chiar în cele mai vechi timpuri, pe care unii le numesc

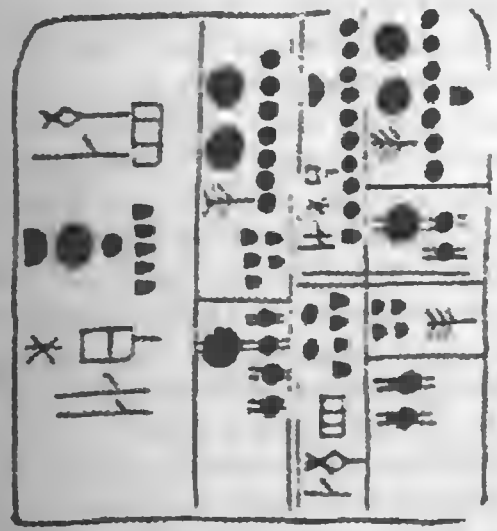

Figura 41

Figura 42

predinastice: tăbliţele de aritmetică descoperite [Fig. 41] atestă utilizarea sistemului sexagesimal şi a celui de numărare. Anumite figuri de pe obiectele de lut din acele timpuri străvechi [Fig. 42] vin să confirme că acum şase mii de ani oamenii deţineau până şi cunoştinţe de geometrie. Ar trebui poate să ne întrebăm dacă aceste figuri, sau măcar câteva dintre ele, erau simple elemente decorative, sau dacă, dimpotrivă, conţineau informaţii importante despre Pământ, despre cele „patru colţuri" ale sale sau despre forma unor construcţii cu funcţii astronomice. Este important să aflăm la ce anume făceau referire aceste structuri şi din perspectiva unui alt aspect semnificativ din capitolul trecut: cercul şi formele circulare erau cunoscute în Mesopotamia antică şi puteau fi redate cu precizie.

Mai multe informaţii referitoare la vechimea ştiinţelor exacte pot fi culese din povestirile despre Etana, unul dintre cei mai vechi conducători sumerieni. Considerat la început un erou mitic, astăzi este văzut drept un personaj istoric. Conform Listei regilor sumerieni, când domnia–simbolul unei civilizaţii organizate–a fost „pogorâtă iarăşi din ceruri", după Diluviu, aceasta a fost instaurată „mai întâi în Kish"–oraş ale cărui rămăşiţe şi a cărui vechime au fost confirmate de arheologi. Cel de-al treilea conducător al său se numea Etana, iar Lista regilor, care în mare îi aminteşte numai pe cei care s-au succedat la domnie, face excepţie în cazul lui Etana, adăugând în dreptul numelui său şi următoarea menţiune: „Un păstor; cel care s-a înălţat la ceruri şi a unificat toate ţinuturile". Potrivit lui Thorkild Jacobsen, (*The Sumerian King List*[1]), domnia lui Etana a început pe la 3 100 î.Hr. Săpăturile arheologice de la Kish au scos la iveală rămăşiţele unor construcţii monumentale şi a unui zigurat (templu în trepte) cam din aceeaşi perioadă.

În urma Diluviului, după ce lunca dintre Tigru şi Eufrat s-a uscat îndeajuns încât să permită repopularea, cetăţile zeilor au fost reconstruite exact în locurile unde se aflaseră înainte, în conformitate cu „vechiul plan". Kish, prima cetate a omului, era complet nouă şi de aceea trebuiau să fie luate hotărâri în privinţa locului de amplasare şi a planului de construcţie. Aceste hotărâri, aflăm din *Legenda lui Etana*, au fost luate de zei. Folosindu-se de cunoş-

[1] Lista regilor sumerieni, n.tr.

tinţele de geometrie în realizarea planului şi de cele de astronomie în stabilirea direcţiei de orientare,

Zeii au trasat planul unei cetăţi;
Şapte zei au pus bazele ei.
Ei au trasat planul cetăţii Kish,
cei şapte zei au pus bazele acestei cetăţi.
Întemeiat-au o cetate, în care să se poată locui,
Dar n-au numit niciun păstor.

Cei doisprezece conducători ai Kishului dinaintea lui Etana nu primiseră încă titulatura regală şi religioasă de EN.SI–„Nobilul păstor" sau, cum preferă alţii să spună, „Vrednicul păstor". Se pare că oraşul se putea bucura de acest privilegiu numai după ce zeii l-ar fi găsit pe cel capabil să construiască acolo un templu în trepte, un zigurat şi care, devenind un rege-preot, ar fi primit titulatura de EN.SI. Cine avea să fie „constructorul lor, cel care ar fi putut să înalţe aşa-numitul E.HURSAG.KALAMMA", se întrebau zeii,–„Casa" (ziguratul) care ar fi fost „Munte al tuturor ţinuturilor"?

Sarcina de a căuta „un rege în toate ţinuturile, şi-n cer şi pe Pământ", i-a revenit lui Inanna/Ishtar. Ea l-a găsit şi l-a recomandat pe Etana–un umil păstor... Enlil, „cel care acordă domnia", trebuia să-l numească în funcţie. Aflăm că „Enlil l-a cercetat pe Etana, tânărul pe care-l propusese Ishtar. <A căutat şi a găsit!> a strigat el. <Să înceapă domnia în acest ţinut. Voioasă să fie cetatea Kishului!>"

Acum urmează partea aşa-zis „mitologică". Scurta menţiune din Lista regilor cu privire la faptul că Etana s-a înălţat la ceruri provine dintr-o cronică pe care savanţii o numesc „mitul" lui Etana, în care ni se spune cum Etana, cu permisiunea zeului Utu/Shamash, care răspundea de portul spaţial, a fost transportat în înalturi de un „vultur". Cu cât se înălţa mai sus, cu atât mai mic părea Pământul. După primul *beru* de zbor, pământul „rămase un deal"; după al doilea *beru*, pământul părea o simplă brazdă; după cel de-al treilea, părea un şănţuleţ şi, după încă un *beru*, nu se mai vedea deloc. „Când m-am uitat împrejur, povestea Etana mai târziu, „pământul dispăruse şi marea nu-mi mai încânta privirile".

Beru însemna în sumeriana o unitate de măsură–a lungimii (o „leghe") şi a timpului (o „oră dublă", a douăsprezecea parte din intervalul zi-noapte, pe care noi îl împărţim în douăzeci şi patru de ore). A rămas o unitate de măsură folosită în astronomie pentru a desemna a douăsprezecea parte din ecuatorul ceresc. Însă textul *Mitului lui Etana* nu ne lămureşte ce unităţi erau măsurate de fapt–distanţa, timpul, minutul de arc–poate toate laolaltă. Dar textul este edificator în altă privinţă, anume că în acele timpuri îndepărtate, când primul rege păstor a fost încoronat în prima cetate a omului, distanţa, timpul şi cerurile puteau să fie deja măsurate.

În Biblie, Kish apare ca prima cetate regală, sub oblăduirea lui „Nimrod" (Geneza, cap. 10) şi cu siguranţă şi alte aspecte amintite în Biblie merită să fie supuse atenţiei. Şi aceasta pentru că în *Mitul lui Etana* apare menţiunea surprinzătoare referitoare la cei şapte zei care au pus la cale construirea cetăţii şi a ziguratului, stabilind şi orientarea acestora.

Dacă tuturor zeilor importanţi din Mesopotamia antică le fuseseră atribuite nişte corpuri cereşti din rândul celor doisprezece membri ai sistemului solar, ca şi câte o constelaţie din cele douăsprezece ale zodiacului şi câte o lună din cele douăsprezece luni ale anului, ne putem întreba dacă nu cumva menţiunea cu privire la stabilirea direcţiei de orientare a Kishului şi a ziguratului său de către cei „doisprezece zei" nu însemna de fapt stabilirea lor în funcţie de cele şapte planete pe care le reprezentau acele zeităţi. Aşteptau oare *anunnakii* alinierea favorabilă a celor şapte planete pentru a stabili, în funcţie de aceasta, direcţia de orientare a Kishului şi a ziguratului său?

Am putea face mai multă lumină în acest caz dacă ne-am întoarce în timp cu mai bine de două mii de ani, pe la 1 000 î.Hr., în Iudeea. Cu stupoare aflăm că, în urmă cu aproximativ trei mii de ani, împrejurările în care a fost ales un păstor care avea să devină constructorul unui nou templu dintr-o nouă capitală regală se aseamănă cu evenimentele şi împrejurările expuse în Mitul lui Etana. Iar numărul şapte, cu o însemnătate aparte în măsurarea timpului, avea şi pe atunci un rol semnificativ.

Cetatea din Iudeea unde a avut loc reiterarea dramei antice a

fost Ierusalimul. David, care păstorea turmele tatălui său, Iese din Betleem, a fost ales să fie rege de către Domnul. După moartea regelui Saul, când David a rămas să domnească singur în Hebron, peste tribul lui Iuda, şi căpeteniile altor unsprezece triburi „au venit la David în Hebron", cerându-i să domnească peste toate acestea, el şi-a amintit de cuvintele pe care i le spusese Yahweh mai înainte: „Tu vei paşte pe poporul meu Israel şi vei fi un *Nagid* peste Israel" (II Samuel 5:2).

Termenul *Nagid* este de obicei tradus prin „căpetenie" (în varianta bibliei tradusă în vremea regelui James), „comandant" (*The New American Bible*[1]) sau chiar „prinţ" (*The New English Bible*[2]). Din niciuna dintre variante nu reiese că Nagid este un termen împrumutat ca atare din limba sumeriană, unde însemna „păstor"!

Principala preocupare a israeliţilor la acea vreme era să găsească un loc unde să aşeze Chivotul Legământului, nu doar unul permanent, ci şi sigur. Iniţial construit şi aşezat de Moise în Cortul Întâlnirii, în vremea Exodului, acesta conţinea cele două tăbliţe de piatră pe care fuseseră gravate Cele zece porunci primite pe muntele Sinai. Construit dintr-un lemn special şi placat cu aur atât prin interior, cât şi prin exterior, acesta avea în vârf doi heruvimi din aur aliat care-şi întindeau aripile unul spre celălalt. De fiecare dată când Moise se întâlnea cu Domnul, Yahweh îi vorbea „printre cei doi heruvimi" [Fig. 43a este o reproducere sugerată de Hugo Gressmann (*Die Lade Jahves*[3]), datorită unor zugrăviri similare descoperite în nordul Feniciei; Fig. 43b este o reproducere sugerată de A. Parrot în *Le Temple de Jérusalem*[4]). Noi credem că acest chivot, cu straturile de aur în care era învelit şi şi cu heruvimii săi, era un dispozitiv de comunicare, probabil cu o încărcătură electrică (cel care-l atingea în mod necugetat cădea fără suflare).

Yahweh i-a dat indicaţii detaliate cu privire la construirea Cortului Întâlnirii şi a locului în care să fie amplasat acesta, împreună cu Chivotul, şi chiar ceea ce s-ar putea numi „un manual de

[1] Noua Biblie americană, n.tr.
[2] Noua Biblie engleză, n.tr.
[3] Arca lui Iehova, n.tr.
[4] Templul din Ierusalim, n.tr.

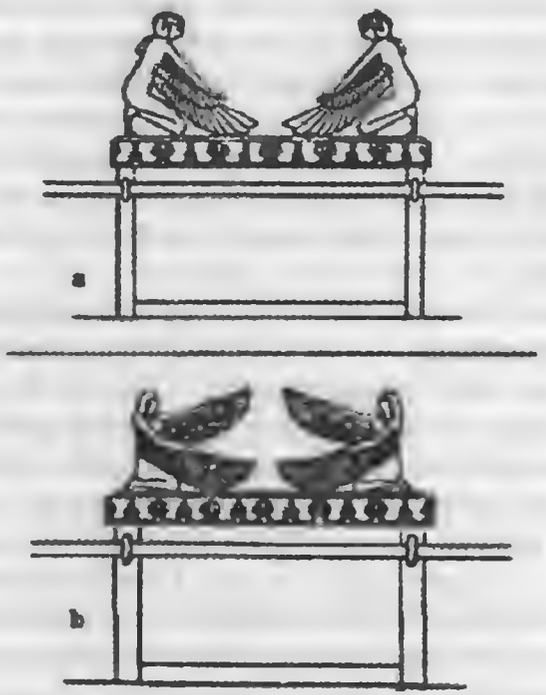

Figura 43a şi 43b

operare", căci i-a mai spus cum să demonteze şi să asambleze aceste obiecte şi cum să le transporte cu grijă. Dar deja până-n vremea regelui David, Chivotul nu mai era transportat cu ajutorul barelor de lemn, ci într-un car. Acesta era mutat dintr-un loc temporar de rugăciune în altul şi o sarcină importantă a proaspătului rege-păstor ar fi fost să stabilească o nouă capitală în Ierusalim şi acolo să construiască un locaş permanent pentru Chivot, în „Casa Domnului".

Dar acest lucru nu avea să se întâmple. Vorbindu-i regelui David prin profetul Nathan, Domnul l-a înştiinţat că nu va el fi acela care va avea privilegiul să construiască o casă de cedru pentru Yahweh, ci fiul său. Aşa s-a întâmplat că una dintre primele sarcini ale regelui Solomon a fost să construiască „Casa lui Yahweh" (astăzi cunoscută ca Primul Templu) în Ierusalim. Construit în timp ce obiectul sacru şi elementele sale alcătuitoare se aflau în Sinai, a fost ridicat după nişte instrucţiuni foarte detaliate.

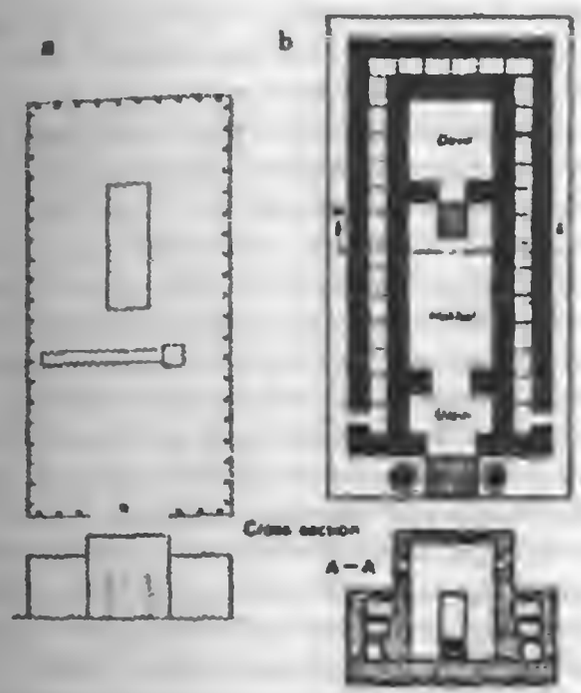

Figura 44a şi 44b

De fapt, planurile de construcţie ale celor două temple sunt aproape identice [Fig. 44a, obiectul sacru din Sinai; Fig. 44b, Templul lui Solomon]. Şi ambele aveau o axă de orientare precisă de la est la vest, ceea ce însemna că erau nişte temple echinocţiale.

Similitudinile dintre Kish şi Ierusalim, ambele fiind capitale naţionale, în cazul amândurora existând funcţia unui un rege-păstor şi sarcina de a construi un templu după planuri prestabilite sunt puse în evidenţă de cifra şapte.

În Cartea întâi a Regilor (capitolul 3), ni se spune că Solomon a mers mai departe cu proiectul construcţiei (acesta includea, ca număr de muncitori, 80 000 de pietrari şi 70 000 de hamali) numai după ce Yahweh i-a apărut lui Solomon în Gibeon „într-o viziune nocturnă". Construcţia, care a durat şapte ani, a început prin aşezarea pietrei unghiulare în al patrulea an al domniei lui Solomon şi „în anul al unsprezecelea, în luna Bul, care este luna a opta, tem-

plul a fost isprăvit în toate părţile sale şi în conformitate cu planurile". Dar deşi era complet terminat, fără să fi fost omis vreu detaliu, templul nu a fost inaugurat.

Numai şapte luni mai târziu, „în zilele de sărbătoare din luna Etanim, care este a şaptea", bătrânii şi căpeteniile tuturor seminţiilor s-au adunat în Ierusalim „şi preoţii au adus Chivotul Legământului cu Yahweh şi l-au aşezat la locul lui în *Dvirul* templului, care este Sfânta Sfintelor, sub aripile celor doi heruvimi... Şi în Chivot nu se mai afla nimic în afară de cele două tăbliţe de piatră, pe care le aşezase Moise în pustiu, după ce Yahweh făcuse legământul cu copiii lui Israel, la plecarea lor din Egipt. Şi când preoţii au ieşit din Sfânta Sfintelor, un nor a umplut Casa lui Yahweh". Şi Solomon s-a rugat lui Yahweh, „Cel care stă în norul de ceaţă", implorându-l pe Domnul care „locuieşte în Ceruri" să vină şi să asculte rugăciunile norodului său în noul templu.

Lunga amânare a inaugurării templului a fost necesară pentru ca aceasta să aibă loc „în zilele de sărbătoare din luna a şaptea" Nu încape îndoială că sărbătoarea la care se face referire este sărbătoarea Anului Nou, dacă este să ne întoarcem la poruncile referitoare la zilele sfinte şi cele de sărbătoare menţionate în Biblie în Levitic. „Iată sărbătorile Domnului", ni se spune în preambulul capitolului 23: serbarea Sabatului în ziua a şaptea este doar prima dintre zilele sfinte care aveau să fie ţinute la intervale de şapte zile sau care trebuiau să dureze şapte zile, culminând cu sărbătorile din luna a şaptea: Ziua Anului Nou, Ziua Răscumpărării şi Sărbătoarea Tabernacolelor.

Până la acea vreme, în Mesopotamia, Babilonul şi Asiria luaseră locul Sumerului, iar Anul Nou era celebrat–ne-o sugerează chiar numele lunii–în prima lună, Nissan, în care avea loc echinocţiul de primăvară. Motivul pentru care israeliţilor li s-a cerut să serbeze Anul Nou în a şaptea lună, în care avea loc echinocţiul de toamnă, nu este menţionat în Biblie. Dar noi am putea să găsim un indiciu în faptul că în Biblie luna nu apare cu numele său babilonian-asirian, Tishrei, ci cu enigmaticul nume *Etanim*. Până acum, nu s-a găsit nicio explicaţie satisfăcătoare, dar am putea întrezări totuşi o soluţie: ţinând cont de toate similitudinile enumerate anterior, anume cea referitoare la regele-preot care era şi păstor sau aceea referitoare la împrejurările stabilirii unei noi capitale care au coincis cu construirea unei case a lui Yahweh în deşert şi în Ierusalim, cheia numelui acestei luni ar trebui căutată şi în *Mitul lui Etana*. Căci numele de *Etanim*, care apare în Biblie, nu provine oare din Etana? Iar antroponimul *Etan* era şi acesta folosit de către evrei şi însemna „viteaz, puternic".

Alinierile cereşti din Kish, după cum am arătat, nu erau oglindite numai de orientarea solară a templului, ci şi de o anumită legătură cu şapte zei „planetari" din ceruri. Într-o analiză întreprinsă de August Wünsche pe marginea similarităţilor dintre edificiile lui Solomon din Ierusalim şi „portretul cerurilor" din Mesopotamia (*Ex Oriente Lux*[1], vol.2) el a citat trimiterea rabinică–la fel ca în *Mitul lui Etana*–la „cei şapte aştri care indică trecerea timpului" Mercur, Lună, Saturn, Jupiter, Marte, Soare şi Venus. Astfel există o mulţime de indicii care confirmă aspectele cereşti şi calendaristice ale templului lui Solomon–aspecte care relevă o legătură cu tradiţiile şi sistemele de orientare stabilite cu milenii înainte în Sumer.

Acest lucru se reflectă nu numai în orientarea templului, ci şi în împărţirea sa tripartită, care imita planurile templelor tradiţionale, construite în Mesopotamia cu mii de ani în urmă. Günter Martiny, care în anii `30 a condus studiile referitoare la arhitectura şi orientarea astronomică a templelor mesopotamiene (*Die Gegensätze im Babylonischen und Assyrischen Tempelbau*[2] şi alte studii) schiţa astfel [Fig. 45a] planul de bază tripartit al „construcţiilor de cult": o anticameră dreptunghiulară, o încăpere alungită pentru ritual şi Sfântul Altar de formă pătrată. Walter Andrae (*Das Gotteshaus und die Urformen des Bauens*[3]) a arătat că în Asiria intrarea în templu era flancată de doi piloni [Fig. 45b]. Acest lucru se regăsea şi în Templul lui Solomon, unde intrarea era flancată de doi stâlpi de sine stătători [vezi Fig. 44b].

Potrivit informaţiilor riguroase care apar în Biblie cu privire la construcţia Templului lui Solomon, anticamera se numea *Ulam*,

[1] Lumina vine de la Răsărit, n.tr.

[2] Diferenţele dintre templele babiloniene şi cele asiriene, n.tr.

[3] Locaşurile lui Dumnezeu şi prototipurile clădirilor, n.tr.

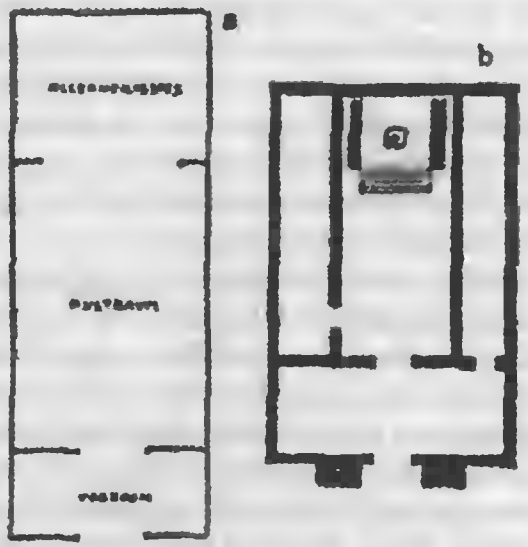

Figura 45a şi 45b

încăperea alungită Hekhal, iar Locul prea sfânt *Dvir*. Acesta din urmă, care însemna „Locul unde se poartă dialogul" reflectă, fără îndoială, faptul că Yahweh i-a vorbit lui Moise din Chivotul Legământului, vocea venind din locul unde se atingeau aripile celor doi heruvimi. Chivotul era singurul obiect de preţ al templului şi era aşezat în locul cel mai tainic, în Sfânta Sfintelor sau în Dvir. Savanţii au admis că terminologia folosită pentru părţile din faţă vine din sumeriană (prin akkadiană): *E-gal şi Ulammu*.

Această împărţire tripartită, care avea să se regăsească mai târziu pretutindeni (de exemplu, la templul lui Zeus din Olimp, Fig. 46b, sau la cel canaanit din Tainat, Siria de Sus, Fig. 46b), era de fapt continuarea unei tradiţii care începuse cu ridicarea celor mai vechi temple, ziguratele din Sumer, unde drumul către vârful ziguratului, urca pe o scară care trecea prin două altare, unul exterior, care avea doi stâlpi în faţă şi o cameră de rugăciune–după cum a schiţat-o G. Martiny în studiile sale [Fig. 47].

Precum în Tabernacolul din Sinai şi în Templul din Ierusalim, vasele şi obiectele de cult mesopotamiene folosite în ritualuri erau mai ales din aur. Textele care descriu ritualurile din templele din

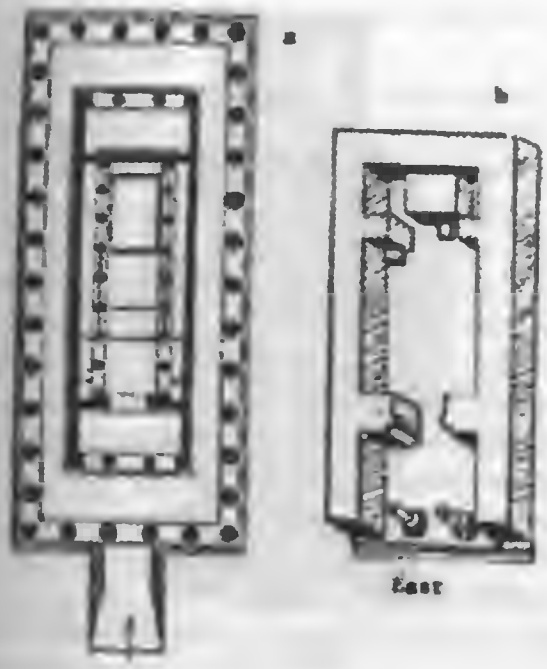

Figura 46a şi 46b

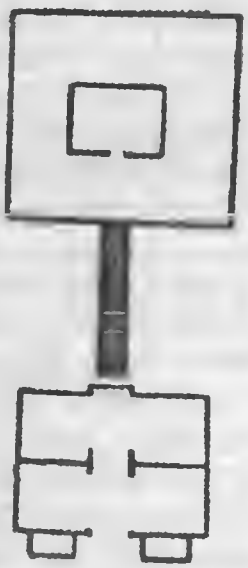

Figura 47

Figura 48

Uruk amintesc despre vasele de libaţie, tăvile şi cădelniţele din aur. Mai multe astfel de obiecte au fost găsite în urma săpăturilor arheologice. Se folosea şi argintul, ca de pildă în cazul vazei încrustate [Fig. 48] pe care Entemena, unul dintre primii regi sumerieni, i-a adus-o în dar zeului Ninurta la templul din Langash. Reuşitele obiecte votive aveau de obicei inscripţionată o dedicaţie în care regele spunea că dăruia acel obiect pentru ca zeul să-i ofere în schimb viaţă lungă.

Astfel de daruri puteau fi aduse numai cu permisiunea zeilor şi de multe ori acest lucru avea loc cu prilejul unor evenimente foarte importante, consemnate în calendare–liste ale domniilor regilor, în care fiecare an era numit în funcţie de evenimentul principal, cum ar fi: înscăunarea regelui, purtarea unui război, închinarea unui nou templu de cult. Astfel, unul dintre regii din Isin (Ishbi-Erra) a denumit cel de-al nouăsprezecelea an al domniei sale „Anul în care a fost aşezat tronul din Marea Casă a zeiţei Ninlil", iar un alt conducător din Isin (Ishme-Dagan) şi-a denumit unul din

anii domniei „Anul în care Ishme-Dagan a făcut un pat din aur şi argint pentru zeiţa Ninlil".

Dar pentru că erau construite din cărămizi de pământ, templele din Mesopotamia s-au degradat cu timpul, mai ales din cauza cutremurelor. Acestea trebuiau întreţinute şi reparate în mod constant şi în calendare au început să fie consemnate reparaţiile şi reconstruirea caselor zeilor, mai degrabă decât oferirea de noi daruri. Astfel, lista anilor de domnie ai faimosului Hammurabi, regele Babilonului, începea cu desemnarea primului an drept „Anul în care Hammurabi a devenit rege" şi a celui de-al doilea drept „Anul în care au fost promulgate legile". Dar deja anul al patrulea era desemnat ca „Anul în care Hammurabi a construit un zid pentru incinta sacră". Un succesor al lui Hammurabi în Babilon, regele Shamshi-Iluna, şi-a numit cel de-al optsprezecelea an ca fiind „Anul în care au fost făcute lucrările de reconstrucţie la E.BABBAR al zeului Utu din Sippar" (E.BABBAR însemnând „casa celui strălucitor", căci era templul dedicat zeului Soarelui, Utu sau Shamash).

Regii sumerieni, akkadieni, babilonieni şi asirieni s-au mândrit cu toţii în inscripţiile lor cu repararea, înfrumuseţarea sau reconstruirea templelor sacre şi a incintelor lor. Săpăturile arheologice nu numai că au scos la iveală aceste inscripţii, dar au şi întărit afirmaţiile care apar pe acestea. În Nippur, de exemplu, arheologii de la Universitatea din Pennsylvania au găsit dovezi ale lucrărilor de reparaţie şi întreţinere a incintei sacre în treizeci şi cinci de picioare de moloz acumulate de-a lungul a vreo patru mii de ani, deasupra unui pavaj de cărămidă construit de regele akkadian Naram-Sin pe la 2 250 î.Hr. şi într-o altă grămadă de moloz, mai înaltă de treizeci de picioare, descoperită sub străvechiul pavaj (locuri necercetate la vremea aceea).

Întorcându-se în Nippur o jumătate de secol mai târziu, un grup de cercetători de la Universitatea din Pennsylvania şi de la Institutul Oriental al Universităţii din Chicago au săpat de-a lungul a mai multor sezoane, încercând să dezgroape incinta sacră a templului lui Enlil din Nippur. Excavatoarele au scos la iveală, una după alta, cinci construcţii datând din perioada cuprinsă între 2 200

î.Hr. şi 600 î.Hr., ultima construcţie având podeaua la vreo douăzeci de picioare deasupra celei dinaintea sa. În raportul arheologilor se menţiona că săpăturile puteau scoate la iveală temple şi mai vechi şi că cele cinci temple descoperite fuseseră construite „unul peste fundaţia celuilalt, după acelaşi plan".

Descoperirea potrivit căreia templele de mai târziu erau construite pe fundaţiile templelor mai vechi, respectând cu stricteţe planurile originale, a fost reconfirmată şi în alte situri antice din Mesopotamia. Regula era valabilă şi în cazul extinderii templelor, după cum s-a descoperit în Eridu [Fig. 49].

De fiecare dată, axa originală şi direcţia de orientare au fost menţinute. Spre deosebire de templele egiptene, a căror orientare solstiţială trebuia să fie corectată în timp, datorită modificării unghiului de înclinaţie a axei Pământului, în cazul templelor echinocţiale mesopotamiene nu era nevoie de această modificare, pentru că nordul şi răsăritul geografic rămân neschimbate prin definiţie, indiferent înclinaţia axei Pământului: Soarele trecea întotdeauna pe deasupra ecuatorului în timpul echinocţiilor şi răsărea exact la est în acele zile.

Obligaţia de a respecta planurile vechi este menţionată într-o inscripţie de pe o tăbliţă găsită în Ninive, capitala asiriană, printre

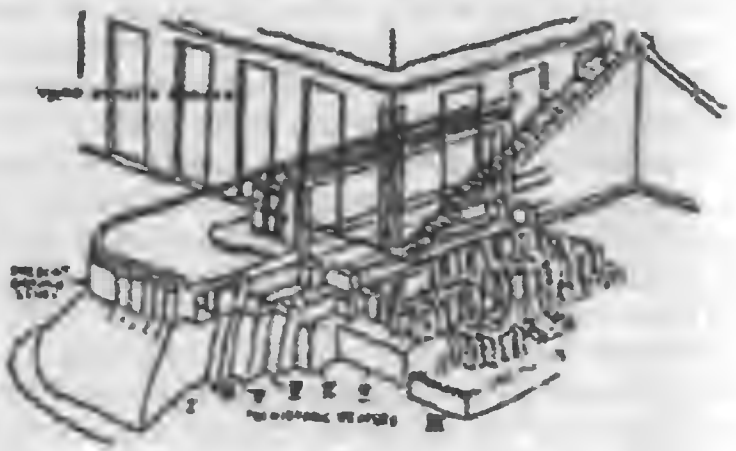

Third dynasty ziggurat=Ziggurat din timpul celei de-a treia dinastii; Present ground level=Actualul nivel al fundaţiei

Figura 49

ruinele unui templu reconstruit. În această tăbliţă, regele mărturiseşte că a urmat întocmai porunca sacră:

Planul nepieritor al fundaţiei,
care a stabilit pentru viitor
cum trebuie să fie construcţia,
(L-am urmat.)
Este acela care conţine
desenele din timpurile străvechi
şi inscripţiile din cerurile înalte.

Regele asirian Ashur-Nasir-Pal a explicat pe larg în ce consta acest efort într-o inscripţie referitoare la restaurarea templului din Calah (oraş străvechi menţionat în Biblie). Descriind cum a dezgropat „străvechea movilă", acesta spunea : „Săpat-am până la nivelul apei, cu 120 de măsuri am pătruns în adâncime. Am dat peste fundaţiile zeului Ninib, domnul meu... Peste acelea am înălţat zidurile straşnice ale templului lui Ninib, domnul meu". Lucrul fusese înfăptuit, se ruga regele, pentru ca zeul Ninib (un epitet al zeului Ninurta) „să-mi dea viaţă lungă". O asemenea binecuvântare, spera regele, ar fi urmat deciziei zeului, atunci când ar fi binevoit -„după pofta inimii"–de a veni să locuiască în templul reconstruit: „Când zeul Ninib se va stabili, pentru totdeauna, în templul său cel pur, în locaşul său". Aceasta este o dorinţă şi-n acelaşi timp o invitatie, nu foarte diferită de cea exprimată de regele Solomon, după construirea Primului Templu.

Rigorile după care erau realizate lucrările de reparaţie sau de reconstrucţie a templelor din Orientul Apropiat antic, acestea trebuind să respecte întocmai amplasarea, orientarea şi planurile vechilor temple, indiferent de cât de mult ar fi durat sau cât de solicitantă ar fi fost această muncă, se reflectă în cazul templelor construite mai târziu în Ierusalim. Primul Templu din Ierusalim a fost distrus de regele babilonian Nabucodonosor în 587 î.Hr., dar după ce Babilonul a căzut în mâinile perşilor ahemenizi, regele persan Cyrus a emis un decret prin care le-a permis evreilor exilaţi să se se întoarcă în Ierusalim şi să reconstruiască ei înşişi templul. În mod semnificativ, reconstruirea a

început prin ridicarea unui altar (în locul unde fusese şi cel de mai înainte) „la începutul celei de-a şaptea luni", adică în ziua Anului Nou (şi sacrificiile au continuat până în preajma Sărbătorii Tabernacolelor). Dacă exista vreo umbră de îndoială asupra datei, cartea lui Ezra (3:6) vine să confirme această dată: „Din prima zi a lunii a şaptea au început sacrificiile în numele lui Yahweh".

Respectarea nu doar a locaţiei şi a orientării templului, dar şi a datei Anului Nou–un indiciu al aspectului calendaristic al templului–sunt reafirmate în profeţiile lui Ezechiel. Unul dintre evreii care fuseseră exilaţi în Babilon de către Nabucodonosor a avut o viziune în care i s-a arătat viitorul templu din Ierusalim. M-am trezit, spunea profetul (Ezechiel, capitolul 40), că în luna Anului Nou, în ziua a zecea, a Răscumpărării, „mâna lui Yahweh a venit peste mine şi m-a strămutat într-acolo" („În ţara lui Israel"). „Şi m-a dus pe un munte foarte înalt, de unde se vedea ceva care părea a fi o cetate". Acolo acesta a văzut „un om, care era la înfăţişare precum arama; şi ţinea în mână o sfoară de in şi o prăjină de măsurat şi stătea în poartă". Apoi acest om la înfăţişare precum arama a început să-i descrie lui Ezechiel Noul Templu. Folosindu-se de aceste informaţii, savanţii au putut să reconstituie imaginea tem-

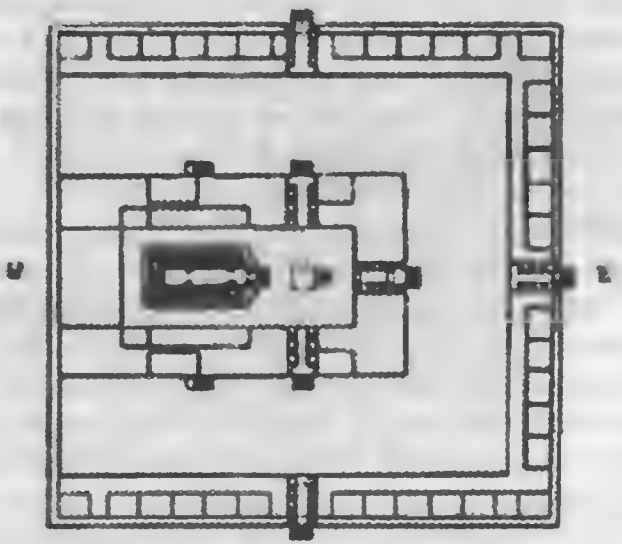

Figura 50

plului din vis. [Fig. 50]. Acesta respecta întocmai planul şi orientarea templului construit de Solomon.

Viziunea profetică s-a împlinit după ce regele persan Cyrus care cucerise Babilonul a emis un decret prin care anunţa restaurarea templelor distruse din întreg Imperiul Babilonian. Arheologii au găsit o copie a decretului de pe un sigiliu cilindric de lut [Fig. 51]. O proclamaţie regală deosebită, reprodusă cuvânt cu cuvânt în Cartea lui Ezra, îi chema pe evreii exilaţi să reconstruiască „Templul lui Yahweh, Dumnezeu din Ceruri".

Cel de-al doilea Templu, construit cu dificultate într-un ţinut încă devastat, era o imitaţie nefericită a Primului Templu. Acesta fusese reconstruit integral în conformitate cu planurile păstrate în arhivele regale ale Persiei şi, după cum aflăm din Biblie, în acord cu informaţiile din Cărţile lui Moise. Faptul că reconstruirea templului se făcuse, într-adevăr, după planul original şi că direcţia de orientare fusese, de asemenea, menţinută este pus în evidenţă cu aproximativ cinci secole mai târziu, când regele Irod s-a hotărât să înlocuiască replica nu tocmai reuşită cu un edificiu nou, minunat, care nu doar să egaleze, ci chiar să întreacă în grandoare Primul

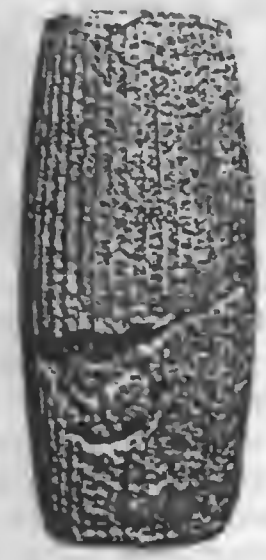

Figura 51

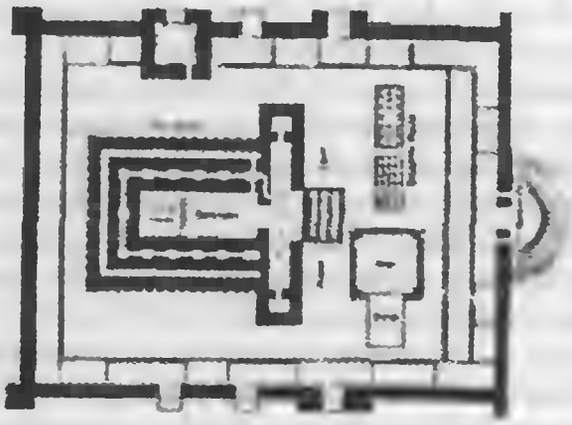

Figura 52

Templu. Construit pe o platformă imensă (care şi astăzi este cunoscută drept Muntele Templului) şi având nişte ziduri masive (dintre care, zidul dinspre apus, păstrat aproape în întregime, este venerat de evrei ca fiind o rămăşiţă a Sfântului Templu), era împrejmuit de curţi şi diferite clădiri auxiliare. Dar Casa propriu-zisă a Domnului păstra structura tripartită şi orientarea Primului Templu [Fig. 52]. Mai mult, Sfânta Sfintelor avea aceeaşi dimensiune cu cea a Primului Templu–şi era situată exact în acelaşi loc; excepţie făcea semicercul, care nu se mai numea *Dvir*, căci Chivotul Legământului dispăruse când babilonienii distruseseră Primul Templu şi luaseră toate obiectele de cult.

Atunci când privim ruinele imenselor incinte sacre, cu templele lor, cu altarele şi clădirile destinate serviciului religios, cu acele curţi şi porţi şi cu ziguratul aflat în interior, trebuie să avem în minte faptul că primele temple erau de fapt locaşurile zeilor, cărora li se spunea „E", însemnând literalmente „Casa" zeului. La început numai nişte structuri ridicate în vârful unor movile artificiale sau platforme înălţate [vezi Fig. 35], cu timpul au evoluat, devenind faimoasele zigurate (piramide în trepte)- zgârie-norii din Antichitate. După cum reiese din desenul unui artist [Fig. 53], sediul zeităţii era de fapt situat pe treapta cea mai înaltă. Acolo, aşezaţi pe tronurile lor sub un baldachin, zeii îi primeau în audienţă pe regii aleşi, pe acei

Figura 53

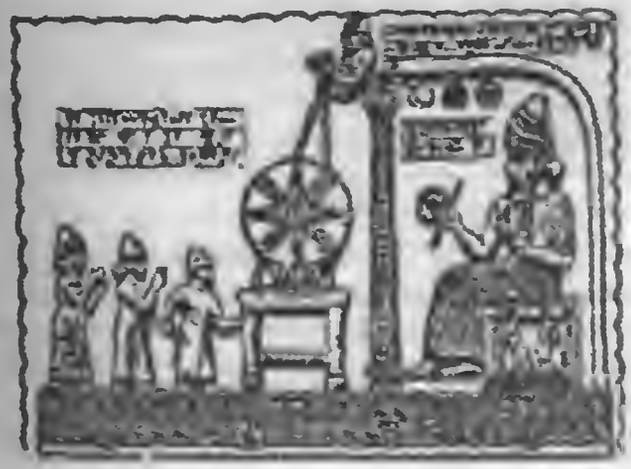

Figura 54

„Păstori ai oamenilor". Aşa cum reiese din acest desen care-l înfăţişează pe Utu/Shamash în templul său, Ebabbar din Sippar [Fig. 54], regele trebuia să fie condus în interior de înaltul preot şi era însoţit de zeul sau zeiţa sa protectoare. (Mai târziu, doar Înaltul Preot intra în Sfânta Sfintelor, după cum reiese din figura 55).

Pe la 2 300 î.Hr., o înaltă preoteasă, fiica lui Sargon din Akkad, a reunit toate imnurile închinate templelor-zigurate din epoca sa. Considerată de sumerologi „o creaţie literară sumeriană unică" (A.

Figura 55

Sjöberg şi E. Bergmann în Texts *From Cuneiform Sources*[1], vol. 3), textul este un omagiu adus celor patruzeci şi două de temple „E", de la Eridu din sud, până la Sippar, în nord şi de-o parte şi de alta a râurilor Tigru şi Eufrat. Versurile nu menţionează doar numele templului, locul unde acesta se afla şi zeul căruia îi era închinat, ci pun în evidenţă chiar splendoarea şi măreţia acestor construcţii divine şi funcţiile pe care le îndeplineau şi, de ce nu, istoria lor.

Compoziţia începe, aşa cum era şi firesc, cu templul-zigurat din Eridu, descris în imn drept „locul a cărui Sfântă a Sfintelor este fundamentul legăturii dintre cer şi pământ", căci Eridu a fost prima cetate a zeilor, avanpostul primului grup de anunnaki care a aterizat pe Pământ (condus de Enki) şi prima cetate divină accesibilă pământenilor, care avea să devină totodată cetatea omului. Numită E.DUKU, „Casa Sfintei Coline", este descrisă în imn ca „măreţul altar care se înalţa până la Ceruri".

[1] Texte din surse cuneiforme, n.tr.

Acest imn era urmat de cel dedicat templului E.KUR–„Casa asemenea unui munte"–ziguratul lui Enlil din Nippur. Considerat buricul Pământului, Nippur se afla la o distanţă egală faţă de celelalte cetăţi ale zeilor şi se credea că este locul unde, dacă priveai spre dreapta, de pe treptele ziguratului său, puteai să vezi Sumerul în sud, iar dacă te uitai spre stânga, putea să vezi Akkadul în nord, aşa cum se spune în imn. Era „altarul unde se hotărăsc destinele", un zigurat care „face legătura între pământ şi cer". În Nippur Ninlil, soţia lui Enlil, avea propriul ei templu, „înveşmântat într-o strălucire fără seamăn". Din acesta zeiţa apărea „în luna Anului Nou, în ziua sărbătorii, minunat împodobită".

Sora vitregă a lui Enki şi Enlil, Ninharsag, care s-a numărat printre primii Anunnaki care au venit pe Pământ şi a fost expertul lor în biologie şi medicină, îşi avea templul în cetatea Kesh. Purtând numele de E.NINHARSAG, „Casa doamnei din vârful muntelui", era descris ca un zigurat ale cărui „cărămizi sunt modelate cu măiestrie...un loc al cerului şi al Pământului, care-ţi stârnea respectul şi teama" şi care se pare că era împodobit cu „un şarpe veninos uriaş", făcut din lapislazuli–simbol al leacurilor şi al vindecării. (Moise, vom aminti mai târziu, a făcut să apară un şarpe pentru a opri ciuma în deşertul Sinai).

Zeul Ninurta, primul fiu al lui Enlil cu sora sa vitregă Ninharsag, care avea un zigurat în propriul său „centru de cult", Lagash, în momentul scrierii acestui text mai deţinea un templu în incinta sacră din Nippur. Acesta se numea E.ME.UR.ANNA, „Casa MI a croului lui Anu". Ziguratul din Lagash se numea E.NINNU, „Casa celui de-al cincizecilea", oglindind poziţia lui Ninurta în ierarhia divină (poziţia lui Anu, a şaizecea, era cea mai înaltă). Era, după cum aflăm din imn, o „Casă plină de strălucire şi evlavie, înaltă cât un munte", unde erau adăpostite „Pasărea Neagră" a lui Ninurta, obiectul său zburător şi arma sa *Sharur* („furtuna dezlănţuită care-l învăluie pe om").

Primul născut al lui Enlil cu soţia sa oficială, Ninlil, a fost Nannar (cunoscut mai târziu sub numele de Sin), al cărui simbol ceresc era Luna. Ziguratul său din Ur se numea E.KISH.NU.GAL, „Casa celui de-al treizecilea, marea sămânţă" şi era descris ca un

templu „a cărui lumină selenară se revarsă în tot ţinutul"–toate acestea făcând trimitere la asocierea lui Nannar/Sin cu Luna, ca element ceresc, şi cu luna calendaristică.

Fiul lui Nannar/Sin, Utu/Shamash (simbolul său ceresc era Soarele) îşi avea templul în Sippar, acel E.BABBAR–„Casa celui strălucitor" sau „Casa strălucitoare". Era descris ca fiind „Casa prinţului din ceruri, o stea care de la orizont umple pământul cu lumina ei". Templul închinat surorii sale gemene, Inanna/Ishtar, căreia îi corespundea planeta Venus, era cel din cetatea Zabalam, căruia i se spunea „Casa plină de strălucire". Era descris ca „un munte pur", „un altar care se deschide la revărsatul zorilor" şi care face ca „firmamentul să fie minunat în timpul nopţii"–cu siguranţă o trimitere la funcţia dublă a lui Venus, aceea de „stea" a nopţii şi a dimineţii. Inanna/Ishtar era venerată şi în Erech, unde Anu îi pusese la dispoziţie templul-zigurat construit pentru el atunci când fusese într-o vizită pe Pământ. Ziguratul se numea E.ANNA, însemnând pur şi simplu „Casa lui Anu". Imnul îl descria ca fiind „un zigurat în şapte trepte, ce privea spre cei şapte zei luminători ai nopţii"–o trimitere la alinierea şi aspectele sale astronomice, pe care o întâlnim şi în comentariile rabinice ce făceau referire la templul din Ierusalim.

Astfel imnurile se continuau cu descrierea celor patruzeci şi două de zigurate, cu evocarea gloriei lor şi a asocierilor cereşti. Cercetătorii cred că această compoziţie este mai veche de 4 300 de ani, fiind o „colecţie de imnuri ale templelor sumeriene" , pe care ei au numit-o „Ciclul bătrânelor poeme sumeriene despre marile temple". Poate ar fi mai nimerit să urmăm tradiţia sumeriană şi să denumim textul prin cuvintele sale de la început:

E U NIR	Casa-zigurat care se înalţă în sus
AN.KI DA	Unind cerul şi Pământul.

Una dintre acele Case şi incinta ei sacră, după cum vom vedea, deţine cheia secretă care ar putea dezlega enigma de la Stonehenge şi întâmplările din acea Nouă Eră.

5

Păstrătorii secretelor

Între răsărit şi apus se lăsase noaptea.

Biblia a văzut întotdeauna măreţia Celui de sus în „armata cerească"–miriadele de stele şi planete, luni şi sateliţi mai mici care strălucesc pe bolta cerească după lăsarea nopţii. „Cerurile laudă slava Sa, căci ele sunt lucrarea mâinilor Sale", scria Psalmistul. „Cerurile" astfel descrise sunt de fapt cerurile pe timp de noapte, iar slava divină le-a fost dezvăluită oamenilor de către preoţii-astronomi. Ei au atribuit semnificaţii nenumăratelor corpuri cereşti, au recunoscut stelele după constelaţiile din care fac parte, au deosebit stelele fixe de planetele rătăcitoare, au înţeles mişcările Soarelui şi ale Lunii şi au măsurat trecerea Timpului, dovadă fiind ciclurile zilelor şi ale sărbătorilor sfinte şi calendarul.

Zilele sfinte începeau din seara zilei precedente–obicei încă menţinut în calendarul evreiesc. Un text în care sunt menţionate sarcinile preotului *Urigallu* în timpul celor douăsprezece zile cât ţinea sărbătoarea Anului Nou în Babilon, arată nu numai originile ritualurilor bisericeşti de mai târziu, ci şi legătura strânsă dintre observarea fenomenelor cereşti şi modul în care se desfăşura sărbătoarea. În textul găsit (care se crede că ar fi de origine sumeriană, după cum o sugerează titlul preotului URI.GALLU), începutul, în care se vorbea despre determinarea primei zi a Anului Nou (în Babilon, prima zi a lunii Nissan), în funcţie de echinocţiul de primăvară, lipseşte. Scrierea începe cu instrucţiunile pentru ziua următoare:

A doua zi a lunii Nissanu,
cu două ore după lăsarea nopţii.

preotul Urigallu va merge
să se spele cu apă din râu.

Pe urmă, după ce îmbrăca un veşmânt curat de pânză albă, acesta putea să se înfăţişeze marelui zeu (*Marduk* în Babilon) pentru a-i recita rugăciunile cuvenite în Sfânta Sfintelor din interiorul ziguratului (*Esagil* în babiloniană). Nimeni nu trebuia să audă recitarea, căci era una strict secretă, lucru dovedit de avertismentul inscripţionat de scrib la sfârşitul textului rugăciunii: „Douăzeci şi unu de rânduri: secretele templului Esagil. Cine-l slăveşte pe zeul Marduk nu trebuie să le arate nimănui, doar preotului Urigallu îi e dat să le cunoască".

După ce isprăvea de spus rugăciunea secretă, preotul Urigallu deschidea poarta templului pentru ca preoţii *Eribbiti* să poată intra să-şi „desfăşoare ritualurile în maniera tradiţională", fiind însoţiţi de muzicanţi şi cântăreţi. Textul se continuă cu enumerarea celorlalte îndatoriri pe care trebuia să le împlinească preotul Urigallu în acea noapte.

„În ziua a treia a lunii Nisannu", după apusul soarelui, într-un moment care nu mai poate fi descifrat din inscripţia deteriorată, preotul Urigallu trebuia să împlinească iarăşi nişte ritualuri şi să spună nişte rugăciuni. Astfel avea să procedeze întreaga noapte, până „la a treia oră după răsăritul soarelui", când trebuia să le dea instrucţiuni artizanilor în legătură cu făurirea unor imagini din metal şi pietre preţioase care urmau să fie folosite în ceremonia din ziua a şasea. În ziua a patra, la „trei ore şi o treime de oră din noapte", se repetau aceleaşi ritualuri, dar rugăciunile se înmulţiseră acum pentru a include un serviciu separat dedicat soţiei lui *Marduk*, zeiţa Sarpanit. Apoi erau rostite rugăciunile în cinstea altor zei ai cerului şi ai Pământului şi cele prin care se cerea viaţă lungă pentru rege, iar sosirea Anului Nou era direct legată de echinocţiul din constelaţia Berbecului: răsăritul heliac al stelei principale din constelaţia Berbecului în zori. După rostirea binecuvântării „Steaua *Iku*" către „Esagil, imaginea cerului şi a Pământului", restul zilei era ocupat de rugăciuni şi cântece. În acea zi, după apusul soarelui, *Enuma elish*, *epopeea creaţiei*, era recitată în întregime.

Ziua a cincea a lunii Nissan a fost comparată de Henri

Frankfort în *Kingship and the Gods*[1] cu ziua evreiască a Răscumpărării, căci în acea zi regele era escortat până la principala incintă sacră, iar acolo era deposedat de către înaltul preot de toate însemnele regale, după care, lovit peste faţă de preot şi umilit până la a fi culcat la pământ, regele rostea mărturisirile de credinţă şi de căinţă. Textul pe care l-am avut în vedere (prin intermediul scrierii lui F. Thureau-Dangin, *Rituels accadiens*[2] şi al celei aparţinând lui E.Ebeling, *Altorientalische Texte zum alten Testament*[3]) vorbeşte numai despre îndatoririle preotului Urigalu; astfel citim că în acea noapte preotul, „la ceasurile patru ale nopţii", a recitat de douăsprezece ori rugăciunea „Domnul meu, oare nu este el Domnul meu?", în onoarea lui Marduk, şi a invocat Soarele, Luna şi cele douăsprezece constelaţii ale zodiacului. A urmat o rugăciune în cinstea zeiţei, în care epitetul DAM.KI.ANNA („Stăpâna Pământului şi a cerului") dezvăluia originea sumeriană a ritualului. Rugăciunea o asemuia cu planeta Venus „care străluceşte minunat printre stele", numind apoi şapte constelaţii. După rostirea acestor rugăciuni care puneau în evidenţă aspectele astronomice şi calendaristice ale evenimentului, cântăreţii şi muzicanţii cântau în „stilul tradiţional", iar „la două ore după răsăritul soarelui" era servit micul dejun în cinstea lui *Marduk* şi a lui Sarpanit.

Ritualurile babiloniene de celebrare a Anului Nou proveneau din festivalul sumerian AKITI („Viaţa clădită pe Pământ"), ale cărui rădăcini pot fi căutate în vizita lui Anu şi a soţiei sale Antu pe Pământ, pe la 3 800 î.Hr. când (după cum o deovedesc textele) zodiacul era guvernat de Bivolul din Ceruri, fiind aşadar vorba de Era Taurului. Deja am sugerat că în acel moment Timpul măsurat, calendarul din Nippur, a fost încredinţat Omenirii. În mod inevitabil, acest lucru a făcut necesară observarea fenomenelor cereşti, ceea ce a condus la constituirea unei categorii instruite de preoţi-astronomi.

În mai multe texte, unele dintre ele integrale, altele păstrate numai sub forma unor fragmente, sunt descrise fastul şi împrejurările în care a avut loc vizita lui Anu şi Antu în Uruk (biblicul

[1] Regalitatea şi zeii, n.tr.
[2] Ritualun acadiene, n.tr.
[3] Texte orientale străvechi cu însemnătate pentru Vechiul Testament, n.tr.

Erech) şi ceremoniile care s-au transformat în ritualurile de Anul Nou din mileniile următoare. Lucrările lui F. Thureau-Dangin şi E. Ebeling constituie încă fundamentul studiilor de mai târziu. Pe vremea aceea, textele antice au fost folosite în chip strălucit de echipele de arheologi germani care efectuau săpături în zona Urukului pentru a repera, identifica şi reconstitui incinta antică sacră–zidurile şi porţile sale, curţile, altarele şi clădirile destinate serviciului religios şi cele trei temple principale: ziguratul E.ANNA („Casa lui Annu"), *Bit-Resh* („Templul principal") care era, de asemenea, un turn în trepte şi Irigal, templul dedicat lui Inanna/Ishtar. Din volumul imens de consemnări arheologice (*Ausgrabungen der Deutschen Forschungsgemeinschaft in Uruk-Warka*[1]), de o însemnătate deosebită pentru legătura dintre textele antice şi săpăturile arheologice moderne sunt volumul al doilea (*Archaische Texte aus Uruk*[2]) şi al treilea (*Topographie von Uruk*[3]), scrise de Adam Falkenstein.

În mod surprinzător, textele de pe tăbliţele de lut (în cazul cărora adnotările scribilor ne arată că este vorba de copii după originalele mai vechi) descriu cu claritate două rânduri de ritualuri–unul care avea loc în luna Nissan (luna echinocţiului de primăvară) iar celălalt în luna Tishrit (luna echinocţiului de toamnă); primul avea să devină Anul Nou la babilonieni şi asirieni, iar ultimul a fost menţinut în calendarul evreiesc, fiind respectată porunca biblică de a sărbători Anul Nou în „luna a şaptea", *Tishrei*. Deşi motivul acestor variaţii le este încă necunoscut cercetătorilor, Ebeling a notat faptul că textele care vorbesc despre luna Nissan par să se fi păstrat mai bine decât cele despre luna Tishrei, acestea din urmă fiind mai ales fragmentare, ceea ce sugerează o eroare sistematică din partea scribilor de la temple de mai târziu. Iar Falkenstein a notat că deşi ritualurile din lunile Nissan şi Tishrei păreau a fi identice, lucrurile nu stăteau deloc aşa; primele puneau în evidenţă diferite observaţii cereşti, iar cele din urmă ceremonia care avea loc în Sfânta Sfintelor şi în vestibulul de intrare.

1 Excavaţiile Fundaţiei Germane pentru Cercetare de la situl Uruk-Warka, n.tr.

2 Textele arhaice din Uruk, n.tr.

3 Ridicarea topografică a sitului Uruk, n.tr.

Dintre toate textele, două mai importante vorbesc separat despre ritualurile din Ajunul Anului Nou şi cele de la răsăritul soarelui. Primul text, de mare întindere şi păstrat într-o stare bună, este lizibil mai ales din momentul în care Anu şi Antu, vizitatorii divini de pe Nibiru, se află la masă în curtea incintei sacre, în seara Ajunului, gata să înceapă un banchet pe cinste. Pe măsură ce soarele apunea, preoţii-astronomi, aflaţi pe mai multe trepte ale principalului zigurat, trebuiau să observe şi să anunţe apariţia rând pe rând a corpurilor cereşti, începând cu Nibiru:

În primele ceasuri ale nopţii,
de pe acoperişul celei mai înalte trepte
a turnului marelui templu,
când planeta marelui Anu din ceruri
şi planeta măritei Antu din ceruri
vor apărea în constelaţia Wagon,
preoţii vor recita compoziţiile
Ana tamshil zimu banne kakkab shamami Anu sharru şi Ittatza tzalam banu.

În timp ce aceste compoziţii („Celei care străluceşte, planeta cerească a Stăpânului Anu" şi „Imaginea Creatorului s-a înălţat pe cer") erau recitate de pe treptele ziguratului, zeilor le era servit vinul, dintr-un vas de libaţie din aur. Apoi, rând pe rând, preoţii vesteau apariţia lui Jupiter, Venus, Mercur, Saturn, Marte şi a Lunii. După aceea urma ceremonia spălării pe mâini cu apă din şapte ulcioare de aur, în onoarea celor şase luminători ai nopţii şi a Soarelui care luminează ziua. Era aprinsă o torţă imensă „îmbibată cu păcură, la care erau adăugate mirodenii". Toţi preoţii cântau imnul *Kakkab Anu etellu shamame* („Planeta lui Anu s-a înălţat pe cer") şi serbarea putea să înceapă. Pe urmă Anu şi Antu se retrăgeau în timpul nopţii şi alţi zei importanţi erau puşi să vegheze până la revărsatul zorilor. Apoi, „la patruzeci de minute după răsăritul soarelui", Anu şi Antu se trezeau, „punând capăt şederii lor din timpul nopţii".

Dimineaţa ritualurile începeau în afara templului, în curtea lui *Bit Akitu* („Casa sărbătorii Anului Nou", în akkadiană). Enlil şi

Enki îl aşteptau pe Anu lângă „suportul de aur", având alături de ei sau ţinând în mâini diferite obiecte. Termenii akkadieni, a căror semnificaţie exactă rămâne incertă, se traduc cel mai bine prin „acelea care deschid secretele", „discurile Soarelui" (la plural!) şi „falniciii/strălucitorii piloni". Apoi Anu venea în curtea templului, însoţit de alaiul zeilor". „El se urca pe marele tron din curtea Akitu şi se aşeza faţă-n faţă cu Soarele la răsărit". Apoi la dreapta sa se aşeza Enlil, iar la stânga Enki; Antu, Nannar/Sin şi Inanna/Ishtar luau loc pe urmă în spatele lui Anu.

Afirmaţia potrivit căreia Anu se aşeza „faţă-n faţă cu Soarele la răsărit" nu lasă nicio umbră de îndoială asupra faptului că ceremonia depindea de determinarea momentului în care Soarele răsărea într-o anumită zi–prima zi din Nissan (ziua echinocţiului de primăvară) sau prima zi din Tishrei (ziua echinocţiului de toamnă). Numai după terminarea acestei ceremonii Anu era condus de unul dintre zei şi de către Înaltul Preot la BARAG.GAL–„Sfânta Sfintelor" din interiorul templului.

(BARAG însemna „sanctuar secret, loc protejat de un paravan". iar GAL însemna „mare. de primă însemnătate". Termenul a evoluat, luând naştere formele *Baragu/Barakhu/Parakhu* în akkadiană, având sensurile de „sanctuar secret, Sfânta Sfintelor" şi păstrând şi sensul paravanului în spatele căruia acesta se află. Termenul apare în Biblie sub forma cuvântului evreiesc *Parokhet*, care era folosit şi pentru Sfânta Sfintelor şi pentru paravanul care separa altarul de vestibulul de intrare. Astfel tradiţiile şi ritualurile care au debutat în Sumer s-au continuat atât din punct de vedere material, cât şi lingvistic).

Într-un alt text din Uruk, în care preoţii erau instruiţi cu privire la săvârşirea sacrificiilor zilnice, se face apel la sacrificarea „berbecilor graşi şi curaţi. care au coarnele şi copitele întregi", în cinstea „zeităţilor Anu şi Antu", „planetelor Jupiter, Venus, Mercur, Saturn şi Marte; Soarelui când răsare şi Lunii când îşi face apariţia". Apoi se precizează ce anume însemna „apariţie" în cazul celor şapte corpuri cereşti: însemna momentul în care acestea veneau să se odihnească în mecanismul din „mijlocul *Bit Mahazzat*" („Locul Observării"). Mai departe, indicaţiile din text sugerează că acest loc împrejmuit se găsea „pe cea mai înaltă treaptă a templului-turn închinat zeului Anu".

S-au mai găsit o serie de reprezentări ale unor făpturi divine care flancau intrarea templului şi ţineau nişte stâlpi la care erau ataşate nişte obiecte inelare. Natura cerească a scenei este sugerată de includerea simbolurilor Soarelui şi Lunii [Fig. 56]. Într-una dintre reprezentări, artistul poate că a dorit să ilustreze scena descrisă în textul ritualului din Uruk–înfăţişându-i pe Enlil şi pe Enki flancând o poartă prin care are loc intrarea triumfală a lui Anu.

Fig 56

Figura 57

Stâlpii ţinuţi de cei doi zei aveau ataşate la capăt nişte dispozitive de observare (instrumente circulare cu o gaură în mijloc) (amănunt care se regăseşte şi în textul în care se vorbeşte despre discurile Soarelui la plural); simbolurile Soarelui şi Lunii sunt înfăţişate deasupra porţii de intrare [Fig. 57].

Alte reprezentări ale stâlpilor de care erau ataşate inele, dar care nu mai erau ţinuţi de nimeni, ci de sine stătători, flancând intrările templului [Fig. 58], sugerează că aceştia au fost primii stâlpi de acest tip, căci în mileniile care au urmat, au apărut pretutindeni în Orientul Apropiat antic, de-o parte şi de alta a intrărilor templelor, fie sub forma celor două coloane de la templul lui Solomon, fie sub cea a obeliscurilor egiptene. Faptul că aceşti stâlpi au avut la început o funcţie astronomică, şi nu doar una simbolică, este atestat de o inscripţie aparţinând regelui asirian Tiglatpileser I (1 115–1 077 î.Hr.), în care acesta consemna restaurarea unui templu în cinstea lui Anu şi Adad, care fusese construit cu 641 de ani în urmă şi de şaizeci de ani zăcea în ruină. Descriind cum a reuşit să dea la o parte molozul pentru a ajunge la fundaţie şi cum a urmat planul original în vederea reconstruirii templului, regele asirian spunea:

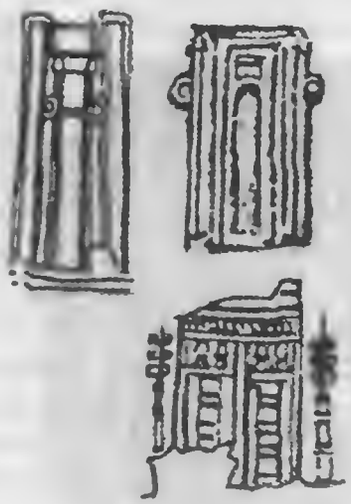

Figura 58

Două turnuri grandioase
pe măsura celor două mari zeităţi
am construit în Casa Strălucirii—
un loc pentru desfătarea lor,
un loc pentru măreţia lor—
o strălucire ca a stelelor din ceruri.
Iscusinţa meşterilor-constructori,
planificarea şi eforturile mele
m-au ajutat să construiesc nişte interioare splendide.
În mijloc am lăsat loc
razelor din ceruri,
în ziduri am făcut ca stelele să apară.
Strălucirea lor era fără seamăn,
turnurile făcute de mine se înălţau până la cer.

Conform acestei relatări, cele două turnuri grandioase ale templelor nu erau simple elemente arhitecturale, ci aveau o utilitate astronomică. Walter Andrae, care a condus în Asiria unele dintre cele mai eficiente săpături arheologice, şi-a exprimat punctul de vedere cu privire la faptul că acele „coroane" serate din vârful tur-

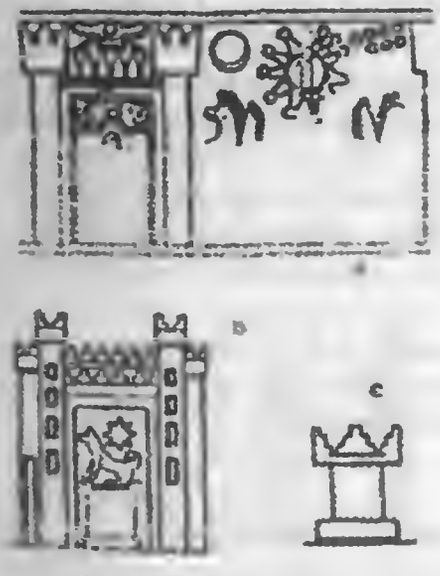

Figura 59a, 59b şi 59c

nurilor care flancau intrările templelor din capitala asiriană Ashur aveau, într-adevăr, o asemenea utilitate astronomică (*Die Jüngeren Ishtar-Tempel*[1]). El a găsit o confirmare a acestei ipoteze în desenele care apar pe sigiliile cilindrice asiriene, aşa cum se poate observa în figurile 59a şi 59b, unde cele două turnuri sunt asociate cu anumite simboluri celeste. Andrae a presupus că unele dintre altarele care apar în imagini (în preajma cărora era înfăţişat de obicei un preot care împlinea ritualurile) aveau de asemenea un scop astronomic. Aceste dispozitive cu suprastructuri serate [Fig. 59c], făcând parte din înaltele porţi ale templului sau fiind situate în curţile din incintele templelor, aveau să fie substitute ale treptelor ziguratelor, pe măsură ce ziguratele au început să fie înlocuite cu temple cu acoperişul plat, mult mai uşor de realizat.

Inscripţia asiriană este şi un memento referitor la faptul că nu doar Soarele la răsărit, însoţit de răsăritul heliac al stelelor şi al planetelor erau observate de preoţii-astronomi, ci şi oastea cerească din timpul nopţii. Un exemplu edificator cu privire la asemenea observaţii duale este cel al planetei Venus care datorită faptului că orbitează mult mai repede în jurul Soarelui decât Pământul îi apare unui observator ceresc situat pe Pământ jumătate din timp ca o stea de seară, iar cealaltă jumătate ca o stea de dimineaţă. Un imn sumerian închinat lui Inanna/Ishtar, al cărei corespondent ceresc era planeta căreia îi spunem Venus, făcea elogiul acestei planete mai întâi ca stea de seară, iar apoi ca stea de dimineaţă:

Cea sfântă se arată pe bolta senină;
Deasupra tuturor ţinuturilor şi oamenilor
zeiţa priveşte cu blândeţe din ceruri...

La lăsarea nopţii o stea radioasă,
o lumină minunată umple cerul;
Doamna înserării, Inanna,
este sus la orizont.

După ce vorbeşte despre oamenii şi animalele care s-au retras

[1] Slujitorii templului lui Ishtar, n.tr.

„spre locurile lor de odihnă", după apariţia stelei de seară, imnul se continuă cu preamărirea lui Inanna/Venus ca stea de dimineaţă: „Ea a vestit sosirea dimineţii, a luminii strălucitoare, iar în dormitoare somnul dulce a luat sfârşit".

Deşi aceste texte pun în lumină rolul pe care ziguratele cu etajele lor în trepte îl aveau în observarea cerului nopţii, totodată lasă loc unei întrebări care ne pune pe gânduri: oare preoţii-astronomi observau cerul cu ochiul liber, sau aveau nişte instrumente care indicau cu precizie momentele celeste în care stelele sau planetele îşi făceau apariţia? Răspunsul îl găsim în reprezentările ziguratelor pe ale căror trepte superioare fuseseră amplasaţi nişte stâlpi cu obiecte circulare în vârf. Funcţia lor astronomică este sugerată de imaginea lui Venus [Fig. 60a] sau a Lunii [Fig. 60b].

Dispozitivele tubulare surprinse în figura 60b sunt un indiciu important în legătură cu modul în care arătau instrumentele de observaţie egiptene din preajma templelor. Cele egiptene, formate dintr-o parte circulară fixată între două antene din vârful unui stâlp înalt [Fig. 61a]. sunt înfăţişate înaintea templelor închinate unui zeu care se

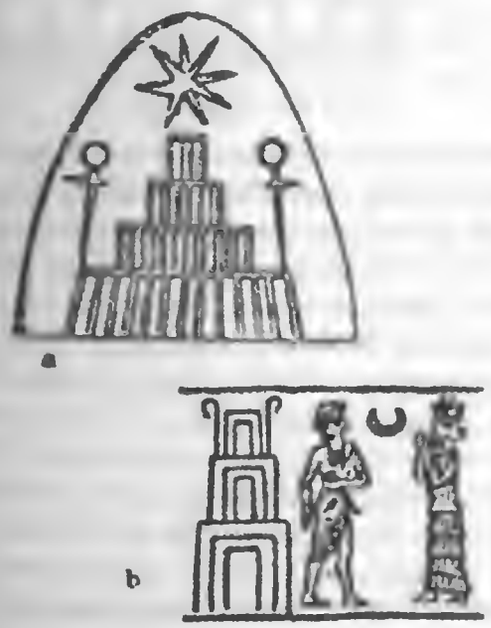

Figura 60a şi 60b

numea Min. Festivalul său, care avea loc odată pe an în timpul solstiţiului de vară, presupunea înălţarea unui stâlp înalt de grupuri de oameni cu ajutorul unor sfori–un precursor probabil al festivalului european al Armindenului. În vârful stâlpului erau înălţate simbolurile zeului Min templul cu antenele de observaţie lunare [Fig. 61b].

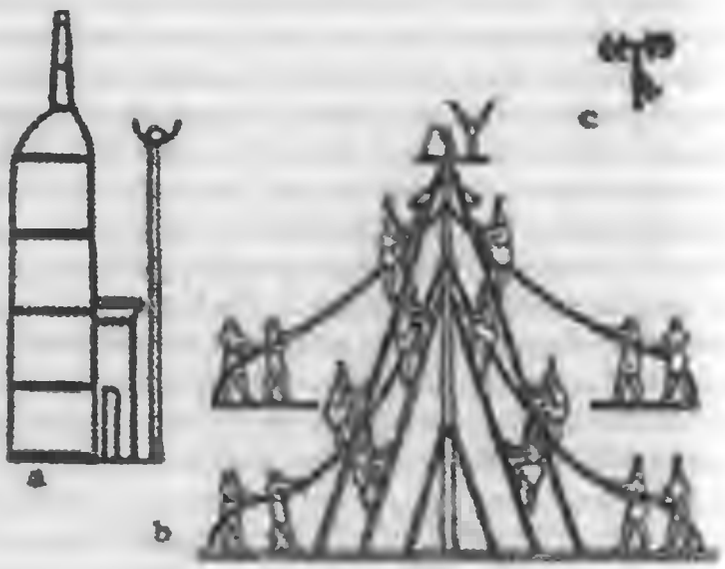

Figura 61a, 61b şi 61c

Identitatea lui Min este oarecum învăluită în mister. Există dovezi că acesta ar fi fost venerat încă din timpurile predinastice şi chiar în perioada arhaică ce a precedat cu multe secole domnia faraonilor. La fel ca străvechii zei egipteni *Neteru* („Paznicii"), el venise în Egipt din altă parte. G. A. Wainwright („Some Celestial Associations of Min" în *Journal of Egyptian Archaeology*, volumul XXI[1]) şi alţii sunt de părere că acesta venise din Asia. În opinia altora (cum este cea exprimată de Martin Isler, de pildă, în *Journal of the American Research Center in Egypt*[2] , volumul XXVII), Min sosise în Egipt pe mare. Min era cunoscut şi sub numele de Amsu sau Khem care, potrivit lui E. A. Wallis Budge (The Gods of the Egyptians[3]) simboliza luna şi însemna „regenerare"–o conotaţie calendaristică.

1 „Unele asociaţii celeste ale lui Min" în Revista de arheologie egipteană, volumul XXI, n.tr.
2 Revista Centrului American de Cercetare asupra Egiptului, n.tr.
3 Zeii egiptenilor, n.tr.

În unele reprezentări egiptene, zeiţa Lunii, Qetesh, era înfăţişată alături de Min. Mult mai edificator este simbolul lui Min surprins în această imagine [Fig.61c], încât unii îl numesc „arma sa cu două tăişuri", dar alţii sunt de părere că era un gnomon. Noi credem că era un instrument manual de observaţie care reprezenta fazele lunii.

Era atunci Min o altă încarnare a zeului Thoth, care era asociat în mod clar cu calendarul egiptean? Cert este că Min era pus în legătură cu Taurul din Ceruri, cu aşa-numita constelaţie a Taurului, a cărui eră a durat de pe la 4 400 î.Hr. până pe la 2 100 î.Hr. Dispozitivele de observaţie pe care le-am văzut în desenele mesopotamiene şi cele asociate cu Min din Egipt erau astfel unele dintre cele mai vechi instrumente astronomice de pe Pământ.

Potrivit textelor rituale din Uruk, un instrument care se numea *Pashshuri* era folosit pentru observaţiile planetare. Thureau-Dangin a tradus termenul pur şi simplu prin „aparat", dar el înseamnă literalmente: instrument care „rezolvă, dezleagă enigme". Era acesta un instrument identic cu obiectele circulare care se găseau în vârful stâlpilor de observaţie sau termenul era unul generic, însemnând „instrument astronomic" în general? Nu putem şti cu siguranţă, pentru că textele şi imaginile descoperite, care provin din timpurile sumeriene şi chiar din perioadele următoare, atestă existenţa unei varietăţi de astfel de instrumente.

Cel mai simplu dispozitiv astronomic era *gnomonul* (în greacă însemnând „care ştie"), un instrument care determina mişcările Soarelui în funcţie de umbra proiectată de o vergea verticală. Lungimea umbrei (care se micşora pe măsură ce Soarele se înălţa la amiază) indica ora, iar direcţia ei (unde apărea la început razele Soarelui şi unde se stingea umbra) arăta anotimpurile. Arheologii au găsit în siturile egiptene [Fig. 62a] astfel de dispozitive care erau configurate să arate timpul [Fig. 62b]. Dar pentru că în timpul solstiţiilor umbrele creşteau stânjenitor de lungi, plăcile orizontale ale gnomonilor au fost îmbunătăţite prin înclinarea scalei orizontale, reducând aşadar din lungimea umbrei [Fig. 62c]. Cu timpul, aceste modificări au condus de fapt la ceasurile care funcţionau pe baza umbrei proiectate, construite sub forma unui şir de trepte care arătau timpul pe măsură ce umbra se deplasa în susul sau în josul lor [Fig. 62d].

Ceasurile solare au evoluat şi au apărut cadranele solare, în cazul cărora vergeaua verticală era prevăzută cu o bază semicirculară, pe care era marcată o scală unghiulară. Arheologii au descoperit astfel de instrumente în complexele egiptene [Fig. 62e], dar cel mai vechi dispozitiv descoperit până acum provine din oraşul canaanit Ghezer, în Israel. Pe faţă se află o scală unghiulară obişnuită, iar pe revers este redată o scenă a venerării zeului egiptean Thoth [Fig. 62f]. Acest cadran solar din fildeş avea imprimat cartuşul faraonului Merenptah, care a domnit în secolul al XIII-lea î.Hr.

Ceasurile solare sunt menţionate şi în Biblie. Cartea lui Iov face referire la gnomonii portabili, probabil de tipul celor redaţi în figura 62a, care erau folosiţi pe câmp de cei care munceau pentru a avea noţiunea timpului, atunci când ni se spune că năimitul „suspină după umbră", fapt care arată că era timpul să-şi primească simbria (Iov 7:2). Mai puţin clar este tipul de ceas care apare într-o

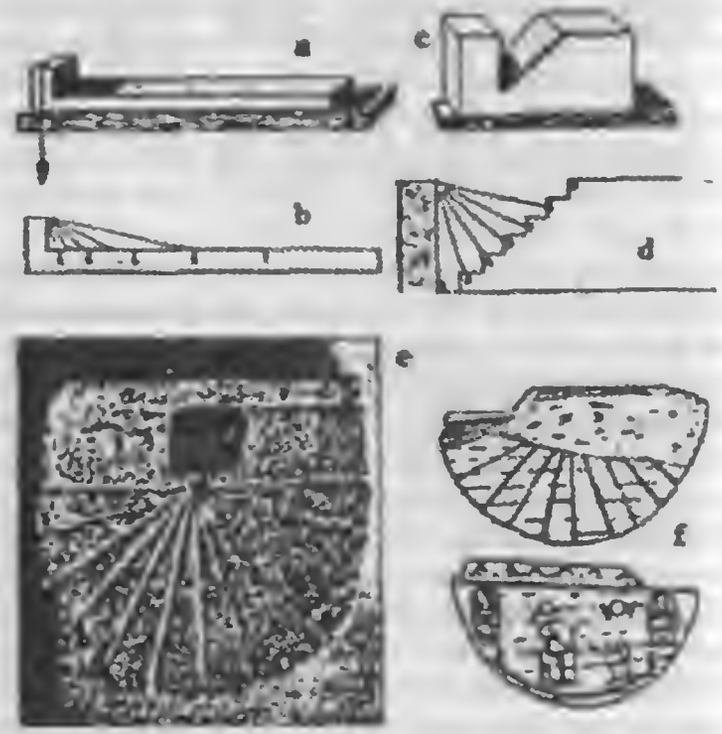

Figura 62a, 62b, 62c, 62d, 62e şi 62f

întâmplare miraculoasă menţionată în Cartea a doua a Regilor, capitolul 20 şi în Isaia, capitolul 38. Când profetul Isaia i-a spus regelui suferind Hezekiah că în trei zile se va însănătoşi, acesta a fost neîncrezător. Atunci profetul a prevestit un semn divin: în loc să se deplaseze înainte, umbra ceasului solar al templului „va fi dată cu zece grade înapoi". Textul evreiesc foloseşte termenul de *Ma'aloth Ahaz*, însemnând „treptele" sau „gradele" regelui Ahaz. Unii cercetători sunt de părere că era un cadran solar cu o scală unghiulară („gradele"), în timp ce alţii cred că este vorba de un dispozitiv în trepte [ca cel din figura 62d]. Poate că era o combinaţie a celor două, o versiune timpurie a ceasului solar care încă mai există în Jaipur, India [Fig. 63].

Oricare ar fi adevărul, majoritatea savanţilor sunt de acord că ceasul solar care a servit ca semn divin pentru miraculoasa însănătoşire a regelui era, după toate probabilităţile, un dar pe care regele iudeu Ahaz îl primise de la regele asirian Tiglatpileser II în secolul al VIII-lea î.Hr. În ciuda denumirii greceşti (*gnomon*) a dispozitivului (care a continuat să fie folosit în Evul Mediu), acesta nu era o invenţie grecească şi se pare că nici una egipteană. Potrivit lui Pliniu cel Bătrân, savantul din secolul I d.Hr., tehnica gnomonică a fost descrisă pentru prima dată de Anaximandru din Milet, care se afla în posesia unui instrument care se

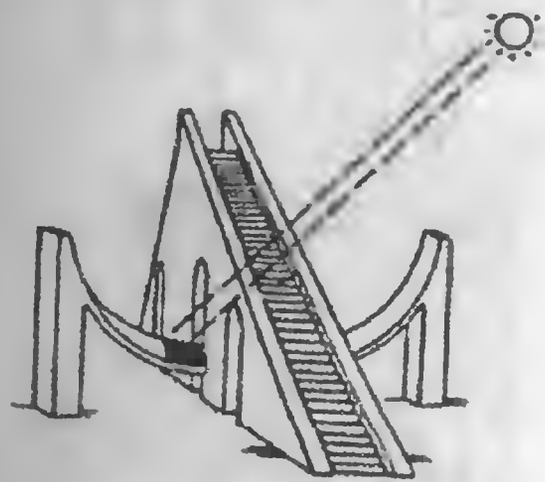

Figura 63

numea „captatorul de umbre". Dar Anaximandru însuşi nota în lucrarea sa (scrisă în limba greacă) *Despre natură* (547 î.Hr.) că gnomonul pe care-l avea provenea din Babylon.

Textul din Cartea a doua a Regilor, capitolul 20, pare să ne sugereze că ar fi vorba de un cadran solar, mai degrabă decât de un dispozitiv în trepte, şi că acesta se afla în curtea templului (trebuia să fie amplasat în aer liber, pentru ca Soarele să-şi trimită lumina). Dacă Andrae a avut dreptate cu privire la funcţia astronomică a altarelor, este posibil ca instrumentul să se fi aflat undeva deasupra altarului principal al templului. Astfel de altare aveau patru „coarne", termenul evreiesc (Keren) însemnând, de asemenea, „colţ", dar şi „fascicul, rază"–toţi aceşti termeni sugerând aceeaşi origine astronomică. Imaginile care susţin o asemenea ipoteză încep cu cele mai vechi zugrăviri ale ziguratelor din Sumer, unde „cornurile" erau o variantă mai veche a obiectelor circulare [Fig. 64a] şi se continuă până-n timpurile greceşti. În tăbliţele care înfăţişează altarele provenind din secolele următoare domniei lui Hezekiah, putem observa [Fig. 64b] un inel de observaţie pe un suport scund situat

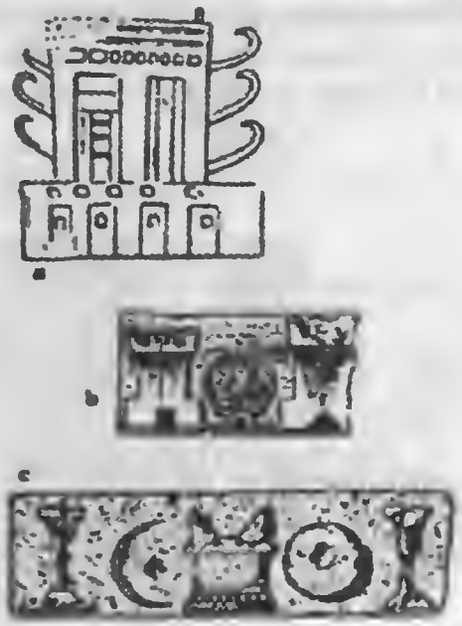

Figura 64a, 64b şi 64c

între două altare: în altă imagine [Fig. 64c], putem observa un altar flancat de nişte dispozitive pentru observarea Soarelui şi a Lunii.

Studiind instrumentele astronomice ale Antichităţii, ne dăm seama că ne aflăm de fapt în faţa unor cunoştinţe foarte elaborate care au existat cu milenii în urmă, uneori chiar pe vremea Sumerului antic. Una dintre cele mai vechi reprezentări sumeriene care înfăţişează o procesiune la templu, în cadrul căreia oamenii duc diverse unelte şi instrumente, îl prezintă pe unul dintre ei ţinând o prăjină pe care se afla un instrument astronomic: un dispozitiv care face legătura între doi pari scurţi, care aveau în vârf nişte inele de observaţie [Fig. 65a]. Cele două inele surori dintr-un asemenea dispozitiv ne sunt familiare astăzi sub forma binoclurilor sau a teodolitelor folosite la stabilirea şi măsurarea unghiurilor orizontale şi verticale. Dacă acest instrument putea fi transportat, este clar că era un dispozitiv portabil, care putea fi aşezat în diferite puncte de observaţie.

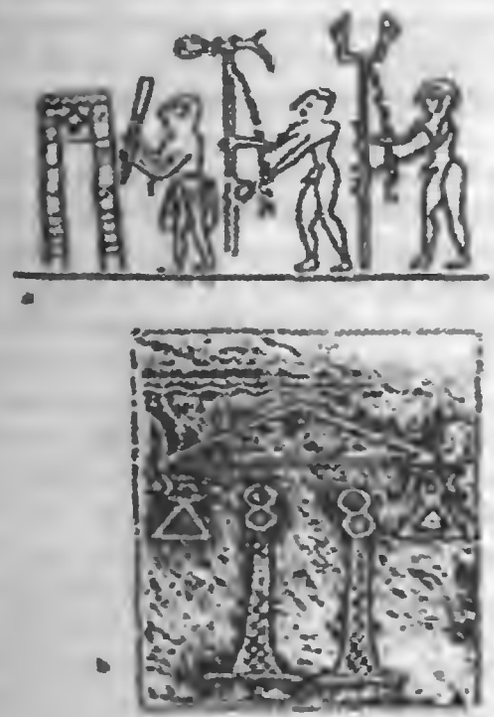

Figura 65a şi 65b

Dacă metoda de observaţie a fenomenelor cereşti a evoluat de la masivele zigurate şi cercurile imense de piatră la turnurile de veghe şi la altarele construite după un plan anume, instrumentele cu care preoţii-astronomi scrutau cerurile noaptea sau urmăreau Soarele în timpul zilei trebuie să fi progresat în acelaşi ritm. Faptul că aceste instrumente au devenit transportabile cu timpul capătă şi mai multă însemnătate, mai ales dacă unele dintre ele începuseră să fie folosite nu doar ca instrumente de măsurare a timpului (de fixare a sărbătorilor), ci şi ca instrumente de navigaţie. Până la sfârşitul celui de-al II-lea mileniu î.Hr., fenicienii din nordul Canaanului deveniseră cei mai buni navigatori ai lumii antice. Dominând rutele comerciale dintre menhirele din Byblos şi cele din Insulele Britanice, aceştia aveau ca principal avanpost în partea de vest Cartagina (*Keret-Hadash*, „Oraşul nou"). Acolo şi-au însuşit ca simbol divin imaginea unui instrument astronomic. Înainte ca aceasta să apară pe stele şi chiar pe pietrele funerare, era asociată cu cei doi stâlpi cu câte două inele în vârf care flancau intrările templelor [Fig. 65b]–amănunt întâlnit mai devreme în Mesopotamia. Inelul flancat de două semiluni aşezate faţă în faţă sugerează observarea Soarelui şi a fazelor Lunii.

O „tăbliţă votivă" descoperită printre ruinele aşezării feniciene din Sicilia [Fig. 66a], înfăţişează o scenă într-o curte deschisă, care sugerează că principalul obiectiv astronomic era acela al observării mişcărilor Soarelui şi nu a cerului pe timpul nopţii. În faţa unei structuri alcătuite din trei coloane se află stâlpul cu un inel în vârf şi un altar; tot acolo se găseşte şi dispozitivul de observaţie: un inel aflat între două vergele scurte verticale, fixate pe o bară orizontală, întregul dispozitiv având o bază triunghiulară. Această structură deosebită folosită la observarea Soarelui ne trimite cu gândul la hieroglifele egiptene pentru redarea noţiunii de „orizont": Soarele răsărind între doi munţi [Fig. 66b]. Într-adevăr, dispozitivul fenician (savanţii vorbesc despre el ca fiind un „simbol de cult") care sugera o pereche de mâini ridicate ne trimite cu gândul la hieroglifa egipteană pentru ka [Fig. 66c] simbolizând spiritul sau alter egoul faraonului care pleca în călătorie în viaţa de apoi până la locaşul zeilor de pe „Planeta de milioane de ani". Faptul că la originea hieroglifei pentru Ka se afla un instrument astronomic este sugerat de vechea imagine egipteană [Fig. 66d] a unui dispozitiv de observaţie situat în faţa unui templu.

Figura 66a, 66b, 66c şi 66d

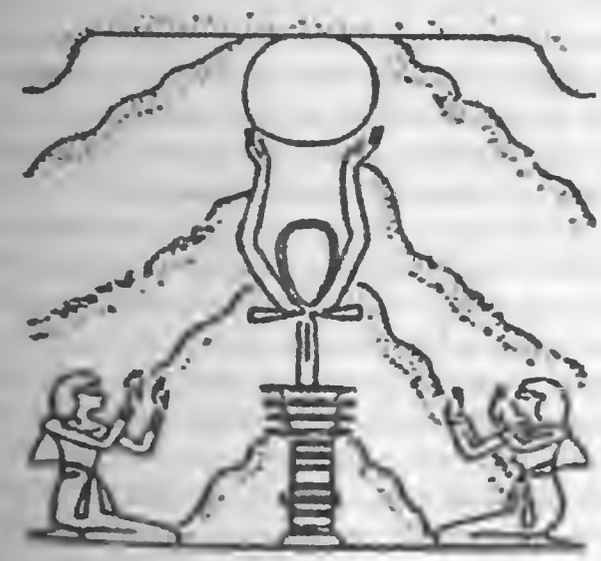

Figura 67

Toate aceste similitudini şi originea lor astronomică ar trebui să adauge un plus de informaţie la înţelegerea desenelor egiptene [Fig. 67] care înfăţişau ascensiunea lui Ka spre planeta zeilor, cu mâinile întinse, postură care aminteşte de dispozitivul sumerian. Ascensiunea porneşte de pe un stâlp prevăzut cu nişte trepte de gradaţie.

Hieroglifa egipteană care simboliza acest stâlp cu trepte se numea *Ded*, adică „Eternitate". De cele mai multe ori, hieroglifele cu această semnificaţie apăreau în perechi de câte două, pentru că se spunea că doi astfel de stâlpi s-ar fi aflat în faţa templului din Abydos al marelui zeu egiptean Osiris. În Textele Piramidelor, unde sunt descrise călătoriile faraonilor din viaţa de apoi, cei doi stâlpi Ded sunt înfăţişaţi de-o parte şi de alta a „Porţii Raiului". Poarta dublă rămânea închisă până când alter egoul regelui venea şi rostea formula magică: „O, minunată Poartă a Raiului: regele a venit la tine; fie ca această poartă să se deschidă pentru el". Iar apoi, deodată, „poarta dublă a raiului se deschidea...fereastra din cer era acum deschisă". Iar apoi, avântându-se asemenea unui şoim uriaş, faraonul Ka se alătura zeilor în Eternitate.

Cartea egipteană a Morţilor nu a ajuns până la noi într-o formă coerentă, dacă admitem că o scriere care se putea numi „carte" chiar a existat. Aceasta este mai degrabă rezultatul punerii cap la cap a nenumăratelor citate extrase din ea care acopereau pereţii mormintelor regale. Dar o carte din Egiptul antic s-a păstrat totuşi până-n zilele noastre în formă integrală, iar din lectura ei putem înţelege că ascensiunea spre ceruri pentru dobândirea nemuririi era considerată a fi în strânsă legătură cu calendarul.

Cartea la care facem referire este *Cartea lui Enoch*, o scriere antică cunoscută în două versiuni, una etiopiană, pe care savanţii o recunosc drept „1 Enoch" şi alta slavă, identificată ca „2 Enoch", care mai este cunoscută şi sub denumirea de *Cartea secretelor lui Enoch*. Ambele versiuni, după care au fost găsite copii manuscrise care reprezintă mai ales traduceri în limbile greacă şi latină, au la bază surse mai vechi care insistau asupra scurtei menţiuni biblice referitoare la faptul că Enoch, cel de-al şaptelea patriarh după Adam, nu a murit, pentru că la vârsta de 365 de ani „a plecat cu Dumnezeu"–a fost luat la Ceruri pentru a fi cu Domnul.

Insistând asupra acestei afirmaţii succinte din Biblie (Geneza, capitolul 5), cartea descrie pe larg cele două călătorii celeste ale lui Enoch–prima întreprinsă pentru a afla secretele cereşti şi pentru a le împărtăşi la întoarcere fiilor săi, iar cea de-a doua pentru a rămâne în Împărăţia Cerurilor. Numeroasele versiuni lasă să se întrevadă cunoştinţele vaste de astronomie cu privire la mişcările Soarelui şi ale Lunii, la solstiţii şi echinocţii, la cauzele micşorării şi măririi zilelor, la structura calendarului, la anii solari şi selenari sau la metoda empirică a intercalării. De fapt, secretele pe care urma să le afle Enoch şi pe care dorea să le transmită fiilor săi pentru a fi păstrate cu sfinţenie erau cunoştinţele de astronomie, care aveau legătură cu calendarul.

Autorul *Cărţii secretelor lui Enoch*, aşa-numita versiune slavă, se crede că ar fi fost (după cum precizează R.H. Charles în *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*[1]) „un evreu care trăia în Egipt, probabil în Alexandria" undeva pe la începutul erei creştine. Iată cum se încheie cartea:

Enoch s-a născut în ziua a şasea a lunii Tsivan
Şi a trăit trei sute şaizeci şi cinci de ani.

În prima zi a lunii Tsivan a fost luat la Ceruri
Şi a rămas acolo şaizeci de zile. A scris toate aceste semne
Pentru toate lucrurile create de Dumnezeu
Şi a scris trei sute şaizeci şi şase de cărţi,
Pe care le-a încredinţat fiilor săi.

În ziua a şasea a lunii Tsivan a fost luat [iarăşi] la Ceruri,
În aceeaşi zi şi la aceeaşi oră când se născuse.

Matusalem şi fraţii săi, toţi fiii lui Enoch,
s-au grăbit şi au înălţat un altar în locul care se numea Ahuzan,
de unde venise Enoch şi unde s-a întors când a fost chemat la Ceruri.

[1] Apocrifele şi pseudonimele din Vechiul Testament, n.tr.

Nu doar conținutul *Cărții lui Enoch*–informațiile de astronomie care au legătură cu calendarul–ci și viața și suirea la Ceruri a lui Enoch sunt întesate astfel de aspecte calendaristice. Anii săi pe Pământ, 365 la număr, reprezintă, bineînțeles numărul total al zilelor dintr-un an solar. Nașterea și plecarea sa de pe Pământ se leagă de o anumită lună, chiar de o anumită zi din acea lună.

Versiunea etiopiană se crede că ar fi mai veche cu câteva secole decât cea slavă, iar anumite părți din versiunea veche se știe că au avut la bază manuscrise chiar mai vechi, așa cum este cel care s-a pierdut al *Cărții lui Noe*. Unele fragmente din cărțile lui Enoch au fost descoperite printre manuscrisele de la Marea Moartă. Povestea cu conotații astronomice și calendaristice a lui Enoch are astfel o vechime considerabilă–datează, probabil, așa cum reiese din Biblie, de pe timpurile dinaintea Diluviului.

Acum că știm cu certitudine că povestirile biblice despre Potop și despre *Nefilim* (varianta biblică a Anunnaki), despre crearea lui Adam și a Pământului și despre patriarhii dinaintea Potopului sunt redări prescurtate ale textelor originale sumeriene mai vechi care cuprindeau toate aceste informații, este aproape sigur că „Enoch" din Biblie era echivalentul mai marelui preot sumerian, EN.ME.DUR.AN.KI („Înaltul Preot al MI din Legătura dintre cer și Pământ"), omul din orașul Sippar, care fusese luat la Ceruri pentru a deprinde tainele cerului și ale Pământului, ale divinației și calendarului. După el au început să se succeadă generațiile de preoți-astronomi, de Păstrători ai Secretelor.

Faptul că Min îi încredințase preotului-astronom dispozitivul de observare nu era un lucru ieșit din comun. Un basorelief sumerian înfățișează un mare zeu care-i înmâna unui rege-preot un instrument astronomic [Fig. 68]. Multe alte desene sumeriene arată cum un rege primește o prăjină de măsurat și o sfoară de măsurat rulată, cu scopul de a stabili orientarea astronomică templelor, după cum am văzut în figura 54. Aceste imagini vin numai să întărească dovezile prezente în texte cu privire la începuturile activității preoților-astronomi.

Să fi devenit omul atât de trufaș încât să fi uitat toate acestea,

Figura 68

fiind în stare să creadă că a dobândit toate acele cunoștințe de unul singur? Problema a fost ridicată cu mii de ani în urmă, când lui Iov i s-a cerut să admită că nu omul, ci El, Cel Atotputernic era păstrătorul tainelor cerului și ale Pământului:

Spune, dacă ai știință despre asta:
Cine a măsurat Pământul, ca să se știe?
Cine a întins sfoara în jurul său?
Cine a clădit temeliile sale
Cine a pus piatra lui cea din capul unghiului?

Ai poruncit vreodată dimineții când să vină sau aurora ai făcut-o să apară în funcție de cele patru vânturi ale Pământului? A fost întrebat Iov. Știi tu unde lumina se preschimbă-n întuneric sau cum se formează ninsoarea, grindina, ploaia, sau roua măcar? „Ai știință despre legile cerești și știi cum se răsfrâng acestea asupra Pământului?"

Textele și imaginile erau menite să arate că oamenii păstrători

ai secretelor erau discipoli şi nu profesori. Mărturiile din Sumer nu lasă nicio umbră de îndoială asupra faptului că profesorii, primii păstrători ai secretelor, erau *anunnakii*.

Căpetenia primului echipaj de anunnaki care a venit pe Pământ, amerizând în apele Golfului Persic, a fost E.A–cel „a cărui casă este apa". El era şeful ştiinţei din rândul anunnakilor, iar prima sa misiune a fost să obţină aurul de care aveau nevoie, extrăgându-l din apele golfului - misiune care făcea necesară aplicarea cunoştinţelor de fizică, chimie şi metalurgie. Odată ce exploatările miniere au căpătat tot mai multă importanţă şi teatrul operaţiunilor s-a mutat în Africa, cunoştinţele sale de geografie, geologie şi geometrie–toate acele cunoştinţe pe care noi le denumim Ştiinţe ale Pământului–au început să joace un rol esenţial. Nu e de mirare atunci că şi numele său s-a preschimbat în EN.KI, „Stăpânul Pământ", căci al său era domeniul secretelor Pământului. În fine, punând la cale şi aplicând ingineria genetică prin care Adam a luat fiinţă–demers în care a fost ajutat şi de sora sa vitregă, Ninharsag, expertul în medicină–şi-a dovedit îndemânarea în domeniul Ştiinţelor Vieţii: biologie, genetică, evoluţie. Mai mult de o mie de MI, acele obiecte enigmatice care, precum discurile computerelor conţineau informaţii ordonate după subiect, erau păstrate la centrul său, Eridu, din Sumer. Într-o staţie ştiinţifică din extremitatea sudică a Africii se afla „tăbliţa înţelepciunii".

Cu timpul, toate acele cunoştinţe au fost împărtăşite de Enki celor şase fii ai săi, fiecare devenind expert într-una sau mai multe astfel de ştiinţe secrete.

Fratele vitreg al lui Enki, EN.LIL–„Stăpânul Comenzii"–a sosit al doilea pe Pământ. Sub conducerea sa, numărul anunnakilor de pe Pământ a crescut până la şase sute; în afară de aceştia, trei sute de IGI.GI („Cei care observă şi văd") au rămas pe orbita Pământului pentru a echipa staţiile de pe orbită şi pentru a conduce navetele şi vehiculele aerospaţiale. EN.LIL era un cunoscător desăvârşit al spaţiului, un bun organizator şi un profesor exigent. El a înfiinţat primul Centru de Control al Misiunii în NI.BIRU, care ne este cunoscut sub numele său akkadian de Nippur şi puntea de legătură cu Planeta Domiciliu, DUR.AN.KI–„Legătura dintre cer şi

Pământ". Hărţile spaţiale, datele celeste şi secretele astronomiei trebuiau să fie cunoscute şi păstrate de către acesta. El a proiectat şi supravegheat construirea primei baze spaţiale din Sippar („Oraşul Pasăre"). Tot el răspundea şi de problemele legate de vreme, vânturi şi ploi, ca şi de asigurarea transportului şi a aprovizionării în condiţii optime, aici intrând şi proviziile locale de alimente, artele şi îndeletniciri precum agricultura şi păstoritul. El asigura disciplina în rândul anunnakilor, prezida consiliul celor „Şapte Judecători", iar când omenirea a început să prospere, a rămas zeul suprem al legii şi ordinii. Enlil a pus în ordine funcţiile preoţilor, iar când domnia a fost instaurată, aceasta a fost numită de către sumerieni „Domnia lui Enlil".

Un *Imn al lui Enlil* de mari dimensiuni şi păstrat în condiţii bune, *Binefăcătorul suprem*, descoperit printre ruinele de la E.DUB.BA, „Casa tăbliţelor scribilor" din Nippur, făcea referire în cele o sută şaptezeci de rânduri la numeroasele realizări ştiinţifice şi organizatorice ale lui Enlil. Pe ziguratul său, E.KUR („Casa asemenea muntelui"), se afla „un fascicul de raze care cerceta în inima tuturor ţinuturilor". El a „înfiinţat *Duranki*", „Legătura dintre cer şi Pământ". În Nippur a construit un „paznic al universului". El a decretat dreptatea şi echitatea. Odată cu „MI cereşti", pe care „nimeni nu are voie să le vadă" el a stabilit, în locul cel mai tainic din Ekur, „un zenit ceresc, misterios ca marea îndepărtată", care cuprindea „simbolurile astrale... care aproape atingeau perfecţiunea"; acestea au făcut posibilă înfiinţarea ritualurilor şi a festivalurilor. Sub oblăduirea lui Enlil „au fost construite oraşele, au apărut aşezările omeneşti, au fost construite adăposturile şi au fost ridicate stânele", malurile râurilor au fost întărite pentru a preveni revărsarea apelor, s-au construit canale, pe câmpii şi în lunci au fost „sădite seminţe din belşug", pomii din grădini au fost altoiţi, punând cap la cap cunoştinţele dobândite.

Acestea erau cunoştinţele şi aspectele legate de civilizaţie pe care Enlil le-a lăsat copiilor şi nepoţilor săi şi, prin intermediul lor, întregii omeniri.

Metoda prin care *anunnakii* le-au transmis oamenilor numeroasele cunoştinţe şi informaţii ştiinţifice a fost un obiect de

studiu neglijat. S-au făcut foarte puține progrese în direcția înțelegerii, de exemplu, a aspectului important al apariției preoților-astronomi–un eveniment fără de care noi, astăzi, nu am ști mai nimic despre sistemul nostru solar și nici nu am fi capabili să ne aventurăm în spațiu. În legătură cu acest eveniment crucial, destăinuirea secretelor cerești lui Enmeduranki, aflăm dintr-o tăbliță puțin cunoscută care din fericire a fost scoasă la lumină de către W.G. Lambert în studiul său *Enmeduranki and Related Material*[1] că:

Enmeduranki [a fost] un prinț din Sippar.
Îndrăgit de Anu, Enlil și Ea.
Shamash l-a numit [preot] în Templul Strălucitor
Shamash și Adad [l-au adus]în fața adunării [zeilor]...
I-au arătat cum să citească uleiul din apă,
Un secret al lui Anu, Enlil și Ea.
I-au înmânat Tăblița Divină,
Secretul kibbu al cerului și al Pământului...
L-au mai învățat să folosească numerele.

După ce Enmeduranki a fost instruit în știința secretă deținută de anunnaki, acesta a fost înapoiat în Sumer. „Bărbații din Nippur, Sippar și Babilon au fost chemați înaintea sa". El le-a vorbit despre experiența sa și i-a înștiințat în legătură cu înființarea instituției preoției care, potrivit poruncii zeilor, trebuia să fie transmisă din tată în fiu:

Marele învățat
care păzește secretele zeilor
îl va lega cu jurământ pe fiul său prefèrat
înaintea lui Shamash și Adad...
și-l va inița în tainele zeilor.

Tăblița conține și un post-scriptum:

Astfel a fost creată instituția preoției,

[1] Enmeduranki și documente asupra domniei sale, n.tr.

a celor cărora le este permis să se apropie de Shamash și Adad.

Potrivit Listelor regilor sumerieni, Enmeduranna a fost cel de-al șaptelea rege dinaintea Diluviului și a domnit în Sippar cât șase orbitări ale lui Nibiru, înainte să devină un Înalt Preot și să primească numele de Enmeduranki. În *Cartea lui Enoch* ni se spune că arhanghelul Uriel („Dumnezeu este lumina mea") a fost cel care i-a destăinuit lui Enoch secretele Soarelui (solstițiile și echinocțiile, „șase porți" în total) și „legile Lunii" (inclusiv pe aceea a intercalării) și cele douăsprezece constelații, „toată lucrarea cerului". Iar la sfârșitul inițierii, Uriel i-a dat lui Enoch–așa cum făcuseră Shamash și Adad cu Enmeduranki–„tăblițele cerești", sfătuindu-l să le studieze atent și să-și noteze pe ele „fiecare lucru deosebit". Întorcându-se pe Pământ, Enoch i-a transmis aceste cunoștințe fiului său cel mare, Metusalah. *Cartea secretelor lui Enoch* cuprinde, printre cunoștințele primite de Enoch, „toată lucrarea cerului, pământului și mărilor și toate elementele cerești, apariția și dispariția lor și bubuiturile tunetelor, aspectele legate de Soare și de Lună, mișcările și schimbările stelelor, anotimpurile, anii, zilele și orele". Aceste lucruri erau în acord cu atributele lui Shamash–zeul al cărui corespondent ceresc era Soarele și care conducea stația spațială și cu atributele lui Adad, „zeul fenomenelor atmosferice" al Antichității, zeul furtunilor și al ploilor. Shamash (Utu în sumeriană) era de obicei înfățișat [vezi fig. 54] ținând în mână prăjina de măsurat și sfoara. Adad (Ishkur în sumeriană) era reprezentat ținând în mână fulgerul liniar. O imagine de pe sigiliul unui rege asirian (Tukulti-Ninurta I) îl prezintă pe rege în fața a două mari zeități, probabil pentru a primi cunoștințele pe care acestea i le împărtășiseră odinioară lui Enmeduranki [Fig. 69].

Cererile altor regi de mai târziu de a primi tot atâta „înțelepciune" și tot atâtea cunoștințe științifice câte dețineau înțelepții din vechime, sau mândria unora dintre ei că erau la fel de înțelepți și cunoscători ca aceștia, nu erau un lucru ieșit din comun. Într-un schimb de scrisori asiriene, un rege era lăudat pentru că „îi depășea în înțelepciune pe toți cei cunoscători din Lumea de Jos" deoarece acesta era fiul „înțeleptului Adapa". Într-un alt rând, este înfățișat

Figura 69

un rege babilonian care pretindea că „înțelepciunea sa o întrecea cu mult pe aceea cuprinsă în scrierile lui Adapa". Acestea sunt trimiteri la Adapa, Înțeleptul din Eridu (centrul de cult al lui Enki din Sumer), care deprinsese de la Enki „înțelegerea profundă" a „cunoștințelor legate de Pământ"–„tainele științelor Pământului".

Nu putem exclude posibilitatea ca Adapa să fi fost, asemenea lui Enmeduranki și Enoch al șaptelea dintr-un șir de înțelepți, Înțelepții din Eridu și astfel o altă versiune a influențelor sumeriene se răsfrânge în consemnarea biblică a lui Enoch. În această poveste ni se spune că în Eridu, orașul lui Enki, fuseseră instruiți șapte Înțelepți. Trăsăturile lor distincte și cunoștințele lor diferă de la variantă la variantă. Rykle Borger, studiind această poveste în lumina tradițiilor despre Enoch („*Die Beschworungsserie Bit Meshri und die Himmelfahrt Henochs*[1]" în *Journal of Near Eastern Studies*[2], vol. 33), a fost impresionat în mod deosebit de inscripția de pe cea de-a treia tăbliță din seria asiriană de Incantații. În aceasta este numit fiecare înțelept în parte și este menționată și chemarea sa spre mărire; astfel ni se spune despre cel de-al șaptelea: „Utu-abzu, cel care s-a suit la ceruri". Citând dintr-un alt text, R. Borger a ajuns la concluzia că cel de-al șaptelea înțelept, al cărui nume era o combinație a numelui lui Utu/Shamash și a denumirii lumii subpământene, domeniul lui Enki (Abzu), era asirianul Enoch.

[1] Seria de incantații Bit Meseri și înălțarea lui Enoch la Cer, n.tr.

[2] Revista Studiilor asupra Orientului Apropiat, n.tr.

Potrivit trimiterilor asiriene la înțelepciunea lui Adapa, acesta a scris o carte de științe intitulată U.SAR d ANUM d ENLILA–„Scrieri referitoare la Timp; de la divinii Anu și Enlil". Astfel Adapa poate fi considerat pe drept cuvânt autorul primei cărți de astronomie a omenirii și al celui dintâi calendar.

Când Enmeduranki s-a suit la Ceruri pentru a-i fi destăinuite secretele, zeii săi protectori au fost Utu/Shamash și Adad/Ishkur, nepotul și respectiv fiul lui Enlil. Astfel urcarea sa la Ceruri s-a făcut sub pavăza Enliliților. Despre Adapa aflăm că atunci când Enki l-a trimis în Ceruri la locașul lui Anu, cei doi zei care l-au însoțit au fost Dumzi și Gizzida, ambii fii ai lui Ea/Enki. Acolo, „Adapa a contemplat cerul de la orizont la zenit și a văzut întreaga sa măreție"–cuvinte pe care le regăsim în Cărțile lui Enoch. La sfârșitul vizitei sale, Anu i-a refuzat viața veșnică; în schimb a hotărât ca Adapa să „ridice la rang suprem instituția preoției în cetatea Ea"

Concluzia pe care o putem trage din aceste povești este că existau două linii preoțești: cea enlilită și cea enkiită și două centre științifice, unul al lui Enlil, în Nippur și altul al lui Enki, în Eridu. Cooperând și aflându-se la concurență, nu încape îndoială, căci același raport exista și între cei doi frați vitregi, ambele instituții par să se fi specializat. Această concluzie, susținută de scrierile și de evenimentele ulterioare, este oglindită de faptul că fiecare lider anunnaki avea talentele sale, era specializat într-un anumit domeniu și avea anumite funcții în rândul celorlalți anunnaki.

Cu cât cercetăm mai bine aceste specializări și funcții, ne dăm seama că legătura strânsă dintre templu, astronomie și calendar era exprimată și de faptul că mai multe zeități, atât din Sumer, cât și din Egipt, au inclus aceste specializări printre atributele lor. Și de vreme ce ziguratele și templele erau folosite pe post de observatoare cerești pentru a stabili trecerea Timpului Terestru sau a Timpului Astronomic–zeitățile care dețineau cunoștințe de astronomie, aveau și cunoștințele necesare stabilirii orientării sau concepерii planurilor templelor.

„Spune, dacă ai știință despre asta: Cine a măsurat Pământul, ca să se știe? Cine a întins sfoara în jurul său?" Astfel a fost Iov întrebat atunci când a fost chemat să recunoască faptul că

Dumnezeu şi nu omul era păstrătorul suprem al secretelor. În scena înfăţişării regelui-preot înaintea lui Shamash [Fig. 54] prezenţa a doi Măsurători Divini care ţineau sforile de măsurat ne ajută să înţelegem care era scopul sau semnificaţia divină a acestui eveniment. Cele două sfori pe care aceştia le întind spre o planetă care emite raze de lumină formează un unghi, ceea ce sugerează măsurarea nu atât a distanţei, cât a orientării. Un desen egiptean pe aceeaşi temă, o scenă pictată pe papirusul reginei Nejmet, înfăţişează doi oameni care măsurau un unghi format cu planeta numită „Ochiul roşu al lui Horus" [Fig. 70].

Figura 70

Întinderea sforilor de măsurat pentru a stabili orientarea astronomică a templelor intra în atribuţiile unei zeiţe egiptene care se numea Sesheta. Pe de-o parte, ea era zeiţa calendarului. Atributele sale erau: „cea minunată, zeiţa literelor, stăpâna Locaşului Cărţilor", iar simbolul său era un stil din ramură de palmier, care în hieroglifele egiptene însemna „numărătoarea anilor". În desene era înfăţişată având deasupra capului o stea cu şapte raze situată sub un arc ce simboliza Curcubeul Ceresc. Ea era Zeiţa Construcţiilor, dar numai în ceea ce priveşte stabilirea axei de orientare a templelor (după cum precizează Sir Norman Lockyer în *The Dawn of Astronomy*[1]). O asemenea orientare nu era la întâmplare şi nici nu putea fi ghicită. Egiptenii luau în calcul poveţele divine în stabilirea

[1] Zorii astronomiei, n.tr.

orientării şi a principalei axe a templelor lor; sarcina i-a revenit zeiţei Sesheta. Auguste Mariette, consemnând descoperirile sale de la Denderah, unde fuseseră descoperite imagini şi inscripţii legate de Sesheta, a afirmat că ea a fost aceea care „a luat toate măsurile necesare pentru ca ridicarea altarelor sacre să aibă loc în conformitate cu îndrumările cuprinse în cărţile divine".

Stabilirea direcţiei corecte de orientare presupunea un ceremonial elaborat care se numea *Put-Ser*, însemnând „întinderea sforii". Zeiţa bătea un ţăruş în pământ cu ajutorul unei bâte din aur. La îndrumarea ei, regele bătea, la rândul său, un al doilea ţăruş. Apoi, între cei doi ţăruşi era întinsă o sfoară, indicând direcţia de orientare, care era stabilită în funcţie de poziţia unei anumite stele. Un studiu întreprins de Z. Zaba şi publicat de Academia Cehă de Ştiinţe (*Archiv Orientalni*, Suplimentul 21 953) a stabilit că ceremonialul demonstra cunoaşterea fenomenului de precesiune şi prin aceasta a împărţirii zodiacale a cercului ceresc. Aspectele astrale ale ceremonialului au fost dovedite de inscripţii, aşa cum sunt cele descoperite pe zidurile templului lui Horus din Edfu. Acestea redau cuvintele faraonului:

Eu apuc capătul ţăruşului,
Iau apoi bâta,
Întind coarda împreună cu Sesheta.
Îmi rotesc privirile pentru a urmări mişcările stelelor,
Îmi fixez privirea asupra stelei Msihettu.
Astrul-zeu care anunţă timpul
atinge unghiul Merkhetului[1] *său;*
Eu stabilesc cele patru colţuri
Ale templului zeului

Într-o altă inscripţie unde se vorbeşte despre reconstruirea unui templu din Abidos de către faraonul Seti I, sunt redate următoarele cuvinte ale regelui:

[1] Instrument egiptean de măsurare, "instrumental cunoaşterii", folosit pentru a alinia fundaţiile templelor piramidelor cu punctele cardinale, n.tr.

Bâta din mâna mea era din aur.
Cu ea am îndesat ţăruşul.
Erai cu mine în calitate de Harpedonapt[1]
Ţineai cu mâna lopata în timpul fixării
celor patru colţuri ale templului,
după cele patru puncte cardinale.

Ceremonialul a fost redat în imagini pe zidurile templului [Fig. 71].

Figura 71

În teologia egipteană, Sesheta era tovarăşa şi asistenta de nădejde a lui Thoth, zeul egiptean al ştiinţelor, al matematicii şi al calendarului–Scribul Divin, cel care ţinea evidenţa zeilor şi Păstrătorul Secretelor construirii piramidelor.

Astfel el a fost cel mai de seamă Arhitect Divin.

[1] Cel care întindea sfoara de măsurat, n.tr.

6

Arhitecţii divini

Undeva între 2 200 şi 2 100 î.Hr.–perioadă în care a avut loc o intensă activitate de import la Stonehenge–Ninurta, primul fiu al lui Enlil, s-a înhămat la o acţiune de mare însemnătate: construirea unei noi „Case" pentru el în Lagash.

Evenimentul este edificator în privinţa mai multor aspecte legate de existenţa zeilor şi a oamenilor, şi aceasta pentru că regele căruia îi fusese încredinţată misiunea, Gudea din Lagash, a însemnat totul în cele mai mici detalii pe doi cilindri de lut imenşi. În ciuda dimensiunilor colosale ale misiunii, şi-a dat seama că era o mare onoare pentru el şi un prilej unic pentru ca numele şi faptele sale să rămână veşnic în istorie, căci nu mulţi erau regii cărora le era încredinţată o asemenea misiune; de fapt, consemnările regale (descoperite de arheologi) evocă cel puţin o situaţie în care unui rege faimos (Naram-Sin), îndrăgit de altfel de zei, i s-a refuzat în repetate rânduri dreptul de a începe construirea unui nou templu (o astfel de situaţie avea să fie întâlnită câteva mii de ani mai târziu, în cazul regelui David din Ierusalim). Exprimându-şi recunoştinţa faţă de zeul său cu şiretenie, prin inscripţionarea unor cuvinte laudative pe statuile care-l reprezentau chiar pe el [Fig. 72] şi pe care le-a amplasat apoi în noul templu, Gudea a reuşit să lase în urma sa o cantitate considerabilă de însemnări care explică Cum şi Cu ce scop au fost ridicate incintele sacre şi templele anunnakilor.

Ca prim fiu al lui Enlil cu sora lui vitregă Ninharsag şi astfel moştenitorul său indiscutabil, Ninurta avea acelaşi rang cincizeci ca şi tatăl său (cel al lui Anu fiind cel mai mare, şaizeci, iar celălalt fiu al lui Anu având rangul patruzeci), aşa că ziguratul lui Ninurta a fost numit pur şi simplu E.NINNU, „Casa celui cu rangul cincizeci".

Figura 72

De-a lungul mileniilor, Ninurta i-a fost tatălui său un sprijin de nădejde, ducând la bun sfârşit fiecare sarcină care i-a fost încredinţată. A primit calificativul de „Războinicul de frunte al lui Enlil", atunci când un zeu rebel pe nume Zu a pus mâna pe Tăbliţele Destinului de la Centrul de Control al Misiunii din Nippur, desfăcând Legătura dintre cer şi Pământ. Ninurta l-a urmărit pe uzurpator până la capătul Pământului, luându-l prizonier şi înapoind tăbliţele de o importanţă crucială în locul cuvenit. Când un război violent, pe care în *Războiul zeilor cu oamenii* l-am numit „al doilea război al piramidelor" a izbucnit între enliliţi şi enkiiţi, tot Ninurta a fost cel care a condus armata tatălui său spre victorie. Acel conflict s-a încheiat cu o conferinţă de pace impusă cu forţa clanurilor vrăjmaşe de către Ninharsag, al cărei rezultat a fost împărţirea Pământului între cei doi fraţi şi fiii lor, iar dreptul de a forma civilizaţiile de pe Pământ le-a revenit oamenilor din „cele trei regiuni"–Mesopotamia, Egipt şi Valea Indusului.

Pacea care a urmat a fost una de lungă durată, dar nu veşnică. Unul dintre cei nemulţumiţi de stările de fapt din tot acest răstimp a fost Marduk, primul născut al lui Enki. Reaprinzând scânteia rival-

ităţii dintre tatăl său şi Enlil, care-şi avea rădăcinile în regulile complexe de succesiune ale anunnakilor, Marduk a pus sub semnul întrebării acordarea Sumerului şi a Akkadului (ceea ce astăzi numim Mesopotamia) fiului lui Enlil şi a reclamat dreptul său asupra oraşului mesopotamian numit Bab-Ili (Babilon)–literalmente „Poarta Zeilor". În urma conflictelor, Marduk a fost condamnat să fie îngropat de viu în interiorul Marii Piramide din Gizeh, dar fiind iertat înainte de a fi prea târziu, a fost constrâns să plece în exil; încă o dată, Ninurta a fost cel chemat să pună capăt conflictelor.

Cu toate acestea, Ninurta nu a fost numai un războinic. După Potop, el a fost cel care a îndiguit defileurile munţilor pentru a preveni revărsarea apelor în zona de şes dintre râurile Tigru şi Eufrat şi tot el a fost cel care a comandat efectuarea unor operaţiuni de asanare pentru ca şesul să redevină locuibil. Prin urmare, el a vegheat la introducerea unei agriculturi organizate în regiune, iar sumerienii i-au spus cu afecţiune *Urash* „Zeul aratului". Când *anunnakii* au hotărât să le dăruiască oamenilor domnia, Ninurta a fost cel însărcinat să organizeze prima cetate a oamenilor, Kish. Iar când, prin 2 250 î.Hr., ţinuturile s-au mai liniştit, după frământările provocate de Marduk, tot Ninurta a fost cel care a reinstaurat ordinea şi regalitatea din „cetatea sa de cult", Lagash.

Răsplata sa a fost permisiunea dată de Enlil de a construi un nou tip de templu în Lagash. Şi asta nu pentru că ar fi fost „fără adăpost"; el avea deja un templu în Kish şi încă un templu în interiorul incintei sacre din Nippur, lângă ziguratul tatălui său. Avea chiar şi un templu personal în Girsu, incinta sacră a „centrului său de cult", cetatea Lagash. Echipele de arheologi francezi care au întreprins mai multe săpături în situl respectiv (căruia localnicii îi spun astăzi Tello), pe parcursul a douăzeci de „campanii" între 1 877 şi 1 933, au scos la iveală rămăşiţele numeroase ale unui zigurat cu baza pătrată şi ale unor temple rectangulare, ale căror fundaţii erau aliniate precis în funcţie de punctele cardinale [Fig. 73]. Aceştia au apreciat că fundaţiile celui mai vechi templu au început să fie realizate pe la începutul timpurilor dinastice, înainte de 2 700 î.Hr., pe movila de pământ însemnată cu litera „K" pe harta săpăturilor arheologice. Însemnările primilor conducători din Lagash vorbeau deja despre reconstruirea şi lucrările de

consolidare din Girsu, ca şi despre dăruirea unor obiecte votive, aşa cum este vaza de argint dăruită de Entimena [Fig. 48], cu vreo şase sau şapte sute de ani înaintea domniei lui Gudea. Unele inscripţii ar putea să sugereze că fundaţiile primului Eninnu au fost turnate din porunca lui Mesilim, un rege din Kish care domnise pe la 2 850 î.Hr.

Kish, vom reveni mai târziu asupra acestui aspect, era locul unde Ninurta stabilise instituţia regalităţii pentru sumerieni. Mult timp, conducătorii din Lagash au fost consideraţi numai viceregi, aceştia fiind nevoiţi să dobândească titlul de „regi al Kishului" pentru a deveni suverani cu drepturi depline. Poate că tocmai acest statut de rangul al doilea l-a determinat pe Ninurta să caute un templu autentic pentru cetatea sa; totodată, avea nevoie de un templu în care să păstreze armele deosebite pe care i le acordaseră Anu şi Enlil, inclusiv o aeronavă care fusese supranumită Divina Pasăre a Furtunii [Fig. 74] şi care avea o anvergură a aripilor de aproape şaptezeci şi cinci de picioare, ceea ce făcea necesară amenajarea unui spaţiu special în care să fie adăpostită.

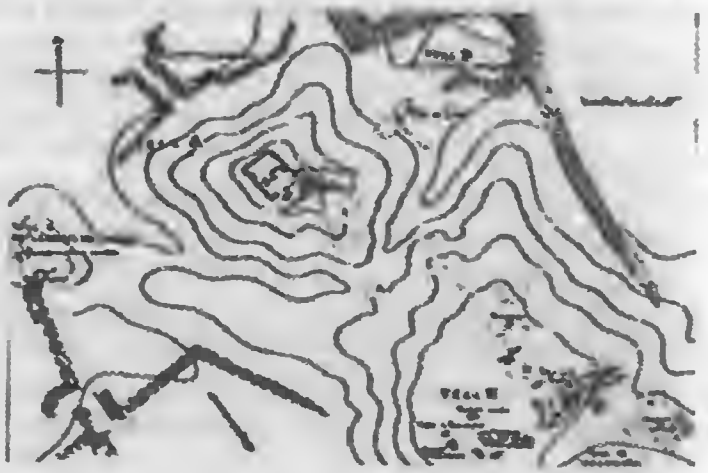

Figura 73

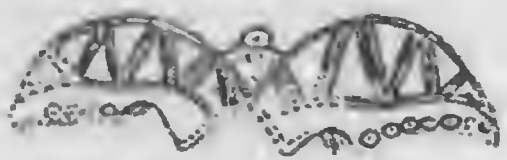

Figura 74

După biruirea enkiiţilor, Ninurta a intrat în Marea Piramidă şi pentru prima dată şi-a dat seama de complexitatea şi măreţia arhitecturii sale interioare, pe lângă grandoarea exteriorului ei. Informaţiile oferite de inscripţiile lui Gudea sugerează că Ninurta nutrise dorinţa de a avea un zigurat de aceeaşi grandoare şi complexitate, chiar din perioada în care îşi îndeplinise sarcinile militare în Egipt. Acum că ajutase din nou la stabilirea păcii în Sumer şi obţinuse pentru Lagash statutul de capitală regală, i-a cerut lui Enlil pentru a doua oară permisiunea de a construi un nou E.NINNU, o nouă „Casă a celui cu rangul cincizeci", în incinta Girsu din Lagash. De data aceasta, dorinţa avea să i se împlinească.

Faptul că dorinţa i-a fost împlinită nu trebuie minimalizat, considerându-l un lucru de la sine înţeles. Citim, de pildă, în „legendele" canaanite despre zeul Ba'al („Stăpân") că, pentru rolul important pe care l-a avut în înfrângerea inamicilor lui El („Cel semeţ", zeul suprem), a căutat să obţină de la El aprobarea de a construi o Casă pe creasta muntelui Zaphon din Liban. Ba'al mai încercase să obţină această aprobare şi mai înainte, dar fusese refuzat în repetate rânduri. De mai multe ori i se plânsese lui „Bull El, tatăl său":

Ba'al nu are nicio casă ca cele ale zeilor,
nicio incintă ca incintele copiilor lui Asherah;
Locuinţa lui El este adăpostul fiului său.

Apoi a rugat-o pe Asherah, soţia lui El, să intervină în favoarea sa, iar Asherah l-a convins în cele din urmă să-i dea aprobarea. Pe lângă argumentele de mai înainte, Asherah a mai menţionat unul: Ba'al, a spus ea, ar fi putut să „observe anotimpurile" în noua sa Casă–să facă observaţiile astronomice care l-ar fi ajutat la cF-gal şi Ulammuonstruirea unui calendar.

Deşi zeu, Ba'al nu putea să se avânte orbeşte să-şi construiască templul-adăpost. Cel care trebuia să întocmească planurile şi să vegheze la realizarea construcţiei era *Kothar-Hasis*, meşterul „priceput şi cunoscător" al zeilor. Nu doar savanţii moderni, ci chiar şi Philo din Byblos, prin secolul I d.Hr. (citând din istoricii fenicieni de mai înainte) l-a comparat pe Kothar-Hasis cu meşterul

divin din mitologia greacă, Hefaistos, (care a construit locuința-templu a lui Zeus) sau cu Thoth, zeul egiptean al înțelepciunii, artelor și magiei. Într-adevăr, textele canaanite menționează că Ba'al a trimis emisari în Egipt pentru a-l aduce pe Kothar-Hasis, dar în cele din urmă l-au găsit în Creta.

Nici nu a sosit bine Kothar-Hasis, că Ba'al a și început o discuție aprinsă legată de arhitectura viitorului templu. Se pare că Ba'al dorea o Casă alcătuită numai din două părți și nu trei, cum era normal–un *Hekhal* și un *Bamtim* (o platformă înălțată). Cel mai mult s-au contrazis cu privire la o fereastră conică sau o lucarnă despre care Kothar-Hasis credea că ar fi trebuit să se afle în casă, dar Ba'al a susținut cu vehemență că aceasta ar trebui să fie situată în altă parte. Discuția aprinsă dintre cei doi este evocată în mai multe versuri, surprinzând întocmai importanța și intensitatea ei. Se menționează că în timpul conversației s-ar fi strigat și chiar scuipat...

Motivul certei stârnite în jurul acelei lucarne și al poziționării ei rămâne necunoscut. Putem să bănuim totuși că avea legătură cu orientarea templului. Afirmația lui Asherah că templul va permite observarea anotimpurilor ne face să credem că era nevoie de o orientare care presupunea anumite observații astronomice. Pe de altă parte Ba'al, după cum ne dezvăluie textele canaanite, avea de gând să instaleze în templu un dispozitiv misterios de comunicare care i-ar fi permis să-și exercite puterea și asupra altor zei. În acest scop, Ba'al „a întins o sfoară puternică și subțire" din vârful lui Zaphon („nordul") până la Kadesh („locul sacru") din sud, în deșertul Sinai.

Până la urmă, orientarea a rămas cea dorită de arhitectul divin Kothar-Hasis. „Va trebui să ții seama de cuvintele mele", i-a spus hotărât lui Ba'al, „cât despre Ba'al, casa lui fu astfel construită". Dacă până acum eram înclinați să credem că ultimele temple de pe platforma de la Baalbek au fost construite după vechiul plan, acum aflăm că orientarea asupra căreia insistase Kothar-Hasis s-a materializat într-un templu cu o axă de la est la vest [vezi fig. 25].

După cum aflăm din povestea sumeriană a noului templu Eninnu, și în cazul acestuia au fost necesare anumite observații astronomice pentru stabilirea orientării și a fost nevoie de intervenția arhitecților divini.

* * *

La fel ca și regele Solomon cu o mie trei sute de ani mai târziu, Gudea vorbește pe larg în însemnările sale despre câți muncitori au fost implicați în proiect (216 000), despre buștenii de cedru pe care-i transportase din Liban și celelalte tipuri de lemn folosit la realizarea grinzilor mari, despre „stâncile imense aduse din munți și care au fost despărțite în mai multe blocuri de piatră"–bitumul din puțuri și din „lacul de bitum", arama din „munții de aramă", argintul din „muntele de argint" și aurul din „munții de aur" și despre toate obiectele din bronz și cele decorative, ornamentele, stelele[1] și statuile. Totul era descris în cele mai mici amănunte, totul era atât de maiestuos și de minunat, încât „*anunnakii* au fost cuprinși de admirație atunci când lucrarea a fost gata".

Cele mai importante fragmente din inscripțiile lui Gudea sunt cele care vorbesc despre evenimentele care au precedat construirea templului, sau cele care vorbesc despre stabilirea orientării, utilarea și atribuirea unui simbolism aparte; sursa noastră de informare o constituie mai mai ales inscripția cunoscută drept Cilindrul A.

Desfășurarea evenimentelor, după cum se spune în însemnările lui Gudea, a început într-o anumită zi, de o importanță deosebită. Făcând trimitere la Ninurta, menționându-l cu titulatura sa oficială de NIN GIRSU–„Stăpânul din Girsu"–consemnarea sa începe astfel:

În ziua în care a fost hotărât destinul Cerurilor și al Pământului,
Când Lagashul și-a ridicat capul spre înălțimi
în acord cu minunatele MI,
Enlil i-a aruncat o privire binevoitoare stăpânului Ningirsu.

Menționând nemulțumirea lui Ninurta cu privire la amânarea construirii noului templu, care era „esențială pentru cetate, căci așa prevăd MI", Gudea precizează în inscripțiile sale că, în ziua favor-

[1] Mic monument comemorativ, în formă de coloană sau de obelisc, purtând inscripții sau obiecte decorative specifice Antichității. n.tr.

abilă, Enlil a aprobat în sfârşit construcţia şi a oferit şi anumite precizări referitoare la numele pe care trebuia să-l aibă templul: „Regele său va trebui să-l numească E.NINNU". Decretul, scria Gudea, „a făcut ca cerul şi Pământul să iradieze".

Primind aprobarea lui Enlil şi numele viitorului zigurat, Ninurta putea să înceapă construcţia. Fără să mai piardă timpul, Gudea s-a dus degrabă să-l implore pe zeu ca lui să-i fie încredinţată această sarcină. Prin sacrificiile aduse, jertfirea unor boi şi a unor copii, „el căuta să obţină aprobarea divină... zi şi noapte Gudea îşi înălţa privirile spre stăpânul său Ningirsu; se uita atent să primească ordinul de construire a templului". Gudea nu pregeta să se roage: „Acesta grăia şi suspina: ‚Astfel voi vorbi; astfel, astfel voi vorbi; aceste cuvinte le voi rosti: eu sunt păstorul ales pentru domnie".

În cele din urmă, minunea s-a întâmplat: „În toiul nopţii", scria el, „ceva a venit la mine; nu am înţeles semnificaţia acelui lucru". S-a suit atunci în barca trasă pe lângă marginea de bitum şi a navigat de-a lungul unui canal până în oraşul învecinat pentru a primi tălmăcirea acelui lucru de la zeiţa Nanshe, în „Casa descifrării destinului". Rugându-se la ea şi aducându-i ofrande în speranţa că-i va desluşi misterul viziunii sale, a început să-i vorbească despre apariţia zeului căruia trebuia să-i dea ascultare:

În vis [am văzut]
un om plin de lumină, care strălucea precum Cerurile
mare în Ceruri, mare pe Pământ,
care după coif părea a fi zeu.
Alături de el era Pasărea Divină a Furtunii;
Ca o furtună devoratoare sub picioarele sale
Doi lei ghemuiţi, la dreapta şi la stânga sa.
Poruncă mi-a dat să-i construiesc templul.

Atunci a apărut un semn ceresc a cărui semnificaţie, îi spunea Gudea zeiţei oracolului, nu a înţeles-o: Soarele a apărut brusc la orizont pe deasupra lui *Kishar*, Jupiter. Apoi a venit o femeie care i-a dat lui Gudea alte îndrumări cereşti:

O femeie–
cine era? Cine nu era?
pe cap purta
imaginea structurii unui templu, a unui zigurat–
în mână avea o peniţă divină,
cu ea ducea
tăbliţa astrului favorabil din cer,
pe care o consulta adeseori.

Apoi şi-a făcut apariţia o a treia făptură divină, care avea înfăţişarea unui „erou":

Ţinea în mână o tăbliţă de lazurit
Şi pe ea a trasat planul unui templu.

Iar apoi, chiar înaintea ochilor săi, s-au materializat semnele construcţiei: „un coş sfânt pentru transport" şi un „tipar sfânt de cărămidă", în care a fost aşezată „cărămida sortită".

După ce a ascultat descrierea viziunii ce părea a fi vis, zeiţa a început să-i tălmăcească lui Gudea semnificaţiile sale. Primul zeu care îi apăruse era Ningirsu (Ninurta); „el a poruncit ca tu să-i construieşti templul, Eninnu". Răsăritul heliac, i-a explicat ea, era simbolul zeului Ningishzidda, care i-a arătat locul unde se găsea Soarele la orizont. Zeiţa era Nisaba: „ţi-a dat instrucţiuni să construieşti Casa în armonie cu Sfânta Planetă". Iar cel de-al treilea zeu, i-a explicat Nanshe, „Numele său este Nindub; acesta ţi-a dat planul construirii templului".

Apoi Nanshe i-a dat şi ea unele poveţe, reamintindu-i lui Gudea că noul Eninnu trebuia să fie prevăzut cu locuri speciale pentru depozitarea armelor lui Ninurta, pentru adăpostirea acronavei sale imense, chiar şi pentru păstrarea lirei sale preferate. Primind aceste explicaţii şi instrucţiuni, Gudea s-a întors în Lagash şi s-a izolat în vechiul templu, încercând să-şi dea seama ce semnificaţie aveau toate acele instrucţiuni. „Timp de două zile s-a închis în sanctuarul templului său, şi noaptea stătea închis; a stat să se gândească la planul Casei, iar viziunea şi-a repetat-o în minte".

Lucrul cel mai dificil i s-a părut, înainte de toate, stabilirea orientării noului templu. Păşind pe o porţiune mai înălţată a vechiului templu care se numea *Shugalam*, „locul deschizăturii, al determinării fenomenelor cereşti, de unde Ningirsu putea să observe evenimentele care se repetau pe deasupra ţinuturilor sale", Gudea a îndepărtat o parte din „amestecul" (mortar? mâl?) care bloca vederea, încercând să pătrundă secretele construirii templului, dar încă era nedumerit. „O, stăpânul meu Ningirsu", şi-a invocat acesta zeul, „O, fiu al lui Enlil: inima mea rămâne neştiutoare; înţelesurile sunt departe de mine ca mijlocul oceanului, ca înaltul cerului...O, fiu al lui Enlil, stăpâne Ningirsu–eu, eu nu ştiu".

A cerut un al doilea semn şi, în timp ce dormea, i-a apărut Ningirsu/Ninurta. „Pe când dormeam, se afla la căpătâiul meu", scria Gudea. Zeul i-a oferit instrucţiuni clare lui Gudea, asigurându-l de sprijinul divin permanent:

Poruncile mele te vor ajuta să înţelegi semnul
divinei planete cereşti;
În conformitate cu riturile sfinte
Casa mea, Eninnu,
va fi legătura Pământului cu Cerurile.

Apoi zeul i-a enumerat lui Gudea toate lucrurile necesare construirii noului templu, insistând totodată asupra puterilor sale deosebite, asupra armelor sale minunate şi a faptelor sale memorabile (cum ar fi aceea a stăvilirii apelor), ca şi asupra rangului pe care i-l atribuise Anu, „cele cincizeci de nume ale domniei, atâtea câte îi fuseseră predestinate". Construcţia, îi spunea acesta lui Gudea, ar fi trebuit să înceapă în „ziua cu lună nouă", când zeul urma să-i trimită un semn ceresc–un semnal: în seara Anului Nou, mâna zeului avea să apară ţinând o flacără a cărei lumină „putea să facă din noapte zi".

Ninurta/Ningirsu l-a mai asigurat pe Gudea că încă din momentul proiectării noului Eninnu se va bucura de sprijinul divin: zeul al cărui calificativ era acela de „Şarpele strălucitor" va veni să-l ajute la construirea templului Eninnu şi a noii sale incinte–„să fie

construită asemenea Casei Şarpelui, ca un loc puternic să fie construită". Pe urmă Ninurta i-a făgăduit lui Gudea că înălţarea templului va aduce cu sine belşugul pământului: „După ce terasa templului meu va fi construită", va începe să plouă la timp, canalele de irigaţie se vor umple cu apă, până şi deşertul „pe unde nu a curs apă" va prospera; recoltele vor fi din belşug, va fi ulei suficient pentru prepararea hranei, şi „vor fi cantităţi uriaşe de lână".

Acum „Gudea înţelesese planul favorabil, planul care era mesajul clar al viziunii-vis pe care o avusese; auzind cuvintele stăpânului Ningirsu, îşi plecă capul... Acum era peste măsură de înţelept şi înţelegea lucrurile mari".

Fără să mai piardă timpul, Gudea a început să „purifice oraşul" şi să-i organizeze pe locuitorii din Lagash, bătrâni şi tineri, astfel încât să alcătuiască mai multe brigăzi de muncitori care să participe la solemna misiune. Într-o succesiune de versuri care pun în lumină latura umană a poveştii, viaţa, moravurile şi problemele sociale de acum mai bine de patru mii de ani, citim că, pentru a se dedica în întregime misiunii, „cei care vegheau la desfăşurarea lucrărilor nu aveau voie să plângă, mama nu trebuia să-şi mustre copilul... stăpâna nu avea voie să-şi lovească slujnica dacă aceasta îi greşise cu ceva". Dar oamenilor nu li se cerea doar să devină asemenea îngerilor; pentru a putea finanţa proiectul, Gudea „a perceput taxe în tot ţinutul; ca semn al supunerii faţă de stăpânul Ningirsu, taxele au fost crescute..."

Am putea să ne oprim aici pentru câteva clipe să aruncăm o privire în viitor la construirea unui alt Locaş al lui Dumnezeu, acela ridicat în sălbăticia Sinaiului lui Yahweh. Povestea este relatată în detaliu în Cartea Exodului, începând cu capitolul 25. „Vorbeşte copiilor lui Israel", i-a spus Yahweh lui Moise, „să-mi aducă un dar; să-l primiţi în numele Meu de la orice om căruia inima îi va spune să facă astfel...să-mi construiască un locaş sfânt, iar Eu voi locui în mijlocul lor... Să-mi faceţi locaşul şi toate vasele din el aşa cum îţi voi arăta". Au urmat apoi cele mai detaliate instrucţiuni arhitecturale–detalii care fac posibilă reconstituirea Locaşului şi a elementelor sale alcătuitoare de către savanţii moderni.

Ca să-l ajute pe Moise să ducă la bun sfârşit aceste planuri

amănunţite, Yaweh s-a hotărât să-i pună la dispoziţie doi asistenţi pe care avea să-i înzestreze cu „spirit divin":–„înţelepciune, putere de înţelegere şi cunoaşterea tuturor aspectelor legate de activitatea muncitorilor". Yahweh a ales doi bărbaţi pe care să-i instruiască în felul acesta, Bezalel şi Aholiab, „care să îndeplinească toate îndatoririle sacre, întocmai cum poruncise Yahweh". Instrucţiunile au început cu planul de construire a sanctuarului sacru şi reiese destul de clar că era vorba despre o curte rectangulară care avea laturile lungi (o sută de coţi) orientate cu precizie spre sud şi spre nord, iar laturile scurte (care măsurau cincizeci de coţi) orientate exact spre est şi spre vest, rezultând o axă de orientare pe direcţia est-vest [vezi fig. 44a].

Deja „peste măsură de înţelept" şi „deprinzând înţelesul lucrurilor mari", Gudea–ca să ne întoarcem la Sumerul de dinaintea Exodului cu vreo şapte secole în urmă–a început să pună în aplicare instrucţiunile divine în stil mare. A trimis ambarcaţiuni pe canal sau pe râu, „sfinte corăbii unde fusese înălţată emblema lui Nanshe", pentru ca aceasta să solicite sprijinul adepţilor săi"; a trimis caravane cu vite şi măgari în ţinuturile lui Inanna, care purtau însemnul ei, „discul solar"; i-a recrutat şi pe adepţii lui Utu, „zeul pe care-l îndrăgea". Drept urmare, „Din Elam au venit Elamiţii şi au mai venit şi locuitorii Susei; Magan (Egipt) şi Melukhah (Nubia) au trimis un tribut consistent din munţii lor". Din Liban au fost aduşi cedrii, a fost adunat tot bronzul şi au sosit corăbii încărcate cu piatră. Au fost obţinute arama, aurul, argintul şi marmura.

După ce au fost puse la punct toate acestea, a sosit şi vremea fabricării cărămizilor din argilă. Aceasta nu era o muncă uşoară, şi nu doar pentru că era necesară realizarea a zeci de mii de cărămizi. Inventarea cărămizilor–una dintre primele realizări ale sumerienilor care locuiau într-un ţinut sărac în piatră–a făcut posibilă construirea unor edificii înalte; însă cărămizile nu aveau forma şi dimensiunea cărămizilor de astăzi: cel mai adesea erau pătrate, fiecare latură măsura un picior sau un picior şi mai bine şi aveau doi-trei inci în grosime. Nu erau peste tot la fel în toate timpurile; uneori erau lăsate să se usuce la soare, alteori erau uscate în cuptoare speciale pentru a căpăta o mai mare rezistenţă; nu întotdeauna erau plate, ci

uneori erau concave sau convexe, în funcţie de destinaţia lor, pentru a contribui la structura de rezistenţă. După cum reiese clar din inscripţiile lui Gudea, ca şi din inscripţiile altor regi, în cazul templelor şi al ziguratelor, zeul trebuia să stabilească dimensiunea şi forma cărămizilor; această etapă a construcţiei era atât de importantă, iar turnarea primei cărămizi de către regi reprezenta o asemenea onoare, încât regele încastra în cărămizile ude o inscripţie votivă [Fig. 75]. Din fericire, acest obicei le-a permis arheologilor să-i identifice pe numeroşii regi care au luat parte la construirea, reconstruirea sau repararea templelor

Figura 75

În inscripţiile sale, Gudea a dedicat mai multe versuri procedurii de realizare a căramizilor. Aceasta era o ceremonie la care luau parte mai mulţi zei şi care se desfăşura pe temeliile vechiului templu. Pentru a se pregăti de ceremonie, Gudea şi-a petrecut noaptea în sanctuar, apoi şi-a purificat trupul în apă şi-n zori a îmbrăcat nişte veşminte deosebite. Aceea era o zi solemnă de odihnă în tot ţinutul. Gudea a adus ofrande şi pe urmă a mers în vechea Sfântă a Sfintelor; acolo se afla tiparul de cărămidă pe care zeul i-l arătase în viziunea-vis şi un „coş sfânt pentru transport". Gudea şi-a aşezat coşul pe cap. În fruntea procesiunii, s-a

aflat un zeu pe nume Galalim. Zeul Ningishzidda ținea în mână tiparul pentru cărămidă. Acesta l-a lăsat pe Gudea să toarne apă în tipar din potirul de aramă din templu, ca un semn de bun augur. La semnalul lui Ninurta, Gudea a turnat argila în tipar și-n tot acest timp a rostit anumite incantații. Din inscripție aflăm că acesta a împlinit solemn sfintele ritualuri. Întreaga cetate a Lagashului „aștepta cu sufletul la gură" rezultatul: va ieși oare o cărămidă reușită sau nu?

După ce soarele a strălucit pe deasupra tiparului
Gudea a rupt tiparul,
separând cărămida.
A văzut atunci inscripția votivă pe dosul cărămidei
și a privit-o plin de evlavie.

Cărămida era perfectă!

A dus cărămida la templu,
cărămida pe care o desprinsese din tipar.
A înălțat-o ca pe o diademă strălucitoare spre cer;
le-a înfățișat-o oamenilor și a înălțat-o.
A așezat apoi cărămida în templu;
aceasta era solidă și fermă.
Și inima regelui
s-a făcut luminoasă ca ziua.

S-au găsit mai multe imagini sumeriene antice și chiar arhaice, care descriau ceremonia cărămizilor. Una dintre ele [Fig. 76] înfățișează o zeitate așezată care ține Sfântul Tipar, iar cărămizile desprinse din acesta sunt transportate pentru a ajuta la construirea unui zigurat

Figura 76

Astfel venise vremea construirii templului, iar primul pas a fost stabilirea orientării și așezarea pietrei de temelie. Gudea a scris că a fost ales un alt loc de amplasare a noului Eninnu și arheologii [vezi harta, fig. 73] au descoperit, într-adevăr, ruinele sale pe un deal la o distanță de vreo mie cinci sute de picioare față de vechiul loc, pe dealul însemnat cu litera „A" pe harta săpăturilor arheologice.

Aceste ruine demonstrează faptul că ziguratul fusese construit astfel încât colțurile sale să coincidă cu cele patru punctele cardinale; orientarea precisă fusese obținută prin stabilirea exactă a răsăritului, apoi prin înălțarea unuia sau mai multor pereți în unghiurile potrivite. Și această ceremonie trebuia să se desfășoare tot într-o zi favorabilă, care marca sfârșitul întregului an. Ziua a fost anunțată de către zeița Nanshe: „Nanshe, copila lui Eridu" (orașul lui Enki) „a poruncit să fie împlinite profețiile" Putem să bănuim că era ziua echinocțiului.

La amiază, „când Soarele s-a arătat în toată splendoarea sa", „Stăpânul Observatorilor, un Meșter Constructor, s-a oprit la templu și a stabilit cu atenție direcția de orientare". În timp ce Anunnaki priveau „plini de admirație" procedura de stabilire a orientării, acesta „a așezat piatra de temelie și a însemnat pe pământ direcția de orientare a zidurilor". Mai târziu aflăm din inscripții că acest Stăpân al Observatorilor, Meșterul Constructor, era Ningishzidda și din mai multe imagini [Fig. 77] ne putem da seama (după coiful pe care-l purta pe cap) că era vorba de o zeitate care așeza piatra unghiulară în asemenea ocazii.

Dincolo de imaginile care redau ceremonia, înfățișând un zeu cu un acoperământ pe cap ca un coif, care înfigea piatra unghiulară, aceste imagini turnate în bronz sugerează că „piatra" era de fapt una din bronz; folosirea termenului „piatră" nu este nelalocul ei, de vreme ce toate metalele care rezultau în urma exploatărilor în carieră sau a mineritului erau denumite cu prefixul NA, însemnând „piatră" sau „cea care a fost extrasă". În această privință, este semnificativ faptul că în Biblic așezarea Pietrei din capul unghiului era considerată un act divin sau de inspirație divină, care sugera binecuvântarea de către Dumnezeu a noului Locaș. În profeția referitoare la reconstruirea Templului din Ierusalim, Zaharia povestește cum Yahweh i-a arătat într-o viziune „un om care ținea în mână o sfoară de măsurat", spunându-i că acel mesager divin va

Figura 77

veni să măsoare cele patru laturi ale unui Ierusalim refăcut şi mult mai mare, incluzând noul Locaş al Domnului, ale cărui pietre vor trebui să fie înălţate de şapte ori, după ce Domnul va aşeza cea dintâi piatră pentru el. „Iar când vor vedea piatra de bronz în mâinile lui Zerubbabel" (cel ales de Yahweh pentru reconstruirea Templului), toate seminţiile vor şti că aceasta a fost voia lui Dumnezeu. Tot cu acel prilej, Yahweh i-a desemnat pe cei aleşi să ducă la bun sfârşit reconstruirea templului.

În Lagash, după aşezarea pietrei unghiulare de către zeul Ningishzidda, Gudea putea să înceapă să pună bazele templului, „cunoscând, asemenea lui Nisaba, semnificaţia numerelor".

Ziguratul construit de Gudea, după cum au stabilit savanţii, avea şapte trepte. Drept care, şapte binecuvântări au fost rostite de îndată ce piatra de temelie a fost aşezată şi orientarea templului a fost stabilită, iar Gudea a început să aşeze cărămizile de-a lungul marcajelor făcute pe pământ:

Fie ca aceste cărămizi să se odihnească în pace!
Fie ca Locaşul să se înalţe cât mai sus, aşa cum prevede planul!
Fie ca divina Pasăre a Furtunii
să fie ca un vultur tânăr!
Să fie ca un leu tânăr înfricoşător!
Fie ca Locaşul să aibă strălucirea Cerurilor!
Fie ca bucuria să domnească atunci când ofrandele cuvenite vor fi aduse'
Să fie Eninnu o lumină a lumii!

Apoi Gudea a început să înalţe „Casa, o locuinţă pentru stăpânul său Ningirsu...un templu, adevărat munte între Pământ şi cer, cu vârful său ajungând până la ceruri... Gudea a construit bucuros marele Eninnu din cărămizile solide aduse din Sumer; astfel a construit slăvitul templu".

Neexistând deloc piatră în Mesopotamia, „ţinutul dintre râuri" care în timpul Diluviului fusese acoperit cu o avalanşă de noroi, singurele materiale de construcţie erau mâlul şi cărămizile din argilă şi toate templele şi ziguratele au fost construite din acestea. Afirmaţia lui Gudea potrivit căreia Eninnu a fost construit „din cărămizile solide aduse din Sumer" este pur şi simplu o stare de fapt. Ceea ce stârneşte nedumerirea este lista detaliată întocmită de acesta, în care enumeră materialele folosite la construcţie. Aici ne referim nu la diversele tipuri de lemn, un element destul de obişnuit folosit la construirea templelor, ci la gama largă de metale şi pietre necesare realizării acestui proiect–toate aceste materiale trebuind să fie importate din alte părţi.

Regele, citim în consemnări, „vrednicul păstor", „a construit strălucitorul templu din metale", aducând aramă, aur şi argint din ţinuturi îndepărtate. „Eninnu l-a construit din piatră şi l-a înfrumuseţat cu pietre scumpe şi l-a întărit cu un amestec de aramă şi cositor". Aceasta este, fără îndoială, o aluzie la bronzul care pe lângă faptul că era folosit la realizarea numeroaselor obiecte înscrise în listă, se pare că servea şi la prinderea metalelor de blocurile de piatră. Obţinerea bronzului, un proces complex care

presupunea amestecarea, în anumite proporţii, a aramei şi a cositorului la o temperatură foarte ridicată, era aproape o artă; şi într-adevăr, în inscripţia lui Gudea se menţionează clar că în acest scop a fost adus un *Sangu Simug*, un „fierar preoţesc" care lucra pentru zeul Nintud, din „Ţinutul topiturii". Acest fierar preoţesc, mai citim în inscripţie, „a lucrat la faţada templului; cu două laturi de palmă de piatră strălucitoare a făţuit lucrătura de cărămidă; cu diorit şi un lat de piatră strălucitoare a...(aici inscripţia este prea deteriorată pentru a se înţelege ceva).

Nu simpla cantitate de pietre folosită la ridicarea templului Eninnu, ci afirmaţia categorică potrivit căreia lucrătura din cărămidă a fost făţuită cu pietre strălucitoare de o anumită grosime–afirmaţie care până astăzi le-a atras atenţia cercetătorilor–este nici mai mult nici mai puţin decât un amănunt senzaţional. Nu mai cunoaştem niciun alt caz în care consemnările sumeriene ale construirii templelor să vorbească despre făţuirea sau „căptuşirea" lucrăturii din cărămidă cu pietre. Aceste inscripţii menţionează numai lucrătura de cărămidă–realizarea, dezagregarea şi înlocuirea ei–însă niciodată posibila *făţuire cu piatră* a faţadei din cărămidă.

Lucru incredibil–dar, după cum vom arăta, nu imposibil de explicat–făţuirea noului Eninnu cu pietre strălucitoare, fapt unic în Sumer, a rivalizat cu metoda egipteană de făţuire a piramidelor în trepte cu straturi de piatră, astfel încât feţele lor să devină mai netede!

Piramidele egiptene construite de faraoni au început cu cea construită de regele Zoser în Sakkara (sudul Memfisului) pe la 2 650 î.Hr. [Fig. 78]. Înălţându-se la vreo şase picioare din interiorul unei incinte sacre rectangulare, aceasta a fost iniţial făţuită cu stra-

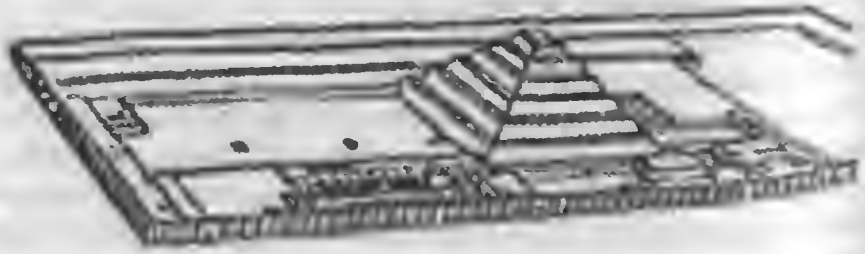

Figura 78

turi strălucitoare de calcar, din care astăzi au rămas numai câteva urme–straturile de piatră, ca şi cele întâlnite la piramidele de mai târziu, au fost îndepărtate de faraonii care s-au succedat la domnie pentru a fi folosite la propriile lor monumente.

Piramidele egiptene, după cum am arătat şi am adus dovezi în acest sens în *Trepte spre cer*, au început cu cele construite chiar de către anunnaki–Marea Piramidă şi piramidele învecinate din Gizeh. Ei au fost cei care au inventat făţuirea cu piatră strălucitoare a piramidelor în trepte din interiorul piramidelor principale, conferindu-le renumitele feţe netede. Faptul că noul Eninnu din Lagash, inaugurat de către Ninurta cam în aceeaşi vreme în care Stonehenge devenea cu adevărat o *piatră suspendată*, rivaliza cu o piramidă egipteană făţuită cu piatră, este un indiciu important pentru rezolvarea enigmei Stonehenge.

Această legătură neaşteptată cu Egiptul antic, după cum am arătat, este una dintre multe altele. Gudea însuşi a făcut aluzie la aceste legături când a afirmat că forma templului Eninnu şi făţuirea sa cu pietre strălucitoare se bazau pe informaţiile furnizate de Nisaba „pe care Enki îl învăţase planul templului" în „Casa învăţării". Respectiva academie se afla, fără îndoială, într-unul din centrele lui Enki, iar Egiptul, vom menţiona pe parcurs, a fost domeniul atribuit lui Enki şi descendenţilor săi atunci când Pământul a fost împărţit.

Proiectul Eninnu a presupus participarea unui număr destul de mare de zei; Nisaba, care i-a apărut lui Gudea în prima viziune cu harta astrală, nu era singura femeie dintre ei. Să aruncăm o privire asupra întregii liste, iar apoi să subliniem atribuţiile fiecărei zeităţi feminine în parte.

În primul rând, Enlil este cel care i-a dat lui Ninurta permisiunea de a construi templul cel nou. Apoi Ninurta i-a apărut în vis, informându-l în legătură cu hotărârea divină de a fi el (Gudea) cel ales să construiască templul. În viziunea sa, Ningishzidda i-a indicat punctul ceresc al răsăritului de Soare, Nisaba i-a arătat cu o penită steaua favorabilă, iar Nindub a trasat pe tăbliţa sa planul templului. Pentru a înţelege toate acele semne, Gudea i-a cerut sfatul lui Nanshe, zeiţa oracolului. Inanna/Ishtar şi Utu/Shamash le-au

cerut adepților lor să facă rost de materialele rare de construcție. Ningishzidda, împreună cu un zeu care se numea Galalim, au luat parte la turnarea cărămizilor. Nanshe a ales ziua favorabilă în care să înceapă construcția. Ningishzidda a stabilit apoi orientarea și a așezat piatra unghiulară. Înainte de inaugurarea templului, Utu/Shamash a verificat alinierea în funcție de Soare. Altarele separate construite de-a lungul ziguratului erau închinate lui Anu, Enlil și Enki. Iar purificarea finală și riturile de consacrare, înainte ca Ninurta/Ningirsu și soția sa Bau să se mute acolo, făceau trimitere la zeițele Ninmada, Enki, Nindub și Nanshe.

Este evident că astronomia a avut un rol esențial în realizarea templului Eninnu, iar cele două zeități care au luat parte la proiect, Nanshe și Nisaba, erau zei-astronomi femei. Acestea s-au folosit de cunoștințele lor de astronomie, matematică și metrologie nu doar la construirea templelor (ca în cazul lui Gudea), dar și în scopuri productive mai generale și în cadrul ritualurilor. Oricum, una dintre ele fusese instruită la academia din Eridu, iar cealaltă la cea din Nippur.

Nanshe, care i-a explicat lui Gudea rolul ceresc al fiecărei zeități care i-a apărut în viziunea sa și a identificat cu precizie data calendaristică (ziua echinocțiului) în care trebuia să fie stabilită orientarea templului, este numită în însemnările lui Gudea „fiica lui Eridu" (cetatea lui Enki din Sumer). Într-adevăr, în principalele liste mesopotamiene în care sunt menționate zeitățile, ea apare cu numele de NIN.A–„Stăpâna apei" și se spune despre ea că era fiica lui Ea/Enki. Rolul ei era să stabilească cursul apelor și locul lor de obârșie, iar corespondentul ei ceresc era constelația Scorpionului–*mul GIR.TAB* în sumeriană. Cunoștințele cu care aceasta a contribuit la construirea templului Eninnu din Lagash proveneau așadar din academiile enkiite.

Un imn închinat lui Nanshe, care avea rolul de a stabili ziua Anului Nou, o înfățișează pe aceasta luând parte la judecata omenirii din acea zi, fiind însoțită de Nisaba în rolul de Contabil Divin care calcula și măsura păcatele celor judecați, cum ar fi păcatul celui care a „înlocuit o greutate mică cu una mare, o măsură inferioară cu una superioară". Dar deși cele două zeități erau adeseori menționate împreună, Nisaba (unii învățați îi citesc numele ca fiind Nidaba) era trecută clar în rândul enlililor și uneori era identificată ca fiind sora vitregă a lui Ninurta/Ningirsu. Deși mai târziu a fost socotită zeița care binecuvântează recoltele–poate datorită asocierii ei cu calendarul și cu starea vremii–în scrierile sumeriene este descrisă ca fiind cea care „le destupă oamenilor urechile", adică cea care le oferă înțelepciunea. În unul din numeroasele eseuri didactice compilate de Samuel N. Kramer (*The Sumerians*[1]) din fragmentele disparate, *Ummia* („Cunoscătorul cuvintelor") o numește pe Nisaba zeița patroană a E.DUB.BA („Locașul tăbliților însemnate"), principalul centru de studiu al artei scrierii. Kramer o numește „zeița sumeriană a înțelepciunii".

Nisaba era, după cum afirmă D.O. Edzar (*Götter und Mythen im Vorderen Orient*[2]), zeița sumeriană a „artei scrierii, matematicii, științelor naturii, arhitecturii și astronomiei". Gudea a descris-o anume ca pe „zeița care știe să folosească numerele"–o femeie „Einstein" a Antichității...

Însemnul lui Nisaba era sfânta penița. Într-un scurt imn dedicat lui Nisaba de pe o tăbliță dezgropată printre ruinele incintei sacre din Lagash [Fig. 79], aceasta este descrisă ca fiind „cea care a intrat în

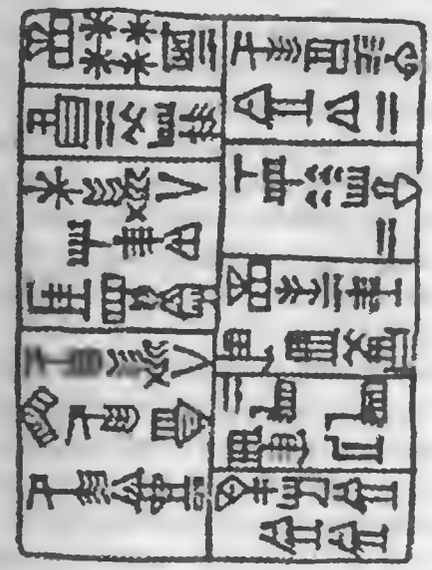

Figura 79

[1] Sumerienii, n.tr.

[2] Zei și legendele din Orientul Mijlociu, n.tr.

posesia a cincizeci de MI nemaipomenite" şi care deţinea „peniţa celor şapte numere". Ambele numere menţionate aici aveau legătură cu Enlil şi Ninurta: amândoi aveau rangul cincizeci, iar unul dintre epitetele lui Enlil (în calitate de comandant al Pământului, cea de-a şaptea planetă) era „Stăpânul celei de a şaptea planete".

Cu ajutorul sfintei peniţe, Nisaba i-a indicat lui Gudea „astrul preferat" pe „tăbliţa astrală" pe care o ţinea pe genunchii ei. Reiese aşadar că pe respectiva tăbliţă stelară erau desenate şi alte corpuri cereşti, iar cel mai potrivit pentru stabilirea orientării trebuia să fie distins de celelalte. Această supoziţie este întărită de afirmaţia din *Binecuvântarea lui Nisaba de către Enki* potrivit căreia Enki îi oferise, ca parte a instruirii ei, „sfânta tăbliţă a aştrilor" din nou „aştri" la plural.

Termenul MUL din sumeriană (*Kakkab* în akkadiană), însemnând „corp ceresc", era întrebuinţat pentru desemnarea atât a planetelor, cât şi a stelelor şi ne-am putea întreba ce corpuri cereşti erau redate simbolic pe harta astrală a lui Nisaba, dacă acestea erau stele sau planete sau (probabil) ambele variante. Versul de început al textului redat în figura 79, aducându-i un omagiu lui Nisaba ca mare astronom, o numeşte NIN MUL.MUL.LA „Stăpâna aştrilor numeroşi". Aspectul uimitor al acestei formule este că expresia „aştrilor numeroşi" nu este redată printr-un simbol în formă de stea, însoţit de simbolul determinant pentru „numeroşi", ci prin patru simboluri stelare. Singura explicaţie plauzibilă a acestei formulări ar fi că Nisaba a indicat pe harta cerului pe care o avea cele patru stele pe care le folosim şi astăzi ca repere pentru stabilirea punctelor cardinale.

Marea ei înţelepciune şi numeroasele cunoştinţe ştiinţifice pe care le deţinea au fost redate în imnurile sumeriene prin afirmaţia conform căreia ea „s-a desăvârşit cu ajutorul celor cincizeci de MI nemaipomenite"–acele misterioase „formule divine" care, asemenea discurilor computerului, erau îndeajuns de mici încât să fie mânuite, deşi fiecare conţinea o cantitate imensă de informaţie. Inanna/Ishtar, se povestea într-un text sumerian, s-a dus la Eridu şi l-a păcălit pe Enki să-i dea o sută de MI. Pe de altă parte, Nisaba nu a fost nevoită să fure cele cincizeci de MI. Un text poetic reconstituit prin punerea cap la cap a fragmentelor şi tradus în engleză de către William W. Hallo (într-o prelegere intitulată „The Cultic Setting of Sumerian Poetry"[1]), pe care acesta l-a intitulat Binecuvântarea lui *Nisaba de către Enki*, lasă să se înţeleagă în mod clar că, pe lângă instruirea ei enlilită, Nisaba se instruise şi la academia lui Eridu din Enki. Proslăvind-o pe Nisaba ca „Cel mai mare scrib al cerului, păstrătorul informaţiilor încredinţate de Enlil, zeiţa înţeleaptă atotcunoscătoare" şi proslăvindu-l pe Enki, „artistul din Eridu" şi „Casa învăţării" sale, imnul spune despre Enki:

El a deschis fără doar şi poate Casa învăţării pentru Nisaba;
Tot el a aşezat tăbliţa de lazurit pe genunchii săi,
pentru a consulta tăbliţa cea sfântă în legătură cu aştrii cereşti

„Cetatea de cult" a lui Nisaba se numea Eresh („Cea dintâi reşedinţă"). Ruinele sale sau locul în care aceasta s-ar fi aflat nu au fost descoperite niciodată în Mesopotamia. Strofa a treia a poemului sugerează că acesta se afla în „Lumea de jos"(*Abzu*) din Africa, unde Enki veghease la operaţiunile de minerit şi la cele metalurgice şi realizase experimentele genetice. Enumerând diferitele locuri unde Nisaba se instruise sub pavăza lui Enki, poemul conţine următoarea afirmaţie:

El a construit Ereshul pentru ea,
folosindu-se din belşug de mici cărămizi naturale.
Ea a primit înţelepciunea la cotele cele mai înalte
în Abzu, marele loc de sub stăpânirea lui Fridu.

O vară a lui Nisaba, zeiţa ERESH.KI.GAL („Prima reşedinţă din marele loc") era însărcinată să aibă grijă de o staţie ştiinţifică din sudul Africii, iar acolo detinca, împreună cu Nergal, un fiu al lui Enki, o tăbliţă a înţelepciunii, primită ca zestre de nuntă. Este foarte posibil ca acolo să fi deprins Nisaba restul cunoştinţelor sale.

Această trecere în revistă a atribuţiilor lui Nisaba ne-ar putea ajuta să stabilim identitatea zeităţii–s-o numim Zeiţa Astronomilor–care apare pe o tăbliţă asiriană [Fig. 80]. Aceasta este

[1] Ambianţa cultică a poeziei sumeriene, n.tr.

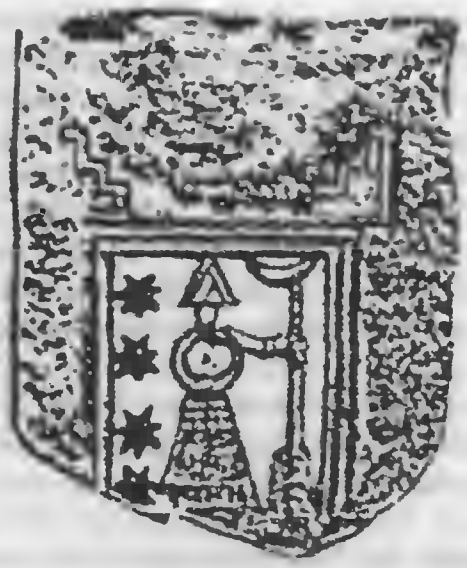

Figura 80

înfăţişată în pragul unei porţi deasupra căreia se află treptele de observare. În mână ţine un instrument de observare montat pe un stâlp, a cărui formă de semilună care ne ajută să înţelegem că era un instrument de observare a mişcărilor Lunii, adică folosit în scopuri calendaristice. Apoi mai este identificată şi cu ajutorul celor patru stele–simbolul, credem noi, al lui Nisaba.

Una dintre cele mai stranii afirmaţii făcute de Gudea în momentul descrierii zeităţilor care i s-au arătat în vis se referă la Nisaba: „Pe cap purta/ imaginea structurii unui templu, a unui zigurat". Acoperământul purtat pe cap de zeităţile mesopotamiene era identificat după o bandă decorată cu coarne, dar purtarea de către zei sau zeiţe a unui templu în miniatură sau a unui alt obiect era un lucru nemaiauzit. Cu toate acestea, în însemnarea sa, Gudea o descrie astfel pe Nisaba.

Acestea nu erau simple plăsmuiri de-ale sale. Dacă ne uităm atent la ilustraţia 80, vom vedea că Nisaba poartă pe cap, într-adevăr, o replică în miniatură a unui templu-zigurat, întocmai după spusele lui Gudea. Dar nu este vorba despre o structură în trepte; mai degrabă, este imaginea unei piramide cu laturile netede–o

piramida egipteană!

Mai mult decât atât, nu doar ziguratul este de inspiraţie egipteană–chiar obiceiul de a purta o astfel de figură pe cap este egiptean, fiind întâlnit mai ales la zeiţele egiptene. Cele mai însemnate dintre ele au fost Isis, sora-soţie a lui Osiris [Fig. 81a] şi Nephtys, sora lor [Fig. 81b].

Figura 81a şi 81b

Să fi fost Nisaba, zeiţa enlilită care studiase la academia lui Enki îndeajuns de instruită în cultura egipteană încât să poarte un astfel de acoperământ? Pe măsură ce derulăm această investigaţie, ies la iveală numeroase similitudini între Nisaba şi Sesheta, asistenta lui Thoth în Egipt. Pe lângă calităţile şi rolul Seshetei pe care le-am analizat deja, mai erau şi altele care se potrivesc foarte bine cu cele ale Nisabei. Acestea includeau rolul ei de „zeiţă a artei scrisului şi a ştiinţei", după cum menţionează Hermann Kees (*Der Götterglaube in Alten Aegypten*[1]). Nisaba deţinea „peniţa celor şapte numere"; Sesheta era de asemenea asociată cu cifra şapte. Unul dintre epitetele ei era „Sesheta înseamnă şapte" şi, adeseori, numele ei scris cu hieroglife era redat cu ajutorul simbolului pentru cifra şapte, aşezat deasupra unui arc. Ca şi Nisaba, care i s-a arătat lui Gudea

[1] Credinţa politeistă în Egiptul antic, n tr.

purtând pe cap imaginea structurii unui templu, Sesheta era înfățișată ca având pe cap imaginea structurii a două turnuri-surori, în continuarea căreia se distingea simbolul stelei și al arcului [Fig. 82]. Ea era „fiica cerului", specialistul în cronologie și în folosirea

Figura 82

cronografului și, la fel ca și Nisaba, ea era cea care stabilea datele astronomice trebuincioase constructorilor regali ai templelor.

Potrivit textelor sumeriene, soțul lui Nisaba era un zeu pe nume *Haia*. Nu se cunosc foarte multe despre el decât că în ziua Anului Nou, în care a avut loc judecata supravegheată de Nanshe, a fost și el prezent, fiind cel care echilibra talerele balanței. În credința egipteană, Ziua Judecății faraonilor era ziua morții lor, atunci când inima lor era cântărită pentru a se vedea care va fi soarta fiecăruia în viața de apoi. În teologia egipteană, zeul care echilibra talerele balanței era Thoth, zeul științei, al astronomiei, calendarului, scrierii și al ținerii evidențelor.

O asemenea suprapunere a identităților zeităților care și-au

pus în joc cunoștințele astronomice și pe cele legate de calendar în vederea construirii templului Eninnu, dezvăluie un stadiu de cooperare altfel necunoscut în rândul arhitecților divini sumerieni și a celor egipteni din vremea lui Gudea.

Acesta era, din mai multe puncte de vedere, un fenomen neobișnuit, care și-a găsit expresia în forma și înfățișarea unice ale templului Eninnu și în stabilirea în interiorul incintei sale sacre a unui dispozitiv astronomic extraordinar. Toate se învârteau în jurul calendarului și făceau trimitere la calendar–darul pentru omenire al păstrătorilor divini ai secretelor.

După terminarea construcției ziguratului Eninnu, a fost nevoie de foarte mult efort și pricepere pentru ca acesta să fie împodobit, nu numai prin exterior, ci și prin interior; aflăm că porțiuni din „altarul interior" au fost acoperite cu tăblii din cedru care încântau privirea". Afară au fost plantați arbori rari și tufișuri, astfel încât să rezulte o grădină încântătoare. A fost construit un bazin care a fost umplut apoi cu specii rare de pește–lucru iarăși neobișnuit pentru incintele templelor sumeriene, dar caracteristic celor egiptene, unde adeseori putea fi întâlnit un bazin sfânt.

„Visul", scria Gudea, „se împlinise". Eninnu fusese ridicat, „ca un lucru masiv și sclipitor, ale cărui fațade strălucitoare luminau totul în jur; ca un munte semeț strălucind plin de viață".

Apoi și-a îndreptat atenția și eforturile sale spre Girsu, incinta sacră. O râpă, o „groapă imensă" a fost umplută: „cu înțelepciunea pe care Enki i-o dăruise cu harul său divin, acesta a reușit să niveleze terenul și să lărgească terasa templului". Cilindrul A singur menționează mai bine de cincizeci de altare separate și temple construite în vecinătatea ziguratului pentru slăvirea mai multor zei dintre cei care luaseră parte la proiect, ca și a lui Anu, Enlil și Enki. Incinta mai cuprindea clădiri destinate serviciului religios, curți, altare și porți, locașuri pentru diferiți preoți și, bineînțeles, apartamentele speciale unde dormeau Ningirsu/Ninurta și soția sa Bau.

Se mai găseau acolo niște împrejmuiri și spații special amenajate pentru adăpostirea Divinei Păsări Negre, aeronava lui Ninurta și a armelor sale extraordinare; se mai aflau, de asemenea, niște locuri pentru desfășurarea activităților astronomice și calendaristice din

cadrul noului Eninnu. Un loc special era acela al „stăpânului secretelor" şi un altul era reprezentat de noul Shugalam, locul înalt al deschizăturii, „unde se stabilea cine este mai mare dintre toţi, unde era vestită strălucirea". Şi mai erau două clădiri care aveau legătură cu „dezlegarea sforilor" şi respectiv „legarea sforilor"–amenajări al căror scop le-a scăpat cercetătorilor, dar care trebuie să fi avut legatură cu observaţiile cereşti, pentru că erau aşezate imediat în vecinătatea sau făceau parte din structurile care se numeau „Camera cea mai înaltă" şi „Camera celor şapte ocoluri".

Cu siguranţă noul Eninnu şi incinta lui sacră mai prezentau şi alte particularităţi care l-au făcut să devină unic, după cum se făli se Gudea; ne vom concentra asupra lor aşa cum se cuvine puţin mai târziu. Mai era nevoie, după cum se specifică în text, de venirea unei anumite zile–ziua Anului Nou–pentru ca Ninurta şi soţia lui Bau să se poată muta cu adevărat în noul Eninnu şi să facă din aceasta reşedinţa lor.

Dacă Cilindrul A era dedicat în întregime evenimentelor care au condus la construirea templului Eninnu şi construcţiei propriuzise, însemnările lui Gudea de pe Cilindrul B vorbesc despre riturile de consacrare a noului zigurat şi a incintei sale sacre, despre ceremoniile care au avut loc la sosirea efectivă a lui Ninurta şi a lui Bau în Girsu–reafirmându-i acestuia titulatura de NIN.GIRSU–„Stăpânul din Girsu"–şi despre intrarea în noua lor reşedinţă. Aspectele astronomice şi calendaristice acestor rituri şi ceremonii sporesc numărul informaţiilor conţinute în inscripţiile de pe Cilindrul A.

În timp ce era aşteptată ziua favorabilă inaugurării Gudea s-a rugat zilnic, a făcut libaţii şi a umplut hambarele templului cu roadele pământului, iar ţarcurile le-a umplut cu oi de pe imaşuri. În sfârşit, a sosit şi ziua mult aşteptată:

Anul s-a scurs,
Lunile s-au dus una câte una;
Anul Nou a venit în ceruri -
„Luna Templului" a început.

În acea zi „cu Lună nouă", au început ceremoniile de consacrare.

Zeii înşişi au împlinit ritualurile de purificare şi de consacrare: „Ninmada s-a purificat; Enki a făcut o profeţie deosebită; Nindub a împrăştiat tămâie; Nanshe, stăpâna oracolelor, a înălţat imnuri de slavă; astfel au sfinţit templul Eninnu, astfel l-au făcut sfânt".

Ziua a treia, nota Gudea, a fost o zi luminoasă. În acea zi, Ninurta a ieşit din templu–„s-a arătat învăluit în lumină". A intrat în noua incintă sacră „cu zeiţa Bau păşind la stânga lui". Gudea „a picurat pe jos ulei din belşug...a mai adus miere, unt, vin, lapte, grăunţi, ulei de măsline... curmalele şi strugurii i-a aşezat într-o grămadă–hrană neatinsă de foc pentru îndestularea zeilor".

Tratarea cuplului divin şi a altor zeităţi cu fructe şi alte bucate neatinse de foc a ţinut până la amiază. „Când Soarele s-a înălţat mult pe deasupra ţinutului", Gudea „a înjunghiat un bou gras şi o oaie grasă" şi s-a pornit un ospăţ cu carne friptă şi mult vin; „ziua şi toată noaptea au adus pâine albă şi lapte" şi „Ninurta, războinicul lui Enlil, ospătându-se cu mâncare şi bere, era mulţumit". În tot acest timp, Gudea „a făcut ca toată cetatea să îngenuncheze şi întreaga ţară să se prosterneze...Ziua erau înaintate cererile, noaptea erau înălţate rugăciunile".

„Odată cu aurora dimineţii"–în zori–„Ningirsu, războinicul, a intrat în Templu; în Templu a venit stăpânul său, dând un strigăt ca de luptă, Ningirsu a pătruns în interiorul templului său". „Era", observa Gudea, „ca răsăritul Soarelui pe deasupra Lagashului...iar ţinutul Lagashului s-a umplut de bucurie". Aceea era şi ziua strângerii recoltelor:

În ziua aceea
când a intrat zeul cel drept,
chiar în acea zi,
Gudea a început să adune roadele pământului.

După porunca lui Ninurta şi a zeiţei Nanshe, au urmat apoi şapte zile de căinţă şi ispăşire în tot ţinutul. „Timp de şapte zile stăpâna şi slujnica au fost egale, stăpânul şi sclavul au păşit unul alături de celălalt...cuvântul de pe limba cea otrăvită a fost preschimbat în vorbă bună...bogătaşul nu i-a mai făcut nici un rău

orfanului, niciun bărbat nu a mai prigonit-o pe văduvă...răutatea în cetate a fost înfrânată". La sfârşitul celor şapte zile, în cea de-a zecea zi a lunii, Gudea a intrat în templul cel nou şi pentru prima oară a îndeplinit ritualurile specifice Înaltului Preot, „aprinzând focul pe terasa templului, dinaintea cerurilor strălucitoare".

S-ar părea că o imagine de pe un sigiliu cilindric din mileniul al II-lea î.Hr., descoperit la Ashur, a surprins foarte bine pentru noi scena care avusese loc în urmă cu o mie de ani în Lagash: aceasta înfăţişează un Înalt Preot (care adeseori era chiar regele, ca în cazul lui Gudea) aprinzând focul pe un altar, faţă-n faţă cu ziguratul închinat zeului, în timp ce „astrul favorit" se vedea strălucind pe cer [Fig. 83].

Figura 83

Pe altar, „înaintea cerurilor strălucitoare, focul de pe terasa templului se înteţea". Gudea „a sacrificat boi şi copii în număr mare". Dintr-un vas de plumb a turnat o libaţie. „S-a rugat pentru cetatea de la poalele templului". A jurat să-i fie credincios de-a pururi lui Ningirsu, „s-a jurat pe cărămizile din Eninnu, a depus un jurământ de credinţă care să atragă bunăvoinţa zeului".

Iar zeul Ninurta, promiţând multă prosperitate Lagashului şi locuitorilor săi, „pământul să dea numai roade bune", i s-a adresat lui Gudea: „Viaţa-ţi va fi prelungită".

În mod corespunzător, inscripţia de pe cilindrul B se termină astfel:

Pe când Anu şi Enlil hotărăsc soarta Lagashului,
Casa se înalţă până la cer asemenea unui munte semeţ,
Şi splendoarea sa se revarsă din plin pe deasupra ţinutului.

Eninnu, construit ca legătură a Pământului cu cerul,
face ca stăpânirea lui Ningirsu
să fie cunoscută în toate ţinuturile.

O, Ningirsu, slăvit eşti!
Casa lui Ningirsu a fost construită;
Gloria să fie cu tine!

7

Un Stonehenge pe Eufrat

Cu cât studiem mai atent consemnările lui Gudea foarte bogate în informaţii şi cu cât analizăm mai bine particularităţile templului Eninnu construit de acesta, cu atât mai mare ne este nedumerirea.

Dacă examinăm textele vers cu vers şi obţinem o imagine destul de clară a noului templu grandios, cu terasa şi ziguratul său, vom descoperi nişte semne cereşti specifice „Legăturii dintre cer şi Pământ"; una dintre cele mai vechi asocieri, dacă nu chiar cea mai veche, a templului cu zodiacul; apariţia sfincşilor în Sumer într-o vreme în care nimeni nu s-ar fi aşteptat; o serie de legături cu Egiptul şi îndeosebi cu unul dintre zeii săi; şi un „mini-Stonehenge" în ţinutul dintre râuri...

Să ne concentrăm mai întâi asupra sarcinii pe care şi-a asumat-o Gudea după ce a terminat construirea ziguratului şi după ce a realizat terasa şi templul propriu-zis, ridicat pe aceasta. Este vorba de construirea a şapte stâlpi de piatră verticali, dispuşi în şapte poziţii alese cu grijă. Gudea, o dovedesc însemnările, s-a asigurat ca această construcţie a celor şapte stâlpi să fie una trainică: „i-a aşezat pe o fundaţie, fiecare stâlp a avut o bază solidă".

Stelele (după cum numesc savanţii aceste pietre verticale) trebuie să fi avut o însemnătate foarte mare, căci un an întreg i-a luat lui Gudea să aducă în Lagash, dintr-o sursă îndepărtată, blocurile de piatră brută din care au fost cioplite stâlpii şi încă un an i-a luat să-i taie şi să-i fasonеze. Dar apoi, printr-un efort frenetic care a durat exact şapte zile, timp în care a lucrat fără încetare, fără nicio clipă de răgaz, cele şapte stele au fost aşezate în poziţiile stabilite. Dacă, aşa cum reiese din inscripţie, cele şapte stele au fost aşezate în

funcţie de o anumită aliniere astronomică, atunci viteza cu care s-a lucrat devine de înţeles căci cu cât lucrarea ar fi durat mai mult, cu atât s-ar fi pierdut alinierea corpurilor cereşti.

Importanta stelelor şi a poziţiilor lor este pusă în evidenţă de faptul că Gudea le-a atribuit fiecăreia câte un „nume" compus dintr-o rostire sacră ce făcea clar trimitere la poziţia stelei (cum ar fi, de pildă, „pe terasa cea înaltă", faţă-n faţă cu „poarta de pe malul râului" sau alta „vizavi de altarul lui Anu"). Deşi în inscripţie se specifică în mod clar (coloana XXIX, versul 1) că „şapte stele au fost construite" în acele şapte zile de activitate febrilă, sunt menţionate doar numele a şase poziţii. În legătură cu una dintre stele, probabil a şaptea, se spune în inscripţie că „a fost construită în direcţia răsăritului de Soare". Dar de vreme ce orientarea templului Eninnu fusese deja fixată, începând cu instrucţiunile divine şi continuând cu aşezarea pietrei unghiulare de către Ningishzidda, cele şase stele aşezate în diferite poziţii şi cea de-a şaptea „ridicată în direcţia răsăritului de Soare" nu mai erau necesare pentru stabilirea orientării. Motivul ridicării lor trebuie să fi fost cu totul altul. Singura deducţie logică este că aceste stele urmau să fie folosite pentru alte observaţii astronomice decât cele necesare stabilirii zilei echinocţiului (adică a Noului An) pentru anumite observaţii astronomice sau calendaristice deosebite, capabile să justifice efortul extraordinar depus pentru aducerea şi cioplirea lor şi graba cu care au fost ridicate.

Enigma acestor stâlpi de piatră verticali începe cu întrebarea: de ce trebuiau să fie atât de mulţi, când doi ar fi fost suficienţi pentru crearea unei linii vizuale, să spunem, de pildă, în direcţia răsăritului de Soare. Asupra enigmei se aşterne neîncrederea atunci când citim într-o inscripţie afirmaţia uluitoare potrivit căreia cele şase stele ale căror poziţii fuseseră denumite anterior au fost dispuse de Gudea „într-un cerc". Să fi folosit Gudea stelele pentru a forma *un henge în Sumerul* antic, în urmă cu mai bine de cinci mii de ani?

Potrivit lui A. Falkenstein (*Die Inschriften Gudeas von Lagash*[1]), consemnările lui Gudea sugerează existenţa unei alei sau a unei cărări care–ca şi în cazul Stonehenge!–asigura o linie vizuală fără niciun obstacol în calea sa. Acesta a notat că stela care a fost

[1] Inscripţiile lui Gudea din Lagaş n.tr.

aşezată spre răsărit se afla la un capăt al potecii sau al aleii care se numea „Calea care duce spre înalta poziţie". La celălalt capăt al cărării se afla *Shugalam*, „Locul înalt şi plin de măreţie, unde se înalţă strălucirea". Termenul SHU.GALAM însemna, potrivit lui Falkenstein „Locul unde este ridicată mâna"–un loc înalt de unde era dat un anumit semnal. Într-adevăr, inscripţiile de pe Cilindrul A atestă faptul că „la intrarea radioasă în *Shugalam*, Gudea a aşezat o imagine favorabilă; spre răsărit, în locul predestinat, el a aşezat simbolul Soarelui".

Am vorbit deja despre rolul acestui Shugalam în momentul în care am amintit că Gudea s-a dus în acel loc din vechiul templu pentru a îndepărta mortarul sau noroiul care bloca vederea prin el. Acesta era, după cum aflăm, „locul deschizăturii, al determinării". Acolo, se spune în inscripţie, „Ninurta putea să observe repetiţiile"–ciclul anual ceresc–„pe deasupra ţinuturilor sale". Descrierea ne aminteşte de acea deschizătură din tavan în jurul căreia se încinsese o discuţie aprinsă pe muntele Zaphon între Baal şi arhitectul divin care venise din Egipt pentru a realiza planurile noului templu din Liban.

Am putea înţelege mai bine scopul enigmatic cu care era concepută o asemenea lucarnă sau deschizătură în tavan, dacă am arunca o privire mai atentă asupra termenului evreiesc prin care era desemnată o asemenea invenţie, ca şi asupra rădăcinilor sale akkadiene. Este vorba de termenul *Tzohar*, care apare o singură dată în Biblie pentru a descrie singura deschizătură din tavanul arcei lui Noe, de altminteri închisă ermetic. Semnificaţia ei general admisă este „fereastră în tavan prin care poate răzbate o rază de lumină". În ebraica modernă, acelaşi termen este folosit pentru a desemna „zenitul", punctul de pe cer situat deasupra observatorului şi, atât în ebraica modernă, cât şi în textele biblice, termenul *Tzohora'im* derivat din el însemna şi încă înseamnă „amiază", momentul în care Soarele este chiar deasupra noastră. Astfel reiese că *Tzohar* nu era o simplă deschizătură, ci una prin care se dorea pătrunderea unei raze de lumină într-un spaţiu închis şi întunecat într-un anumit moment al zilei; ortografiat uşor diferit, *Zohar*, termenul a căpătat înţelesul de „lumină, strălucire". Toţi aceşti termeni îşi au originea în akkadiană, limba mamă a tuturor limbilor semitice, unde cuvintele *tzirru, tzurru* însemnau „luminează, străluceşte" şi „să fii la înălţime".

La *Shugalam*, scria Gudea, el a „fixat imaginea Soarelui". Toate dovezile sugerează că acela era un instrument de observare prin care Soarele era observat la răsărit–neîndoielnic în ziua echinocţiului, dacă e să ne luăm după toate datele din inscripţii pentru a stabili şi anunţa ziua Anului Nou.

Oare ideea punea în evidenţă acelaşi aranjament structural asemănător (pe cât posibil) cu cel de pe muntele Zaphon şi (cu siguranţă) cu cel întâlnit la templele egiptene, unde o rază de lumină traversa o axă anume pentru a lumina Sfânta Sfintelor la răsărit în ziua prestabilită?

În Egipt, Templele Soarelui erau flancate de două obeliscuri [Fig. 84] pe care faraonii le construiau pentru a primi viaţă lungă; rolul lor era de a ghida raza de Soare în ziua prestabilită. E.A. Wallis Budge (*The Egyptian Obelisk*[1]) a atras atenţia asupra faptului că faraonii, cum ar fi Ramses al II-lea şi regina Hatşepsut, aşezau întotdeauna aceste obeliscuri în perechi. Regina Hatşepsut chiar şi-a scris numele regal (pe un cartuş) între două obeliscuri

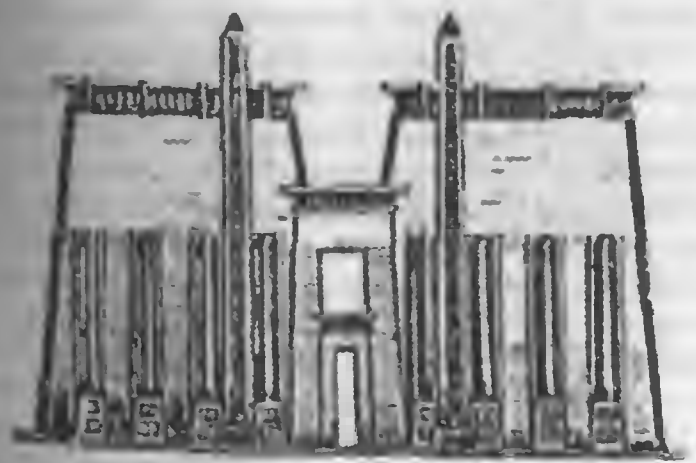

Figura 84

[1] Obeliscul egiptean, n.tr.

[Fig. 85a], presupunând că raza cea binecuvântată a lui Ra va străluci asupra ei în ziua decisivă.

Savanții au mai remarcat faptul că templul lui Solomon avea de asemenea doi piloni așezați la intrare [Fig. 85c]; ca și stâlpii verticali de la Eninnu, ale căror nume fuseseră atribuite de Gudea, și aceștia doi fuseseră numiți de Solomon:

Și a așezat stâlpii
în pridvorul templului.
L-a așezat pe cel din dreapta
și l-a numit Iakhin;
L-a așezat și pe cel din stânga
și l-a numit Bo'az.

Dacă înțelesul celor două nume le scapă oamenilor de știință (se presupune că acesta ar fi „Yahweh îl face neclintit" sau „În el este puterea") forma, înălțimea și construirea lor sunt atent redate în Biblie (mai ales în Cartea întâi a Regilor, capitolul 7). Cei doi stâlpi erau făcuți din bronz turnat și aveau optsprezece coți (vreo douăzeci și șapte de picioare) în înălțime. Fiecare stâlp susținea un fel de „bentiță" în jurul cărcia, asemenea unei coroane, se afla o corolă a cărui vârf zimțat prezenta șapte protuberanțe; una dintre ele (sau ambele, în funcție de cum citim versul) era „înconjurată de o sfoară care avea o lungime de doisprezece coți". (Doisprezece și șapte sunt numerele care predomină în construirea templului).

În Biblie nu se precizează scopul cu care fuseseră construiți acei stâlpi, iar teoriile care au încercat să ofere o explicație au variat de la cele care susțineau funcția pur decorativă sau simbolică, până la cele care susțineau o funcție apropiată de aceea a perechii de obeliscuri care flanca intrarea templului egiptean. În această privință, un indiciu ne este oferit de cuvântul egiptean pentru „obelisc", care era *Tekhen*. Termenul, scria Budge, „era un cuvânt foarte vechi, pe care-l găsim redat prin două simboluri în Textele Piramidelor, care au fost scrise înainte de sfârșitul celei de-a șasea dinastii". Cât despre sensul cuvântului, care nu-i era cunoscut, a adăugat: „Înțelesul exact al cuvântului Tekhen nu ne este cunoscut

și e posibil ca egiptenii să-l fi uitat într-o perioadă foarte timpurie". Acest lucru crește probabilitatea ca acel cuvânt să fi fost un „împrumut" dintr-o altă limbă, iar noi credem la rândul nostru, că atât termenul biblic *Yakhin*, cât și cel egiptean *Tekhen* aveau aceeași rădăcină akkadiană *Khunnu*, care însemna „a stabili corect", dar și „a aprinde o lumină" (sau focul). Rădăcinile termenului akkadian ar putea fi chiar mai vechi, acesta având la bază termenul sumerian străvechi GUNNU, care combina înțelesul de „lumină a zilei" cu acela de „tub, burlan".

Indiciile de ordin lingvistic sunt în acord cu reprezentările timpurii ale intrărilor templelor sumeriene, care le înfățișează pe acestea flancate de niște piloni la care erau atașate niște dispozitive circulare [Fig. 85b]. Aceștia trebuie să fi fost strămoșii tuturor perechilor de montanți, stâlpi, sau obeliscuri prin unele locuri, căci apar în desenele sumeriene cu mii de ani înaintea celorlalte. În încercarea de a găsi o explicație pentru misterul acestor piloni, vom examina în continuare termenul folosit de Gudea în consemnările sale pentru a descrie stâlpii din piatră. El i-a numit pe toți șapte NE.RU-de unde provine cuvântul evreiesc *Ner*, însemnând

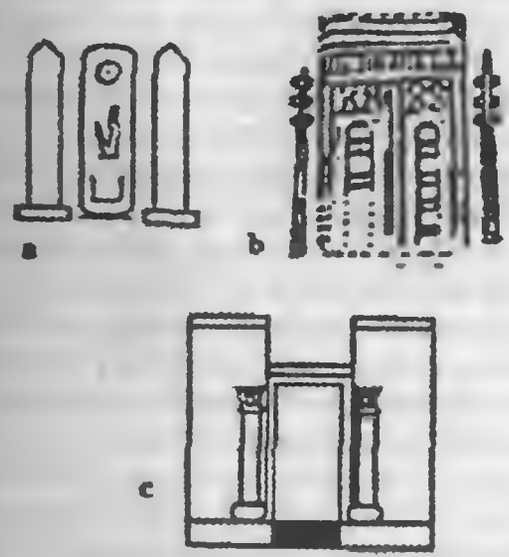

Figura 85a, 85b și 85c

„lumânare". Scrierea sumeriană a evoluat prin încrustarea unor forme pe tăbliţele de lut care încercau să surprindă imaginea originală a obiectului sau a activităţii care se dorea a fi redată prin simbolul respectiv. Astfel aflăm că pictograma originală pentru termenul *Neru* era aceea a doi stâlpi–doi, sau poate unul–aşezaţi pe nişte baze solide, cu nişte proeminenţe ca nişte antene [Fig. 86].

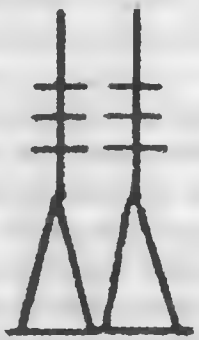

Figura 86

Aceste perechi de stâlpi, care coordonau (în realitate sau numai simbolic) un fascicul de raze solare într-o anumită zi erau suficiente numai dacă era vorba de o singură poziţie a Soarelui–echinocţială sau solstiţială. Dacă ar fi fost vorba de identificarea unei singure poziţii la Girsu, atunci două stele în aliniere cu Shugalam ar fi fost de ajuns. Dar Gudea a înălţat şapte astfel de stâlpi, şase dintre ei dispuşi sub formă de cerc, iar al şaptelea în aliniere cu Soarele. Pentru a asigura o direcţie de observare, acest stâlp singur este posibil să fi fost situat fie în centrul cercului, fie în afara sa, fie pe alee. Oricum ar fi fost, rezultatul ar fi indicat nişte asemănări izbitoare cu Stonehenge din Insulele Britanice.

Şase puncte exterioare sau chiar făcând parte din cerc, împreună cu cel aflat în centru ar fi rezultat într-o configuraţie [Fig. 87] care, ca şi în cazul Stonehenge II–din aceeaşi perioadă–ar fi oferit alinierea nu doar cu echinocţiile, ci şi cu cele patru puncte solstiţiale (răsăritul şi apusul Soarelui la solstiţiul de vară şi respectiv răsăritul şi apusul Soarelui la solstiţiul de iarnă). De vreme ce Anul Nou mesopotamian era în strânsă legătură cu echinocţiile, lucru

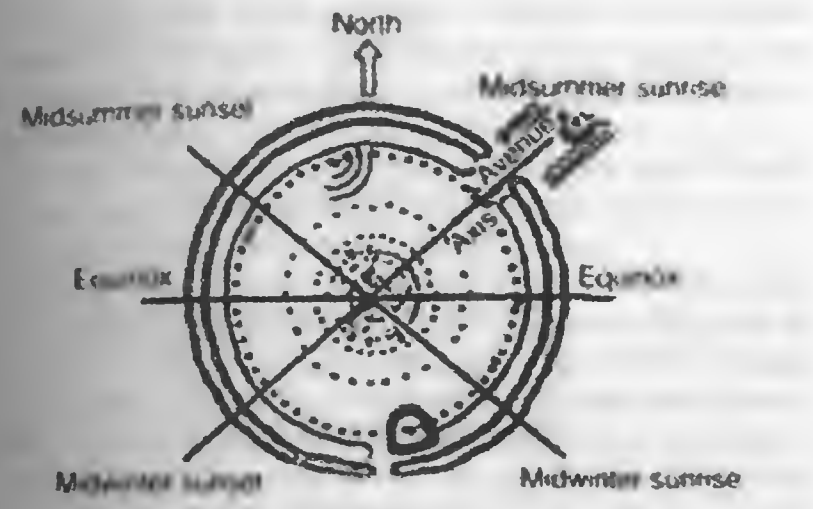

Midsummer sunset=Apusul Soarelui la solstiţiul de vară; Midsummer sunrse=Răsăritul Soarelui la solstiţiul de vară; Midwinter sunset=Apusul Soarelui la solstţiul de iarnă; Midsummer sunrse=Răsăritul Soarelui la solstiţiul de iarnă; Equinox=Echinocţiu; North=Nord

Figura 87

care făcea ca principalul unghi al edificiului, în funcţie de care era stabilită direcţia de orientare, să fie situat spre răsărit, un aranjament cu stâlpi de piatră care includea marcarea celor patru puncte solstiţiale era o inovaţie de primă importanţă. Aceasta indica totodată o influenţă egipteană clară, căci numai la templele egiptene putea fi întâlnită o orientare principală în funcţie de solstiţii–cu siguranţă pe vremea lui Gudea.

Dacă este aşa cum reiese din studiul lui Falkenstein şi cel de-al şaptelea stâlp nu se afla în interiorul cercului descris de cele şase stele, ci în afara sa–pe cărarea sau aleea care ducea spre Shugalam, reiese o apropiere şi mai izbitoare, de data aceasta nu de ultima etapă a Stonehengeului, ci de o etapă mai veche, aceea a primului Stonehenge, unde–dacă ne aducem bine aminte–se aflau numai şapte pietre: cele patru Pietre de Poziţie care formau un dreptunghi, cele două pietre de la intrare care flancau intrarea în Bulevard şi Piatra Călcâi care marca linia vizuală–un aranjament de şapte pietre

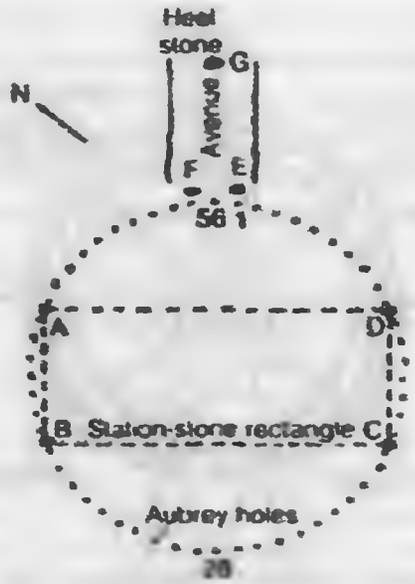

Figura 88

în poziție verticală, redat în Fig. 88. Dacă Gropile Aubrey de la Stonehenge făceau parte din prima etapă, atunci linia vizuală putea fi observată cu ușurință de cineva situat în dreptul gropii 28, care privea prin dispozitivul din vârful unui stâlp înfipt în groapa 56, așteptând ca Soarele să-și facă apariția pe deasupra Pietrei Călcâi în ziua favorabilă.

Această similitudine a celor două configurații ar fi chiar mai potrivită decât prima alternativă, căci–așa cum am menționat anterior în expunerea noastră–dreptunghiul descris de cele patru Pietre de Poziție presupunea efectuarea unor observații lunare, pe lângă cele solare. Realizarea acestui aranjament de formă dreptunghiulară i-a făcut pe Newham și pe Hawkins să ajungă la niște concluzii foarte elaborate cu privire la ingeniozitatea de care au dat dovadă proiectanții primului Stonehenge. Dar dacă Stonehenge I a fost construit cu aproape șapte secole înaintea templului Eninnu, asemănarea dintre cele două monumente ar presupune că cel care a realizat planul celor șapte stâlpi de la Eninnu s-a inspirat din planul de proiectare al primului Stonehenge.

Pare de necrezut asemănarea dintre cele două structuri aflate în colțuri diferite ale lumii. Dar pe măsură ce vom descoperi mai multe aspecte uluitoare ale templului construit de Gudea, lucrurile vor deveni mai clare.

Structura formată din cei șase stâlpi așezați sub formă de cerc plus cel de-al șaptelea, asupra căreia tocmai ne-am oprit, nu era singura structură circulară de pe terasa noului Eninnu.

Fălindu-se că a înfăptuit „lucruri mari" care au necesitat o „știință" neobișnuită (cunoștințele științifice), Gudea a continuat să descrie, după secțiunea dedicată acelor stele, „cercul ca o coroană construit pentru Luna nouă"–o construcție din piatră atât de minunată încât „numele ei avea să devină cunoscut în lumea întreagă". Acest al doilea cerc era conceput ca „o coroană circulară pentru Luna nouă" și era alcătuit din treisprezece pietre așezate „ca niște eroi dispuși într-o rețea"–un mod foarte plastic, credem noi, pentru a *descrie un cerc format din pietre verticale unite la vârf cu niște lintouri, astfel încât să formeze o „rețea" asemănătoare cu cea a triliților de la Stonehenge!*

Dacă nu putem decât să bănuim că primul cerc mai mic era folosit atât la observațiile lunare, cât și la cele solare, cel de-al doilea cerc mai mare era fără îndoială conceput să servească exclusiv observațiilor lunare. Numeroasele referiri din inscripții la Luna nouă ne lasă să înțelegem că observațiile lunare erau ajustate în funcție de ciclul lunar al Lunii, adică în funcție de creșterea și descreșterea Lunii în decursul celor patru faze. Interpretarea pe care am dat-o cercului ca o coroană este susținută de afirmația potrivit căreia acest cerc era alcătuit din două grupuri de megaliți–unul alcătuit din cinci, iar celălalt, care era totodată mai înălțat decât primul, din șapte megaliți.

La prima vedere, aranjamentul de *treisprezece* (șase plus șapte) megaliți, prinși la vârf cu ajutorul unor lintouri astfel încât să formeze un fel de „coroană", pare a fi un lucru eronat, pentru că, dacă aranjamentul ar avea legătură cu cele douăsprezece luni ajustate în funcție de fazele Lunii, ne-am aștepta să descoperim numai doisprezece stâlpi (care, dispuși într-un cerc, ar lăsa douăsprezece spații libere între ei). Totuși prezența a treisprezece stâlpi este de

înțeles dacă în momentul în care planul a fost conceput s-a avut în vedere nevoia de a adăuga o lună în plus la un anumit număr de ani, datorită intercalării. Dacă lucrurile stau așa, atunci uimitoarele cercuri de piatră de la Girsu au reprezentat primele calendare de piatră alcătuite sub forma unei rețele deosebite capabile să pună în legătură ciclurile solare cu cele selenare.

(Cineva s-ar putea întreba dacă nu cumva cercurile de piatră de la Girsu au prevestit introducerea noțiunii de „săptămână"–o diviziune temporală ale cărei origini le scapă oamenilor de știință–săptămâna biblică care însuma șapte zile prin adăugarea celor șase zile ale creației la ultima zi a odihnei. Cifra șapte apare de două ori, în prima dispunere a stâlpilor și în legătură cu cel de-al doilea cerc și este foarte posibil ca zilele să fi fost numărate în funcție de oricare dintre aceste grupuri, ducând la repetarea unor intervale de șapte zile. De asemenea, cele patru faze ale Lunii înmulțite cu cei treisprezece stâlpi ar împărți anul în cincizeci și două de săptămâni a câte șapte zile fiecare).

Oricare ar fi fost posibilitățile astronomice sau de măsurare a timpului inerente celor două cercuri (și probabil că le-am adus în discuție doar pe cele evidente), este clar că în *Girsu din Lagash fusese pus în funcțiune un computer din piatră lunaro-solar.*

Dacă toate acestea încep să ne trimită cu gândul la *„Un Stonehenge pe Eufrat"*–un mini-Stonehenge construit de un rege sumerian în Girsu din Lagash cam în aceeași perioadă în care Stonehenge din Insulele Britanice devenea un adevărat cerc de piatră, pe la 2 100 î.Hr.–asta nu e tot. Tot în vremea aceea s-a întâmplat să fie adus cel de-al doilea tip de pietre, cele „albastre", în șesul din Salisbury, dintr-un loc îndepărtat. Și acest amănunt întărește asemănarea dintre cele două: Gudea transportase, la rândul său, nu unul, ci două tipuri de piatră de la o distanță foarte mare. „din munții de piatră" din Magan (Egipt) și Melukhah (Nubia), ambele în Africa. În inscripțiile de pe cilindrul A citim că un an întreg i-a luat să obțină aceste blocuri de piatră din „munții de piatră pe care niciun rege [sumerian] nu-i mai străbătuse". Pentru a ajunge acolo. Gudea „a făcut o cărare prin munți și pietrele masive le-a adus în blocuri; bărcile le-a încărcat cu pietre *Hua* și cu pietre *Lua*".

Deși semnificația numelor celor două tipuri de piatră rămâne nedescifrată, sursa îndepărtată de unde fuseseră aduse este afirmată cu claritate. Provenind din două surse africane, acestea au fost transportate mai întâi pe uscat, pe un drum nou făcut de Gudea, iar apoi, cu ajutorul ambarcațiunilor, pe rutele maritime care duceau spre Lagaș (care comunica printr-un canal navigabil cu râul Eufrat).

Aceeași situație din câmpia Salisbury din Insulele Britanice se regăsea și în câmpia mesopotamiană: pietrele fuseseră transportate de la mare distanță, fuseseră atent selecționate și dispuse în două cercuri. La fel ca și în cazul Stonehenge I, șapte stâlpi aveau un rol important; precum în toate fazele Stonehenge, și în Lagash se afla un megalit imens, în funcție de care era stabilită linia vizuală dorită, pe direcția principalei orientări solare. În ambele cazuri, a fost construit un „computer de piatră" pe post de observator lunaro-solar.

Au fost atunci ambele monumente megalitice construite de același geniu științific, de același Arhitect Divin–sau au fost pur și simplu rezultatul cunoștințelor științifice tradiționale acumulate în timp, care s-au concretizat în structuri asemănătoare?

Deși cunoștințele generale științifice referitoare la astronomie și la calendar au avut un rol incontestabil, nu poate fi ignorată nici intervenția unui anumit Arhitect Divin. În capitolele precedente am atras atenția asupra diferenței emblematice dintre Stonehenge și toate celelalte temple din Lumea Veche: primul avea la bază niște structuri circulare folosite la observațiile cerești; celelalte aveau toate unghiuri drepte (fiind construite sub formă rectangulară sau pătrată). Această distincție reiese clar nu doar din planul de ansamblu al acestor temple, ci și din numeroasele situații în care au fost găsite mai multe pietre verticale așezate de așa natură încât sugerau o funcție astronomică și calendaristică. Un exemplu demn de reținut este cel al templului de la Biblos, așezat pe un promontoriu de unde se vedea Marea Mediterană. Sfânta Sfintelor a templului de acolo, de formă pătrată, era flancată de niște monoliți așezați în poziție verticală. Aceștia erau aliniați astfel încât indicau observarea echinocțiilor și a solstițiilor, dar nu erau deloc așezați sub formă de cerc. Aceeași situație este întâlnită și în cazul unui complex canaanint, Gezer, din apropierea Ierusalimului, unde a fost

descoperită o tăbliță pe care era inscripționată întreaga listă a lunilor anului și muncile agricole corespunzătoare fiecăreia dintre luni, ceea ce ar putea sugera existența unui centru de studiu al calendarului. Și acolo se află un șir de monoliți verticali care lasă impresia unei structuri înrudite cu aceea din Biblos și care este posibil să fi existat în Antichitate; stâlpii verticali rămași, așezați în linie dreaptă, contrazic orice structură circulară.

Puținele cazuri de monoliți dispuși în cerc, imitând întrucâtva aranjamentul circular de la Girsu, apar în Biblie. Dar raritatea lor ne duce cu gândul la Sumerul din timpul lui Gudea.

Structura circulară alcătuită din treisprezece stâlpi, cu unul dintre stâlpi în centru, o întâlnim în povestea lui Iosif, un stră-strănepot al lui Avraam, care își tot necăjea cei unsprezece frați, vorbindu-le despre visele pe care le avea, în care aceștia apăreau închinându-se înaintea sa, deși el era cel mai mic dintre toți. Visul care i-a supărat cel mai tare, până-ntr-atât încât l-au vândut pe fratele lor ca sclav în Egipt, a fost unul în care Iosif văzuse „Soarele și Luna și unsprezece aștri înclinându-se în fața mea", Soarele fiind asocierea simbolică cu tatăl, Luna cu mama, iar cei unsprezece aștri cu cei unsprezece frați ai săi.

Câteva secole mai târziu, când israeliții au plecat din Egipt pentru a ajunge în pământul făgăduinței din Canaan, au construit un cerc de piatră alcătuit din douăsprezece pietre. În capitolele 3 și 4 din Cartea lui Ioshua, Biblia descrie trecerea miraculoasă a râului Iordan de către israeliții aflați sub îndrumarea lui Ioshua. Ascultând poveștele date de Yahweh, căpeteniile celor douăsprezece triburi au ridicat douăsprezece pietre în mijlocul râului și, în timp ce preoții care duceau chivotul legământului au intrat în apă și s-au oprit în locul unde fuseseră așezate cele douăsprezece pietre, apele râului s-au despicat în două și malul a rămas dezgolit, astfel încât israeliții au putut să treacă Iordanul cu piciorul. De îndată ce preoții care duceau chivotul au ieșit dintre pietre și au dus chivotul mai departe, „apele Iordanului s-au întors la locul lor și s-au revărsat ca și mai înainte peste malurile lui".

Apoi Yahweh i-a poruncit lui Ioshua să ia douăsprezece pietre și să le așeze într-un cerc la vest de râu și la est de Ierihon, ca o veșnică aducere aminte a miracolului săvârșit de Yahweh. Locul unde au fost așezate cele douăsprezece pietre a rămas de atunci

cunoscut sub numele de Gilgal, însemnând „locul cercului".

Relevantă aici este nu doar dispunerea celor douăsprezece pietre sub formă de cerc, alcătuind un instrument miraculos, ci chiar data la care a avut loc evenimentul. Aflăm mai întâi din capitolul 3 că era „timpul recoltei, când apele Iordanului se revarsă peste malurile sale". Apoi, în capitolul 4, se specifică mai clar: era prima lună din calendar, prima lună a noului an; și era în data de zece a acelei luni–aceeași zi în care ceremoniile de inaugurare luau sfârșit în Lagash–când „poporul a părăsit Iordanul și și-a așezat tabăra la Gilgal, unde Ioshua a înălțat cele douăsprezece pietre pe care le luaseră din râul Iordan".

Aceste indicii calendaristice seamănă izbitor de bine cu informațiile referitoare la momentul în care Gudea a construit cercurile de piatră de pe platforma din Girsu, după ce terminase de construit templul Eninnu. Din consemnările lui Gudea aflăm că ziua în care Ninurta și soția lui au intrat în noua lor reședință era ziua începerii strângerii recoltelor în tot ținutul–amănunt care coincide cu „timpul recoltei" din povestea Gilgalului. Astronomia și calendarul converg în ambele povești și amândouă au legătură cu structurile circulare.

Obiceiul urmașilor lui Avraam de a construi astfel de structuri circulare din piatră s-ar putea datora, credem noi, lui Avraam însuși și identității tatălui său, Terah. Ocupându-ne de acest subiect mult mai pe larg în *Războiul zeilor cu oamenii*, am stabilit că Terah era un preot de descendență regală al oracolului, crescut și instruit în Nippur. Bazându-ne pe datele din Biblie, am calculat că acesta s-a născut în 2 193 î.Hr., ceea ce înseamnă că Terah era un preot-astronom în Nippur în momentul în care Enlil i-a dat voie fiului său Ninurta să construiască un nou Eninnu, având-l pe Gudea drept constructor.

Fiul lui Terah, Avram (numit ulterior Avraam) s-a născut, după calculele noastre, în 2 123 î.Hr. și avea zece ani când familia sa s-a mutat în Ur, unde Terah avea să lucreze ca om de legătură. Familia a rămas acolo până-n 2 096 î.Hr., când a părăsit Sumerul pentru a se stabili în Eufratul de Sus (migrație care a condus mai târziu la stabilirea lui Avraam în Canaan). Până în acel moment, Avraam primise o instrucție riguroasă, care includea aspecte legate de instituția regală sau a preoției, dobândind inclusiv cunoștințe de

astronomie. Primind educaţia în incintele sacre din Nippur şi Ur chiar în vremea în care se vorbea despre măreţia noului Eninnu, este imposibil să nu fi auzit de minunatul cerc de piatră de la Girsu, căci aşa s-ar putea explica şi cunoştinţele deţinute de urmaşii săi.

Dar cum a apărut oare ideea potrivit căreia *cercul* era forma adecvată pentru observaţiile astronomice–această formă fiind de fapt lucrul cel mai remarcabil de la Stonehenge? În opinia noastră, ea a fost inspirată din zodiac, ciclul celor douăsprezece constelaţii grupate în jurul Soarelui în planul orbital (ecliptica) al planetelor.

La începutul acestui secol, arheologii au descoperit în Galilea, în nordul Israelului, rămăşiţele unor sinagogi datând din deceniile şi secolele imediat următoare distrugerii Celui de-al doilea Templu din Ierusalim de către romani (70 d.Hr.). Spre surprinderea lor, un element comun al acelor sinagogi era decorarea podelelor cu nişte mozaicuri complicate al căror desen includea şi semnul zodiacului. După cum se poate observa din acest mozaic provenind dintr-un loc care se numea Bet-Alfa [Fig. 89], era folosit acelaşi număr dois-prezece, iar simbolurile şi numele erau identice cu cele folosite

Figura 89

astăzi: transpuse într-o scriere care nu se deosebeşte foarte mult de cea a ebraicii moderne, acestea încep (de la est) cu *Taleh* pentru Berbec, flancat de *Shor* (bivol) pentru Taur şi *Dagim* pentru Peşti şi aşa mai departe, în aceeaşi ordine pe care continuăm să o folosim şi astăzi, deşi sunt mii de ani de atunci.

Acest cerc zodiacal sau ceea ce akkadienii numeau *Manzallu* („staţiile" Soarelui) este sursa termenului evreiesc *Mazalot*, care a ajuns să însemne „sorţi". În aceasta constă trecerea de la natura astronomică şi calendaristică de bază a zodiacului la conotaţiile sale astrologice–trecere care a făcut ca în timp să se piardă semnificaţia originală a zodiacului şi rolul pe care-l juca acesta în relaţiile dintre zei şi oameni. Şi nu trebuie să uităm expresia formidabilă pe care a căpătat-o în acel Eninnu construit de Gudea.

Noţiunea a rezistat în timp, în ciuda faptului că toate conceptele, numele şi simbolurile zodiacului au fost inventate de greci, căci cuvântul „zodiac" este de origine greacă, însemnând „cercul animalelor". Este posibil ca toate acestea să fi provenit din Egipt, unde zodiacul şi simbolurile sale rămase neschimbate, ordinea şi numele atribuite erau cu siguranţă cunoscute [Fig. 90]. În ciuda vechimii unora dintre reprezentările egiptene–incluzând una extraordinară din templul Denderah, care este ceva mai nouă–zodiacul nu-şi are originile în acel loc. Studii precum acela al lui E.C. Krupp (*In search of Ancient Astronomies*[1]) au subliniat faptul că „toate dovezile care există indică faptul că ideea de zodiac nu îşi are originile în Egipt; dimpotrivă, se crede că zodiacul a fost adus în Egipt din Mesopotamia" la o dată necunoscută. Savanţii greci, care au avut acces la arta şi tradiţiile egiptene, au confirmat de asemenea în scrierile lor că, în ceea ce priveşte astronomia, aceeastă ştiinţă le-a parvenit de la „caldeeni", preoţii-astronomi din Babilon.

Arheologii au descoperit nişte tăbliţe de astronomie babiloniene împărţite clar în douăsprezece părţi, fiecare corespunzând câte unui simbol zodiacal [Fig. 91]. Acestea ar putea să constituie genul de surse pe care le-au studiat savanţii greci. Din punctul de vedere al imaginilor reprezentate, simbolurile celeste au fost gravate în piatră în interiorul unui cerc ceresc. Cu aproape două mii

[1] Pe urmele astronomiei antice, n tr.

1. Aries=Berbec; 2. Taurus=Taur; 3. Gemini=Gemeni; 4. Cancer=Rac; 5. Leo=Leu; 6. Virgo=Fecioară; 7. Libra=Balanță; 8. Scorpio=Scorpion;9. Sagittarius=Săgetător; 10. Capricorn=Capricorn; 11. Aquarius=Vărsător; 12. Pisces=Pești

Figura 90

de ani înaintea zodiacului circular de la Bet-Alfa, conducătorii din Orientul Apropiat, mai ales din Babilon, i-au invocat pe zeii lor în tratatele pe care le încheiau. Pietrele de hotar (*Kudurru*) au fost împodobite cu simboluri celeste ale acestor zei–planete și zodiace–în interiorul cercului ceresc îmbrățișat de un șarpe care simboliza Calea Lactee [Fig. 92].

Oricum, cât privește ființa umană, zodiacul a început în Sumer. După cum am arătat negreșit în *A douăsprezecea planetă*, sumerienii aveau cunoștință despre zodii, știau să le reprezinte [Fig 93a] iar denumirile pe care le-au atribuit caselor zodiacale sunt identice cu cele pe care le folosim noi astăzi, șase mii de ani mai târziu:

GU.ANNA („Bivolul ceresc")-Taurul
MASH.TAB.BA („Cei doi frați gemeni")-Gemenii

Figura 91

Figura 92

DUB („Cleştele")-Racul (Cancer)
UR.GULA („Leul")-Leul
AB.SIN („A cărui tată a fost Sin")-Fecioara
ZI.BA.AN.NA („Destinul ceresc")-Balanţa
GIR.TAB („Cleştele care taie")-Scorpionul
PA.BIL („Apărătorul")-Arcaşul (Săgetătorul)
SUHUR.MASH („Capra de mare")-Capricornul
GU („Stăpânul apelor")-Purtătorul apei (Vărsătorul)
SIM.MAH („Peşti")-Peştii
KU.MAL (Locuitorul câmpului)-Berbecul

Dovezile copleşitoare ne arată că sumerienii aveau ştiinţă despre erele zodiacale–nu doar despre numele şi simbolurile zodiacale, ci chiar despre fenomenul de precesiune care a dus la modificarea zodiilor–în Era Taurului, pe la 3 800 î.Hr., când calendarul a început să funcţioneze în Nippur. Willy Hartner, în studiul său intitulat „The Earliest History of the Constellations in the Near East" (*Journal of Near Eastern Studies*)[1] , a analizat dovezile furnizate de picturile sumeriene şi a stabilit că numărul mare de imagini care înfăţişează un taur împungând un leu [Fig. 93.b, din mileniul al IV-lea î.Hr.] sau un leu care împinge un taur [Fig. 93c, de pe la 3 000 î.Hr.] sunt reprezentări zodiacale de pe vremea când echinocţiul de primăvară, care marca începutul noului an calendaristic, s-a aflat în constelaţia Taurului, iar solstiţiul de vară a avut loc în semnul Leului.

Alfred Jeremias (*The Old Testament in the Light of the Ancient Near East*[2]) a descoperit o serie de dovezi scrise în sprijinul ideii că „punctul zero" al zodiacului-calendar sumerian se afla exact între Taur şi Gemeni, iar de aici a dedus că împărţirea eclipticii în semne zodiacale–lucru inexplicabil pentru el–s-a petrecut chiar înainte de începuturile civilizaţiei sumeriene, în Era Gemenilor. Şi mai uimitoare li s-a părut oamenilor de ştiinţă o tăbliţă de astronomie (WATT.7847, în muzeul Vorderasiatisches din Berlin) care deschidea lista constelaţiilor zodiacale cu aceea a Leului–purtându-ne înapoi în

[1] „Istoria străveche a constelaţiilor în Orientul Apropiat" (Revista de studii în Orientul Apropiat), n.tr.

[2] Vechiul Testament în lumina Orientului Apropiat antic, n.tr.

Figura 93a, 93b şi 93c

timp cam până prin anul 11 000 î.Hr., în vremea Diluviului.

Conceput de anunnaki ca o legătură între Timpul Divin (ciclul bazat pe cei 3 600 de ani de orbitare ai lui Nibiru) şi Timpul Terestru (durata de orbitare a Pământului), Timpul Astronomic (întinderea de 2 160 de ani corespunzătoare schimbărilor precesionale de la o casă zodiacală la alta) a fost folosit pentru datarea marilor evenimente din preistoria Pământului, aşa cum a făcut arheoastronomia în timpurile istorice. Astfel, un desen care-i înfăţişează pe anunnaki ca pe nişte astronauţi şi naveta lor spaţială zburând cu o rapiditate uimitoare între Marte (redată prin cele şase puncte care ţineau loc de stele) şi Pământ (simbolizat prin şapte puncte însoţite de o semilună) plasează evenimentul, fapt care dovedeşte cunoaşterea erelor, în Era Peştilor, incluzând simbolul zodiacal al celor doi peşti în desen [Fig. 94]. Dovezile scrise cuprind aşadar şi date zodiacale, textul care situează Potopul în Era Leului fiind numai un exemplu.

Chiar dacă nu putem şti cu exactitate când a devenit omul

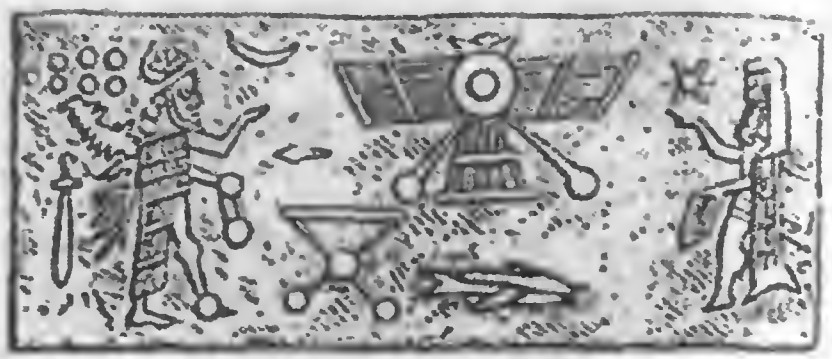

Figura 94

conştient de importanţa zodiacului, în mod sigur acest lucru s-a petrecut cu mult înaintea lui Gudea. Prin urmare, nu ar trebui să ne surprindă că în templul din Lagash existau reprezentări ale zodiacului; iar acestea nu apăreau pe podea, ca în cazul sinagogii din Bet-Alfa, nici ca simboluri gravate pe pietrele de hotar, ci mai degrabă, într-o structură splendidă, care pe bună dreptate poate fi considerată *primul şi cel mai vechi planetariu din lume*.

Citim în consemnările lui Gudea că acesta a aşezat „imagini ale constelaţiilor" într-un „loc curat şi păzit dintr-un sanctuar interior". Acolo a fost construită „o boltă a cerului special concepută"–imitaţie a sferei cereşti, un fel de planetariu antic–ca un acoperiş situat pe ceea ce s-ar traduce prin „antablament" (un termen tehnic însemnând elementul de arhitectură situat deasupra coloanelor unei construcţii). În acea „boltă a cerului", Gudea „a adăpostit" simbolurile zodiacale. Putem identifica negreşit „Gemenii cereşti", „Sfântul Capricorn", „Eroul" (Săgetătorul), Leul şi „Creaturile cereşti" prin care erau desemnaţi Taurul şi Berbecul.

După cum s-a mândrit Gudea în textele păstrate, „bolta cerească" împânzită de simbolurile zodiacului trebuie să fi fost într-adevăr o privelişte! Câteva milenii mai târziu, nu ne–ar mai fi fost dat să pătrundem în acel sanctuar interior şi să împărtăşim cu Gudea acea iluzie a admirării cerurilor cu ale lor constelaţii sclipitoare. Dar am fi putut să mergem la Denderah, în Egiptul de Sus, să intrăm în sanctuarul interior al principalului său templu şi să privim tavanul de deasupra noastră. Acolo am fi putut să admirăm un

tablou al cerurilor înstelate: sfera cerească, susţinută în cele patru puncte cardinale de fiii lui Horus şi în cele patru puncte ale răsăritului şi apusului la solstiţiul de vară şi, respectiv, de iarnă de patru fecioare [Fig. 95]. Un cerc înfăţişând cei treizeci şi şase de „decani" (perioadele de câte zece zile, trei pentru fiecare lună, ale calendarului egiptean) înconjurau „bolta cerească" din mijloc, unde cele douăsprezece constelaţii ale zodiacului erau redate prin aceleaşi simboluri (taur, berbec, leu, gemeni, etc.) şi în aceeaşi ordine ca şi astăzi, toate acestea avându-şi începuturile în Sumer. Numele templului scris cu hieroglife, *Ta ynt neterti*, însemna „Locul coloanelor zeiţei", sugerând că şi la Denderah, la fel ca în Girsu, stâlpii verticali erau folosiţi pentru observaţiile cereşti care le includeau atât pe cele legate de zodiac, cât şi pe cele legate de calendar (după cum o sugerează cei treizeci şi şase de decani).

Oamenii de ştiinţă nu au putut să cadă de acord asupra datării zodiacului de la Denderah. Pictura aşa cum o cunoaştem astăzi a

Figura 95

fost descoperită de Napoleon când a vizitat Egiptul. Acum se găseşte la Muzeul Luvru din Paris şi se crede că ar data din perioada în care Egiptul a intrat sub stăpânirea greco-romană. În tot cazul, oamenii de ştiinţă sunt convinşi că aceasta este o reproducere după o pictură similară mult mai veche, una care-i fusese dedicată zeiţei Hathor. Sir Norman Lockyer în *The Dawn of Astronomy*[1] a interpretat un text din timpul dinastiei a IV-a (2 613–2 494 î.Hr.) ca descriind alinierile cereşti din acel templu antic; aceasta ar face ca „bolta cerească" de la Denderah să fie încadrată în perioada dintre terminarea construcţiei primului Stonehenge şi construirea templului Eninnu din Lagaşul lui Gudea. Dacă lucrurile stau aşa cum susţin alţii şi cerurile reprezentate pe tavanul templului Denderah ar putea fi datate în funcţie de imaginea reprezentată de un băţ cu un şoim în vârf atingând călcâiul Gemenilor, avându-l pe Taur la dreapta sa şi pe Rac la stânga, atunci tabloul din Denderah ne trimite înapoi în timp (aşa cum se întâmplă în cazul planctariilor moderne unde, să spunem, cerurile din preajma Crăciunului sunt înfăţişate aşa cum arătau ele pe vremea lui Iisus) undeva între 6 540 şi 4 380 î.Hr. Potrivit cronologiei egiptene transmise de preoţi şi consemnată de către Manetho, aceea era perioada în care semizeii au domnit peste Egipt. O asemenea datare a cerurilor înfăţişate la Denderah (diferită chiar de perioada în care a fost construit templul) întăreşte descoperirile menţionate anterior ale lui Alfred Jeremias cu privire la „punctul zero" din calendarul zodiacal sumerian. Datarea atât a calendarului egiptean, cât şi a celui sumerian confirmă astfel că realizarea lor a precedat formarea acestor două civilizaţii şi că „zeii" şi nu oamenii au fost cei care le-au realizat şi au stabilit datarea lor.

Dacă, după cum am arătat, zodiacul şi timpul ceresc aferent au fost plăsmuite de anunnaki la puţin timp după prima lor vizită pe Pământ, unele dintre datele zodiacale care marcau evenimentele înfăţişate pe sigiliile cilindrice reprezintă erele zodiacale care au precedat apariţia civilizaţiei umane. Era Peştilor, de exemplu, redată prin cei doi peşti în Fig. 94, a fost situată nu mai târziu de intervalul cuprins între 25 980 î.Hr. şi 23 820 î.Hr. (sau chiar mai

[1] Zorii astronomiei, n.tr.

devreme, dacă evenimentul a avut loc în erele mai vechi ale Peştilor, în marele ciclu de 25 920 de ani).

Incredibil, dar deloc surprinzător, într-un text sumerian cunoscut oamenilor de ştiinţă drept *A Hymn to Enlil the All-Beneficent*[1], întâlnim o aluzie în legătură cu faptul că „un cer înstelat" care înfăţişa sfera cerească şi constelaţiile zodiacului ar fi putut să existe în Sumer încă din timpurile străvechi. Descriind locul cel mai ascuns al Centrului de Control al Misiunii din Nippur al lui Enlil, textul menţionează că într-o cameră întunecată din interiorul ziguratului E.KUR, care se numea Dirga, fusese instalat „un zenit ceresc, misterios ca marea îndepărtată" în care „simbolurile înstelate" au fost „duse până la perfecţiune".

Termenul DIR.GA are sensurile de „întuneric" şi „asemenea unei coroane". Textul explică faptul că „simbolurile înstelate" aşezate în locul acela erau folosite la stabilirea datelor sărbătorilor, ceea ce denotă o funcţie calendaristică. Totul pare să prevestească planetariul lui Gudea, cu diferenţa că cel din E.KUR era ferit de privirea oamenilor, numai anunnaki având acces la el.

„Bolta cerească" a lui Gudea, construită ca un planetariu, seamănă mult mai bine cu Dirga decât cu reprezentarea de la Denderah, care era numai un tablou pe tavanul templului. Şi cu toate acestea, nu putem să excludem posibilitatea ca desenul din Girsu să fi fost inspirat din Egipt, căci există numeroase similitudini cu imaginile egiptene. Şi lista ar putea continua.

Unele dintre cele mai impresionante descoperiri care acum stau la loc de cinste în cadrul colecţiilor asiriene şi babiloniene din principalele muzee, sunt animalele imense din piatră cu trupuri de tauri sau lei şi capete de zei, purtând nişte acoperăminte pentru cap ca nişte creste [Fig. 96], care păzeau intrările templelor. Putem să presupunem fără a exista riscul de a ne înşela că aceste „creaturi mitice", aşa cum le numesc cercetătorii, erau o transpunere în piatră a motivului Taur-Leu pe care l-am expus mai devreme, invocând astfel farmecul unui străvechi timp ceresc şi zeii asociaţi cu erele lui zodiacale care apusesră.

Arheologii sunt de părere că aceste sculpturi au avut ca model sfincşii din Egipt, în primul rând Marele Sfinx din Gizeh, cu care

[1] Un imn închinat lui Enlil, Binefăcătorul, n.tr.

Figura 96

asirienii şi babilonienii erau familiarizaţi, ca urmare a activităţii comerciale şi a războaielor purtate. Dar inscripţiile lui Gudea dovedesc că, înainte cu circa o mie cinci sute de ani ca aceste creaturi zodiacale şi divine să fie amplasate în templele asiriene, Gudea aşezase deja nişte sfincşi în templul Eninnu; inscripţiile vorbesc clar despre „un leu care-ţi stârnea groaza" şi „un bou sălbatic şi masiv, ghemuit lângă leu". Spre marea surprindere a arheologilor că în Sumerul antic sfincşii ar fi putut să fie deja cunoscuţi, o statuie a lui Ninurta/Ningirsu însuşi, înfăţişându-l ca un sfinx ghemuit [Fig. 97], a fost descoperită printre ruinele lui Girsu din Lagash.

Mai multe indicii cu privire la ceea ce trebuia să se aştepte Gudea i-au fost date acestuia–şi astfel şi nouă–în momentul în care Ninurta i s-a adresat în cea de-a doua viziune a sa, afirmându-şi şi reafirmându-şi puterea şi locul printre anunnaki („Prin cincisprezece decrete domnia mea e sorocită"), atrăgându-i atenţia lui Gudea asupra faptului că era familiarizat cu celelalte părţi ale lumii („Un domn ce departe priveşte", cutreierând zările în Divina sa Pasăre Neagră), asigurându-l de cooperarea dintre Magan şi Melukhah (Egipt şi Nubia) şi promiţându-i totodată că zeul care se

Figura 97

numea „Şarpele strălucitor" va veni personal să asiste la construirea noului Eninnu: „Ca un loc puternic va trebui construit, ca E.HUSH va fi locaşul meu sfânt".

Această afirmaţie este chiar senzaţională prin ceea ce implică.

„E", după cum am aflat deja, înseamnă „casa" zeului, un templu, iar în cazul lui Eninnu–o piramidă în trepte. HUSH (pronunţat „Chush" cu grupul „ch" ca în termenul german *Loch*) însemna în sumeriană „roşiatic, colorat în roşu". Atunci ceea ce Ninurta/Ningirsu a dorit să spună a fost că noul Eninnu va fi precum „divina casă roşie". Afirmaţia ne lasă să înţelegem că noul Eninnu trebuia să imite o construcţie deja existentă şi renumită prin faptul că era vopsită în roşu...

Căutarea unei asemenea construcţii ar putea fi înlesnită de reproducerea pas cu pas a pictogramei pentru simbolul *Hush*. Lucrurile pe care le descoperim sunt de-a dreptul uimitoare, căci ceea ce obţinem [Fig. 98a] este un desen liniar al unei piramide egiptene din care se pot observa axul, pasajele interioare şi încăperile sale subterane. Mai exact, pictograma pare să redea secţiunea transversală a Marii Piramide din Gizeh [Fig. 98b] împreună cu prototipul ei de dimensiuni mai mici, mica piramidă din Gizeh [Fig. 98c]–şi prima piramidă construită cu succes de faraoni [Fig. 98d] care, lucru semnificativ, se numea *Piramida Roşie*, având aceeaşi nuanţă redată prin cuvântul *Hush*.

Cu siguranţă Piramida Roşie este cea care trebuia să servească

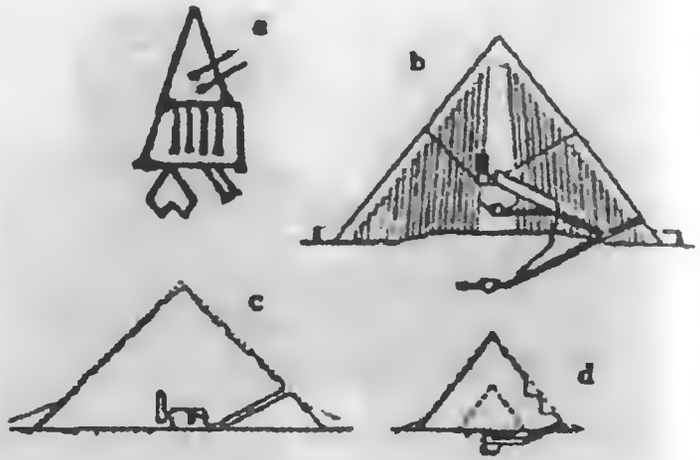

Figura 98a, 98b, 98c şi 98d

drept model templului Eninnu din Lagash. Aceasta era una din cele trei piramide atribuite lui Sneferu, primul faraon din cea de-a IV-a dinastie, care a domnit pe la vreo 2 600 î.Hr. La început, arhitecţii au dorit să construiască pentru el o piramidă la Maidum care să imite panta de 52° a piramidelor de la Gizeh care fuseseră construite cu milenii în urmă de către anunnaki, dar unghiul a fost prea abrupt şi piramida a cedat. Acest lucru a condus la modificarea rapidă a unghiului celei de-a doua piramide de la Dashur până la un unghi mult mai mic de 43°, care a rezultat în piramida care a fost numită Piramida Turtită. Aceasta a condus la construirea tot la Dashur a celei de-a treia piramide a lui Sneferu. Considerată „prima piramidă clasică" a unui faraon, panta sa a fost stabilită la un unghi mult mai sigur de 43 1/2° [Fig. 99]. Aceasta a fost construită din granit roşu originar din acele locuri şi astfel a fost numită Piramida Roşie. Părţile mai proeminente de pe fiecare latură fuseseră concepute astfel încât să fixeze o suprafaţă de granit alb, dar aceasta nu a rezistat foarte mult şi astăzi piramida poate fi văzută în culoarea sa roşie originală.

Ninurta, care purtase şi câştigase Cel de-al doilea Război al Piramidelor din Egipt, fără îndoială că ştia despre piramidele care fuseseră construite cu timpul în locul acela. Dar să fi văzut el oare, căci regii călătoreau în Egipt, nu doar Marea Piramidă şi piramidele

Figura 99

învecinate de la Gizeh, ci şi piramida în trepte construită de către faraonul Zoser din Sakkara, înconjurată de splendida ei incintă sacră [vezi Fig. 78], de pe la 2 650 î.Hr.? Să fi văzut oare imitaţia reuşita a Marii Piramide, realizată de către un faraon şi arhitecţii săi Piramida Roşie a lui Sneferu, construită cam pe la 2 600 î.Hr.? Şi să-i fi spus atunci Arhitectului Divin: astfel aş dori să fie construcţia mea, un zigurat unic, realizat prin îmbinarea elementelor celorlalte trei piramide?

Atunci cum altcumva ar putea cineva să explice dovezile uluitoare care atestă legătura dintre Eninnu, construit între 2 200 şi 2 100 î.Hr. şi Egipt–şi zeii săi?

Şi cum altcumva, dacă nu în acest mod, ar putea cineva să explice similitudinile dintre Stonehenge din Insulele Britanice şi acest „Stonehenge pe Eufrat"?

Pentru a găsi o explicaţie trebuie să ne îndreptăm atenţia înspre Arhitectul Divin, păstrătorul secretelor piramidelor, zeul numit de Gudea Ningishzidda, căci acesta era nimeni altul decât zeul egiptean *Tehuti*, căruia îi spunem THOTH.

Despre Thoth se spunea în Textele Piramidelor că este „Cel care ţine evidenţa cerurilor, cel care numără stelele şi măsoară Pământul", inventatorul artelor şi al ştiinţelor, scribul zeilor, „Cel care a întreprins mai multe calcule referitoare la ceruri, stele şi

Pământ". Fiind „cel care ține evidența cerurilor și a anotimpurilor", era redat simbolic ca purtând pe cap discul Soarelui și secera Lunii și în cuvinte care amintesc de adorarea biblică a Stăpânului ceresc inscripțiile și legendele egiptene spuneau despre Thoth că știința și capacitatea sa de a realiza calculele „au contribuit la măsurarea cerurilor și la întocmirea hărților Pământului". Numele său scris cu ajutorul hieroglifelor, *Tehuti*, este de obicei interpretat ca însemnând „Cel care ține balanța". Heinrich Brugsch (*Religion und Mythologie*[1]) și E.A. Wallis Budge (*The Gods of the Egyptians*[2]) au interpretat acest lucru ca făcând referire la faptul că Thoth era „zeul echilibrului" și au considerat că desenele care-l înfățișau ca „Stăpân al balanței" sugerau că acesta era asociat cu echinocțiile- momentul în care ziua și noaptea sunt puse în balanță. Grecii l-au identificat pe Thoth cu zeul lor Hermes, pe care-l considerau creatorul astronomiei și al astrologiei, al științei numerelor și al geometriei, al medicinei și botanicii.

Mergând pe urmele lui Thoth, vom ajunge la poveștile despre calendar care scot la iveală ciocnirile dintre zei și oameni și enigme precum aceea de la Stonehenge.

[1] Religie și mitologie, n.tr.

[2] Zeii egiptenilor, .n.tr.

8

Povești despre calendar

Povestea calendarului este una a ingeniozității și-a iscusitei îmbinări dintre astronomie și matematică. Este, de asemenea, o poveste a conflictelor, fervorii religioase și luptelor pentru supremație.

Ideea potrivit căreia calendarul a fost conceput pentru cei care lucrau pământul, pentru ca aceștia să știe când să semene și când să culeagă recoltele, a fost acceptată fără a mai stărui prea mult asupra sa; dar nu trece nici testul logicii, nici pe cel al faptelor. Cei care lucrau pământul nu aveau nevoie de un calendar formal pentru a cunoaște anotimpurile, iar societățile primitive au reușit să se hrănească generații de-a rândul fără a avea un calendar la îndemâna lor. Realitatea istorică este că realizarea calendarului a fost necesară pentru a se cunoaște timpul exact al festivalurilor închinate zeilor. Cu alte cuvinte, calendarul era un instrument religios. Primele nume atribuite lunilor în sumeriană conțineau toate prefixul EZEN. Cuvântul nu însemna „lună", ci „festival". Lunile erau intervalele de timp în care trebuiau să aibă loc festivalurile lui Enlil, Ninurta, sau cele închinate altor zeități importante.

Faptul că scopul calendarului era acela de a înlesni desfășurarea ritualurilor religioase nu ar trebui să ne surprindă. O situație care încă ne dirijează viețile poate fi întâlnită în calendarul obișnuit, care este cel creștin. Festivalul său principal și elementul central de care depinde tot restul calendarului este Paștele, sărbătoarea Învierii lui Iisus, potrivit Noului Testament, în a treia zi după răstignire. Creștinii occidentali serbează Paștele în prima duminică după prima lună plină care urmează echinocțiului de primăvară. Acest lucru le crea anumite probleme primilor creștini din Roma, căci pe vremea aceea elementul calendaristic dominant era anul solar de

365 de zile, iar duratele lunilor erau neregulate şi nu aveau legătură directă cu fazele Lunii. Pentru stabilirea zilei Paştelui a fost nevoie, prin urmare, de raportarea la calendarul evreiesc, căci Cina cea de Taină, de la care începe numărarea tuturor celorlalte zile cruciale până la Înălţare, era aceea a mesei *Seder*, cu care începe sărbătoarea Paştelui evreiesc, în ajunul celei de-a paisprezecea zi a lunii Nissan, în noaptea cu lună plină. Prin urmare, în primele secole ale creştinismului Paştele a fost serbat după calendarul evreiesc. Dar când împăratul roman Constantin, după ce oficializase religia creştină, a convocat un consiliu bisericesc, Consiliul de la Nicea, în anul 325, dependenţa de calendarul evreiesc a fost întreruptă, iar religia creştină, socotită până atunci doar o altă sectă evreiască, a fost transformată într-o religie autonomă.

Astfel, după cum reiese din această schimbare, ca şi din originea sa, calendarul creştin a fost expresia credinţelor religioase şi un instrument pentru stabilirea datelor sărbătorilor religioase. Tot cam pe la acea vreme, musulmanii au năvălit din Arabia ca să cucerească prin puterea sabiei ţinuturile şi oamenii de la răsărit şi de la apus. Una dintre primele măsuri luate de către aceştia a fost impunerea calendarului lor lunar, deoarece avea o semnificaţie profund religioasă: acesta măsura trecerea timpului de la *Hegira*, fuga fondatorului Islamului, Mohamed, din Mecca la Medina (în 622).

Istoria calendarului creştin roman, ea însăşi intersantă, ilustrează unele dintre problemele inerente îmbinării imperfecte a timpului solar cu cel lunar şi nevoia, de-a lungul mileniilor, de a reforma calendarul şi noţiunile erelor „veşnic înnoite" care au decurs de aici.

Calendarul în uz specific erei creştine a fost introdus de Papa Grigore al XIII-lea în 1 582 şi se numeşte, prin urmare, gregorian. Este de fapt o reformare a vechiului calendar iulian, numit astfel după împăratul roman Iulius Caesar.

Acel vestit împărat roman, sătul de calendarul roman peste care domnea haosul, l-a invitat în secolul I î.Hr. pe astronomul Sosigene din Alexandria, Egipt, să sugereze o reformă a calendarului. Sfatul lui Sosigene a fost să uite de măsurarea timpului în funcţie de mişcările Lunii şi să adopte un calendar solar „precum acela al egiptenilor". Rezultatul a fost un an de 365 de zile, plus un

an bisect de 366 de zile o dată la patru ani. Dar nici acest calendar nu rezolva problema celor 111/4 minute în plus faţă de ziua suplimentară ce trebuia adăugată la fiecare patru ani, depăşind cu mult cele 365 de zile. Era însă o chestiune de minuţiozitate cu care s-au gândit că nu era cazul să-şi bată prea mult capul, dar rezultatul a fost că până în 1 582, prima zi din primăvară, fixată de Consiliul din Nicea să cadă pe 21 martie, din cauza neregularităţilor ajunsese să cadă pe 11 martie. Pentru a corecta acest neajuns, Papa Grigore a hotărât pe 4 octombrie 1 582 ca următoarea zi să fie 15 octombrie. Această reformă a dus la stabilirea actualului calendar gregorian, care a mai avut ca element de noutate şi faptul că s-a stabilit ca anul să înceapă la 1 ianuarie.

Îndemnul astronomului ca în Roma să fie adoptat un calendar „ca acela al egiptenilor" a fost urmat, trebuie să înţelegem, fără prea mare greutate deoarece până la vremea aceea Roma şi-n special Iulius Caesar erau destul de familiarizaţi cu Egiptul, cu obiceiurile sale religioase şi prin urmare cu calendarul său. Calendarul egiptean era, într-adevăr, la vremea aceea un calendar pur solar de 365 de zile, împărţit în douăsprezece luni a câte treizeci de zile fiecare. La 360 de zile fusese adăugat un festival religios de sfârşit de an care dura cinci zile şi care era dedicat zeilor Osiris, Horus, Seth, Isis şi Nephthys.

Egiptenii erau conştienţi că anul solar era cumva mai lung decât anul de 365 de zile–nu doar cu acea zi care era adăugată la fiecare patru ani, după cum consimţise Julius Caesar, ci cu un interval de timp suficient de mare încât să întârzie calendarul cu o lună la fiecare 120 de ani şi cu un an întreg la fiecare 1 460 de ani. Ciclul hotărâtor sau ciclul sacru al calendarului egiptean era această perioadă de 1 460 de ani, căci coincidea cu ciclul răsăritului heliac al stelei Sirius (în egipteană, *Sept*, în greacă *Sothis*) în perioada revărsării anuale a Nilului, care la rândul ei are loc în preajma solstiţiul de vară (în emisfera nordică).

Edward Meyer (*Ägyptische Chronologie*[1]) a stabilit că, în momentul în care a fost introdus calendarul egiptean, o asemenea

[1] Cronologie egipteană. n.tr.

convergență a răsăritului heliac al lui Sirius și a revărsării Nilului avusese loc pe data de 19 iulie. Bazându-se pe aceste informații, Kurt Sethe (*Urgeschichte und älteste Religion der Ägypter*[1]) a calculat că evenimentul ar fi putut să aibă loc fie în 4 240 î.Hr., fie în 2 780 î.Hr., în funcție de observarea cerului din Heliopolis sau din Memphis.

Până acum, cercetătorii vechiului calendar egiptean au căzut de acord asupra ideii potrivit căreia calendarul solar format din 360+5 zile nu a fost primul calendar preistoric din ținut. Acest calendar „civil" sau laic a fost introdus numai după instalarea dominiei dinastice în Egipt, adică după 3 100 î.Hr.; potrivit lui Richard A. Parker (*The Calendars of the Ancient Egyptians*[2]) acest lucru s-a petrecut pe la 2 800 î.Hr., „probabil pentru a servi unor scopuri administrative și fiscale". Acest calendar civil a înlocuit, sau la început a completat numai, calendarul „sacru" din bătrâni. După cum se afirmă în *Enciclopedia britanică*, „egiptenii antici au folosit la început un calendar lunar". Potrivit lui R.A. Parker (*Ancient Egyptian Astronomy*[3]) acel calendar străvechi era „asemenea calendarelor tuturor popoarelor din Antichitate", un calendar format din douăsprezece luni lunare plus o a treisprezecea lună de intercalare, care asigura respectarea anotimpurilor.

Calendarul străvechi era de asemenea, în opinia lui Lockyer, echinocțial și avea legătură cu străvechiul templu de la Heliopolis, a cărui orientare era echinocțială. Cumulând toate aceste informații și luând-o în calcul și pe aceea referitoare la asocierea lunilor cu festivalurile religioase, primul calendar egiptean era asemănător cu cel al sumerienilor.

Concluzia potrivit căreia calendarul egiptean își avea rădăcinile în timpurile predinastice, înainte ca civilizația egipteană să apară, nu ne poate trimite cu gândul decât la faptul că nu egiptenii înșiși au fost cei care au inventat calendarul. Această concluzie se potrivește cu cea referitoare la zodiacul egiptean, dar și cu aceea referitoare la zodiacul și calendarul din Sumer: toate acestea erau invențiile iscusite ale „zeilor".

[1] Preistoria și vechea religie a egiptenilor, n.tr.

[2] Calendarele egiptenilor antici, n.tr

[3] Astronomie egipteană antică, n.tr.

În Egipt, religia și venerarea zeilor au început la Heliopolis, în apropierea piramidelor de la Gizeh; numele egiptean al Heliopolisului era *Annu* (ca și numele conducătorului din Nibiru), iar în Biblie este numit *On*: când Iosif a fost făcut vicerege peste Egipt (Geneza, capitolul 41), faraonul „i-a dat-o pe Assenath, fiica lui Potiphera [înaltul] preot din On, de soție". Primul altar de la Heliopolis a fost dedicat lui *Ptah* („Revelatorul") care, potrivit tradiției egiptene, a scos Egiptul de sub apele Marii Revărsări și, prin asanări intensive și întărituri de pământ, l-a făcut locuibil. Stăpânirea divină asupra Egiptului a fost apoi transferată de către Ptah fiului său *Ra* („Cel strălucitor") care se mai numea *Tem* („Cel pur") și, într-un loc special, tot la Heliopolis, pelerinii puteau să vadă, o dată pe an, ambarcațiunea cerească a lui Ra, conicul *Ben-Ben*.

Potrivit preotului egiptean Manetho, Ra era căpetenia primei dinastii divine (numele său scris cu hieroglife însemna „Darul lui Thoth"), care a întocmit în secolul al III-lea î.Hr. lista dinastică egipteană. Domnia lui Ra și a succesorilor săi, zeii Shu, Geb, Osiris, Seth și Horus s-a întins pe mai bine de trei milenii. A fost urmată de o a doua dinastie de origine divină, inaugurată de Thoth, tot un fiu al lui Ptah, care a durat jumătate din perioada de domnie a celeilalte dinastii. După aceea, a urmat o dinastie a semizeilor, treizeci dintre ei stăpânind asupra Egiptului pentru 3 650 de ani. Potrivit lui Manetho, luate împreună, domniile divine ale lui Ptah, dinastia lui Ra, dinastia Thoth și dinastia semizeilor au durat 17 520 de ani. Karl R. Lepsius (*Königsbuch der alten Ägypter*[1]) a notat că acest interval de timp a însemnat exact douăsprezece cicluri sothice a câte 1 460 de ani fiecare, întărind prin aceasta originea preistorică a cunoștințelor astronomice și a celor legate de calendar din Egipt.

Bazându-ne pe dovezi substanțiale, am stabilit în *Războaiele zeilor cu oamenii* și în alte volume din *Cronicile pierdute ale Pământului* că Ptah era nimeni altul decât Enki și că Ra era Marduk din panteonul mesopotamian. Atunci când Pământul a fost împărțit între anunnaki după Diluviu, Enki și descendenții săi au primit ținuturile Africii, lăsând E.DIN (ținutul biblic al Edenului) și sfera de influență mesopotamiană în mâinile lui Enlil și ale descendenților

[1] Cartea regilor vechilor egipteni, n.tr.

săi. Thoth, un frate al lui Ra/Marduk, era zeul sumerienilor care se numea Ningishzidda.

Cea mai mare parte din istoria şi conflictele violente care au urmat după împărţirea Pământului îşi are originile în refuzul lui Ra/Marduk de a recunoaşte împărţirea. Acesta era convins că tatăl său fusese deposedat pe nedrept de domnia asupra Pământului (numele EN.KI se traduce chiar prin „Stăpânul Pământ") şi că prin urmare el, şi nu fiul cel mai mare al lui Enlil, Ninurta, ar fi trebuit să domnească asupra Pământului, din cetatea mesopotamiană Babilon, al cărei nume însemna „Poarta Zeilor". Măcinat de această ambiţie, Ra/Marduk a provocat nu doar conflictele cu enliliţii, ci a stârnit şi animozitatea unora dintre fraţii săi, prin implicarea lor în aceste conflicte aprige şi apoi prin părăsirea Egiptului şi întoarcerea în acesta pentru a-şi revendica dreptul asupra domniei.

Pe parcursul acestor plecări şi reveniri succesive, suişuri şi coborâşuri în lupta pentru supremaţie, Ra/Marduk a provocat moartea unui frate mai tânăr care se numea Dumuzi, l-a lăsat pe fratele său Thoth să domnească iar apoi l-a forţat să plece în exil şi l-a determinat pe fratele său Nergal să treacă de partea adversă într-un război al zeilor care s-a transformat într-un holocaust nuclear. Îndeosebi relaţia dificilă cu Thoth este edificatoare pentru poveştile despre calendar.

Egiptenii, vom reveni asupra acestui aspect, aveau nu doar unul, ci două calendare. Primul, care-şi avea rădăcinile în timpuri preistorice, „avea la bază Luna". Celălalt, introdus câteva secole mai târziu după începutul domniei faraonilor, avea la bază cele 365 de zile ale anului solar. Contrar ideii potrivit căreia „calendarul civil" de mai târziu ar fi fost o inovaţie administrativă a unui faraon, ipoteza emisă de noi este că acest calendar, la fel ca şi cel de mai înainte, era o creaţie iscusită a zeilor, cu diferenţa că primul era rezultatul muncii manuale lui Thoth, iar cel de-al doilea al artei lui Ra.

Un aspect original şi specific calendarului civil era împărţirea celor treizeci de zile ale lunilor în „decani", perioadele a câte zece zile fiecare, anunţate de răsăritul heliac al unei anumite stele. Fiecare astru (redat prin imaginea unui zeu ceresc care naviga prin ceruri, Fig. 100) se credea că vesteşte ultima oră din noapte, iar la

Figura 100

sfârşitul celor zece zile putea fi observat un nou astru-decan.

Noi suntem de părere că introducerea acestui calendar bazat pe decani a fost un act pus la cale de Ra, în timpul unui conflict cu fratele său Thoth.

Ambii erau fiii lui Enki, expertul în ştiinţă al anunnakilor şi putem să presupunem că cele mai multe dintre cunoştinţele pe care le deţineau le dobândiseră de la tatăl lor. În privinţa lui Ra/Marduk putem fi siguri că lucrurile au stat chiar aşa, căci s-a descoperit un text mesopotamian care ne oferă dovezi în acest sens. Începutul acestui text consemnează nemulţumirea exprimată de Marduk în faţa tatălui său cu privire la faptul că nu deţinea anumite secrete ale tămădiurii. Răspunsul lui Enki este redat după cum urmează:

Fiul meu, ce anume nu ştii?
Ce-aş putea să-ţi mai dăruiesc?
Marduk, ce anume nu ştii?
Ce aş putea să-ţi mai ofer?
Căci ceea ce ştiu eu, ştii şi tu!

Să fi existat atunci o anumită gelozie între fraţi, pornind de la volumul de cunoştinţe deţinut de fiecare? Ambii aveau cunoştinţe de matematică, astronomie sau de orientare a construcţiilor sacre. O

dovadă a realizărilor lui Marduk în aceste domenii era splendidul ziguratdin Babilon [vezi Fig. 33], ale cărui planuri fuseseră realizate de însuşi Marduk, după cum se menţionează în *Enuma elish*. Dar după cum reiese din textul pe care tocmai l-am citat, cunoştinţele de medicină şi tămăduire pe care le deţinea Marduk erau mai limitate decât ale fratelui său: el nu putea să reînvie morţii, în timp ce Thoth avea această putere. Despre puterile celui din urmă aflăm atât din sursele mesopotamiene, cât şi din cele egiptene. Desenele mesopotamiene care-l reprezintă îl înfăţişează alături de emblema şerpilor încolăciţi unul după altul [Fig. 101a], emblemă care-i aparţinuse iniţial tatălui său Enki, zeul care putea să realizeze experimente de inginerie genetică–emblema, după cum am sugerat, este aceea a spiralei de ADN [Fig. 101b]. Numele său sumerian, NIN.GISH.ZID.DA, care însemna „Stăpânul artifactului vieţii", dovedea recunoaşterea capacităţii sale de a da din nou viaţă prin reînvierea morţilor. Într-un text liturgic sumerian este numit „Stăpânul tămăduitor, Stăpânul care-ţi întinde mâna, Stăpânul artifactului vieţii". Era figura proeminentă din textele care vorbeau despre vindecările miraculoase şi despre exorcizare; o tăbliţă întreagă, cea de-a şaptea, din seria de incantaţii şi formule magice *Maqlu* („Jertfele trecute prin foc") îi este consacrată lui Thoth. Într-

Figura 101a şi 101b

una din incantaţii, dedicată marinarilor înecaţi, („călătorii pe mare care se odihnesc de-a pururi"), preotul invocă formulele lui „Siris şi Ningishzidda, lucrătorii miraculoşi, descântătorii".

Siris este numele unei zeiţe altfel necunoscută în panteonul sumerian şi este foarte posibil ca aceasta să fie transpunerea mesopotamiană a numelui unui astru numit Sirius, deoarece în panteonul egiptean Sirius era astrul asociat cu zeiţa Isis. În legendele egiptene, Thoth era cel care a ajutat-o pe Isis, soţia lui Osiris, să extragă din Osiris, care fusese dezmembrat, sămânţa din care avea să-l nască pe Horus. Şi asta nu e tot. Într-o inscripţie egipteană de pe un obiect cunoscut drept Stela Metternich, zeiţa Isis descrie modul în care Thoth l-a readus la viaţă pe fiul ei Horus, după ce Horus fusese muşcat de un şarpe veninos. Răspunzând chemărilor ei, Thoth a coborât din ceruri: „şi el fusese dăruit cu puteri magice şi deţinea puterea prin care cuvântul se preschimba în faptă". În noaptea aceea, Thoth a făcut mai multe vrăji şi a reuşit să scoată otrava, readucându-l pe Horus la viaţă.

Egiptenii susţineau că întreaga *Carte a morţilor*, din care fuseseră gravate mai multe versuri pe zidurile mormintelor faraonice care să sugereze trecerea faraonului în viaţa de apoi, era compoziţia lui Thoth, „scrisă chiar de mâna sa". Într-o lucrare mai scurtă căreia egiptenii îi spuneau *Cartea Respiraţiilor*, se spunea că „Thoth, zeul atotputernic, stăpânul din Khemennu, vine la tine: el a scris cu mâna lui Cartea Respiraţiilor pentru ca al tău Ka să respire pentru totdeauna şi al tău trup să fie înzestrat cu viaţă pe Pământ".

Din sursele sumeriene ştim că această ştiinţă, fundamentală în credinţa faraonilor–a reînvierii morţilor–a fost deţinută mai întâi de Enki. Într-un text de mare întindere în care se povesteşte călătoria lui Inanna/Ishtar în Lumea de Jos (sudul Africii), domeniul surorii ei, care se măritase cu un alt fiu al lui Enki, sosind neinvitată, zeiţa a fost omorâtă. Fiind chemat Enki, acesta a acordat îngrijiri medicale şi a supravegheat tratamentul trupului neînsufleţit cu ajutorul ultrasunetelor şi al razelor radioactive, după care „Inanna se trezi".

În mod evident, secretul nu i-a fost dezvăluit lui Marduk, iar când acesta s-a plâns tatălui său, nu a primit decât un răspuns ambiguu. Acest lucru ar fi fost suficient pentru ca Marduk cel

ambiţios şi avid de putere să devină gelos pe Thoth. Dar poate că Marduk avea şi alte motive să se simtă jignit şi ameninţat. În primul rând, Thoth şi nu Marduk/Ra fusese cel care o ajutase pe Isis să recupereze sămânţa de la Osiris cel dezmembrat (nepotul lui Ra) şi apoi să-l reînvie pe Horus care fusese otrăvit (un strănepot al lui Ra). Iar apoi pentru că toate acestea au condus–după cum afirmă textele sumeriene la afinitatea dintre Thoth şi astrul Sirius, care controla calendarul egiptean şi prevestea revărsarea dătătoare de viaţă a apelor Nilului.

Să fi fost acestea singurele motive de gelozie, sau Ra/Marduk avea motive mult mai serioase în a vedea în Thoth un rival? Potrivit lui Manetho, îndelungata domnie a primei dinastii divine începute de Ra s-a terminat abrupt, după o scurtă domnie de numai trei sute de ani a lui Horus, în urma conflictului pe care l-am numit Primul Război al Piramidelor. Apoi, în loc să urmeze un alt descendent al lui Ra la domnie, Thoth a fost cel care a primit conducerea asupra Egiptului, iar dinastia sa a continuat să domnească (după spusele lui Manetho) pentru 1 570 de ani. Domnia sa, o eră de pace şi progres, a coincis cu Epoca pietrei lustruite (Neolitic) din Orientul Apropiat–prima etapă a acordării civilizaţiei din partea zeilor Anunnaki oamenilor.

De ce dintre toţii fiii lui Ptah/Enki Thoth a fost ales să înlocuiască dinastia lui Ra în Egipt? Am putea găsi un indiciu în studiul intitulat *Religion of the Ancient Egyptians*[1] de W. Osborn, Jr., în care apare următoarea afirmaţie în legătură cu Thoth: „Deşi în mitologie era o zeitate de rangul al doilea, întotdeauna a fost o emanaţie directă a lui Ptah *primul născut* al zeităţii primitive" (sublinierea ne aparţine). Având în vedere regulile complexe de succesiune ale anunnakilor, potrivit cărora fiul născut dintr-o soră vitregă devenea moştenitorul legal înaintea primului născut (dacă mama acestuia nu era sora vitregă a tatălui său)–o cauză a conflictului interminabil şi a rivalităţii dintre Enki (primul născut al lui Anu) şi Enlil (născut din sora vitregă a lui Anu)–este oare posibil ca împrejurările naşterii lui Thoth să fi constituit o ameninţare pentru Ra/Marduk care dorea să deţină supremaţia?

Se ştie că iniţial principala „companie a zeilor" sau dinastia

[1] Religia egiptenilor antici, n.tr.

divină era cea de la Heliopolis; mai târziu, aceasta a fost înlăturată de triada divină din Memphis (când Memphis a devenit capitala Egiptului unificat). Dar între timp a existat un interimat al aşa-numitei *Paut* sau „divina companie" a zeilor conduşi de Thoth. „Centrul de cult" al acesteia din urmă a fost la Hermopolis („Cetatea lui Hermes" din Grecia) al cărui nume egiptean, *Khemennu*, însemna „opt". Unul dintre epitetele lui Thoth era „Stăpânul celei de-a opta" care, potrivit lui Heinrich Brugsch (*Religion und Mythologie der alten Aegypter*[1]) făcea trimitere la opt orientări cereşti, care includeau cele patru puncte cardinale. Ar mai fi putut să se refere la capacitatea lui Thoth de a stabili şi de a însemna cele opt „staţionări" ale Lunii–corpul ceresc cu care era asociat Thoth.

Pe de altă parte *Marduk*, un „zeu solar", era asociat cu cifra zece. În ierarhia numerică a anunnakilor, în care Anu deţinea rangul cel mai înalt, şaizeci, Enlil avea rangul cincizeci, iar Enki patruzeci (şi aşa mai departe, în ordine descrescătoare), Marduk avea rangul zece şi de aici ar putea proveni de fapt decanii. Într-adevăr, versiunea babiloniană a Epopeii Creaţiei îi atribuie lui *Marduk* concepereа calendarului cu douăsprezece luni, fiecărei luni fiindu-i asociaţi trei „aştri cereşti":

El a stabilit anul,
numind toate diviziunile:
Pentru fiecare din cele douăsprezece luni
a aşezat trei aştri cereşti
fixând [astfel] zilele anului.

Împărţirea cerului în treizeci şi şase de regiuni cu intenţia de a „fixa zilele anului" este clar o trimitere la calendar–un calendar cu treizeci şi şase de „decani". Iar aici, în versurile din *Enuma elish*, împărţirea îi este atribuită lui Marduk, cunoscut şi ca Ra. Epopeea Creaţiei, de origine sumeriană, este cunoscută astăzi mai ales prin intermediul traducerii babiloniene (cele şapte tăbliţe din *Enuma elish*). Oamenii de ştiinţă sunt de acord asupra faptului că traduc-

[1] Religia şi mitologia vechilor egipteni, n.tr.

erea babiloniană era făcută cu intenţia de a-l glorifica pe zeul babilonian naţional Marduk. Prin urmare, numele „Marduk" a fost introdus acolo unde, în textul sumerian original, cotropitorul din spaţiu, astrul Nibiru, este descris ca fiind stăpânul ceresc, iar în locul în care sunt descrise faptele de pe Pământ, iar zeul suprem este numit Enlil, versiunea babiloniană îl numeşte tot *Marduk*. Marduk a fost făcut, prin urmare, stăpânul suprem atât în cer, cât şi pe Pământ.

În lipsa altor tăbliţe sau măcar a altor fragmente pe care să fie inscripţionat textul original al Epopeii Creaţiei, este imposibil de stabilit dacă cei treizeci şi şase de decani erau cu adevărat o invenţie a lui Marduk sau fuseseră împrumutaţi de către acesta din Sumer. Un principiu de bază al astronomiei sumeriene era divizarea sferei cereşti care înconjoară Pământul în trei „căi": Calea lui Anu, ca o bandă cerească centrală, Calea lui Enlil din cerurile de nord şi Calea lui Ea (adică Enki) în cerurile de sud. S-a bănuit că cele trei căi simbolizau banda ecuatorială şi benzile delimitate de cele două tropice, de nord şi de sud. În tot cazul, după cum am arătat în *A douăsprezecea planetă*, Calea lui Anu, încălecând ecuatorul, se întindea la 30° la nord şi la sud de ecuator, aşadar pe o lungime de 60°, iar Calea lui Enlil şi cea a lui Ea se întindeau în acelaşi mod, la câte 60° fiecare, astfel încât toate trei acopereau întreaga întindere cerească de 180° de la nord la sud.

Dacă această diviziune tripartită a cerurilor ar fi aplicată împărţirii calendaristice a anului în douăsprezece luni, ar rezulta treizeci şi şase de intervale. O astfel de împărţire–care a dus la stabilirea decanilor–s-a făcut, într-adevăr, în Babilon.

În 1 990, adresându-se Royal Astronomical Society[1] din Londra, orientalistul T.G. Pinches a prezentat o reproducere a astrolabului mesopotamian (literalmente „cel care ia stelele"). Era un disc circular împărţit în douăsprezece segmente şi trei inele concentrice, ducând la o împărţire a cerurilor în treizeci şi şase de regiuni [Fig. 102]. Simbolurile rotunde din dreptul fiecărei denumiri inscripţionate ne arată că era vorba despre nişte corpuri cereşti; denumirile (transliterate aici) sunt cele ale constelaţiilor zodiacului, ale stelelor

[1] Societatea Regală de Astronomie, n.tr.

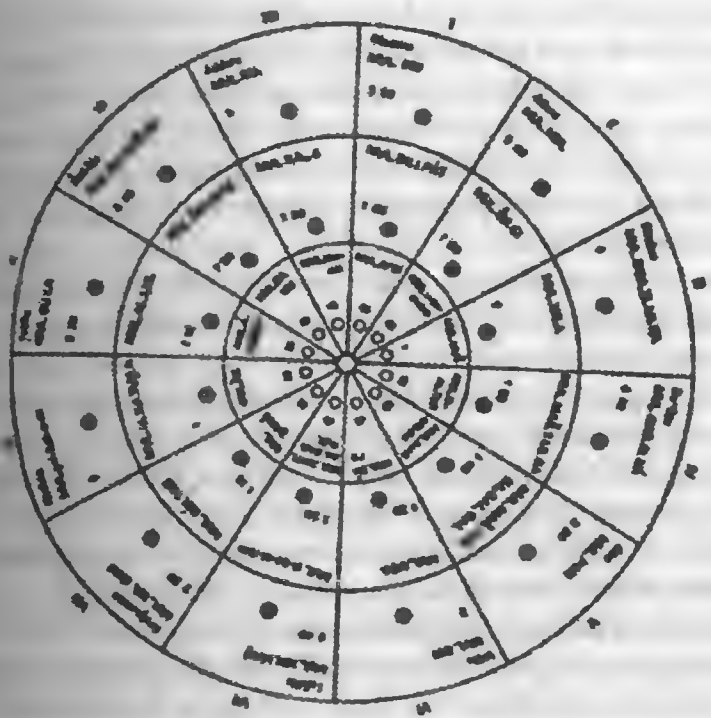

Figura 102

şi planetelor–treizeci şi şase în total. Faptul că împărţirea avea legătură cu calendarul este dovedit prin aceea că numele lunilor fuseseră inscrise la capătul fiecăruia din cele douăsprezece segmente (numerotarea de la I la XII, începând cu prima lună Nisannu a calendarului babilonian a fost făcută de Pinches).

Dacă planisfera babiloniană nu lămureşte problema originii versurilor relevante din *Enuma elish*, cel puţin lasă să se înţeleagă că ceea ce se credea a fi o invenţie unică şi originală egipteană avea de fapt o replică echivalentă (dacă nu chiar care o precedase) în Babilon locul revendicat de Marduk.

Mult mai sigur este faptul că cei treizeci şi şase de decani nu apăreau în primul dintre calendarele egiptene. Acesta era pus în legătură cu Luna, iar calendarul care a urmat, cu Soarele. În teologia egipteană, Thoth era un zeu selenar, iar Ra un zeu solar. Dacă extindem această informaţie şi asupra celor două calendare, reiese

că primul şi cel mai vechi calendar egiptean a fost formulat de către Thoth, iar cel de-al doilea, mai nou, de către Ra/Marduk.

Cert este că atunci când a venit vremea, pe la 3 100 î.Hr., ca civilizaţia sumeriană (domnia oamenilor) să fie extinsă asupra egiptenilor, Ra/Marduk–ale cărui încercări de a-şi întinde supremaţia asupra Babilonului fuseseră zădărnicite–s-a întors în Egipt şi l-a înlăturat pe Thoth.

Noi credem că acela a fost momentul în care Ra/Marduk a reformat calendarul–nu în scopuri administrative, ci ca o măsură fermă pentru ştergerea oricăror urme ale dominaţiei lui Thoth. Într-un pasaj din *Cartea Morţilor* se spune că Thoth „era deranjat de ceea ce păţiseră copiii divini" care „au purtat războaie, s-au luat la întrecere, au dat naştere demonilor şi au provocat nenorociri". Prin urmare, Thoth, „a fost înfuriat peste măsură când ei [adversarii săi] au provocat mare confuzie în orânduirea anilor, au înghesuit şi au împins anii, tulburând lunile". Prejudiciul adus, se spune mai departe în text, „răul pe care ţi l-au pricinuit, fărădelegea, au urzit-o în secret".

Acest lucru ar putea însemna că fărădelegea prin care a fost posibilă înlocuirea calendarului lui Thoth cu cel al lui Ra/Marduk în Egipt a avut loc atunci când calendarul (din motivele explicate anterior) trebuia să fie repus în funcţiune. R.A. Parker, am notat înainte, este de părere că această schimbare a survenit cam în jurul anului 2 800 î.Hr.. Adolph Erman (*Ägypten und Ägyptisches Leben im Alterum*[1]) a fost mult mai explicit. Prilejul, scria el, a fost întoarcerea lui Sirius în poziţia iniţială, după ciclul de 1 460 de ani, pe 19 iulie 2 776 î.Hr.

Un lucru demn de luat în consideraţie este că data, aproximativ 2800 î.Hr. este data construirii primului Stonehenge, oficial acceptată de autorităţile britanice.

Este posibil ca introducerea de către Ra/Marduk a unui calendar împărţit în intervale de zece zile să fi pornit din dorinţa de a face o distincţie clară atât pentru adepţii săi din Egipt, cât şi pentru cei din Mesopotamia, între el şi cel care era „şapte"–căpetenia Enliliţilor, Enlil însuşi. Într-adevăr, o asemenea distincţie ar fi pus în evidenţă oscilaţiile dintre calendarul selenar şi cel solar. Şi aceasta deoarece calendarele, după cum am arătat, iar acest lucru este

[1] Egiptul şi viaţa egiptenilor în Antichitate, n.tr.

confirmat şi de consemnările antice, au fost concepute de către „zei" anunnaki pentru a stabili pentru discipolii lor ciclurile venerării, iar lupta pentru supremaţie a însemnat, în ultimă instanţă, stabilirea celui care avea să fie venerat.

Oamenii de ştiinţă au dezbătut îndelung, dar nu au confirmat încă, originile săptămânii, intervalul din an a cărui durată este echivalentul a şapte zile. În volumele precedente din *Cronicile pierdute ale Pământului* am arătat că şapte era cifra simbolică pentru planeta noastră Pământ. Pământul era numit în textele sumeriene „cea de-a şaptea", iar în desenele care înfăţişau corpurile cereşti era redat simbolic prin şapte puncte [ca în Fig. 94], deoarece *anunnakii*, călătorind prin sistemul nostru solar, pornind de la îndepărtata lor planetă, ar fi întâlnit în calea lor mai întâi planeta Pluto, apoi ar fi trecut pe lângă Neptun şi Uranus (cea de-a doua şi cea de-a treia) şi ar fi lăsat apoi în urmă planetele Saturn şi Jupiter (cea de-a patra şi cea de-a cincea). Planeta Marte ar fi fost cea de-a şasea (care era redată astfel printr-o stea cu şase colţuri), iar Pământul, a şaptea. O asemenea călătorie şi numărătoare sunt redate pe o planisferă

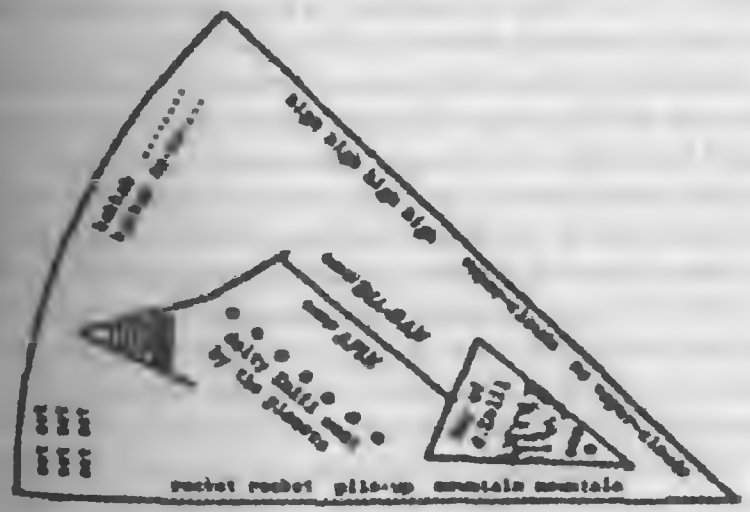

high high high= în înălţimi; vapor-clouds=nori de fum; no vapor-clouds=niciun nor de fum, rocket=rachetă; pile-up= eşuare; mountain=munte; deity Enlil went by the planets=zeul Enlil a trecut pe lângă planete

Figura 103

descoperită printre ruinele bibliotecii regale din Ninive, unde unul din cele opt segmente [Fig. 103] înfăţişează ruta de zbor dinspre Nibiru şi precizează că „zeul Enlil a trecut pe lângă planete". Planetele, redate simbolic prin puncte, sunt şapte la număr. Pentru sumerieni, Enlil era „Stăpânul celei de a şaptea" şi nimeni altcineva. Antroponimele mesopotamiene, ca şi cele biblice (de exemplu, *Bath-Sheba*, „fiica lui şapte") sau toponimele (de exemplu, *Beer-Sheba*, „fântâna lui şapte") erau menite să evoce numele zeului.

Importanţa sau caracterul sacru al numărului şapte, transmis unităţii calendaristice formate din şapte zile şi cunoscută sub numele de săptămână, străbate Biblia şi toate celelalte scripturi antice. Avraam a pus deoparte şase mieluşei când a negociat cu Abimelech; Jacob i-a slujit şapte ani lui Laban pentru a putea s-o ia de soţie pe una dintre fiicele sale şi s-a plecat de şapte ori atunci când s-a apropiat de fratele său gelos, Esau. Înaltul Preot trebuia să împlinească anumite ritualuri de şapte ori, Ierihonul avea să fie înconjurat de şapte ori pentru ca zidurile sale să cedeze şi, din perspectiva calendarului, cea de-a şaptea zi trebuia să fie ţinută mereu, căci era ziua Sabatului, iar sărbătoarea importantă a Rusaliilor trebuia să aibă loc întotdeauna la şapte săptămâni după Paştele evreiesc.

Deşi nimeni nu poate spune cu certitudine cine a „inventat" săptămâna, în Biblie apare sugestia potrivit căreia aceasta este veche de când lumea: dovadă stau cele şapte zile ale Creaţiei, cu care se deschide cartea Genezei. Ideea unui interval de şapte zile, delimitat din timpul măsurat, un Timp al omului, este întâlnită atât în Biblie, cât şi în cea mai veche poveste mesopotamiană a Diluviului, atestându-i astfel vechimea. În textele mesopotamiene, eroul inundaţiei este avertizat de Enki că va avea la dispoziţie numai şapte zile, iar Enki „deschise ceasul cu apă şi-l umplu", pentru a se asigura că discipolul său credincios nu va rata termenul limită. În acele versiuni se spune că Potopul a început cu o furtună care „a măturat ţara timp de şapte zile şi şapte nopţi". În versiunea biblică, Potopul a început tot după avertismentul primit de Noe cu şapte zile înainte.

Povestea biblică referitoare la potop şi la durata sa dovedeşte o înţelegere profundă a calendarului acelor timpuri străvechi. În mod semnificativ, face dovada familiarizării cu intervalul de şapte

zile şi cu împărţirea anului în cincizeci şi două de săptămâni a câte şapte zile fiecare. Mai mult, lasă să se întrevadă înţelegerea unui calendar lunaro-solar extrem de complex.

Potrivit Genezei, Potopul a început „în luna a doua, în a şaptesprezecea zi a lunii" şi s-a sfârşit în anul care a urmat „în luna a doua, în cea de-a douăzeci şi şasea zi a lunii". Dar ceea ce ar părea a fi la prima vedere o perioadă de 365 de zile plus zece, nu este deloc aşa. Povestea biblică împarte Potopul într-un interval de 150 de zile în care a avut loc revărsarea de ape, 150 de zile în care apele s-au retras şi alte patruzeci de zile până când Noe a putut să deschidă Arca. Apoi, în decursul a două intervale de câte şapte zile, acesta a dat drumul unui corb şi unui porumbel ca să zboare pe deasupra ţinutului şi numai atunci când porumbelul nu s-a mai întors, şi-a dat seama că poate să iasă afară în siguranţă.

Toate aceste cifre însumate dau 354 de zile (150+150+40+7+7). Dar acesta nu este un an solar, ci unul lunar, alcătuit din douăsprezece luni, fiecărcia corespunzându-i un număr de 29.5 de zile (29.5×12=354), an care este însă redat în calendare–aşa cum este cel evreiesc–prin alternarea lunilor de 29 şi 30 de zile.

Dar din perspectiva timpului solar, 354 de zile nu formează un an complet. Dându-şi seama de acest lucru, naratorul sau editorul Genezei a recurs la intercalare, afirmând că Potopul, care începuse în cea de-a şaptesprezecea zi din luna a doua s-a sfârşit (un an mai târziu) în cea de-a douăzeci şi şaptea zi din luna a doua. Părerile savanţilor sunt împărţite în privinţa numărului de zile care a fost adăugat la anul lunar de 354 de zile. Unii (cum ar fi de pildă S.Gandz, în *Studies in Hebrew Mathematics and Astronomy*[1]) consideră că adaosul ar fi fost de unsprezece zile - adaos corect din perspectiva intercalării, care ar fi dus la extinderea anului selenar format din 354 de zile la anul solar complet de 365 de zile. Alţii, printre care autorul vechii lucrări *Book of Jubilees*[2], sunt de părere că numărul adăugat a fost de numai zece zile, făcând ca anul respectiv să ajungă doar la 364 de zile. Acest lucru sugerează că era vorba de un calendar împărţit în cincizeci şi două de săptămâni, a câte şapte

[1] Studii de matematică şi astronomie ebraică, n.tr.

[2] Cartea Jubileelor, n.tr.

zile fiecare (52×7=364).

Faptul că aceasta nu a fost o consecinţă a adăugării celor10 zile la cele 354 de zile, ci o împărţire conştientă a anului în cincizeci şi două de săptămâni a câte şapte zile fiecare, este afirmat cu vehemenţă în *Cartea Jubileelor*. Citim aici (capitolul 6) că Noe a primit, după încheierea Potopului, „tăbliţele cereşti", cu următoarele precizări:

Toate zilele sorocite vor fi cuprinse
în cincizeci şi două de săptămâni
care vor încheia un an întreg.
Aceasta este porunca înscrisă
pe sfintele table:
în niciun an să nu existe vreo abatere,
nici de la un an la altul.
Copiilor lui Israel dă-le poruncă
să respecte durata anilor potrivit
acestui calcul:
trei sute şaizeci şi patru de zile:
acestea vor forma un an întreg.

Modul în care se insistă asupra anului de cincizeci şi două de săptămâni, alcătuind un an calendaristic de 364 de zile, nu este rezultatul ignoranţei faţă de adevărata întindere de 365 de zile a unui an solar complet. Şi această durată era cunoscută cu precizie, lucru care reiese din Biblie, în momentul în care se precizează vârsta lui Enoch („trei sute şaizeci şi cinci de ani"), când Dumnezeu l-a luat la Ceruri. În lucrarea non-biblică *Cartea lui Enoch*, „surplusul solar", cele cinci zile epagomene care trebuiau să fie adăugate la 360 de zile (12×30) ale altor calendare, pentru a completa anul de 365 de zile, sunt menţionate în mod deosebit. Cu toate acestea, în *Cartea lui Enoch* se precizează, în capitolele care descriu mişcările Soarelui şi ale Lunii, cele douăsprezece „porţi" zodiacale, echinocţiile şi solstiţiile, că anul calendaristic va fi „un an cu un număr precis de zile: trei sute şaizeci şi patru". Ideea se regăseşte şi într-un pasaj în care se afirmă că „anul complet, pe bună dreptate" era de 364 de zile–cincizeci şi două de săptămâni a câte şapte zile fiecare.

Cartea lui Enoch, mai ales în varianta cunoscută drept Enoch II, se crede că ar conţine elemente ale ştiinţei care se studia pe atunci în Alexandria, în Egipt. Nu se poate şti cu certitudine cât din aceste cunoştinţe îşi aveau originea în învăţăturile lui Thoth, dar din povestirile biblice, ca şi din cele egiptene, reiese că cifra şapte şi noţiunea „de cincizeci şi două de ori câte şapte", ar fi ocupat un rol important în timpurile străvechi.

Foarte cunoscută este povestea biblică a ridicării lui Iosif la rangul de guvernator al Egiptului, după ce-i interpretase cu succes visele faraonului, mai întâi pe acela cu cele şapte vaci grase la trup care au fost devorate de alte şapte vaci slabe la trup, iar apoi pe acela cu cele şapte spice pline şi frumoase care au fost înghiţite de alte şapte spice slabe şi pălite de vânt. Însă puţini îşi dau seama că povestea–„legendă" sau „mit" pentru unii–are rădăcini egiptene şi chiar un echivalent mai vechi în înţelepciunea egipteană. În ceea ce priveşte rădăcinile egiptene ale poveştii, au existat nişte înaintaşi ai zeiţelor oracolului grec, aşa-numitele sibiline; aceştia se numeau cei Şapte Hathori, Hathor fiind

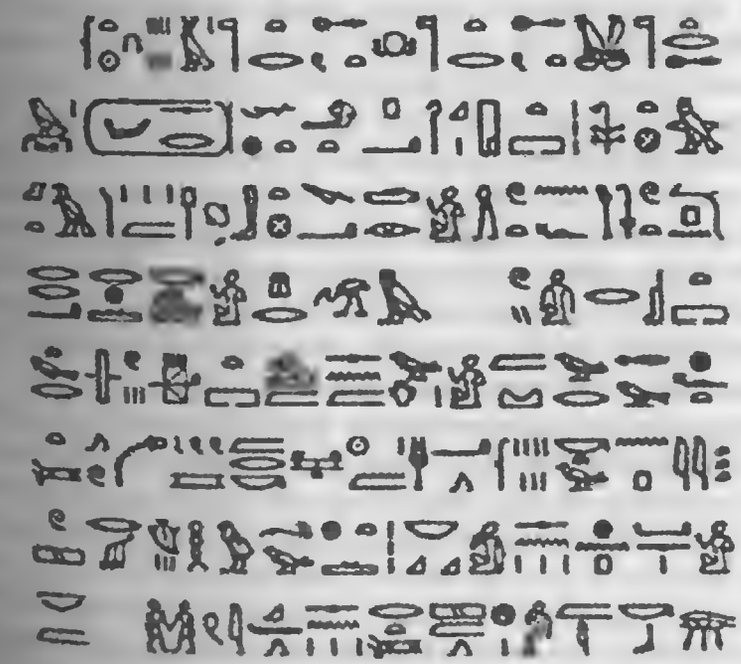

Figura 104

zeița din Peninsula Sinai, al cărei simbol era vaca. Cu alte cuvinte, Hathorii simbolizau șapte vaci care puteau să prevadă viitorul.

Echivalentul mai vechi al poveștii celor șapte ani de sărăcie care au urmat celor șapte ani de bogăție este un text hieroglific [Fig. 104] pe care E.A.W. Budge (*Legends of the Gods*[1]) l-a intitulat „Legenda zeului Khemu și a celor șapte ani de foamete". Khemu era o altă denumire a lui Ptah/Enki, în calitate de creator al omenirii. Egiptenii cred că după ce acesta i-a transmis domnia fiului său Ra, s-a retras în insula Abu (cunoscută drept Insula Elefantină, de pe vremea grecilor, datorită formei ei), unde a alcătuit două peșteri îngemănate–două rezervoare care comunicau între ele–ale căror ecluze puteau fi manipulate pentru a regla curgerea Nilului (Marele Baraj de la Aswan este poziționat în mod similar, deasupra primei cataracte a Nilului).

Conform acestui text, faraonul Zoser (constructorul piramidei în trepte de la Saqqara) a primit o corespondență regală de la guvernatorul populației din sud prin care era înștiințat că asupra poporului s-a abătut un dezastru cumplit, „deoarece Nilul nu a mai atins nivelul cuvenit de *șapte ani*". Prin urmare, „grânele sunt puține, legumele lipsesc cu desăvârșire, oamenii nu mai au ce mânca și acum fiecare își pradă vecinul".

Nădăjduind să rezolve problema foametei și a haosului creat, regele a călătorit spre sud până la insula Abu, pentru a i se adresa zeului. Auzise că zeul sălășluia acolo, „într-o construcție din lemn cu intrarea din trestie" și că avea la el „coarda și tăblița" care-l ajutau să „deschidă poarta dublă a ecluzei Nilului". Khnemu, răspunzând stăruințelor regelui, i-a promis „că va crește nivelul Nilului, le va da oamenilor apă și va ajuta la coacerea recoltelor".

De vreme ce creșterea anuală a volumului Nilului avea legătură cu răsăritul heliac al lui Sirius, ne-am putea întreba dacă nu cumva aspectele cerești și astronomice ale poveștii evocă nu doar insuficiența efectivă a apei (care are loc în mod ciclic chiar și în zilele noastre), ci și schimbarea momentului apariției lui Sirius (despre care am discutat anterior), în cadrul unui calendar rigid. Faptul că întreaga poveste are conotații calendaristice este întărit de

[1] Legende ale zeilor, n.tr.

afirmația potrivit căreia adăpostul lui Khemu din Abu avea o orientare astronomică: „Casa zeului are o deschizătură spre sud-est, iar Soarele strălucește înaintea sa fiecare zi". Aceasta putea să fie o înlesnire pentru observarea Soarelui în timpul mișcării înspre și dinspre solstițiul de iarnă.

Această scurtă trecere în revistă a semnificației cifrei șapte, atât în sfera umană, cât și în cea a zeilor, este suficientă pentru a demonstra originea ei cerească (cele șapte planete de la Pluto la Pământ) și importanța sa pentru calendar (săptămâna formată din șapte zile, anul alcătuit din cincizeci și două de săptămâni). Dar în cadrul rivalității dintre anunnaki, toate acestea capătă o altă semnificație: stabilirea zeului celei de a șaptea planete (*Eli-Sheva* în ebraică, de unde provine și numele Elizabeth), adică a conducătorului de drept al Pământului.

Acest lucru credem noi că l-a îngrijorat pe Ra/Marduk la întoarcerea în Egipt, după eșecul din Babilon: răspândirea cultului lui șapte, atributul lui Enlil, prin introducerea intervalului de șapte zile, adică a săptămânii, în Egipt.

În aceste împrejurări, venerarea celor Șapte Hathori trebuie să fi fost un blestem pentru Ra/Marduk. Nu doar datorită numărului lor, șapte, care implica venerarea lui Enlil, ci și asocierii cu Hathor, o importantă zeitate din panteonul egiptean, dar pe care Ra/Marduk nu o simpatiza foarte mult.

Hathor, am arătat în cărțile anterioare din *Cronicile pierdute ale Pământului*, era numele egiptean al lui Ninharsag din panteonul sumerian–sora vitregă a lui Enki și a lui Enlil și obiectul atracției sexuale al amândurora. Pentru că soțiile lor oficiale (Ninki, soția lui Enki și Ninlil, a lui Enlil) nu erau și surori vitrege, era foarte important pentru ei să aibă un fiu de la Ninharsag; un astfel de fiu, potrivit regulilor de succesiune ale anunnakilor, ar fi fost moștenitorul legal al domniei asupra Pământului. În ciuda încercărilor repetate ale lui Enki, Ninharsag i-a adus pe lume numai două fiice; dar Enlil a avut mai mult succes și primul său fiu născut a fost conceput prin uniunea cu Ninharsag. Acest lucru l-a îndreptățit pe Ninurta (Ningirsu, „Stăpânul din Girsu") să moștenească de la tatăl său rangul cincizeci–în același timp, deposedându-l pe primul născut al lui

Figura 105

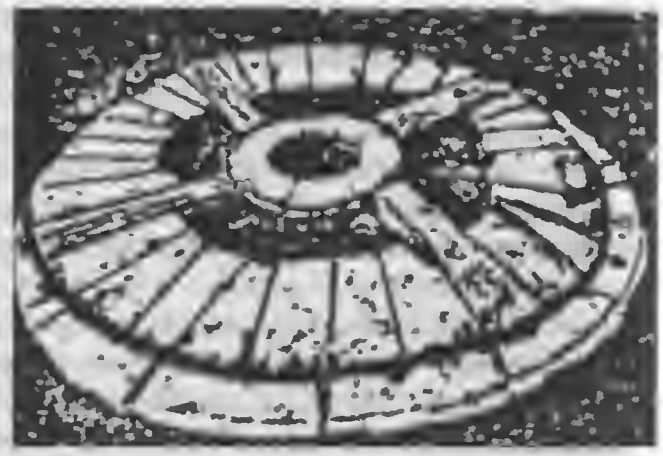

Figura 106

Enki, Marduk, de domnia asupra Pământului.

Dar cultul cifrei şapte s-a manifestat şi în alte moduri care pun în evidenţă importanţa sa calendaristică. Povestea celor şapte ani de secetă provine de pe vremea lui Zoser, cel care a construit piramida de la Saqqara. În perimetrul de la Saqqara, arheologii au descoperit „acoperişul" circular al unui „altar" din alabastru, a cărui formă [Fig. 105] sugerează că scopul cu care fusese construit era acela de a fi folosit ca lampă sacră, ce trebuia aprinsă la un interval de şapte zile.

Tot acolo s-a descoperit o „moară" de piatră (unii cred că era baza unui omphalos, a unui „buric de piatră" oracular) împărţită în patru segmente cu câte şapte marcaje fiecare [Fig. 106], ce creează impresia unui calendar din piatră–un calendar lunar, nu încape îndoială–care încorpora conceptul de săptămână şi (cu ajutorul celor patru elemente despărţitoare) făcea posibilă o numărătoare lunară care varia între douăzeci şi opt şi treizeci şi două de zile.

În Antichitate au existat, fără îndoială, calendare din piatră, lucru dovedit de Stonchenge din Insulele Britanice sau de calendarul aztec din Mexic. Faptul că acest calendar a fost descoperit în Egipt nu ar trebui să ne mire, deoarece noi credem că geniul din spatele tuturor acestor calendare din piatră răspândite prin diferite colţuri ale lumii era unul singur: zeul Thoth. Ceea ce ar putea să ne surprindă la acest calendar este că încorpora intervalul de şapte zile dar şi acest lucru, după cum reiese dintr-o altă „legendă" egipteană, nu este de neconceput.

În multe locuri din Orientul Apropiat antic au fost descoperite nişte obiecte pe care arheologii le consideră a fi jocuri sau table de

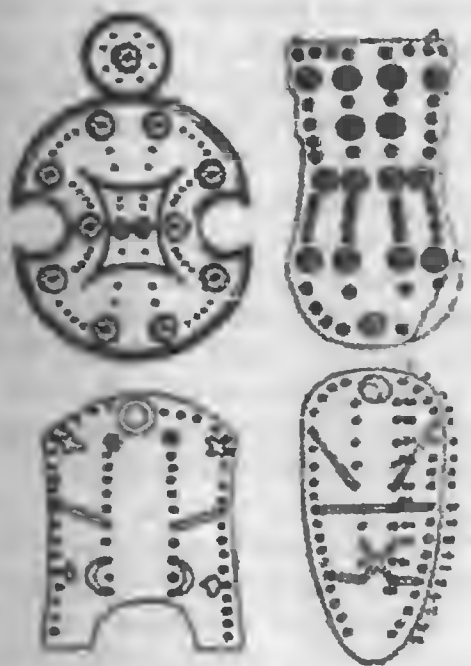

Figura 107

joc, după cum se poate observa din aceste ilustrații ale descoperirilor din Mesopotamia, Canaan și Egipt [Fig. 107]. Cei doi jucători mutau piesele dintr-o gaură în alta în funcție de cum aruncau zarurile. Arheologii nu văd în acestea decât niște jocuri cu care oamenii de atunci puteau să-și omoare timpul; însă numărul regulat de găuri, cincizeci și opt, indică faptul că fiecărui jucător îi reveneau douăzeci și nouă–iar douăzeci și nouă este numărul exact de zile dintr-o lună selenară. Mai erau și niște subdiviziuni ale găurilor în grupuri mai mici și șănțulețe care realizau trecerea dintre anumite găuri (sugerând poate că jucătorul putea să efectueze o mutare în plus prin locul acela). Observăm, de pildă, că gaura 15 comunica cu gaura 22 iar gaura 10 cu gaura 24, ceea ce sugerează o mutare în avans cu o săptămână și, respectiv, cu două săptămâni care însumau paisprezece zile.

Astăzi folosim cântecele (cum ar fi „Thirty days hath September"[1]) și jocuri pentru a-i învăța pe copii calendarul modern; de ce să excludem posibilitatea că lucrurile au stat la fel și-n Antichitate?

Faptul că acestea erau jocuri de învățare a calendarului și că cel puțin unul dintre ele, preferatul lui Thoth, era conceput pentru a învăța împărțirea anului în cincizeci și două de săptămâni, reiese clar dintr-o poveste egipteană antică cunoscută ca „Aventurile lui Satni-Khamosis cu mumiile".

Aceasta este o poveste plină de magie, mister și aventură, un thriller antic care face trimitere la numărul magic cincizeci și doi, la zeul Thoth și la secretele calendarului. Povestea este scrisă pe un papirus (cu numărul de catalog Cairo-30 646) care a fost descoperit într-un mormânt din Teba, datând din secolul al III-lea î.Hr. Au mai fost găsite și alte fragmente de papirusuri care expun aceeași poveste, sugerând că făcea parte din literatura canonică egipteană, care consemna poveștile zeilor și ale oamenilor.

Eroul acestei povești este Satni, un fiu al faraonului, „bine instruit în toate". Acesta obișnuia să hoinărească prin necropola din Memphis, să studieze textele sacre de pe zidurile templului și să caute străvechi „cărți de magie". Cu timpul a devenit „un magician fără egal în tot Egipt". Într-o zi, un bătrân misterios i-a vorbit despre

[1] „Treizeci de zile septembrie are". n tr.

un mormânt „unde este păstrată cartea scrisă chiar de mâna lui Thoth" și în care erau dezvăluite secretele Pământului și ale cerului. Acele secrete includeau informația divină cu privire la „răsăritul Soarelui, fazele Lunii și mișcările zeilor cerești [planetele] care se înscriu în procesul ciclic [orbitează] în jurul Soarelui"– erau, cu alte cuvinte, secrete ale astronomiei și calendarului.

Mormântul despre care-i vorbise bătrânul era al lui Nenoferkheptah, fiul unui fost rege. Când Satni a cerut să i se arate locul unde se găsea acel mormânt, bătrânul l-a avertizat că, deși Nenoferkheptah fusese îngropat și mumificat, acesta nu era mort și ar fi putut sa doboare la pământ pe oricine ar fi îndrăznit să ia cu sine Cartea lui Thoth care era adăpostită la picioarele lui. Fără a se lăsa intimidat, Satni a căutat cripta subterană și ajungând acolo „a rostit o formulă și în podea s-a deschis o trapă, iar Satni a coborât în locul unde afla cartea".

În interiorul criptei, Satni a văzut mumia lui Nenoferkheptah, a surorii sale care-i fusese soție și a fiului lor. Cartea se afla într-adevăr la picioarele lui Nenoferkhptah și „emana o lumină de parcă Soarele răsărise în locul acela". Pe când Satni se îndrepta spre ea, mumia soției a început să-i vorbească, avertizându-l să nu mai facă nici un pas înainte. Apoi i-a vorbit despre aventurile soțului ei când acesta încercase să intre în posesia cărții ascunse de Thoth într-un loc secret, într-o casetă de aur în interiorul unei casete de argint care, la rândul ei, se afla în mai multe casete încadrate de alte casete, ultimele din exterior fiind cea de bronz și cea de fier. Când Nenoferkheptah a ignorat avertismentele și pericolele și a furat cartea, Thoth i-a condamnat pe el, pe soția lui și pe fiul lor să rămână într-o stare de animație în suspensie: deși trăiau, erau îngropați și deși mumificați, puteau vedea, auzi și vorbi. Ea l-a prevenit pe Satni că dacă va atinge cartea, soarta lui va fi aceeași sau chiar mai rea.

Avertismentele și soarta fostului rege nu l-au intimidat pe Satni. Ajungând atât de departe, era hotărât să pună mâna pe carte. După ce a făcut încă un pas înspre carte, mumia lui Nenoferkheptah a început să vorbească. I-a spus că exista o singură cale de a obține cartea fără să atragă mânia lui Thoth: să joace jocul Cincizeci și doi,

„numărul magic al lui Thoth", şi să câştige.

Punându-şi soarta la încercare, Satni a acceptat să joace. La primul joc a pierdut şi s-a trezit îngropat pe jumătate în podeaua criptei. A pierdut şi jocul următor, şi pe cel de-al treilea, scufundându-se din ce în ce mai mult în podea. Cum a reuşit să scape cu cartea, nenorocirile care s-au abătut asupra lui după aceea şi cum a înapoiat în cele din urmă cartea în locul secret fac o lectură savuroasă, dar nu acest lucru este important aici, ci faptul că „secretele lui Thoth", care ţineau de astronomie şi de ştiinţa calendarului, includeau jocul Cincizeci şi doi–împărţirea anului în cincizeci şi două de părţi egale, a câte şapte zile fiecare, ducând la anul enigmatic de numai 364 de zile din Cartea Jubileelor şi din cea a lui Enoch.

Este un număr enigmatic care ne poartă peste oceane, înspre Americi, ne aduce iarăşi la locul enigmei de la Stonehenge şi pune în lumină evenimentele care au condus la prima Nouă Eră consemnată de omenire.

9

Şi unde Soarele răsare

Nicio privelişte nu este mai emblematică pentru Stonehenge decât aceea a razelor de Soare care strălucesc printre megaliţii neclintiţi ai Cercului Sarsen, în momentul răsăritului din cea mai lungă zi de vară când Soarele, în mişcarea lui nordică pare să ezite, se opreşte, iar apoi începe să se întoarcă înapoi. Soarta a făcut ca numai patru din acei stâlpi masivi din piatră să rămână în picioare şi să fie uniţi la vârf cu nişte lintouri încovoiate, formând trei ferestre alungite prin care noi, de parcă am fi uriaşii constructori de mult dispăruţi ai Stonehengeului, putem vedea şi stabili–începutul unui nou ciclu anual [Fig. 108].

Şi tot soarta a făcut ca, undeva în celălalt capăt al lumii, alte trei ferestre dintr-o structură masivă de pietre ciclopice–construite, după cum o indică folclorul local, de uriaşi–să ofere o privelişte uluitoare a Soarelui care răzbate printre norii albi şi ceţoşi, pentru a-şi trimite razele într-o direcţie precisă. Acest loc al celor Trei Ferestre, unde Soarele răsare tot într-o zi calendaristică de mare însemnătate, se află în America de Sud, în Peru [Fig. 109].

Să fie această asemănare o pură întâmplare, o simplă coincidenţă? Noi credem că nu.

Astăzi locul poartă numele de Machu Picchu, după piscul ascuţit care se înalţă la zece mii de picioare în dreptul unui meandru al râului Urubamba, acolo unde se află un oraş antic. Ascuns atât de bine de junglă şi printre piscurile infinite ale Anzilor, le-a scăpat din vedere conchistadorilor spanioli şi a rămas „oraşul pierdut al incaşilor" până în 1911, când a fost descoperit de Hiram Bingham. Astăzi se ştie că a fost construit cu mult înaintea incaşilor şi că numele său străvechi era *Tampu-Tocco*, „Templul celor Trei

Figura 108

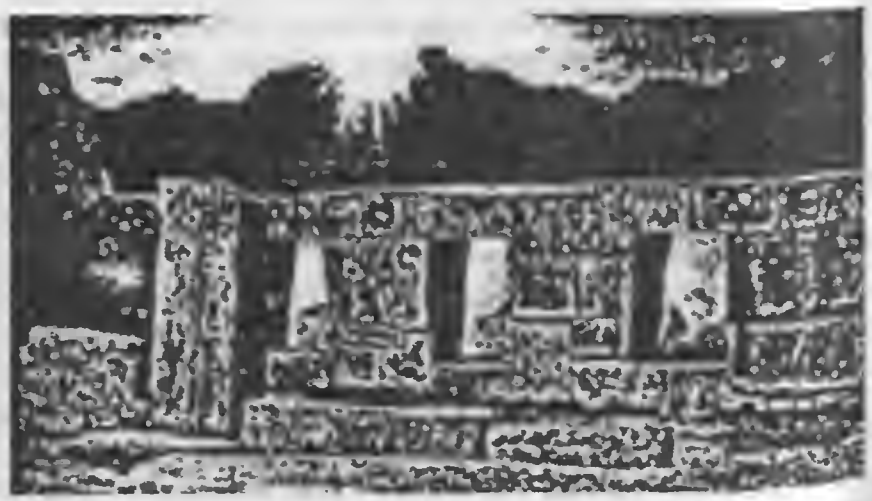

Figura 109

Ferestre". Locul şi elementul unic al celor trei ferestre apar în folclorul local în legătură cu originile civilizaţiei andine când zeii, conduşi de marele creator Viracocha, i-au trimis pe cei patru fraţi Ayar şi pe cele patru surori-soţii ale lor în Tampu-Tocco. Trei dintre fraţi au ieşit prin cele trei ferestre pentru a coloniza şi civiliza ţinuturile din zona Anzilor. Unul dintre ei a pus bazele Imperiului Antic care l-a precedat pe cel al incaşilor cu mii de ani.

Cele trei ferestre făceau parte dintr-un zid masiv construit din pietre ciclopice de granit care–ca şi în cazul Stonehenge–nu erau din partea locului, ci fuseseră aduse de la mare distanţă, peste munţii falnici şi văile abrupte. Pietrele colosale, atent lustruite şi rotunjite pe suprafeţele lor, au fost tăiate în numeroase laturi şi colţuri, de parcă ar fi fost din chit moale. Laturile şi colţurile fiecărei pietre se potriveau cu laturile şi colţurile pietrelor învecinate; toate aceste pietre poligonale au fost astfel prinse una într-alta ca piesele dintr-un puzzle, strâns îmbinate fără mortar sau ciment şi au rezistat cutremurelor deloc puţine la număr din regiune şi altor distrugeri provocate de om sau de natură.

Templul celor Trei Ferestre, cum l-a numit Bingham, are numai trei ziduri: zidul cu cele trei ferestre care privesc spre răsărit şi alte două ziduri laterale ca aripi de protecţie. Latura de vest a templului este complet liberă, lăsând spaţiu suficient unui stâlp de piatră de vreo şapte picioare în înălţime; sprijinit de-o parte şi de alta de două pietre orizontale tăiate cu grijă, stâlpul se află exact faţă-n faţă cu fereastra din mijloc. Datorită unei nişe care fusese tăiată în partea de sus a stâlpului, Bingham a presupus că este posibil ca pe acolo să fi trecut o grindă care susţinea un acoperiş de stuf, dar ar fi fost un lucru nemaiîntâlnit în Machu Picchu, iar noi suntem de părere că stâlpul respectiv servea acelaşi scop ca şi Piatra Călcâi (la început) de la Stonehenge sau ca Piatra de Altar (mai târziu în locul acela), de fapt, la fel ca al şaptelea stâlp al lui Gudea, anume ca să asigure o linie vizuală. În mod ingenios, existenţa a trei ferestre a făcut posibilă stabilirea a trei linii vizuale–în ziua solstiţiului de vară, a echinocţiului şi a solstiţiului de iarnă [Fig. 110].

Structura formată din cele trei ferestre şi stâlpul din faţa lor alcătuiesc partea de răsărit a ceea ce Bingham a numit şi savanţii

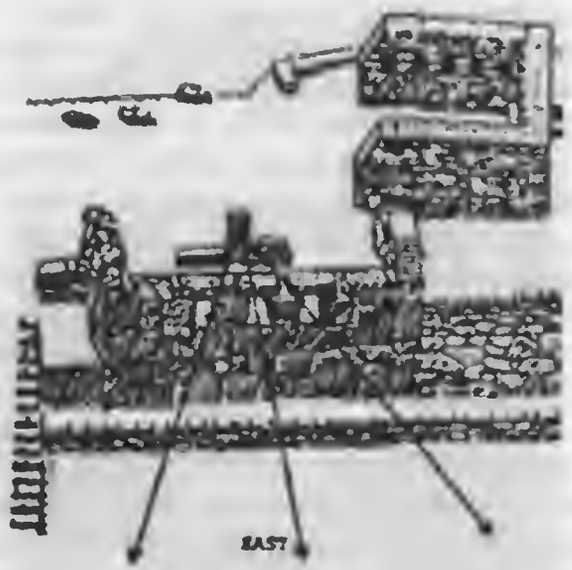

Figura 110

încă numesc, Piața Sacră. Cealaltă structură principală a sa, tot pe trei laturi, are zidul cel mai lung în capătul de nord al Pieței, iar în partea de sud nu prezintă niciun zid. Și aceasta este alcătuită din blocuri ciclopice din granit aduse de prin alte părți, asamblate datorită formelor lor poligonale. Zidul din partea central-nordică a fost construit astfel încât să rezulte șapte ferestre false–niște proeminențe trapezoidale care imită cele trei ferestre, dar care nu sunt tăiate în zidul de piatră. Un monolit masiv rectangular din piatră, măsurând paisprezece pe cinci pe trei picioare, stă culcat pe suprafața de jos a structurii, sub cele trei ferestre false. Deși nu se știe cu ce scop a fost realizată această structură, a rămas cunoscută drept Templul Principal, după cum a numit-o Bingham.

De vreme ce înălțimea pietrei culcate era de cinci picioare, nu putea fi un loc de stat jos, iar Bengham a presupus că servea ca masă pentru ofrande, „un fel de altar; poate că pe ea erau așezate diferite bucate ca ofrande aduse zeilor, sau poate că acolo erau aduse mumiile morților care erau cinstiți în zilele festivalului". Deși un asemenea obicei este pur și simplu rodul imaginației, sugestia că structura ar putea avea legătură cu zilele festivalului–și astfel cu

calendarul ne pune pe gânduri. Cele șapte ferestre false prezintă deasupra lor șase piese din piatră vizibil ieșite în afară, așa că nu putem exclude posibilitatea ca acestea să fi fost folosite la un fel de numărătoare care includea cifrele șapte și șase–la fel ca în Girsu din Lagaș. Cei doi pereți laterali prezintă fiecare câte cinci ferestre false, astfel încât fiecare perete–dinspre est sau dinspre vest permitea o numărătoare bazată pe numărul doisprezece, împreună cu peretele din partea central-nordică. Și acest lucru ne duce cu gândul la o funcție calendaristică.

Un mic spațiu împrejmuit, aparținând aceleiași Epoci Megalitice fusese construit ca un adaos al Templului Principal, în spatele colțului de nord-vest al clădirii. Acesta poate fi descris ca o cameră fără acoperiș, cu o bancă de piatră. Bingham a presupus că era reședința preotului, dar nu este nimic acolo care să ne ducă în această direcție. Și totuși este un lucru evident că a fost construit cu aceeași grijă și din același tip de bolovani poligonali de granit ciopliți și șlefuiți aproape de perfecțiune. Într-adevăr, în locul acela s-a descoperit piatra cu cele mai multe fațete și unghiuri–treizeci și două! Cine și cum a cioplit acești megaliți fenomenali și i-a așezat acolo rămâne un mister care-l derutează pe vizitator.

Chiar în spatele acestui loc împrejmuit pornește o scară construită din pietre brute neîmbrăcate, tăiate în formă rectangulară, care țineau loc de trepte. Aceasta își croiește drum în sus, din Piața Sfântă până spre dealul de unde se vede întregul oraș. Vârful dealului fusese aplatizat pentru a permite ridicarea unui alt loc împrejmuit. Acesta din urmă fusese construit tot din pietre cioplite și șlefuite cu măiestrie, dar care nu erau poligonale și nu aveau dimensiuni megalitice; mai degrabă, zidul intrării principale, care creează o poartă de acces spre vârful dealului și zidurile mai mici înconjurătoare sunt construite din pietre de talie–pietre tăiate în formă rectangulară care, precum cărămizile, formează pereții de zidărie. Această metodă de construcție nu se aseamănă deloc cu aceea a coloșilor din Epoca Megalitică, nici cu structurile evident inferioare din pietre brute neregulate îmbinate fără mortar, din care sunt realizate mai toate construcțiile de la Machu Pichu. Ultimele despre care am discutat datează fără îndoială din perioada civilizației

incaşe, iar construcţiile din pietre de talie, aşa cum era cea din vârful dealului, datează dintr-o epocă mai veche pe care, în *Regatele pierdute*, am identificat-o drept epoca Imperiului Antic.

Împrejmuirea din pietre de talie din capul dealului a fost concepută, fără îndoială, ca un element decorativ şi de protecţie pentru ceea ce se afla acolo. În centru, unde vârful dealului fusese aplatizat astfel încât să formeze o platformă, a fost menţinută o stâncă răsărită chiar din locul acela, care a fost apoi cioplită şi cizelată în mod remarcabil, încât a rezultat o bază poligonală de pe care se înălţa un stâlp scurt din piatră. Faptul că stâlpul situat pe acea bază trebuia să servească unor scopuri astronomice şi calendaristice reiese clar din numele său: *Inti-Huatana* care în dialectul local însemna „Cel care leagă Soarele". După spusele incaşilor şi ale descendenţilor lor, acela era un instrument de piatră pentru observarea şi fixarea solstiţiilor, pentru a se asigura că Soarele este ţinut în loc şi nu se va îndepărta pentru totdeauna, fiind tras să se întoarcă înapoi [Fig. 111].

Aproape un sfert de secol a trecut de la descoperirea ansamblului Machu Picchu până la realizarea primelor studii serioase cu privire la conotaţiile sale astronomice. Abia în anii `30 Rolf Müler, profesor de astronomie la Universitatea din Potsdam din Germania, a pornit o serie de investigaţii în mai multe situri importante din

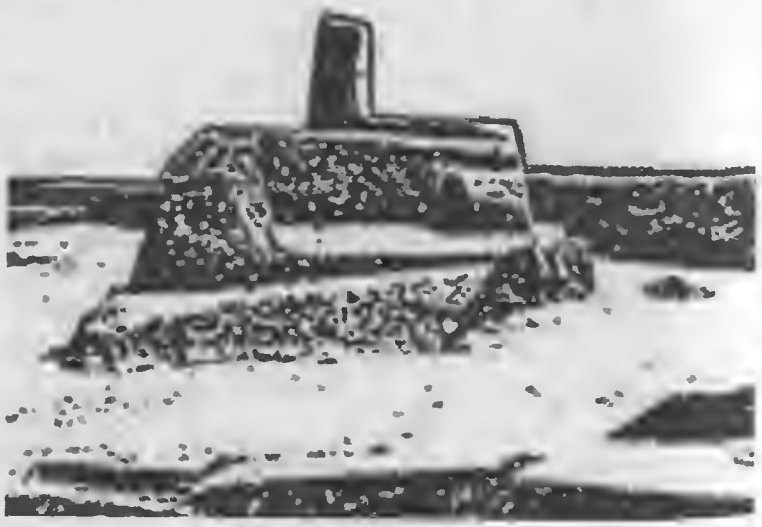

Figura 111

Peru şi Bolivia. Din fericire, el a aplicat în descoperirile sale principiile de arheoastronomie expuse pentru prima dată de Lockyer şi-n felul acesta, pe lângă concluziile interesante referitoare la aspectele care ţin de astronomie de la Machu Picchu, Cusco şi Tiahuanacu (de pe ţărmul sudic al Lacului Titicaca), Müler a putut să indice cu precizie timpul construirii lor.

Müler a dedus (în *Die Intiwatana (Sonnenwarten) im Alten Peru*[1] şi în alte scrieri) că acel stâlp scurt situat pe baza de stâncă, dar şi baza însăşi, fuseseră cioplite şi cizelate pentru a permite efectuarea unor observaţii astronomice precise, chiar în acea locaţie geografică şi la acea altitudine. Stâlpul [Fig. 112a] era folosit ca gnomon, iar baza ca dispozitiv de înregistrare a umbrei. În tot cazul, baza era astfel cioplită şi orientată, încât observaţiile de-a lungul crestăturilor ei puteau să indice cu exactitate răsăritul sau apusul din zilele cruciale [Fig. 112b]. Müler a stabilit că momentele avute în vedere erau

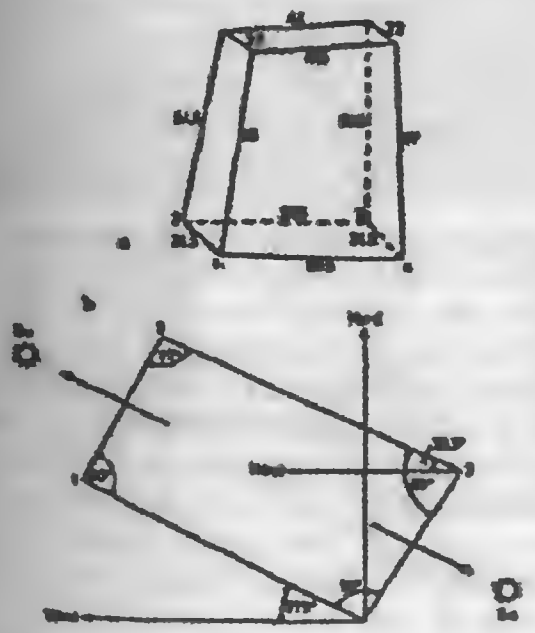

Nord=Nord, West=Vest, Su=Ap (abreviere pentru "apus"), Sa=Rs (abreviere pentru „răsărit")

Figura 112a şi 112b

[1] Intiwatana (Ţinerea pe loc a Soarelui) din vechiul Peru, n.tr.

apusul (Ap) din ziua solstiţiului de iarnă (21 iunie în emisfera sudică) şi răsăritul (Rs) din ziua solstiţiului de vară (acolo, pe 23 decembrie). De asemenea, Müler a ajuns la concluzia că unghiurile bazei dreptunghiulare erau de aşa natură încât dacă cineva ar fi observat orizontul de-a lungul unei linii vizuale diagonale care făcea legătura între protuberanţele 3 şi 1, i-ar fi fost dat să privească apusul exact în zilele echinocţiului la vremea la care fusese cioplit Intihuatana.

Acest lucru se întâmpla, a dedus Müler, bazându-se pe unghiul mare de înclinaţie a Pământului din acea perioadă, acum mai bine de patru mii de ani–undeva între 2 100 î.Hr. şi 2 300 î.Hr. Drept urmare Intihuatana de la Machu Picchu pare să fie contemporan cu, dacă nu cumva chiar mai vechi, decât Eninnu din Lagaş şi Stonehenge II. Poate că mult mai remarcabil este planul rectangular conceput pentru a servi funcţiei astronomice a bazei stâlpului Intihuatana, căci imită în mod excepţional planul rectangular al celor trei Pietre de Poziţie de la Stonehenge I (deşi, după câte s-ar părea, nu şi scopul, anume acela de a servi unor observaţii lunare).

Legenda fraţilor Ayar spune că cei trei fraţi care au pus bazele regatelor andine–un fel de versiune sud-americană a povestirii biblice care-i are ca protagonişti pe Ham, Shem şi Iaphet–s-au descotorosit de cel de-al patrulea frate închizându-l într-o peşteră dintr-o stâncă mare, unde s-a prefăcut într-o piatră. O astfel de peşteră în crăpătura unei stânci imense, care are înăuntrul său un trunchi vertical sau un mic stâlp alb, există într-adevăr la Machu Picchu. Deasupra sa încă se mai află şi astăzi una din cele mai remarcabile construcţii din toată America de Sud. Construită din acelaşi tip de pietre de talie ca şi cele care se găsesc pe platforma pe care este situat Intihuatana, fiind aşadar contemporană cu acesta, aceasta este o împrejmuire care prezintă pe două laturi ale sale nişte ziduri perfecte ce formează un unghi drept, iar în dreptul celorlalte două laturi se curbează pentru a forma un semicerc perfect [Fig. 113a]. Aceasta este cunoscută drept *Torreon* (Turnul).

Împrejmuirea la care se ajunge urcând şapte trepte de piatră înconjoară, ca şi în cazul acelui Intihuatana, vârful ieşit în afară al rocii imense pe care a fost construită. La fel cum s-a întâmplat cu Intihuatana, stânca răsărită din locul acela a fost cioplită şi a prim-

it o întrebuinţare anume, numai că aici nu se afla niciun stâlp care să îndeplinească rolul unui gnomon. Dar aici liniile de observaţie astronomice de-a lungul crestăturilor şi suprafeţelor poligonale ale „sfinţei roci" duc spre două ferestre din zidul semicircular. Müller şi alţi astronomi după el (cum ar fi D.S. Dearbon şi R.E. *White, Archeoastronomy at Machu Pichu*[1]), au dedus că liniile vizuale erau orientate spre răsăritul din zilele solstiţiului de iarnă şi de vară acum mai bine de patru mii de ani [Fig. 113b].

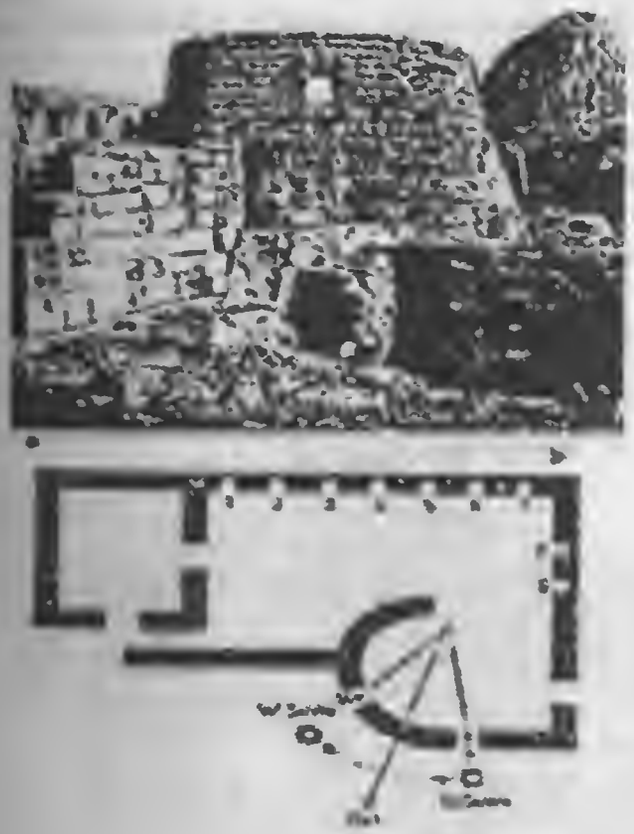

Figura 113a şi 113b

[1] Arheoastronomia la Machu Picchu, n.tr.

Cele două ferestre aveau aceeaşi formă trapezoidală (mai largi la bază şi mai înguste la vârf) ca şi cele Trei Ferestre din Piaţa Sacră şi astfel le imitau, atât prin forma cât şi prin scopul lor, pe cele din Epoca Megalitică. Similitudinea se continuă prin aceea că structura alcătuită din pietre de talie perfecte, unde se termina semicercul şi începea zidul drept dinspre nord, prezenta o a treia fereastră–dacă am putea numi astfel respectiva deschizătură. Aceasta este mai mare decât celelalte două; pervazul său nu este neted, ci conceput asemenea unei scări inversate, iar în vârf nu este prevăzută cu un lintou drept de piatră, ci are o despicătură în formă de pană, ca un fel de V întors [Fig. 114].

Deoarece priveliştea prin această despicătură (dinspre Torreon în afară) este blocată de construcţiile din piatră neprelucrată de pe vremea incaşilor, astronomii care au studiat respectivul Torreon nu au atribuit nicio semnificaţie astronomică acestei a treia ferestre. Bingham a arătat că zidurile din dreptul ferestrei prezentau urme de

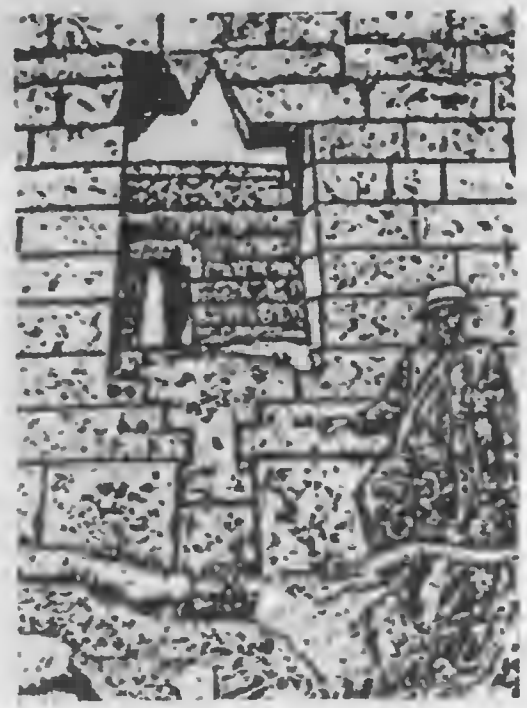

Figura 114

foc şi a presupus că acelea erau dovezi ale arderii ofrandelor cu ocazia anumitor festivaluri. Propriile noastre studii arată că atunci când clădirile incaşilor nu fuseseră construite încă, adică pe vremea Imperiului Antic, o rază vizuală dinspre Stânca Sacră, prin despicătura din vârful ferestrei şi până la Intihuatana de pe dealul dinspre nord-vest ar fi permis probabil observarea apusului la solstiţiul de iarnă, atunci când a fost construit aşa-numitul Torreon.

De asemenea, construcţia din vârful stâncii în care se afla acea peşteră imita în anumite privinţe construcţiile din Piaţa Sacră. Pe lângă cele trei deschizături, se aflau nouă ferestre trapeziodale false în părţile drepte ale zidurilor de împrejmuire [Fig. 113]. În spaţiile dintre aceste ferestre false se găsesc nişte „piese" ieşite în afara zidurilor sau „bobine", cum le-a numit Bingham [Fig. 115]. Zidul mai lung care prezintă şapte ferestre false are şase asemenea „piese" reproducând aranjamentul de pe zidul lung al Templului Principal.

Numărul total al ferestrelor–reale şi false–douăsprezece, indică fără îndoială nişte funcţii calendaristice, cum ar fi numărarea celor douăsprezece luni dintr-un an. Numărul ferestrelor false (şapte) şi al pieselor (şase) de pe zidul cel mai lung, ca şi în cazul zidului lung al Templului Principal, ar putea să indice nevoia de a utiliza intercalarea–o ajustare periodică a ciclului lunar în funcţie de cel solar,

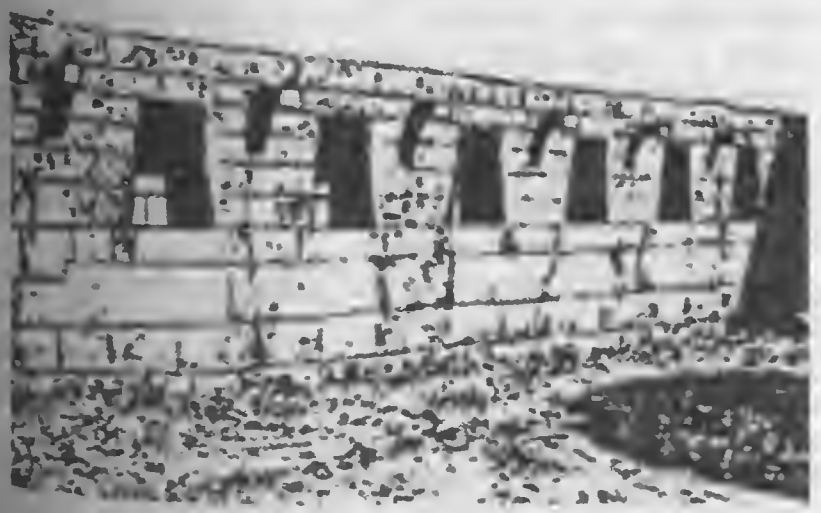

Figura 115

prin adăugarea unei a treisprezecea luni la un anumit număr de ani. Puse cap la cap, aliniamentele şi deschizăturile pentru observarea şi stabilirea solstiţiilor şi a echinocţiilor şi ferestrele false cu „piesele" lor duc la concluzia că cineva crease la Machu Picchu un computer complex de piatră lunaro-solar pentru a servi drept calendar.

Acel Torreon, contemporan cu Eninnu şi cu Stonehenge II, este într-o anumită privinţă mai impresionant decât forma rectangulară a aşa-numitului Intihuatana, deoarece prezintă forma circulară extrem de rară a unei construcţii din piatră - de fapt, extrem de rară în America de Sud, dar izbitor de asemănătoare cu cercurile de piatră din Lagaş şi Stonehenge.

Potrivit legendelor şi datelor culese de spaniolul Fernando Montesinos la începutul secolului al XVII-lea, Imperiul Incaş nu a fost primul imperiu care a avut capitala la Cuzco, în Peru. Astăzi cercetătorii ştiu că incaşii legendari, pe care i-au găsit spaniolii şi pe care i-au subjugat, au început să domnească în Cuzco abia prin 1 021 d.Hr. Cu mult înaintea lor, unul dintre fraţii Ayar, Manco Capac, a pus bazele cetăţii când sceptrul de aur care-i fusese dăruit de zeul Viracocha s-a înfipt în pământ, indicând locul potrivit. Aceasta se întâmpla, după calculele întreprinse de Montesinos, cam prin 2 400 î.Hr.–cu aproape 3 500 de ani înaintea incaşilor. Acel Imperiu Antic a durat aproape 2 500 de ani, până când mai multe epidemii de ciumă, cutremure şi calamităţi i-au determinat pe locuitori să părăsească Cuzco. Regele, însoţit de o mână de oameni aleşi, s-au retras în ascunzătoarea din Tampo-Tocco. Acolo, interregnul a durat aproape o mie de ani, până când un tânăr de origine nobilă a fost ales să-i readucă pe locuitori în Cuzco şi să stabilească un Nou Regat–cel al dinastiei incaşe.

Când cuceritorii spanioli au sosit în Cuzco, adică în capitala incaşă, în 1 533, au fost uluiţi să descopere o metropolă cu vreo 100 000 de case de locuit care înconjurau un centru regal-religios cu splendide palate, temple, piaţete, grădini, pieţe şi locuri pentru paradă. Au fost uimiţi să audă că oraşul era împărţit în douăsprezece unităţi teritoriale, dispuse într-un oval ale cărui limite se întindeau de-a lungul liniilor vizuale ce porneau dinspre turnurile de observaţie construite pe piscurile care împrejmuiau oraşul [Fig.

Figura 116

116]. Şi au rămas înmărmuriţi la vederea sfântului templu al oraşului şi al imperiului - nu pentru că era o construcţie superbă, ci pentru că era literalmente acoperit cu aur. După cum o sugerează şi numele său, *Cori-cancha*, însemnând Curtea de Aur, această împrejmuire de ziduri era acoperită cu discuri din aur; înăuntrul său se găseau obiecte meşteşugite minunate şi sculpturi care înfăţişau păsări şi animale, toate făcute din aur, argint şi pietre preţioase, iar în curtea interioară a templului se afla o grădină în care porumbul şi celelalte plante erau artificiale, din aur şi argint. Primul grup spaniol plecat să cerceteze ţinutul a luat, numai acesta, şapte sute din acele discuri din aur (ca şi multe alte obiecte de preţ).

Cronicarii care au văzut Coricancha înainte să fie vandalizat, demolat de preoţii catolici şi modificat astfel încât să fie transformat în biserică, au relatat că incinta sacră includea un templu principal, închinat zeului Viracocha şi altare sau capele pentru venerarea Lunii, a lui Venus, a unei stele misterioase care se numea *Coyllor*, a curcubeului şi a zeului tunetului şi fulgerului. Cu toate acestea, spaniolii au numit templul Templul Soarelui, crezând că Soarele era zeul suprem căruia i se închinau incaşii.

Se bănuieşte că ideea le-a fost inspirată spaniolilor de faptul că în Sfânta Sfintelor din Coricancha–o cameră semicirculară–atârna pe perete, deasupra marelui altar, o „imagine a Soarelui". Era un disc minunat din aur despre care spaniolii au crezut că era o reprezentare a Soarelui. De fapt, acest obiect fusese folosit în timpurile străvechi pentru a reflecta un fascicul luminos atunci când razele Soarelui pătrundeau în camera întunecată o dată pe an–în momentul răsăritului din ziua solstiţiului de iarnă.

În mod semnificativ, aranjamentul semăna cu acela al Marelui Templu al lui Amon din Karnak, în Egipt. Un amănunt important este că Sfânta Sfintelor avea aceeaşi formă rară de semicerc ca şi Torreonul din Machu Picchu. Un alt aspect important este că partea cea mai veche a templului, incluzând Sfânta Sfintelor, fusese construită din aceleaşi pietre de talie perfecte ca şi respectivul Torreon şi la fel ca zidurile care împrejmuiau Intihuatana–marca distinctivă a epocii Imperiului Antic. Şi, lucru deloc surprinzător, studiile minuţioase şi măsurătorile întreprinse de Müller au demonstrat că orientarea gândită astfel încât să permită fasciculului luminos să traverseze coridorul şi să se izbească de „imaginea Soarelui" a fost concepută atunci când unghiul de înclinaţie a Pământului a fost de 24° [Fig.117] ceea ce

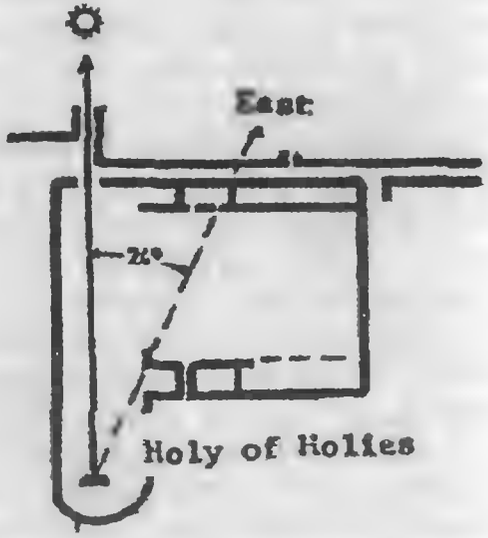

Figura 117

însemna, din punct de vedere cronologic, scria el, că lucrurile se întâmplaseră în urmă cu mai bine de patru mii de ani. Acest amănunt corespunde cu datarea făcută de Montesinos, potrivit căreia Imperiul Antic a început cam pe la 2 500-2 400 î.Hr. şi cu afirmaţia conform careia templul din Cuzco a fost construit curând după aceea.

Oricât de uimitoare ni s-ar părea vechimea constructiilor Imperiului Antic, acestea nu erau desigur cele mai vechi căci, potrivit legendelor despre fraţii Ayar, cele Trei Ferestre megalitice existau deja în momentul în care fondatorul Imperiului Antic, Manco Capac şi fraţii săi au ieşit din ascunzătoarea din Tampu-Tocco pentru a forma domnia în ţinuturile Anzilor.

O Epocă Megalitică în care au predominat construcţiile colosale a precedat fără îndoială Imperiul Antic construcţii deosebite nu numai prin dimensiunile lor nemaipomenite, ci şi prin forma perfect poligonală a blocurilor de piatră, alături de feţele perfect şlefuite şi întrucâtva rotunjite ale acestor megaliţi. Dar oricât de uluitoare ar fi construcţiile aparţinând acestei epoci de la Machu Picchu, nu sunt nici cele mai mari, nici cele mai enigmatice. Recordul este deţinut fără îndoială de ruinele de la Sacsahuaman, promontoriul de unde se vede Cuzco.

Având o formă triunghiulară cu baza înspre lanţul muntos a cărui margine este şi fiind mărginit de canioane de-o parte şi de alta, capătul său formează un vârf care se ridică abrupt la vreo opt sute de picioare deasupra oraşului de la poalele sale Acest promontoriu poate fi divizat în trei părţi. Cea mai largă dintre ele, formând baza triunghiului, este împânzită de stânci imense pe care cineva–„uriaşii", în folclorul local–le-au tăiat şi sculptat cu extrem de mare uşurinţă şi în unghiuri imposibil de obţinut doar cu ajutorul unor simple unelte manuale pentru a alcătui nişte trepte gigantice, sau platforme sau scări inversate, străpungând totodată stâncile pentru a forma mai multe canale, tuneluri, şanţuri şi nişe. Partea de mijloc a promontoriului o formează o zonă cu o lărgime şi-o lungime de sute de picioare care a fost aplatizată pentru a forma o porţiune imensă şi netedă. Această porţiune mai netedă este vizibil separată de capătul triunghiular şi mult mai înălţat al promontoriului printr-o structură de piatră remarcabilă şi cu siguranţă unică.

Aceasta se compune din trei ziduri masive care se întind de-a lungul unei linii paralele şi în zigzag unul faţă de altul, de la un capăt la celălalt al promontoriului [Fig. 118]. Zidurile sunt astfel construite încât să se înalţe unul în spatele celuilalt, la o înălţime de aproape şaizeci de picioare. Acestea sunt construite din blocurile colosale de piatră şi prezintă formele poligonale care sunt semnul distinctiv al Epocii Megalitice. Cele din frunte, care susţin umpluturile de pământ ce formează terasele înălţate ale celui de-al doilea şi celui de-al treilea etaj, sunt cele mai impunătoare. Cei mai mici bolovani ai lor cântăresc între zece şi douăzeci de tone; cele mai multe măsoară cincisprezece picioare în înălţime şi între zece şi paisprezece picioare în lăţime şi, respectiv, în grosime. Multe dintre ele sunt mult mai mari; un bolovan din rândul din faţă măsoară douăzeci şi şapte de picioare în înălţime şi cântăreşte peste trei sute de tone [Fig. 119]. Ca şi în cazul celoralţi megaliţi de la Machu Picchu, şi cei de la Sacsahuaman au fost aduşi de la mare distanţă, iar feţele lor au fost netezite şi tăiate oblic, astfel încât să capete forme poligonale şi au fost îmbinaţi fără mortar.

Dar cine, când şi de ce a făcut şi a modelat aceste structuri de la suprafaţa pământului, cu tunelurile lor, canalele, conductele, puţurile forate şi alte forme ciudate crestate în stâncile vii? Folclorul local pune toate aceste realizări pe seama „uriaşilor" Spaniolii, scria Garcilaso de la Vega, credeau că au fost „construite nu de către oameni, ci de către demoni". Squier scria că zidurile în

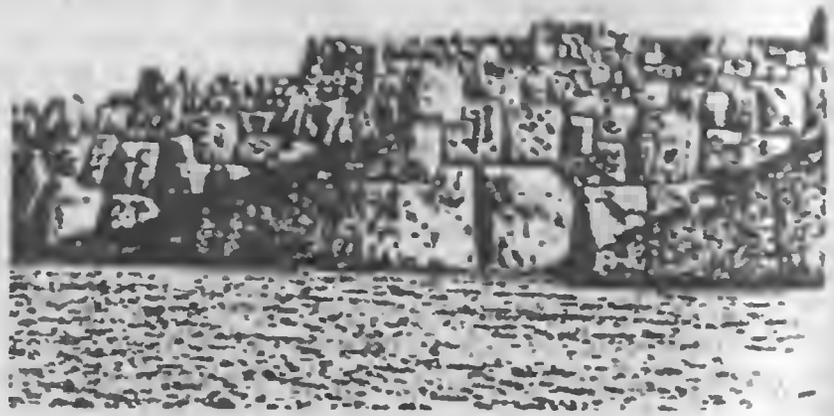

Figura 118

Figura 119

zigzag reprezentau „fără îndoială cele mai mari mostre ale stilului numit ciclopic, existent în America", dar nu a oferit nicio explicaţie şi nu a emis nicio teorie în acest sens.

În urma săpăturilor recente, s-a descoperit, în spatele vastelor aflorimente de roci care separă zona netedă de zona stâncoasă ce duce spre nord-vest, unde s-au format majoritatea tunelurilor şi a canalelor, una din cele mai neobişnuite forme pe care o poate îmbraca o construcţie din America de Sud: un cerc perfect. În *Regatele pierdute*, am enumerat motivele pentru care credem că aceasta era folosită pe post de rezervor în care erau prelucrate minereurile–aurul, ca să fim mai expliciţi–ca într-o cuvă imensă.

Oricum, aceasta nu era singura structură circulară de pe promontoriu. Presupunând că cele trei straturi de ziduri colosale erau meterezele unei fortăreţe, spaniolii au luat ca atare ruinele acestor structuri din cea mai înaltă şi cea mai îngustă parte a promontoriului, din spatele şi de deasupra zidurilor, şi au crezut că au făcut parte dintr-o fortificaţie incaşă. Sub influenţa legendelor locale, potrivit cărora odinioară un copil căzuse într-una din găurile acelea şi apoi fusese găsit la opt sute de picioare mai jos, chiar în Cuzco, arheologii din acel loc au restrâns operaţiunile de săpare. Ei au descoperit că zona din spatele şi de deasupra celor trei ziduri semă-

na cu un fagure de miere, cu numeroasele sale tuneluri subterane şi cavităţi. Mult mai important, acolo au descoperit fundaţiile mai multor construcţii pătrate şi rectangulare, care comunicau între ele [Fig. 120a]; în mijlocul lor, se găseau ruinele unei structuri circulare perfecte. Indigenii numesc acea structură *Muyocmarca*, „Construcţia circulară"; arheologii îi spun *Torreon*–Turnul–acelaşi nume descriptiv atribuit structurii de la Machu Picchu şi au presupus că era un turn de apărare care făcea parte din „fortăreaţa" Sacsahuaman.

Cu toate acestea, arheoastronomii au văzut în această structură dovezi clare ale unei funcţii astronomice. R.T. Zuidema (*Inca Observations of the Solar and Lunar Passages*[1] şi alte studii) a notat că aliniamentul pereţilor drepţi învecinaţi cu structura circulară era de aşa natură că în locul acela puteau să fie determinate punctele de nord şi de sud ale zenitului şi nadirului. Zidurile care formează împrejmuirea pătrată, în interiorul căreia a fost amplasată structura circulară, sunt într-adevăr aliniate cu punctele cardinale [Fig. 120b],

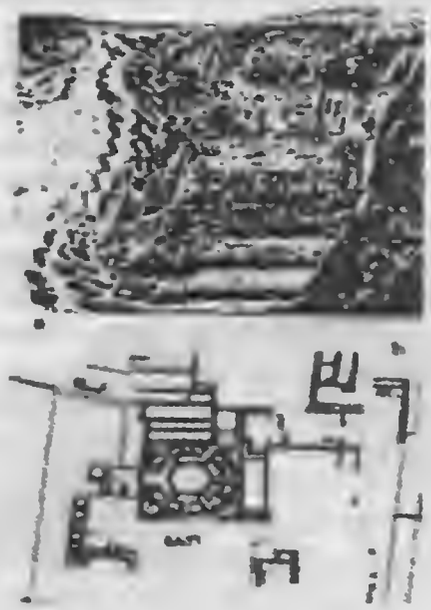

Figura 120a şi 120b

[1] Observaţiile incaşilor asupra mişcărilor Soarelui şi ale Lunii, n.tr

dar acestea formează doar o ramă a structurii circulare, alcătuită din trei ziduri concentrice care comunică între ele prin nişte spiţe din zidărie care împart cele două cercuri din exterior în mai multe secţiuni. O deschizătură–o apertură, dacă asizele mai înalte care formau turnul urmau planul de ansamblu–chiar indică sudul şi astfel este posibil să fi fost folosită la determinarea apusului din ziua nadirului. Dar celelalte patru deschizături sunt clar orientate spre nord-est, sud-est, sud-vest şi nord-vest–negreşit punctele apusului şi răsăritului din zilele solstiţiilor de iarnă şi de vară (în emisfera sudică).

Dacă acestea sunt, după câte se pare, rămăşiţele unui observator astronomic în toată regula, este foarte posibil să fi fost *cel mai vechi observator circular din America de Sud* şi poate din toate Americile.

Aliniamentul acestui observator circular cu solstiţiile îl situează în aceeaşi categorie cu cel de la Stonehenge şi, din punctul de vedere al orientării, în aceeaşi categorie cu templele egiptene. Acest lucru sugerează că după Epoca Megalitică şi în epoca Imperiului Antic început sub egida lui Viracocha atât echinocţiile, cât şi ciclul lunar au jucat un rol fundamental în calendarul andin.

Cronicarul Garcilaso de la Vega, descriind structurile ca nişte turnuri [vezi fig. 116] din preajma Cuzco, a afirmat că erau folosite la determinarea solstiţiilor. Dar el a mai descris un alt „calendar din piatră" care nu a supravieţuit şi care ne poartă cu gândul la cercul de piatră situat pe platforma din Lagaş... Potrivit lui Garcilaso, stâlpii ridicaţi în Cuzco erau folosiţi la determinarea echinocţiilor, şi nu a solstiţiilor. Acestea sunt chiar cuvintele sale: „Cu scopul de a determina ziua precisă a echinocţiilor, au fost ridicaţi nişte stâlpi din cea mai fină marmură, în zona liberă dinaintea Coricanchei, pe care preoţii îi observau zilnic, atunci când Soarele se apropia de momentul aşteptat, pentru a vedea umbrele proiectate de stâlpi; şi pentru ca observaţiile să fie cât mai exacte, au fixat pe ei un gnomon ca acul unui cadran. Şi astfel curând, când Soarele în înălţarea sa a ajuns să proiecteze o umbră directă pe suprafaţa gnomonului şi apoi, când Soarele, ajungând la amiază la o anumită înălţime pe deasupra orizontului, nu a mai proiectat nicio umbră, aceştia au dedus că venise vremea echinocţiului".

Potrivit studiului competent *The Andean Calendar*[1] de L.E. Valcarcel, pe vremea incaşilor avea loc o astfel de fixare şi venerare a echinocţiilor, deşi aceştia au trecut de la un mai vechi calendar echinocţial la unul solstiţial. Studiul său a pus în evidenţă faptul că denumirile incaşe ale lunilor anului acordau o semnificaţie deosebită lunilor corespunzătoare lui martie şi septembrie din calendarul nostru, adică lunilor echinocţiale: „Incaşii credeau", scria el, „că în cele două zile ale echinocţiilor Părintele Soare va coborî să trăiască printre ei".

Nevoia de a ajusta calendarul de-a lungul mileniilor datorită fenomenului de precesiune şi, poate, şi datorită oscilării între un An Nou solstiţial şi unul echinocţial, a condus la reforme repetate ale calendarului chiar în zilele Imperiului Antic. Potrivit lui Montesinos, cea de-a 5-a monarhie, a 22-a, a 33-a, a 39-a şi a 50-a ale Imperiului Antic „au reînnoit măsurarea timpului asupra căreia se aşternuse confuzia". Faptul că astfel de reforme ale calendarului au avut legătură cu oscilarea dintre solstiţii şi echinocţii este confirmat de afirmaţia potrivit căreia monarhul Manco Capac IV „a ordonat ca anul să înceapă odată cu echinocţiul de primăvară", ispravă care a fost posibilă datorită faptului că el era un *Amauta* un „cunoscător al astronomiei". Dar în mod evident, procedând astfel, el nu făcuse altceva decât să reintroducă un calendar care mai fusese folosit odinioară, în timpurile străvechi, căci, potrivit spuselor lui Montesinos, cel de-al patruzecilea monarh care a domnit cu o mie de ani înaintea lui Manco Capac IV „stabilise o academie pentru studiul astronomiei şi al determinării echinocţiilor. El se pricepea la astronomie şi a aflat de existenţa echinocţiilor, pe care indienii le numeau *Illa-Ri*".

Ca şi cum toate acestea nu ar fi fost suficiente pentru a conduce la reformarea constantă a calendarului, mai există dovezi care indică folosirea sau cel puţin familiarizarea cu aşa-numitul caledar lunar. În studiile sale de arheoastronomie andină, Rolf Müller a consemnat că într-un sit care se numea Pampas de Anta, la vest de Sacsahuaman la o distanţă de aproximativ zece mile, roca neprelucrată fusese cioplită în mai multe trepte care formau un semicerc sau o semilună. Dat fiind că nu se poate observa nimic în zona aceea, cu excepţia promontoriului Sacsahuaman dinspre răsărit, Müller a dedus că locul era folosit pentru efectuarea unor observaţii astronomice de-a lungul unei linii vizuale ancorate de promontoriul Sacsahuaman–dar, după câte s-ar părea, care aveau legătură cu fazele lunii. Numele indigen al acestui edificiu, *Quillarumi*, „Piatra Lunii" sugerează un asemenea scop.

[1] Calendarul andin, n.tr.

Ancoraţi în ideea că incaşii se închinau Soarelui, savanţilor moderni le-a venit greu să accepte la început că observaţiile incaşilor ar fi putut să le includă şi pe cele lunare. De fapt, cronicarii spanioli din vechime au afirmat în repetate rânduri că incaşii aveau un calendar elaborat şi precis, care includea atât aspectele solare, cât şi pe cele lunare. Cronicarul Felipe Guaman Pome de Avila a afirmat că incaşii „cunoşteau ciclurile Soarelui şi ale Lunii... şi lunile anului şi cele patru vânturi ale lumii". Afirmaţia că incaşii observau atât ciclurile solare, cât şi pe cele lunare este confirmată de faptul că, imediat în apropierea altarului Soarelui din Coricancha, se afla un altar închinat Lunii. În Sfânta Sfintelor simbolul central era o elipsă flancată de Soare la stânga şi de Lună la dreapta; dar conducătorul Huascar, unul dintre cei doi fraţi vitregi care îşi disputau între ei tronul atunci când au venit spaniolii, este cel care a înlocuit ovalul cu un disc de aur reprezentând imaginea Soarelui.

Acestea sunt trăsături ale calendarului mesopotamian: descoperirea lor în Anzii cei îndepărtaţi i-a uluit pe oamenii de ştiinţă. Şi mai uimitoare era constatarea, fără nicio umbră de îndoială, că incaşii erau familiarizaţi cu zodiacul–un instrument cu totul arbitrar, folosit la împărţirea zonei bolţii cereşti situată de-o parte şi de alta a eclipticii în douăsprezece părţi–o invenţie a sumerienilor, după toate probabilităţile.

E.G. Squier, în articolul său despre Cuzco şi despre semnificaţia numelui său („Buricul Pământului") nota că oraşul fusese împărţit în douăsprezece unităţi teritoriale situate în jurul unui nucleu sau „buric" de formă eliptică [Fig. 121], aceasta fiind chiar forma orbitelor planetelor. Sir Clemens Markham (*Cuzco and*

Figura 121

Lima: the Incas of Peru[1]) cita afirmaţia cronicarului Garcilaso de la Vega potrivit căreia cele douăsprezece unităţi simbolizau cele douăsprezece constelaţii ale zodiacului. Stansbury Hagar (*Cuzco, the Celestial City*[2]) nota că, aşa cum reiese din folclorul incaş, Cuzco fusese construit în conformitate cu un plan sacru sau divin, astfel încât să imite cerurile, şi a tras concluzia că prima unitate teritorială, căreia i se spunea „Terasa Îngenuncherii" reprezenta constelaţia Berbecului. El a arătat că la fel ca şi în Mesopotamia şi incaşii asociau fiecăreia dintre cele douăsprezece zodii câte o lună din calendar. Aceste luni zodiacale purtau nişte nume izbitor de asemănătoare cu denumirile din Orientul Apropiat, care-şi aveau originea în Sumer. Astfel, luna echinocţiului de toamnă, care era echivalentă cu luna echinocţiului de primăvară şi cu aşa-numita constelaţie a Taurului la vremea la care fusese conceput calendarul în Sumer, se numea *Tupa Taruca* „Cerbul care paşte". Constelaţia

[1] Cuzco şi Lima: incaşii din Peru, n.tr.

[2] Cuzco, oraşul ceresc, n.tr.

Fecioarei, ca un alt exemplu, se numea *Sara Mama*, „Mama porumbului". Pentru a înţelege cât mai bine dimensiunea acestor similitudini, ar trebui să ne amintim că în Mesopotamia această constelaţie [vezi fig. 91] era redată simbolic prin imaginea unei fecioare care ţinea un lujer de porumb–grâu sau orz în Mesopotamia, înlocuit cu porumb în Anzi. Concluzia lui Hagar potrivit căreia schema zodiacului din Cuzco punea în legătură prima unitate teritorială cu Berbecul, mai degrabă decât cu Taurul, aşa cum era cazul în Sumer, sugerează că planul oraşului fusese conceput după ce Era Taurului luase sfârşit (datorită precesiunii), cam pe la 2 100 î.Hr. Potrivit lui Montesinos, cel de-al cincilea conducător al Imperiului Antic a fost cel care a terminat construcţia de la Coriacha şi a introdus noul calendar, undeva după 1 900 î.Hr. Faptul că lui Capac (conducător) îi fusese atribuit calificativul *Pachacuti* (reformator)–şi putem fi siguri că reforma calendarului din vremea sa a fost determinată de trecerea zodiacală de la Taur la Berbec–este o altă confirmare a familiarizării cu zodiacul şi cu aspectele sale calendaristice chiar în timpurile pre-incaşe în Anzi.

Alte aspecte complexe ale calendarelor antice din Orientul Apropiat mai puteau fi regăsite în calendarul pe care incaşii l-au păstrat din vremea Imperiului Antic. Exigenţa (încă în vigoare în calendarele evreiesc şi creştin) conform căreia festivalul de primăvară (Paştele evreiesc, Paştele creştin) trebuie să se ţină atunci când Soarele se află în casa zodiacală relevantă şi să coincidă cu sau să urmeze imediat după prima lună plină din luna respectivă, i-a determinat pe preoţii-astronomi din Antichitate să intercaleze ciclurile solare cu cele lunare. Studiile întreprinse de R.T. Zuidema şi de alţii au ajuns la concluzia că, pe lângă faptul că intercalarea a fost folosită în Anzi, ciclul lunar a fost pus în legătură cu alte două fenomene: trebuia să fie în prima lună plină după solstiţiul din luna iunie şi să coincidă cu primul răsărit heliac al unei anumite stele. Această dublă corelaţie stârneşte multă nedumerire, căci ne aminteşte de faptul că egiptenii legau începutul ciclului lor calendaristic atât de data solară (creşterea Nilului), cât şi de răsăritul heliac al unei stele (Sirius).

La vreo douăzeci de mile la nord-est de Cuzco, într-un loc care

se cheamă Pisac, se află ruinele unei construcţii, probabil din timpurile incaşe mai vechi, care pare a fi o încercare de imitaţie şi de combinare a unora din structurile sacre de la Machu Picchu: o construcţie cu una dintre laturi semicirculară şi cu un *Intihuatana* nefinisat în mijloc. Într-un loc nu departe de Sacsahuaman care se numeşte Kengo, un semicerc mare din pietre de talie atent şlefuite se află faţă-n faţă cu un monolit de piatră imens, care este posibil să fi avut forma unui animal (trăsăturile sunt mult prea deteriorate pentru a mai putea fi distinse); nu se poate însă şti cu siguranţă dacă această construcţie îndeplinea vreo funcţie astronomică sau calendaristică. Aceste situri, împreună cu cele de la Machu Picchu, Sacsahuaman şi Cuzco demonstrează faptul că, în ceea ce s-a numit Valea Sacră,–şi *numai acolo*–religia, calendarul şi astronomia au dus la construirea observatoarelor *circulare* sau *semicirculare*; nicăieri în America de Sud nu mai întâlnim asemenea structuri.

Cine să fi fost atunci cei care, *aproape în aceeaşi perioadă*–au aplicat principii astronomice identice şi au adoptat o formă circulară pentru efectuarea observaţiilor cereşti din vechea Britanie, din Lagaşul din Sumer şi din Imperiul Antic din America de Sud?

Toate legendele, pe care dovezile geografice şi descoperirile arheologice vin să le confirme, duc înspre ţărmurile sudice ale Lacului Titicaca, sugerând că acolo s-ar afla începuturile Americii de Sud–nu numai din perspectiva civilizaţiei umane, ci chiar a zeilor înşişi. Din locul acela, potrivit legendelor, a început repopularea ţinuturilor andine după Diluviu; tot acolo zeii, conduşi de Viracocha, s-au adăpostit; de asemenea, în locul acela, cei care aveau să pună bazele Imperiului Antic au primit diverse cunoştinţe, instrucţiuni cu privire la traseele de urmat şi Sceptrul de Aur cu ajutorul căruia să localizeze Buricul Lumii pentru a edifica acolo *Cuzco*.

În ceea ce priveşte începuturile civilizaţiei umane în Anzi, potrivit legendelor, acestea ar avea legătură cu două insule distincte din afara malului sudic al Lacului Titicaca. Acestea erau numite Insula Soarelui şi Insula Lunii, cei doi luminători fiind socotiţi principalele ajutoare ale lui Viracocha; simbolismul inerent calendarului, care reiese din aceste legende, a fost observat de numeroşi oameni de ştiinţă. Cu toate acestea, reşedinţa lui Viracocha era într-

o Cetate a Zeilor pe uscat, în dreptul malului sudic al lacului. Locul, care se numea Tiahuanacu, a fost creat de zei (potrivit legendelor locale) în timpuri imemoriale; acel loc era, spun legendele, plin de construcţii colosale pe care numai uriaşii ar fi putut să le ridice.

Cronicarul Pedro Cieza de Léon, care a călătorit prin tot teritoriul unde astăzi se află Peru şi Bolivia, în anii care au urmat cuceririi de către spanioli, consemna că, fără îndoială, dintre toate construcţiile antice din ţinuturile andine, ruinele de la Tiahuanacu erau „cele mai vechi". Printre structurile care i-au atras atenţia, se afla un deal artificial „pe o fundaţie imensă din piatră", care măsura mai bine de 900 de picioare pe 400 de picioare la baza sa şi care avea o înălţime de aproximativ 120 de picioare. În apropierea sa, a observat nişte blocuri imense de piatră trântite pe pământ, printre ele aflându-se „multe cadre de uşi, cu tot cu uşori, buiandrugi şi praguri într-o singură piatră", care la rândul lor făceau parte din blocuri şi mai mari de piatră „unele măsurând treizeci de picioare în lărgime, cincisprezece sau chiar mai mult în lungime şi şase în grosime". Şi-a pus întrebarea dacă „omul cu forţa sa ar fi putut să le urnească din loc şi să le aşeze unde le vedem astăzi, fiind atât de mari". Dar nu numai mărimea impresionantă a blocurilor de piatră l-a uimit peste măsură, ci şi „grandoarea şi măreţia lor". „Eu unul", scria el, „nu pot să înţeleg cu ce unelte sau instrumente ar fi putut cineva să le lucreze, căci e mai mult ca sigur că, înainte ca aceste pietre colosale să fie aduse aproape de perfecţiune şi lăsate aşa cum le vedem noi, uneltele trebuie să fi fost mult mai bune decât cele folosite astăzi de indieni". Nu avea nici cea mai mică îndoială că „doi idoli de piatră, cu forme şi înfăţişare umană, cu trăsături cioplite cu dibăcie... care seamănă cu nişte pui de uriaşi" erau responsabili pentru realizarea minunatelor structuri.

De-a lungul secolelor, cele mai multe dintre blocurile de piatră mai mici au fost transportate din aceste locuri pentru a fi folosite în La Paz, capitala boliviană, la realizarea căilor ferate care duc înspre ea şi în zonele rurale din împrejurimi. Dar chiar şi aşa, călătorii au continuat să ofere date despre uluitoarele ruine monumentale. Până spre sfârşitul secolului al XIX-lea, rapoartele au căpătat o mai mare acurateţe ştiinţifică, ca urmare a vizitelor şi cercetărilor întreprinse

de Eprahim George Squier (Peru: *Incidents of Travel and Exploration in the Land of the Incas*[1]) şi de A. Stübel şi Max Uhle (*Die Ruinenstaette von Tiahuanaco im Hochland des Alten Peru*[2]). Ei au fost urmaţi la începutul acestui secol de cel mai renumit şi tenace explorator al Tiahuanacu, Arthur Posnansky (*Tiahuanacu–The cradle of the American Man*[3]). Munca lor de cercetare, împreună cu săpăturile arheologice şi studiile mai recente, pe care le-am analizat în detaliu în *Regatele pierdute*, ne-au determinat să credem că Tiahuanacu era centrul metalurgic al lumii antice, că vastele sale construcţii de la suprafaţa pământului sau cele subterane erau nişte instalaţii metalurgice, că blocurile de piatră imense formate din mai multe ziduri fiecare făceau parte din amenajările portuare de pe vechiul ţărm al lacului şi că Tiahuanacu nu fusese fondat de om, ci de către zeii anunnaki, în căutarea lor după aur, cu mult înainte ca omul să fi fost învăţat să folosească cositorul.

Acolo unde un şes strâmt şi rar începe să se răspândească în evantai dinstre ţărmul sudic al Lacului Titicaca, locul unde se afla odinioară minunatul Tiahuanancu împreună cu portul său (care astăzi se numeşte Puma-Punku), peisajul nu mai este populat decât de trei monumente principale care au legătură cu trecutul său. Cel care se găseşte pe partea de sud-est a ruinelor este dealul care se cheamă *Akapana*, un deal artificial (după cum observase Cieza de Léon) care se bănuieşte că servea drept fortăreaţă; astăzi se ştie că arăta mai degrabă ca o piramidă în trepte, în care fuseseră construite numeroase rezervoare, conducte, canale şi ecluze care indică adevăratul scop cu care fusese construită: o instalaţie de separare şi de prelucrare a minereurilor.

Acest deal artificial, despre care unii cred că a avut iniţial forma unei piramide în trepte ca aceea a ziguratului mesopotamian, domină întinderea netedă. La o privire mai atentă, o altă structură începe să se distingă limpede. Situată la nord-vest de Akapana, aceasta pare a fi de la distanţă un *Arc de Triomphe* transplantat din Paris. Într-adevăr, este o poartă ingenios tăiată şi cioplită dintr-un singur bloc ciclopic de piatră; dar nu a fost aşezată acolo pentru a celebra o victorie ci, mai

[1] Peru: întâmplări din călătoria şi expediţia prin ţinutul incaşilor, n.tr.

[2] Ruinele lui Tiahuanacu din ţinutul muntos al vechiului Peru, n.tr.

[3] Tiahuanacu–leagănul civilizaţiei americane, n.tr.

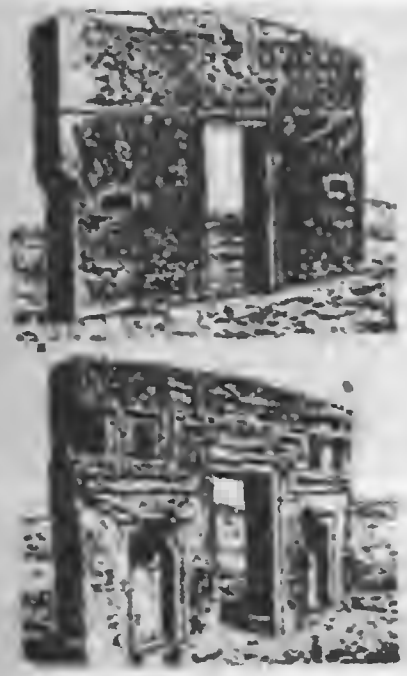

Figura 122a şi 122b

degrabă, pentru a păstra cu sfinţenie în piatră un calendar minunat.

Aceasta fusese numită „Poarta Soarelui", iar blocul de piatră din care fusese tăiat şi cioplit măsura cam zece pe douăzeci de picioare şi cântărea mai bine de o sută de tone. În zona inferioară a porţii, se pot observa mai multe nişe şi crestături perfect geometrice, mai ales pe ceea ce se consideră a fi partea din spate [Fig. 122b]. Cele mai elaborate şi enigmatice crestături sunt cele din zona superioară a părţii din faţă, [Fig. 122a] îndreptată chiar spre răsărit. Acolo, arcul porţii a fost cioplit astfel încât să redea în relief o figură centrală – probabil a lui Viracocha – flancată de-o parte şi de alta de trei rânduri de servitori înaripaţi [Fig. 123a], figura centrală şi cele trei rânduri au fost poziţionate deasupra unei rame geometrice pline de cotituri, cioplită astfel încât să şerpuiască pe deasupra şi pe dedesubtul imaginilor în miniatură ale lui Viracocha [Fig. 123b].

Scrierile lui Posnansky au stabilit că acele crestaturi ale porţii reprezentau un calendar cu douăsprezece luni al unui an care înce-

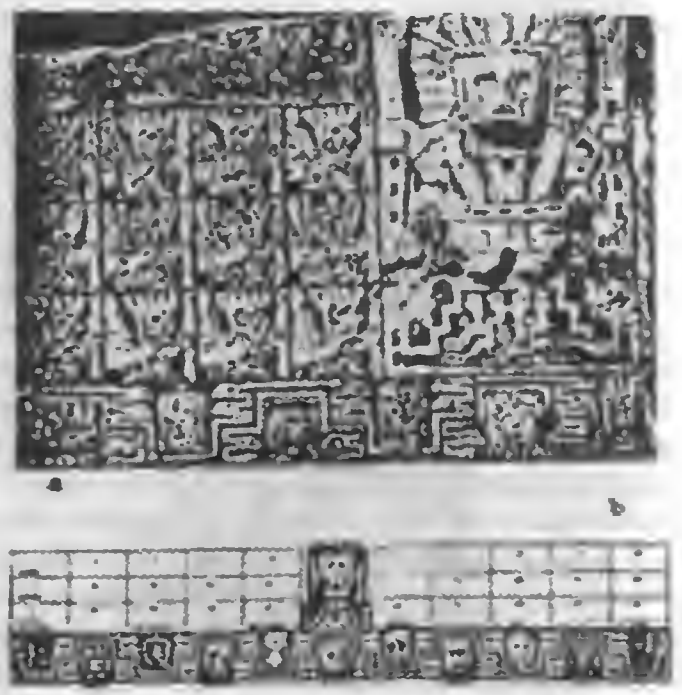

Figura 123a şi 123b

pea în ziua echinocţiului de primăvară din emisfera sudică (luna septembrie), dar al unui an în care celelalte puncte importante ale anului solar – echinocţiul de toamnă şi cele două solstiţii – sunt de asemenea indicate prin poziţiile şi formele imaginilor mai mici, încrustate pe poartă. Era, a dedus el, un calendar cu unsprezece luni a câte treizeci de zile fiecare, plus „o mare lună", o a douăsprezecea lună de treizeci şi cinci de zile, rezultând un an solar de 365 de zile.

Un an de douăsprezece luni care începea în ziua echinocţiului de primăvară fusese introdus pentru prima dată, după câte am aflat, în Nippur, în Sumer, cam pe la 3 800 î.Hr.

„Poarta Soarelui", au descoperit arheologii, se află în colţul nord-vestic a ceea ce fusese odată un zid construit din stâlpi de piatră verticali, formând o împrejmuire rectangulară în interiorul căreia se afla cel mai impresionant edificiu al sitului. Unii sunt de părere că iniţial fusese o poartă identică şi-n colţul sud-vestic al împrejmuirii, flancând în mod simetric un şir de treisprezece monoliţi ridicaţi chiar în centrul zidului vestic al împrejmuirii. Acel şir de monoliţi, care făceau parte dintr-o platformă specială, erau situaţi exact faţă-n faţă cu scara care fusese construită spre centrul zidului estic, pe partea opusă a împrejmuirii. Scara monumentală, care a fost dezgropată şi reabilitată, ducea spre o serie de platforme rectangulare şi înălţate care înconjurau o curte adâncită [Fig. 124a].

Ţinând cont că numele său era *Kalasasaya* („Stâlpii Nemişcaţi"), edificiul fusese orientat exact de-a lungul unei axe est-vestice, în stilul templelor din Orientul Apropiat. Acesta era primul indiciu că ar fi putut să servească unor scopuri astronomice. Cercetările care au urmat au stabilit într-adevăr că acesta era un observator sofisticat pentru determinarea solstiţiilor, dar şi a echinocţiilor, prin observarea răsăriturilor şi a apusurilor din anumite puncte focale, de-a lungul unor raze vizuale ancorate de colţurile împrejmurii, ca şi de stâlpii construiţi în dreptul zidurilor sale dinspre apus şi dinspre răsărit [Fig. 124b]. Posnasky a găsit

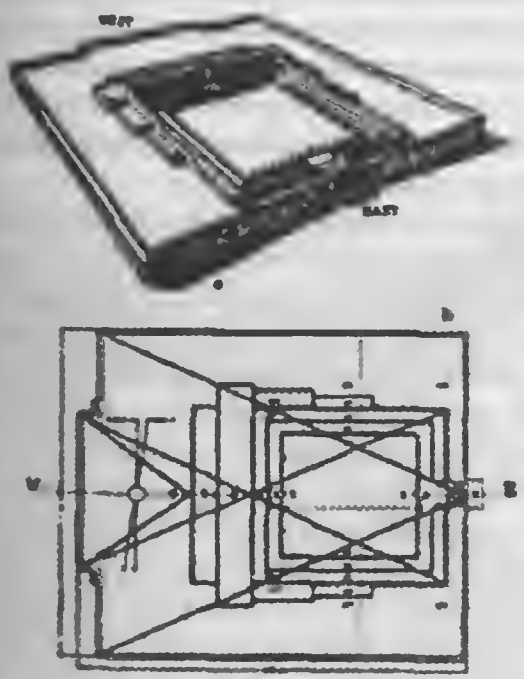

Figura 124a şi 124b

anumite dovezi conform cărora motivul pentru care partea din spate a Porții Soarelui fusese crestată în modul acela e că acolo este posibil să se fi aflat două plăci din aur, agățate probabil de niște axe de bronz; acest lucru le-ar fi permis preoților-astronomi să poziționeze discurile astfel încât să reflecte razele Soarelui la apus înspre stâlpul de observație dorit din *Kalasasaya*. Numeroasele linii vizuale, mult mai multe decât ar fi fost necesare pentru observațiile din zilele solstițiilor sau ale echinocțiilor, faptul că Viracocha era ajutat și de Soare și de Lună și faptul că erau treisprezece, și nu doar doisprezece stâlpi în centrul zidului dinspre apus sugerează că așa-numitul Kalasasaya era nu doar un observator solar, ci unul care era folosit pe post de calendar lunaro-solar.

Realizarea faptului că această construcție antică, ce se găsea la mai bine de o mie două sute de picioare deasupra munților Anzi, într-un șes îngust și pustiu printre munții înzăpeziți, era un observator calendaristic foarte complex, a rezultat din punerea cap la cap a informațiilor descoperite cu privire la vârsta sa. Posnanski însuși a fost primul care a ajuns la concluzia că unghiurile formate de liniile vizuale indicau o oblicitate cumva mai mare decât declinația actuală de 23.5°, ceea ce însemna că, el însuși era uimit să descopere, edificiul Kalasasaya fusese proiectat și construit cu mii de ani înainte de era noastră.

Neîncrederea comunității științifice de la vremea aceea, lucru de înțeles,–cel mult se credea că ruinele, dacă nu datau de pe vremea incașilor, nu puteau fi mai vechi de câteva secole î.Hr.–a condus la delegarea unei comisii astronomice germane în Peru și Bolivia. Dr. Rolf Müller, a cărui muncă susținută în alte situri arheologice a fost deja amintită în lucrarea noastră, a fost unul din cei trei astronomi care au primit această sarcină. Investigațiile și măsurătorile amănunțite nu au lăsat nicio umbră de îndoială asupra faptului că oblicitatea de pe vremea când a fost realizată construcția era una care arăta că așa-numitul Kalasasaya ar fi putut să fie construit cam pe la 4 050 î.Hr. sau (în funcție de înclinația Pământului) pe la 10 050 î.Hr. Müller, care datase ruinele megalitice de la Machu Picchu putin peste anul 4 000 î.Hr., era înclinat să dateze în același mod și Kalasasaya–decizie cu care Posnansky a fost în cele

din urmă de acord.

Cine a deținut atunci cunoștințe atât de complexe încât a fost capabil să proiecteze, să stabilească orientarea și să construiască aceste observatoare care aveau legătură cu calendarul - și într-un mod care lăsa să se întrevadă respectarea principiilor de astronomie și a aranjamentelor calendaristice concepute în Orientul Apropiat antic? În *Regatele pierdute* am prezentat dovezile și am ajuns la concluzia că erau aceiași anunnaki, cei care veniseră pe Pământ de pe planeta Nibiru, în căutarea aurului. Și, asemenea oamenilor care au venit să caute ținutul El Dorado cu mii de ani mai târziu, și ei veniseră în Lumea Nouă să găsească aur. Minele din sud-estul Africii au fost inundate de apele Potopului, dar aceleași prefaceri au scos la iveală filoanele incredibil de bogate în aur din Anzi.

Noi suntem de părere că Anu și soția lui Antu, atunci când au plecat de pe Nibiru să viziteze Pământul cam pe la 3 800 î.Hr., au fost să vadă și noul centru metalurgic de pe țărmul sudic al Lacului Titicaca. Și au plecat de acolo navigând pe lac, dinspre amenajările portuare de la Puma Punku, unde camerele ciclopice, cioplite și tăiate dintr-un singur bloc de piatră, se întindeau atunci de-a lungul cheiurilor masive.

Ruinele de la Puma Punku mai oferă un indiciu enigmatic cu

Figura 125

privire la legătura uimitoare dintre construcţiile de pe ţărmul Lacului Titicaca şi templul neobişnuit închinat lui Ninurta şi construit de Gudea. Spre uimirea celor care au efectuat săpăturile arheologice din acel sit, aceştia au descoperit că cei care construiseră acele structuri megalitice folosiseră *cleme de bronz* care trebuiau să se potrivească în tăieturile în T la alăturarea stâncilor, astfel încât să ţină laolaltă blocurile imense din piatră [Fig. 125]. O asemenea metodă de îmbinare şi folosirea bronzului cu un asemenea scop erau fapte unice în Epoca Megalitică, descoperite numai în situl de la Puma Punku şi în alt sit de megaliţi ciclopici, Ollantaytambu, la vreo patruzeci şi cinci de mile nord-vest de Cuzco în Valea Sacră.

Cu toate acestea, la mii de mile distanţă, la celălalt capăt al lumii, în Lagash din Sumer, Gudea folosise aceeaşi metodă unică şi aceleaşi cleme de bronz pentru a ţine laolaltă pietrele care, aduse de departe, au fost folosite la construirea templului Eninnu. Consemnând în inscripţiile sale utilizarea neobişnuită a pietrelor şi a metalelor, iată cum îşi laudă Gudea propriile realizări:

El a construit Eninnu din piatră
şi l-a făcut strălucitor, cu pietre preţioase,
iar cu un amestec de aramă şi cositor [bronz]
l-a făcut să reziste în îmbinarea sa.

Pentru o asemenea ispravă fusese adus un *Sangu Simug* „un fierar preoţesc" din „Ţinutul topiturii". Noi credem că era Tiahuanacu din Anzi.

10

Pe urmele lor

Marele Sfinx din Egipt contemplă zările chiar în direcţia răsăritului, urându-i bun-venit Soarelui de-a lungul paralelei de treizeci de grade. În timpurile străvechi, privirea sa le ura bun-venit „zeilor" anunnaki, atunci când aceştia aterizau în portul lor spaţial din peninsula Sinai, iar mai târziu îi călăuzea pe faraonii decedaţii în viaţa de apoi când, în înălţarea la ceruri, ka-ul lor se alătura zeilor. Undeva pe la mijloc, este posibil ca Sfinxul să fi fost martorul plecării marelui zeu–Thoth–împreună cu adepţii său, pentru a fi trecuţi în rândul primilor americani.

Până la aniversarea de 500 de ani a călătoriei epocale a lui Columb în 1 492, evenimentul fusese reclasificat de la descoperire la redescoperire şi căutarea adevăratei identităţi a „primilor americani" începuse să capete amploare. Ipoteza potrivit căreia colonizarea Americilor a început prin migrarea unor familii din Asia peste un pod îngheţat care traversa ţinutul până-n Alaska, chiar înainte de sfârşitul abrupt al erei glaciare, a fost pusă la îndoială cu foarte mare greutate, deşi în mod constant apăreau dovezi arheologice care arătau că oamenii au sosit în Americi cu multe milenii în urmă şi că America de Sud, şi nu America de Nord a fost locul în care şi-au făcut simţită pentru prima oară prezenţa în Lumea Nouă.

„În ultimii 50 de ani, ideea general-admisă a fost că obiectele primitive vechi de 11 500 de ani descoperite în Clovis, în New Mexico au fost realizate la puţin timp după ce primii americani au traversat ţinutul pe fâşia Bering", scria *Science* magazine[1] (ediţia din 21 februarie 1 992) ca o notă suplimentară la dezbaterea oamenilor de ştiinţă; „Cei care au îndrăznit să pună la îndoială părerea

[1] Revista Ştiinţa, n.tr.

general-admisă au fost aspru criticaţi". Ezitarea în a accepta o epocă mai veche şi un traseu diferit porneşte mai ales din simpla presupunere că Omul nu ar fi putut să traverseze oceanele care separau Lumea Veche de Lumea Nouă în timpuri preistorice, deoarece tehnologia maritimă nu apăruse încă. Fără a ţine seama de dovezile care arată contrariul, logica de neclintit continuă să fie aceea că dacă Omul nu a fost în stare de o asemenea ispravă, atunci ea nici nu a avut loc.

Vârsta Sfinxului a intrat recent în atenţie ca un caz similar, căci oamenii de ştiinţă refuză să accepte noile dovezi, pentru că acestea ar arăta că Omul a avut anumite realizări într-o perioadă în care nu ar fi fost de fapt capabil să le înfăptuiască; nici nu încape vorbă să fie luată în consideraţie ipoteza potrivit căreia acesta ar fi fost călăuzit sau ar fi primit asistenţă din partea „zeilor"–extratereştri.

În volumele trecute din *Cronicile pierdute ale Pământului*, am oferit numeroase dovezi (în legătură cu fapte care nu au fost dezminţite), potrivit cărora marile piramide din Gizeh nu au fost construite de către faraonii celei de-a IV-a dinastii pe la 2 600 î.Hr., ci de către „zeii" anunnaki, cu milenii înainte, ca elemente ale pistei de aterizare ale portului spaţial din Peninsula Sinai. Noi am estimat că lucrurile s-ar fi întâmplat cam pe la 10 000 î.Hr.– cu aproape 12 000 de ani în urmă– în cazul acelor piramide, şi am arătat că Sfinxul, construit curând după aceea, se afla deja pe platoul Gizeh în momentul în care au început domniile faraonilor, cu multe secole înaintea celei de-a IV-a dinastii. Dovezile pe care ne-am sprijinit şi pe care le-am prezentat au fost desenele, inscripţiile şi textele sumeriene şi egiptene.

În octombrie 1 991, la vreo cincizeci de ani după ce am expus pentru prima dată aceste dovezi în *A douăsprezecea planetă*, Dr. Robert M. Schoch, un geolog de la Universitatea din Boston, a anunţat la întâlnirea anuală a Societăţii Geologice a Americii[1] că studiile meteorologice întreprinse în legătură cu Sfinxul şi straturile sale arată că a fost construit din rocă de bază „cu mult înaintea dinastiilor faraonilor". Metodele de cercetare au inclus analiza seismografică a straturilor de rocă subterane, întreprinsă de Dr. Thomas

[1] Geological Society of America, n.tr.

L. Dobecki, un geofizician de la Houston şi de egiptologistul Anthony West din New York şi studiul privind rezistenţa la agenţii externi, împreună cu marcarea nivelului apei din zona Sfinxului şi a împrejurimilor sale. Dr. Schoch a afirmat că eroziunea datorată precipitaţiilor „sugerează că lucrările de construire a Sfinxului au început în intervalul cuprins între 10 000 î.Hr. şi 5 î.Hr., când clima Egiptului era mai umedă".

Concluzia „intră în contradicţie cu tot ceea ştim despre Egiptul antic", adăuga ziarul *Los Angeles Times* în articolul care însoţea acest anunţ. Alţi egiptologi care au citit lucrările domnului Schoch nu pot explica dovezile geologice, dar insistă că ipoteza potrivit căreia Sfinxul ar fi cu mii de ani mai vechi decât au crezut ei pur şi simplu „nu se potriveşte" cu ceea ce se ştia până-n acel moment. Ziarul îl cita pe arheologul Carol Redmont de la Universitatea Berkeley din California: „Este imposibil ca lucrurile să se fi petrecut astfel... Sfinxul a fost construit folosind o tehnologie mult mai avansată decât aceea folosită la realizarea altor monumente a căror vârstă este cunoscută, iar oamenii din acea regiune probabil că nu deţineau acea tehnologie, instituţiile administrative sau voinţa necesară realizării unei asemenea construcţii cu mii de ani în urmă".

În februarie 1 992, American Association for the Advancement of Science[1], întâlnindu-se în Chicago, a dedicat una dintre sesiuni subiectului „Cât de vechi este Sfinxul?", iar în cadrul acesteia Robert Schoch şi Thomas Dobecki şi-au disputat descoperile cu doi detractori, Mark Lehner de la Universitatea din Chicago şi K.L. Gauri de la Universitatea din Louisville. Potrivit Associated Press, dezbaterea aprinsă care a degenerat într-o confruntare în holul de la intrare nu s-a axat pe meritele ştiinţifice ale concluziilor referitoare la factorii de climă ci, aşa cum s-a exprimat Mark Lehner, pe întrebarea referitoare la posibilitatea de a „răsturna istoria Egiptului din cauza unui singur fenomen, cum ar fi cel al schimbărilor climatice". Argumentul final folosit de detractori a fost cel al absenţei dovezilor potrivit cărora în Egiptul perioadei cuprinse între 7 000 şi 5 000 î.Hr. ar fi existat o civilizaţie îndeajuns de

[1] Asociaţia Americană pentru Progresul Ştiinţei, n.tr.

avansată încât să fi sculptat Marele Sfinx. „Oamenii din perioada aceea erau vânători şi culegători; aceştia nu construiau cetăţi", a spus Dr. Lehner şi cu aceasta dezbaterea a luat sfârşit.

Singurul răspuns la acest argument logic este, desigur, invocarea altcuiva decât a „vânătorilor şi culegătorilor" din acea epocă–*anunnakii*. Dar admiterea faptului că toate dovezile duc în direcţia unor fiinţe mult mai avansate precum cele de pe altă planetă este un prag pe care nu toată lumea, nici cei care au descoperit că vechimea Sfinxului ar fi de 9 000 de ani, nu sunt pregătiţi să-l treacă.

Aceeaşi *teamă de a trece pragul* (ca să formulăm o expresie) a împiedicat pentru mulţi ani nu doar acceptarea, ci chiar diseminarea dovezilor privitoare la vechimea omenirii şi a civilizaţiei de pe cele două continente americane.

Descoperirea, în apropierea Clovisului, în New Mexico, în 1932, a unui tezaur ce cuprindea nişte vârfuri din piatră de forma unor frunze şi cu laturile ascuţite, care ar fi putut să fie ataşate la suliţe sau la instrumentele de vânătoare şi descoperirea, mai târziu, a aceloraşi obiecte în alte situri din America de Nord, a condus la teoria că marii vânători au emigrat din Asia în nord-estul Pacificului cu vreo 12 000 de ani în urmă, când Siberia şi Asia erau legate printr-o fâşie de pământ îngheţată. Cu timpul, susţinea acea teorie, „oamenii din Clovis" şi rudele lor s-au răspândit în America de Nord şi, prin America Centrală, şi în America de Sud în cele din urmă.

Această imagine imaculată a primilor americani a fost menţinută, în ciuda descoperirilor ocazionale, chiar în sud-vestul Statelor Unite, a unor rămăşiţe de oase sfărâmate sau pietre prelucrate–dovezi neconfirmate ale prezenţei omului–datând undeva la vreo 20 000 de ani înaintea Clovisului. O descoperire mai puţin nesigură a fost aceea de la situl arheologic Meadowcroft Rockshelter, din Pennsylvania, unde mai multe unelte din piatră, oase de animale şi, cel mai important, mangal, au fost datate cu carbon undeva între 15 000 şi 19 000 de ani în urmă–cu mii de ani înaintea Clovisului şi ce e mai important, în părţile de răsărit ale Statelor Unite.

Pe măsură ce instrumentelor de investigaţie li s-au adăugat cercetările lingvistice şi datările care folosesc metodele genetice, în anii `80 au început să apară mai multe dovezi cu privire la faptul că

oamenii au sosit în Lumea Nouă cu aproape 30 000 de ani în urmă–probabil în mai multe valuri migratoare şi nu neapărat pe un imens pod de gheaţă, ci cu plutele sau canoele, navigând în apropierea coastei. În tot cazul, principala teorie–dinspre nord-estul Asiei înspre nord-vestul Americii–a fost menţinută cu tărie, în ciuda dovezilor neliniştitoare din America de Sud. Aceste dovezi, a căror descoperire nu numai că a fost ignorată, dar chiar a fost suprimată la început, se referă la două situri unde au fost găsite unelte din Epoca de Piatră, oase de animale sfărâmate şi chiar petroglife.

Primul dintre aceste situri care au stârnit multă nedumerire este Monte Verde din Chile, în zona dinspre Pacific a continentului. Arheologii au descoperit acolo cămine căptuşite cu humă, unelte de piatră, ustensile din os şi fundaţii ale adăposturilor din lemn–o tabără care fusese locuită cu vreo 13 000 de ani în urmă. Aceasta este o dată prea timpurie ca să-şi găsească explicaţia în migraţia lentă spre sud a populaţiei Clovisului din Nordul Americii. Mai mult, straturile joase ale acestei tabere au furnizat mai multe fragmente ale unor unelte de piatră care sugerează că ocuparea sitului de către oameni a început cu vreo 20 000 de ani mai devreme. Cel de-al doilea sit se găseşte exact pe partea cealaltă a Americii de Sud, în nord-estul Braziliei. Într-un loc care se numeşte Pedra Furada, se aflau, într-un adăpost de piatră, nişte vetre circulare pline cu magal, înconjurate de cremene; cel mai apropiat loc unde se găseşte piatră de cremene este la o milă distanţă, ceea ce sugerează că ascuţitele pietre au fost aduse intenţionat. În urma datării cu carbon sau a folosirii unor metode mai moderne, s-a ajuns la un interval cuprins între 14 300 şi 47 000 de ani în urmă. În timp ce majoritatea arheologilor recunoscuţi continuă să considere că acele date timpurii sunt „pur şi simplu de neconceput", adăpostul din piatră a furnizat, raportat doar la perioada de 10 000 de ani î.Hr., petroglife (pietre pictate) a căror vârstă este de necontestat. Pe una din ele pare să fi fost înfăţişat un animal cu gâtul lung care seamănă cu o girafă–animal care nu se găseşte pe teritoriile Americilor.

Provocarea încă actuală lansată teoriei Clovis cu privire la momentul venirii este însoţită de o provocare lansată ipotezei potrivit căreia singura rută de deplasare ar fi fost prin istmul Bering.

Antropologii de la Arctic Research Center[1] al Smithsonian Institution din Washington, D.C. au stabilit că imaginea vânătorilor acoperiţi cu blănuri de animale şi cu sulițe în mâini care traversau un ţinut înghețat şi sălbatic (ducând cu ei şi femei şi copii) nu este tocmai demnă de primii americani. Ci mai degrabă, aceştia erau oameni care călătoreau pe mare cu plutele sau în ambarcaţiuni din piei de animale, spre ţărmurile sudice mai primitoare ale Americilor. Alţii, de la Center for the Study of the First Americans[2] de la Universitatea de Stat din Oregon, nu exclud traversarea Pacificului de-a lungul insulelor şi prin Australia (care a fost populată cu vreo 40 000 de ani în urmă).

Dar cei mai mulţi consideră că asemenea călătorii întreprinse de „omul primitiv" sunt pure fantazii; datele timpurii sunt lăsate deoparte ca fiind simple erori de calcul, instrumentele din piatră ca fiind bucăţi desprinse din stânci, oasele frânte de animale ca fiind sfărâmate din cauza căderilor de stânci, şi nu de mâna omului. Aceeaşi întrebare care a adus dezbaterea în legătură cu vârsta Sfinxului într-un punct mort a fost pusă şi în cadrul dezbaterii privioare la identitatea primilor americani: cine să fi deţinut, cu zeci de mii de ani în urmă, tehnologia necesară traverării vastelor oceane cu ajutorul ambarcaţiunilor şi cum să fi ştiut acei marinari preistorici că acolo se afla pământ, pământ ce poate fi locuit, la celălalt capăt?

Această întrebare (ca şi în cazul adresării ei în legătură cu vârsta Sfinxului) nu poate avea decât un singur răspuns: *anunnakii*, ei i-au arătat omului cum să traverseze oceanele şi i-au dezvăluit motivul pentru care trebuia să facă această călătorie şi locul exact al destinaţiei sale- poate chiar ducându-l ei înşişi într-acolo, „pe aripile vulturilor", aşa cum se spune în Biblie–spre un nou pământ al făgăduinţei.

Sunt două momente în Biblie în care sunt povestite planurile de migrare şi în ambele zeitatea era călăuza. În primul dintre ele, este înfăţişat ordinul dat de Yahweh lui Avraam, cu mai bine de 4 000 de ani în urmă, când Yahweh i-a spus astfel: „pleacă din ţara ta şi din locul naşterii tale şi din casa tatălui tău". Acesta avea să plece, după cum i-a spus Yahweh, „în ţinutul pe care ţi-l voi arăta". Al

[1] Centrul de Cercetări Arctice, n.tr.

[2] Centrul de Studiu asupra Primilor Americani, n.tr.

doilea moment este cel al Exodului evreilor din Egipt, cu vreo 3 400 de ani în urmă. Arătându-le israeliţilor drumul pe care să-l urmeze pentru a ajunge în pământul făgăduinţei,

Yahweh mergea înaintea lor
ziua într-un stâlp de nor,
arătându-le calea,
iar noaptea într-un stâlp de foc
luminându-le calea,
ca să poată merge şi ziua şi noaptea.

Primind ajutor şi îndrumare, oamenii au mers pe urmele zeilor–atât în Orientul Apropiat antic, cât şi în noul ţinut de peste oceane.

Ultimele descoperiri arheologice dau crezare povestirilor faptelor străvechi, care poartă numele de „mituri" şi „legende". Acestea vorbesc în mod constant despre multiplele migraţii şi întotdeauna peste mări. În mod semnificativ, adeseori acestea invocă numerele şapte şi unsprezece–numere care nu sunt o oglindire a anatomiei umane sau a numătoarei pe degete, ci un indiciu al ştiinţei astronomice şi calendaristice, ca şi al legăturilor cu Lumea Veche.

Unul dintre ciclurile de legende cel mai bine conservate este acela al triburilor Nahuatl din centrul Mexicului, ai căror ultimi urmaşi au fost aztecii pe care-i i-au întâlnit spaniolii. Poveştile lor despre migraţie se întindeau pe patru vârste sau „Sori", prima dintre ele fiind cea care s-a încheiat cu Diluviul; una dintre versiuni, în care ni se furnizează duratele acelor vârste, arată că primul „soare" începuse cu 17 141 de ani înainte ca spaniolii să afle de poveste, adică prin 15 600 î.Hr. şi, într-adevăr, cu mii de ani înaintea Diluviului. Primele triburi, relatează legendele orale şi poveştile ilustrate din cărţile care se cheamă codice, au venit din *Azt-lan*, „Locul alb", care era asociat cu cifra şapte. Uneori era înfăţişat ca un loc cu şapte peşteri din care ieşiseră strămoşii; alteori, era desenat ca un loc cu şapte temple: o piramidă mare în trepte în mijloc (un zigurat), înconjurată de şase altare mai mici. *Codex Boturini* conţine o serie de desene care înfăţişează migraţia timpurie a patru

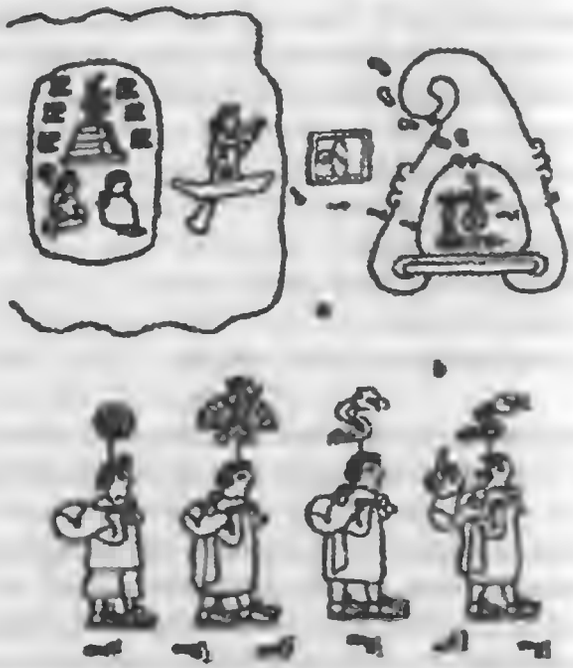

Figura 126a şi 126b

triburi care porniseră din locul celor şapte temple, apoi trecuseră marea cu bărcile şi poposiseră într-un loc al peşterilor; în călătoria lor spre necunoscut, migratorii fuseseră călăuziţi de un zeu al cărui simbol era un fel de ochi atotvăzător ataşat la un sceptru eliptic [Fig. 126a]. Cele patru clanuri au călătorit apoi prin interiorul ţinutului [Fig. 126b], trecând pe lângă şi călăuzindu-se după mai multe marcaje. După ce s-au despărţit în mai multe triburi, unul dintre ele, *Mexica*, a ajuns într-o vale în care se afla un vultur cocoţat pe o tufă de cactus–semnul destinaţiei finale şi al locului unde trebuia să fie stabilită capitala lor, Nahuatlan. Mai târziu, aceasta avea să devină capitala aztecilor, al cărei simbol a rămas vulturul cocoţat pe tufişul de cactus. Aceasta s-a numit *Tenochtitlan*, Oraşul lui Tenoch. Acelor migratori străvechi li s-a spus tenochiţi, locuitorii din Tenoch. În *Regatele pierdute* am expus pe larg motivele pentru care aceştia ar fi putut fi urmaşii lui Enoch, fiul lui Cain, care încă ispăşca răzbunarea înşeptită a fratricidului comis de tatăl său.

Potrivit bibliei, Cain, care fusese izgonit în îndepărtatul „Ţinut al lui Nod", a ridicat o cetate şi a numit-o după fiul său Enoch, iar Enoch a avut patru urmaşi din care s-au format patru clanuri.

Cronicarul spaniol Friar Bernardino de Sahagún (*Historia de las cosas de la Nueva Espana*[1]), ale cărui surse au fost atât cele orale, cât şi poveştile despre Nahuatlan aşternute în scris după cucerire, a scris despre călătoria pe mare şi a notat şi numele *Panotlan* al ţinutului unde acostaseră; numele înseamnă pur şi simplu „locul venirii de pe mare" şi a stabilit că acesta se afla acolo unde este astăzi Guatemala Un alt detaliu interesant regăsit printre informaţiile oferite de cronicar este că imigranţii fuseseră călăuziţi de patru Înţelepţi „care duceau cu ei nişte texte rituale şi cunoşteau secretele calendarului". Acum ştim că cele două elemente–ritualul şi calendarul–erau două feţe ale aceleiaşi monede şi anume că amândouă erau folosite la venerarea zeilor. Este un lucru aproape sigur că acel calendar din Nahuatlan respecta împărţirea în douăsprezece luni, poate chiar în cele douăsprezece diviziuni ale zodiacului, deoarece aflăm (din cronicile lui Sahagún) că aşa-numiţii tolteci, care alcătuiau tribul Nahuatl din care se trăgeau aztecii şi de la care aztecii învăţaseră cele mai multe lucruri, „ştiau că sunt mai multe ceruri"; de aceea „spuneau că sunt douăsprezece diviziuni suprapuse".

Chiar la sud, unde valurile Pacificului lovesc coastele Americii de Sud, „miturile" andine nu evocă migraţiile dinaintea Diluviului, dar lasă să se înţeleagă că oamenii din Anzi ştiau despre Diluviu şi bănuiau că zeii, deja prezenţi în acele ţinuturi, au fost cei care i-au ajutat pe puţinii supravieţuitori adăpostiţi în piscurile înalte ale munţilor să repopuleze continentul. Legendele vorbesc clar despre migraţiunile dinspre mare, care au avut loc după Diluviu; prima dintre ele sau cea mai memorabilă fusese aceea a unui trib condus de cel care se numea Naymplan. Acesta îşi condusese oamenii în traversarea Pacificului în mai multe bărci construite din lemn de balsa, fiind călăuzit de un „idol", o piatră verde prin care Marele Zeu îi transmitea instrucţiuni de navigare sau alte sfaturi folositoare. Acostarea s-a făcut chiar în locul unde continen-

[1] Istoria generală a lucrurilor din Noua Spanie, n.tr.

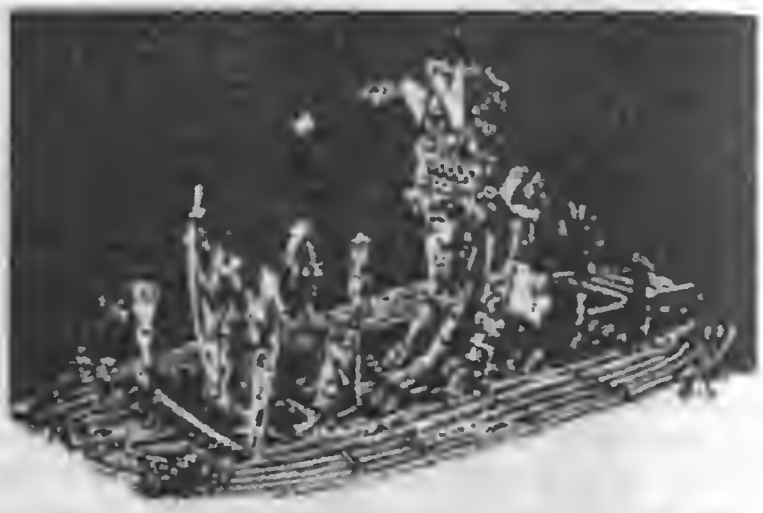

Figura 127

tul sud-american iese cel mai mult în afară spre apus, intrând în Oceanul Pacific, acolo unde se află ceea ce numim astăzi capul Sfânta Elena din Ecuador . După ce au ajuns la ţărm, Marele Zeu (care încă mai vorbea prin piatra verde) i-a învăţat pe oameni să cultive pământul, să construiască şi să-şi facă uneltele.

Un suvenir antic din aur pur, astăzi păstrat în Muzeul Aurului din Bogotá, în Columbia [Fig. 127], înfăţişează un lider înalt împreună cu membri din tribul său, pe o plută din lemn de balsa. Este posibil ca opera de artă să fi întruchipat călătoria pe mare întreprinsă de Naymlap sau o călătorie asemănătoare. Potrivit legendei lui Naymlap, aceştia aveau cunoştinţe despre calendar şi venerau un panteon de doisprezece zei. Înaintând pe uscat pentru a se stabili acolo unde astăzi se află Quito, capitala Ecuadorului, au construit cele două temple ale lor, faţă-n faţă unul cu celălalt: primul dedicat Soarelui, iar cel de-al doilea Lunii. Templul Soarelui avea în dreptul intrării doi piloni, iar în curtea din faţă un cerc format din doisprezece stâlpi din piatră.

Familiarizarea cu numărul sacru doisprezece–semnul distinctiv al panteonului mesopotamian şi al calendarului–lasă să se întrevadă un calendar nu tocmai diferit de cel care-şi avea originile în Sumer. Venerarea atât a Soarelui, cât şi a Lunii indică un calendar lunaro-

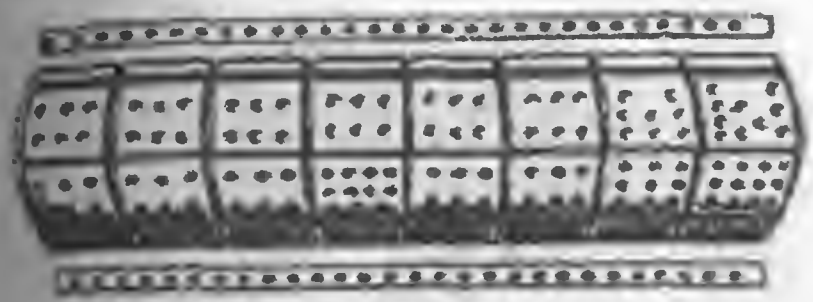

Figura 128

solar, iarăşi ca cel care-şi avea începuturile în Sumer. Intrarea în dreptul căreia se aflau doi piloni ne aminteşte de cele două coloane care se construiau la intrările templelor în tot Orientul Apropiat antic, din Mesopotamia până-n vestul Asiei şi Egipt. Şi, ca şi cum aceste punţi de legătură cu Lumea Veche nu ar fi fost de ajuns, descoperim şi un *cerc alcătuit din doisprezece stâlpi de piatră*. Oricine ar fi traversat Pacificul ca să ajungă acolo trebuie să fi aflat de cercurile astronomice din piatră din Lagaş sau Stonehenge sau ambele.

Se crede că mai multe obiecte din piatră care astăzi sunt păstrate în Muzeul Naţional al Peru din Lima erau folosite de oamenii din regiunea de coastă pe post de socotitoare calendaristice. De exemplu, unul dintre ele, cu numărul de catalog 15-278 [Fig. 128] este împărţit în şaizeci de pătrate care conţin nişte găuri speciale pentru piese, al căror număr variază între şase şi doisprezece; plăcuţele de deasupra şi de dedesubt prezintă douăzeci şi nouă şi respectiv douăzeci şi opt de astfel de găuri–ceea ce ar sugera destul de clar o numărătoare a fazelor lunare ale lunii calendaristice.

Fritz Buck, în *Inscriptiones Calendarias del Peru Preincaico*[1], care au constituit obiectul cercetării sale, a considerat că cele 116 de găuri sau adâncituri din cele şaizeci de pătrate indicau o legătură cu calendarul maiaşilor din Mexic şi Guatemala. Faptul că părţile nordice ale ţinuturilor andine erau în strânsă legătură cu locuitorii şi culturile din Mezoamerica o posibilitate care până de curând a fost respinsă din capul locului–este astăzi intens disputat. Cei care au venit din Mezoamerica au avut, fără îndoială,

[1] Inscripţiile calendaristice din Peruul preincaş, n.tr.

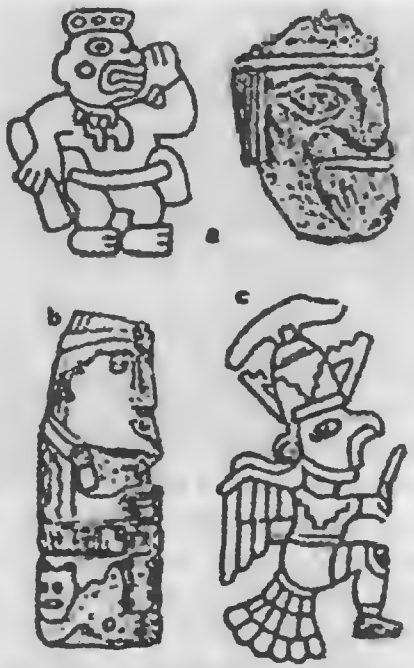

Figura 129a, 129b şi 129c

în rândul lor populaţii din Africa şi semiţi, după cum o demonstrează numeroasele obiecte cioplite şi sculpturile [Fig. 129a]. Dar înaintea lor venise pe mare o populaţie care pare a fi de origine indo-europeană [Fig. 129b] şi, undeva în perioada dintre cele două migraţiuni, acostaseră nişte oameni cu coifuri, aşa-numiţii „oameni pasăre" [Fig. 129c], înarmaţi cu arme de metal. Un alt grup este posibil să fi venit dinspre continent, prin bazinul Amazonului şi al afluenţilor săi; simbolurile asociate lor [Fig. 130] erau identice cu hieroglifa hitită pentru „zei". În măsura în care panteonul hitit era o adaptare a panteonului sumerian, descoperirea de altfel remarcabilă din Columbia a unei statuete din aur întruchipând o zeiţă care ţinea în mâini simbolul cuţitului pentru tăierea ombilicului–simbolul lui Ninharsag, zeiţa mamă a sumerienilor, este explicabilă [Fig. 131].

Partea central-nordică a coastei andine şi câteva întinderi din America de Sud erau locuite de populaţiile vorbitoare de Quechua, denumite, din lipsa altor surse de inspiraţie, după principalele râuri

Figura 130

Figura 131

de-a lungul cărora acestea înfloriseră. S-a dovedit că incaşii şi-au constituit imperiul şi şi-au amenajat faimoasele drumuri peste ruinele construcţiilor acelor locuitori străvechi. În sudul continentului, cam pe unde se află Lima (capitala Peru), de-a lungul coastei şi al munţilor care privesc înspre Lacul Titicaca şi tot înspre sud, spre Chile, limba tribală dominantă era cea a aşa-numiţilor Aymara. Şi legendele lor vorbeau despre migraţiile timpurii de pe coasta Pacificului, pe mare sau pe uscat, din teritoriul de la răsărit de Lacul Titicaca. În privinţa migratorilor veniţi pe mare, populaţia Ayamara îi socotea drept invadatori neprietenoşi; cei care veniseră pe uscat erau numiţi Uru, însemnând „oamenii de altădată", iar aceştia erau nişte oameni deosebiţi, cu propriile obiceiuri şi tradiţii, ale căror vestigii se mai găsesc şi astăzi în Valea Sacră. Posibilitatea ca aceştia să fi fost sumerienii care sosiseră la Lacul Titicaca, pe când Ur era capitala Sumerului (ultima dată între 2 200 şi 2 000 î.Hr.), trebuie luată serios în consideraţie. Adevărul este că provincia care leagă Valea Sacră, ţărmurile răsăritene ale Lacului Titicaca şi vestul Braziliei se numeşte şi astăzi *Madre del Dios*–„Mama zeilor", care era de fapt Ninharsag. Să fie oare o simplă coincidenţă?

Savanţii consideră că influenţa culturală dominantă asupra tuturor acestor popoare a fost, de-a lungul mileniilor, aceea a lui Tiahuanacu; aceasta îşi găseşte expresia cea mai grăitoare în miile

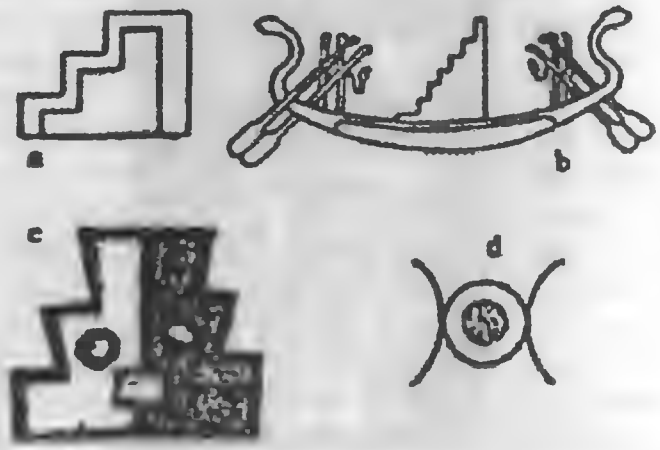

Figura 132a, 132b, 132c şi 132d

de obiecte de lut şi de metal care aveau pe ele imaginea lui Viracocha aşa cum apare ea pe Poarta Soarelui, în decoraţiile care reproduceau simbolurile Porţii (inclusiv pe bucăţile de pânză ţesute minunat, în care erau înfăşurate mumiile) şi în calendarul lor.

Dintre toate aceste simboluri sau, după cum le numesc alţii, printre care şi Posnanski, hieroglife, cel prevalent era acela al scării [Fig 132a], care era folosit şi în Egipt [Fig. 132b] şi care adeseori era înfăţişat pe obiectele primitive andine pentru a simboliza un tum „atotvăzător" [Fig. 132c]. Aceste simboluri, dacă e să judecăm din perspectiva liniilor de observaţie astronomică de la Kalasasaya şi din perspectiva simbolurilor cereşti asociate cu Tiahuanacu, includeau Luna (al cărei simbol era un cerc aflat între două semiluni, fig. 132d).

Astfel reiese că, în partea Americii de Sud mărginită de Oceanul Pacific, calenarul şi ştiinţa astronomică asociată cu acesta au urmat învăţăturile acelorași profesori care funcţionaseră în Orientul Apropiat.

Exprimându-şi părerea în legătură cu data mult mai străveche la care prezenţa omului s-a făcut simţită pentru prima dată în Americi şi cu rutele pe care oamenii le-au urmat pentru a ajunge acolo, amănunte pe care le-am discutat mai devreme în lucrarea noastră, dr. Niede Guidon, de la French Institute of Advanced Social Studies[1], care a luat parte, împreună cu arheologii brazilieni, la descoperirile de la Pedra Furada, spunea astfel: „Nu poate fi exclusă o posibilă traversare a Oceanului Atlantic, având ca punct de plecare Africa".

Descoperirea „celor mai vechi produse de olărie din Americi", anunţată de o echipă de arheologi de la Field Museum of Natural History din Chicago, pe data de 13 decembrie 1 991, se spunea în ediţia de atunci a revistei *Science*, „a dat peste cap teoriile standard" cu privire la popularea Americilor şi mai ales concepţia potrivit căreia bazinul Amazonului, unde avusese loc descoperirea, era „pur şi simplu prea sărac în resurse naturale pentru ca acolo să se fi format o complexă cultură preistorică". Contrar opiniilor îndelung susţinute, „solul din bazinul Amazonului era la fel de fertil ca şi luncile inundabile ale Nilului, ale Gangelui sau ale altor bazine fluviale din întreaga lume", spunea dr. Anne C. Roosevelt, şeful echipei. Fragmentele de olărie brun-roşiatice, unele decorate cu

[1] InstitutulFrancez pentru Studii Avansate, n.tr.

motive pictate, au fost datate în mod categoric, prin intermediul tehnologiilor de ultima oră, nu mai devreme de şapte mii de ani. Acestea au fost descoperite într-un sit care se numeşte Sabtarem, în mormanele de cochilii şi alte resturi aruncate de locuitorii din vechime care se ocupau cu pescuitul.

Data şi faptul că vasele de olărie fuseseră decorate cu desene liniare le aşază în aceeaşi categorie cu articolele de olărie similare care apăruseră în Orientul Apropiat antic, în munţii care se învecinau cu câmpia unde înflorise civilizaţia sumeriană. În *Regatele pierdute*, am prezentat dovezile urmelor sumeriene în bazinul Amazonului şi prin acesta, în zonele din Peru în care erau prelucrate aurul şi cositorul. Ultima descoperire, datorată datării categorice a articolelor de olărie şi obţinerii unei date la care migraţiile timpurii erau mult mai justificate, serveşte în primul rând la întărirea concluziilor anterioare ceva mai neortodoxe: în Antichitate, oamenii au reuşit să ajungă din Orientul Apropiat în America şi prin traversarea Oceanului Atlantic.

Migraţiile dintr-o asemenea direcţie nu au avut loc fără a lăsa în urma lor şi anumite calendare străvechi. Cele mai dramatice şi mai enigmatice dintre ele au fost descoperite în partea de nord-est a bazinului Amazonului, în apropierea graniţei dintre Brazilia şi Guyana. Acolo se înalţă, pe câmpia întinsă, o stâncă de forma unui ou de vreo 100 de picioare în înălţime şi cu un diametru de vreo 300 pe 250 de picioare. În vârful ei fusese săpată o cavitate naturală ca un fel de bazin, ale cărei ape se revărsau în afara sau înăuntrul stâncii gigantice prin nenumărate canale şi conducte. O cavitate ca o peşteră a fost lărgită astfel încât să formeze un adăpost imens în stâncă, în care s-a săpat mai departe, pentru a forma numeroase grote şi platforme pe mai multe nivele. Deasupra intrării în mecanismul format în stâncă, a fost pictată imaginea unui şarpe de vreo douăzeci şi două de picioare în lungime, a cărui gură este formată de trei deschizături în stâncă, înconjurate de nişte inscripţii enigmatice, rămase nedescifrate; prin interior şi prin exterior, stânca este acoperită de sute de semne şi simboluri pictate.

Intrigat de expunerile vechilor exploratori şi de legendele locale, potrivit cărora în grote s-ar afla schelete de „uriaşi care după

chipuri par a fi europeni", profesorul Marcel F. Homet (*Die Söhne der Sonne*[1]) a cercetat stânca prin anii `50 şi a adunat mai multe date despre ea decât se ştiuseră vreodată. El a descoperit că cele trei faţade ale Pedra Pintada[2] indică trei direcţii: cea mai mare dintre ele este orientată înspre direcţia est-vest, iar celelalte două mai mici spre sud-sud-est şi respectiv sud-sud-vest. Observaţia lui a fost că „Din exterior, din punctul de vedere al orientării sale stucturale... acest monument respectă întocmai normele de construire din culturile antice europenene şi mediteraneene". El a fost de părere că numeroasele semne şi simboluri pictate cu meticulozitate pe suprafeţele lustruite ale stâncii sunt „nişte numere regulate impecabil redate, care nu se bazează pe sistemul zecimal", ci „aparţin celei mai vechi culturi est-mediteraneene cunoscute". I s-a părut că suprafeţele pline cu puncte erau table de înmulţire, fiind posibile operaţii de înmulţire cum ar fi: de 9 ori câte 7, de 5 ori câte 7 şi de 12 ori câte 12.

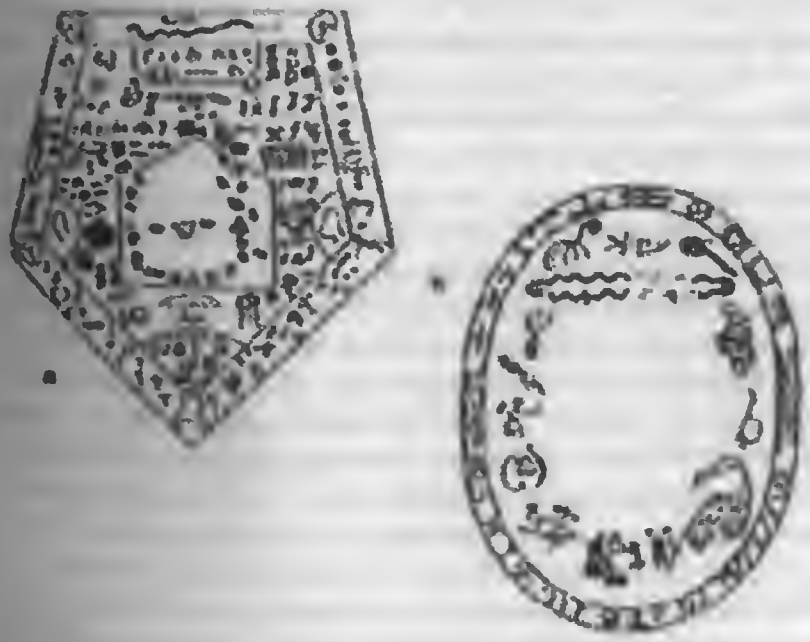

Figura 133a şi 133b

[1] Fii Soarelui, n.tr.

[2] Stânca pictată, n.tr.

Elementul de bază al acestor vestigii antice în stâncă, datorită cărora a fost numită „locul cărților din piatră", sunt dolmenele–niște pietre mari și plate, așezate de-a curmezișul pe alte pietre de susținere și cântărind între cincisprezece și douăzeci de tone fiecare. Fețele acestora prezentau niște picturi elaborate, iar două dolmene mai mari fuseseră tăiate în forme precise–unul ca un pentagon [Fig. 133a] și celălalt ca un oval [Fig. 133b]. La fel ca la intrarea în stâncă, amândouă par să aibă pe ele pictat simbolul dominant al șarpelui, iar acesta, ca și alte simboluri, l-au dus pe Homet cu gândul la Egiptul antic și la regiunile din estul Mediteranei. De vreme ce multe dolmene fuseseră așezate la nivelul și la intrările grotelor funerare din străfunzimile stâncii, Helmet a dedus că, după cum susțineau legendele indiene, acesta era un loc sacru în care au fost îngropate căpeteniile sau alte persoane importante „de către oamenii civilizați care s-au aflat aici, așa cum s-au aflat și în Tiahuanancu, marele oraș din Anzi cu mult, mult timp în urmă–poate cu mii de ani înainte de Hristos".

Observațiile lui Hemet cu privire la sistemul matematic care părea să fie pus în evidență de marcajele de pe suprafețe și care „nu se baza pe sistemul zecimal", ci pe acela al „celor mai vechi culturi est-mediteraneene cunoscute", sunt un mod ocolit de a descrie sistemul sumerian sexagesimal, a cărui utilizare a prevalat în tot Orientul Apropiat antic. Celelalte concluzii ale sale, pe de-o parte cu privire la regiunile din estul Mediteranei și pe de altă parte la Tiahuanancu „cu mii de ani înainte de Hristos" sunt de-a dreptul remarcabile.

Deși desenele de pe cele două dolmene deosebite rămân nedescifrate, acestea conțin, în opinia noastră, câteva indicii prețioase. Pe cel pentagonal este expusă, fără îndoială, vreo poveste, probabil, ca și în cazul cărților ilustrate mezoamericane care au apărut mai târziu, o poveste a migrării și a rutelor pe care s-ar fi făcut aceasta. În cele patru colțuri ale feței inscripționate sunt înfățișate patru tipuri de oameni; prin aceasta, ar fi putut să fie o precursoare a binecunoscutei picturi maiașe care apare pe coperta de la *Codex Fejérvary* și care înfățișa cele patru colțuri ale Pământului și (în mai multe culori) diferitele rase umane din aceste regiuni. Ca și în cazul dolmenului pentagonal, desenul maiaș

prezintă un desen geometric în centru.

Cu excepția desenului geometric din centru, care în Brazilia este pentagonal, fața dolmenului este acoperită de ceea ce pare a fi o scriere necunoscută. Descoperim anumite apropieri între această scriere și o scriere din estul Mediteranei cunoscută drept Linear A; aceasta era o precursoare a scrierii din insula Creta și de asemenea a scrierii hitiților din Anatolia (din Turcia de astăzi).

Simbolul dominant de pe dolmenul pentagonal este acela al șarpelui, de altfel un binecunoscut simbol al culturii preclenice din Creta și din Egiptul antic. Din perspectiva panteonului Orientului Apropiat antic, șarpele era simbolul lui Enki și al clanului său. Pe dolmenul oval, șarpele este redat ca un fel de nor ceresc, care ne amintește de simbolul șarpelui de pe acel *kudurru* mesopotamian [Fig. 92], unde simboliza Calea Lactee.

Multe dintre simbolurile care alcătuiesc rama desenului central de pe acest dolmen sunt forme și simboluri sumeriene și elamite familiare (cum ar fi svastica). Imaginile mai mari din interiorul ramei ovale sunt și mai grăitoare. Dacă luăm simbolul central cel mai de sus drept o inscripție, ne rămân exact douăsprezece simboluri. În opinia noastră, acestea reprezintă cele *douăsprezece semne ale zodiacului*.

Faptul că nu toate simbolurile sunt identice cu cele care-și au originea în Sumer nu este ieșit din comun, căci în diferite părți ale lumii, cum ar fi în China, de pildă, zodiacul (care înseamnă „cerc al animalelor") a fost adaptat la fauna locală. Dar unele dintre simbolurile de pe acest dolmen oval, cum ar fi cei doi pești (simbolul pentru zodia Peștilor), cele două contururi umane (simbolul Gemenilor) și femeia care ține un lujer de porumb (simbolul Fecioarei) sunt identice cu simbolurile zodiacului (și cu numele lor), care își aveau originile în Sumer și au fost preluate în toată Lumea Veche.

Prin urmare, semnificația desenului amazonian nu ar putea fi exagerată. După cum am arătat, zodiacul era o împărțire complet arbitrară a sferei cerești în douăsprezece grupuri de stele; aceasta nu era rezultatul simplei observații a fenomenelor naturale, cum ar fi cel al ciclului zi-noapte, al creșterii și descreșterii Lunii sau al modificărilor solare sezoniere. Descoperirea modului de concepere și de

folosire a zodiacului şi mai ales reprezentarea lui cu ajutorul simbolurilor mesopotamiene trebuie luate drept un indiciu important al ideii conform căreia în bazinul amazonian se aflase cineva la acea vreme care deţinea cunoştinţe din Orientul Apropiat.

Nu mai puţin surprinzător decât simbolurile decorative şi semnele zodiacale din jurul feţei dolmenului oval este desenul din centrul dolmenului pentagonal. Acesta înfăţişează un *cerc de pietre* care înconjoară doi monoliţi, dintre care apare desenul parţial şters al unui cap de om, care priveşte fix spre unul dintre monoliţi. Un asemenea „cap cu un ochi scrutător" poate fi întâlnit în codicele astronomice maiaşe, unde acesta este simbolul preoţilor-astronomi.

Toate acestea, împreună cu orientarea astronomică a celor trei feţe ale stâncii, trădează prezenţa cuiva care era familiarizat cu observaţiile cereşti.

Cine era acel „cineva"? Cine ar fi putut să traverseze oceanul atât de demult? Traversarea firească că nu s-ar fi putut realiza fără un ajutor venit din exterior. Şi indiferent dacă cei care au fost călăuziţi sau transportaţi pe ţărmurile Americii de Sud deţinuseră deja cunoştinţele de astronomie şi pe cele legate de calendar, sau le-au dobândit în noile teritorii, nimic nu ar fi fost posibil fără intervenţia „zeilor".

* * *

În absenţa dovezilor scrise, petroglifele care s-au găsit în America de Sud sunt nişte indicii preţioase în legătură cu ceea ce cunoscuseră sau văzuseră locuitorii din Antichitate. Multe dintre ele au fost găsite în pâlnia din partea de nord-est a continentului care duce înspre bazinul Amazonul şi în zona acestui măreţ fluviu şi a numeroşilor său afluenţi, care pornesc din Anzii îndepărtaţi. Principalul râu din Valea Sacră a incaşilor, Urubamba, nu este decât un afluent al fluviului Amazon; la fel sunt şi râurile peruane care curg la est de siturile ale căror ruine uluitoare sugerează că acestea erau nişte centre de prelucrare metalurgică. Siturile cunoscute, numai o parte neînsemnată din ceea ce s-ar putea descoperi dacă ar fi întreprinse nişte cercetări arheologice corespunzătoare, întăresc legendele locale potrivit cărora oamenii de peste Atlantic s-ar fi oprit pe acele coaste şi ar fi călătorit apoi pe uscat prin bazinul Amazonului pentru a găsi aur şi cositor şi alte comori în Anzi.

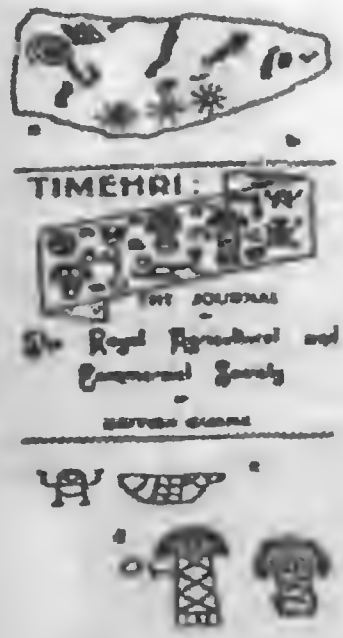

Figura 134a, 134b, 134c şi 134d

Numai într-un singur loc, care odinioară se numea Guiana Britanică, au fost descoperite mai bine de o duzină de situri pline de desene în piatră. Într-un sit din apropierea Karakanancului din munţii Pacaraima, petroglifele [Fig. 134a] reproduc nişte stele cu un număr diferit de raze sau puncte (element întâlnit pentru prima oară la sumerieni), secera lunii sau simboluri solare şi ceea ce ar fi putut să fie un instrument de observaţie lângă o scară. Într-un loc numit Marlissa, de-a lungul malului unui râu, se află o fâşie întinsă de stânci de granit, acoperite cu numeroase petroglife; unele dintre ele au înfrumuseţat coperta revistei aşa-numitei Royal Agricultural and Commercial Society of British Guyana[1] (*Timehri*, numărul 6 din 1 919) [Fig. 134b]. O persoană ciudată, cu mâinile ridicate, cu un fel de cască pe cap şi cu un singur „ochi" mare este desenată în piatră lângă ceea ce pare a fi o barcă mare [Fig. 134c]. Fiinţele înfăşurate în nişte veşminte strânse pe corp şi cu aură deasupra capului, înfăţişate în repetate rânduri [Fig. 134d], au nişte proporţii urieşeşti:

[1] Societatea Regala de Agricultură şi Comerţ din Guyana Britanică, n.tr.

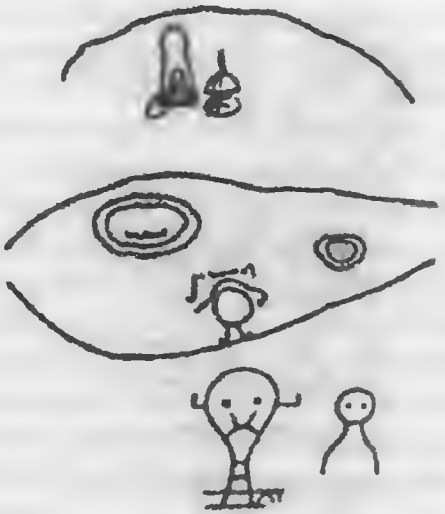

Figura 135

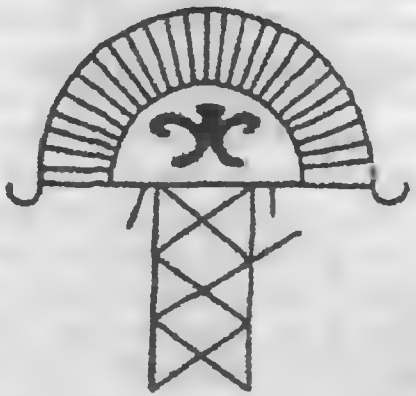

Figura 136

într-un caz treisprezece picioare, iar în celălalt până la opt picioare.

În teritoriul învecinat, Surinamc, cunoscut înainte ca Guyana Olandeză, în regiunea cascadelor Frederick Willem al IV-lea, petroglifele sunt atât de numeroase încât cercetătorii au fost nevoiți să numeroteze siturile, fiecare grup de petroglife din fiecare sit, dar și simbolurile individuale din interiorul fiecărui grup. Unele dintre ele [Fig. 135] ar putea să fie astăzi luate drept reprezentări ale OZN-urilor și ale ocupanților lor, așa cum este o petroglifă [Fig. 136]

Figura 137a, 137b, 137c și 137d

găsită în cel de-al treisprezecelea sit, în preajma cascadei Wonotobo, în care imaginea anterioară a ființelor înalte și aureolate apare aici în varianta unui obiect ingenios, cu un fel de acoperiș și cu o scară care coboară dintr-o deschizătură; chiar la intrare, se vede o ființă impunătoare.

Mesajul transmis de aceste petroglife este că, în timp ce unii oameni au fost văzuți venind pe mare, alte ființe divine au fost văzute venind în „farfurii zburătoare".

Cel puțin două dintre simbolurile de pe aceste petroglife pot fi recunoscute ca fiind semne folosite în scrierea din Orientul Apropiat și mai cu seamă în inscripțiile hitite din Anatolia. Unul dintre ele, care pare a fi semnul determinant de lângă un chip acoperit cu o cască cu antene [Fig. 137a], seamănă negreșit cu hieroglifa hitită care înseamnă „mare" [Fig. 137b]. Acest simbol hieroglific era cel mai adesea folosit în inscripțiile hitite în combinație cu simbolul pentru „rege, conducător", astfel încât însemna „mare rege" [Fig. 137c] și exact aceeași combinație de simboluri

hieroglifice a fost descoperită de mai multe ori printre petroglifele din apropierea cataractelor Wonotobo din Suriname [Fig. 137d].

Într-adevăr, în toată America de Sud, stâncile mai mari sau mai mici sunt acoperite de astfel de petroglife; numărul lor mare şi imaginile reproduse spun povestea Omului din partea aceea de lume, o poveste care nu a fost încă descifrată sau înţeleasă în totalitate. De mai bine de o sută de ani, exploratorii au demonstrat că traversarea Americii de Sud poate fi făcută pe jos, călare, cu canoele sau cu plutele. O rută principală începe în nord-estul Braziliei/Guyanei/Venezuelei şi foloseşte în principal bazinul hidrografic al fluviului Amazon pentru a ajunge în părţile centrale şi nordice ale Peru; cealaltă începe în Brazilia, undeva în apropierea São Paolo, şi-şi croieşte drum spre vest, prin regiunea Mato Grosso, înspre Bolivia şi Lacul Titicaca şi de acolo spre nord, fie spre centrul Peru (Valea Sacră), fie spre regiunile de coastă–două locuri unde cele două rute se întâlnesc.

După cum o demonstrează descoperirile discutate mai devreme în acest capitol, Omul a venit în Americi, şi mai ales în America de Sud, cu zeci de mii de ani în urmă. Migraţiunile, dacă este să judecăm după dovezile oferite de petroglife, au avut loc în trei etape distincte. Lucrările intense de la Pedra Furada din nord-estul Braziliei oferă un bun exemplu al acelor etape ale migrării, mai ales în ceea ce priveşte zona continentală mărginită de Oceanul Atlantic.

Pedra Furada este cel mai studiat sit din regiunea care a fost numită după principalul ei sat, São Raimundo Nonato; aici au fost descoperite mai bine de 260 de situri arheologice locuite în vechime, iar 240 dintre ele conţin lucrări de artă în piatră. După cum o demonstrează datarea cu carbon a mostrelor de cărbune din vetrele preistorice, omul a trăit acolo începând cu aproximativ 32 000 de ani în urmă. În toată zona, această populare pare să se fi încheiat cam cu 12 000 de ani în urmă, odată cu o însemnată schimbare de climă. În opinia noastră, această schimbare a coincis cu sfârşitul abrupt al ultimei ere glaciare datorat Diluviului, Marii Inundaţii. Lucrările în piatră din acea perioadă îndelungată erau naturaliste; artiştii acelor vremuri înfăţişau ceea ce le era dat să vadă în jurul lor: animalele din zonă, copacii şi alte plante, oamenii.

A urmat o pauză de vreo mie de ani până când oamenii au început să repopuleze zona şi au apărut noi grupuri de migratori. Lucrările lor de artă în piatră sugerează că veniseră dintr-un ţinut îndepărtat, căci în picturile lor fuseseră incluse animale care nu erau din partea locului: leneşi uriaşi, cai uriaşi, o rasă străveche de lame şi, potrivit rapoartelor celor care au efectuat săpăturile, cămile uriaşe (care, în opinia noastră, semănau mai degrabă a girafe). Această a doua etapă a durat până aproximativ acum 5 000 de ani şi a inclus, spre sfârşitul ei, decorarea vaselor de lut. De asemenea, arta sa a inclus, după cum spunea Niede Guidon, cel care a coordonat lucrările de excavaţie, nişte „simboluri abstracte" care „par să aibă legătură cu anumite ritualuri sau subiecte mitice"–o religie, conştiinţa existenţei „zeilor". Pe la sfârşitul acestei etape, s-a realizat trecerea spre petroglifele asemănătoare cu semnele şi simbolurile din Orientul Apropiat şi a apărut şi scrierea ducând, în cea de-a treia etapă, la valenţele astronomice şi calendaristice ale inscripţiilor în piatră.

Aceste petroglife pot fi găsite atât în regiunea cascadelor, cât şi de-a lungul celor două mari rute de traversare a continentului. Cu cât acestea fac parte din cea de-a treia etapă, cu atât simbolurile şi conotaţiile cereşti pe care le conţin sunt mai pronunţate. Cu cât sunt descoperite în părţile de sud ale continentului, fie în Brazilia, Bolivia sau Peru, cu atât mai mult ne amintesc de Sumer, Mesopotamia şi Anatolia. Unii savanţi, mai ales din America de Sud, au interpretat diferitele semne ca fiind un soi de scriere cuneiformă sumeriană. Cea mai mare petroglifă din acea zonă este aşa-numitul candelabra sau tridentul, care-i sare-n ochi oricui ajunge pe ţărmul Oceanului Pacific al Americii de Sud în golful Paracas [Fig. 138a]. Potrivit folclorului local, acesta era paratrăsnetul lui Viracocha, zeitatea a cărui reprezentare se poate vedea deasupra Porţii Soarelui din Tiahuanacu; noi l-am identificat ca fiind simbolul din Orientul Apropiat al „Zeului furtunii" [Fig. 138b], cel mai mic fiu al lui Enlil, căruia sumerienii îi spuneau *Ishkur*, babilonienii şi asirienii *Adad*, iar hitiţii *Teshub* (Zeul vântului).

Pe când prezenţa sau măcar influenţa sumerienilor poate fi dovedită în diferite moduri, deşi informaţiile nu sunt tocmai numeroase, lucru pe care l-am şi făcut în *Regatele pierdute*, nu s-a făcut nicio încercare de datare pentru a se ajunge la imaginea

Figura 138a şi 138b

cuprinzătoare a prezenţei hitiţilor în America de Sud. Noi am arătat că unele urme ale hitiţilor pot fi găsite în Brazilia, dar probabil în spatele unei asemenea coincidenţe se află mult mai multe dovezi nedezgropate şi nestudiate, cum ar fi faptul că locuitorii din înălţimile Anatoliei au fost primii care au introdus fierul în Lumea Veche şi paralela potrivit căreia numele ţării, *Brazil*, este identic cu cuvântul akkadian pentru fier, *Barzel*–similaritate pe care Cyrus H. Gordon (*Before Columbus şi Riddles in History*[1]) o considera un indiciu important cu privire la adevărata identitate a primilor americani. Un alt indiciu sunt busturile realizate cu trăsături indo-europene, descoperite în Ecuador şi-n nordul Peruului şi faptul că inscripţiile enigmatice descoperite pe Insula Paştelui, în Oceanul Pacific, în largul coastei Chile, pot fi citite la fel ca sistemul de scriere hitită, în ambele direcţii, după „arătura boului"–începând cu rândul de sus de la stânga la dreapta, continuând cu rândul al doilea de la dreapta la stânga, apoi iarăşi de la stânga la dreapta şi aşa mai departe.

Spre deosebire de Sumer, care era situat într-o câmpie aluvionară din care piatra, ca material de construcţie, lipsea cu

[1] America înainte de Columb şi Enigme ale istoriei, n.tr.

desăvârşire, domeniul enliliţilor din Anatolia era KUR.KI, „ţinutul muntos", care intra în răspunderea lui Ishkur/Adad/Teshub. Construcţiile şi edificiile din ţinuturile andine erau de asemenea făcute din piatră–de la construcţiile primitive din pietre ciclopice, la splendidele construcţii din pietre de talie ale Imperiului Antic şi până la construcţiile din piatră brută ale incaşilor sau chiar până-n prezent. Oare cine s-a aflat atunci în ţinuturile andine şi a ştiut să realizeze construcţii din piatră, înainte ca aceste regiuni să fie populate şi civilizaţia andină să apară, înaintea incaşilor adică? Noi credem că aceştia au fost cioplitori în piatră din Anatolia care, lucru extrem de folositor, erau şi experţi în minerit–căci Anatolia era în Antichitate o bogată sursă de minereuri şi unul dintre primele locuri unde a început să fie obţinut bronzul prin alierea cuprului şi a cositorului.

Dacă cineva ar întreprinde o vizită la situl unde se află ruinele Hattusasului, străvechea capitală hitită, şi alte bastioane din

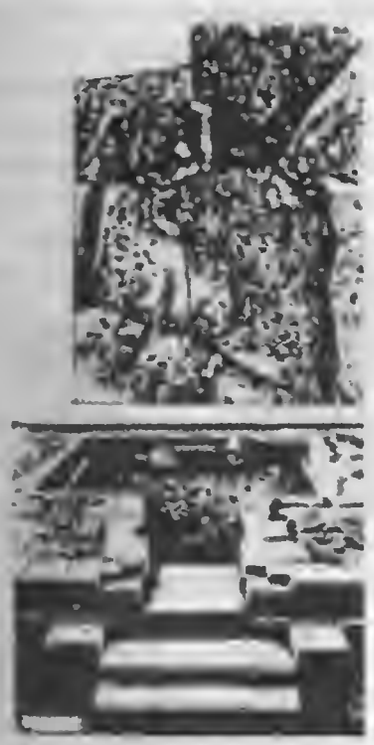

Figura 139

apropiere, la vreo 150 de mile nord-est de Ankara, capitala Turciei de astăzi, şi-ar da seama că acestea constituie, în unele privinţe, imitaţii necizelate ale lucrărilor din piatră andine, incluzând chiar crestăturile cu totul deosebite şi complicate din piatra dură care alcătuiau „motivul scării" [Fig. 139].

Ar trebui ca cineva să fie expert în arta ceramicii antice ca să poată face deosebirea între unele vase de ceramică anatoliene, mai ales cele adânci şlefuite şi lustruite din cupru roşu, din Epoca Bronzului şi cele andine. Dar nu trebuie să fii expert că să-ţi dai seama de similitudinea dintre războinicii ciudaţi înfăţişaţi pe obiectele peruviene provenite din zonele costiere [Fig. 140a] şi războinicii preeleni de pe cele din estul Mediteranei [Fig. 140b].

În ceea ce priveşte ultima asemănare, ar trebui să ţinem cont că ţinutul în care trăiau vechii greci, Ionia, nu se afla în Grecia, ci în părţile vestice ale Anatoliei (Asia Minor). Miturile şi legendele din timpurile străvechi, consemnate în opere precum *Iliada* lui Homer, evocă de fapt locuri care au de-a face cu Anatolia. Troia acolo se afla, nu în Grecia. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Sardis, capitala lui Croesus, regele Lidiei, care era renumit pentru comorile sale din aur. Poate că părerea unora cum că îndepărtatele

Figura 140a şi 140b

călătorii şi muncile istovitoare ale lui Odiseu l-ar fi adus pe acesta şi în locul care astăzi se numeşte America nu este tocmai exagerată.

* * *

Este curios că în dezbaterea din ce în ce mai aprinsă despre primii americani nu s-a acordat prea multă atenţie, de fapt mai deloc, cunoştinţelor maritime pe care ar fi putut să le deţină oamenii din Antichitate. Există multe indicii care ne arată că aceştia se aflau în posesia unor cunoştinţe destul de vaste şi de avansate şi, încă o dată, imposibilul poate să devină posibil numai în măsura în care luăm în consideraţie învăţăturile celor care se numeau Anunnaki.

În Lista regilor sumerieni, un rege străvechi din Erech, un strămoş al lui Gilgamesh, este descris astfel: „În Eanna, Meskiaggasher, fiul divinului Utu a devenit şi preot şi rege şi a domnit 324 de ani. Meskiaggasher a intrat în marea dinspre apus şi a ieşit în zona munţilor". Cum a fost posibilă o asemenea traversare a oceanului fără a avea la îndemână anumite instrumente de navigaţie, dacă acestea nu se inventaseră încă, rămâne o problemă nerezolvată de oamenii de ştiinţă.

Câteva secole mai târziu, Gilgamesh, care se născuse dintr-o zeiţă, a pornit în căutarea nemuririi. Aventurile sale le precedă în timp, dar le depăşesc în dramatism pe acelea ale lui Odiseu. În ultima sa călătorie, trebuia să treacă Apele sau Marea Morţii, lucru care nu era posibil decât cu ajutorul corăbierului Urshanabi. Nici nu au început cei doi să traverseze marea, că Urshanabi l-a acuzat pe Gilgamesh că a sfărâmat „obiectele din piatră", fără de care corăbierul nu putea să navigheze. Textul antic evocă tânguirea lui Urshanabi în legătură cu „sfărâmarea obiectelor din piatră" în trei versuri de pe tăbliţa de lut, dar care din păcate sunt numai parţial lizibile; aceste trei versuri încep cu cuvintele: „Privesc, dar nu pot..." ceea ce sugerează că este vorba de un instrument de navigare. Ca să rezolve problema, Urshanabi l-a instruit pe Gilgamesh să se întoarcă pe uscat şi să taie o sută douăzeci de prăjini din care să-şi facă vâsle. Pe când se întorceau pe uscat, Urshanabi l-a sfătuit să folosească câte douăsprezece vâsle deodată pentru a nu se atinge de Apele Morţii. Gilgameş a procedat întocmai de zece ori, până când a isprăvit cu toate cele o sută douăzeci de vâsle: „La cea de-a o sută douăzecea,

Gilgameş îşi isprăvise vâslele", ajungând la destinaţia lor, pe celălalt ţărm al mării. Astfel un anumit număr de prăjini, pe care Gilgameş le aranjase după cum i se spusese, au reuşit să înlocuiască acele „obiecte de piatră" care nu mai puteau fi folosite pentru a vedea prin ele.

Gilgamesh este un binecunoscut conducător al Sumerul antic; el a domnit în Erech (Uruk) cam pe la 2 900 î.Hr. Câteva secole mai târziu, negustorii sumerieni au ajuns în ţinuturile îndepărtate pe mare şi au exportat cerealele, lâna şi veşmintele pentru care Sumerul a devenit renumit şi au importat–după cum a confirmat-o Gudea–metale, lemn pentru construit şi pietre preţioase. Aceste călătorii în ambele sensuri nu se puteau realiza fără ajutorul unor instrumente de navigaţie.

Faptul că astfel de instrumente au existat în Antichitate este dovedit de un obiect descoperit în estul Mediteranei, în apropierea insulei egeene Antikythera la începutul acestui secol. Navigând pe mare pe ruta antică dinspre estul spre vestul Mediteranei, între insulele Creta şi Kythera, două bărci cu scafandri ce căutau bureţi au descoperit pe fundul mării epava unui vas antic. În epavă se aflau

Figura 141

mai multe obiecte antice, printre care statui din marmură şi din bronz, datând din secolul al IV-lea î.Hr. Vasul a fost datat undeva după anul 200 î.Hr.; amforele, vasele pline cu vin, ulei de măsline şi alte alimente au fost datate cam pe la 75 î.Hr. Astfel pare un lucru sigur că vasul şi conţinutul său datau undeva înainte de începutul erei creştine şi la fel de sigură pare şi concluzia potrivit căreia vasul fusese încărcat pe sau în apropierea coastei Asiei Minor.

Obiectele şi materialele ridicate din acea epavă au fost aduse în Atena pentru a fi examinate şi studiate. Între ele se găseau o bucată de bronz şi nişte piese desprinse din aceasta care, după ce au fost curăţate şi asamblate, i-au făcut pe oficialii muzeului să împietrească de uimire. „Obiectul" [Fig. 141] s-a dovedit a fi un mecanism de mare precizie, compus din numeroase rotiţe angrenate unele în altele pe mai multe niveluri, în interiorul unei rame circulare care se afla, la rândul ei, într-un suport pătrat; părea a fi un astrolab „cu proeminenţe sferice şi un set de inele". După studiile efectuate în decursul a mai multe decenii, printre care şi investigarea cu raze X şi analiza compoziţională, acesta a fost expus în Muzeul Naţional de Arheologie din Atena (cu numărul de catalog X. 15 087). Spaţiul de protecţie în care se află are pe el o plăcuţă care identifică obiectul după cum urmează:

Mecanismul a fost găsit în largul insulei Antikythera de nişte scafandri de bureţi în 990. Făcea parte din cargoul epavei unui vas care s-a scufundat în secolul I î.Hr.

Mecanismul este considerat a fi un mecanism calendaristic de calcul solar şi lunar care datează, după ultimele dovezi, cam de prin 80 î.Hr.

Unul dintre cele mai amănunţite studii asupra acestui subiect îl constituie cartea *Gears from the Greeks*[1] a profesorului Derek de Sola Price de la Universitatea Yale. Acesta a descoperit că cele trei secţiuni desprinse din mecanism conţineau mai multe angrenaje, cadrane şi scări gradate care la rândul lor fuseseră asamblate din cel puţin zece părţi separate. Angrenajele erau prinse unul de celălalt pe baza mai multor diferenţiale–o născocire pe care astăzi o regăsim la cutia automată de schimbare a vitezelor automobilului–care încorporau ciclul solar şi pe cel metonic (perioada de nouăsprezece ani) al Lunii. Acestea mai erau prevăzute cu nşte dinţi fini şi puneau în

[1] Angrenajele de pe vremea grecilor, n.tr.

mişcare mai multe axe; marcajele de pe părţile circulare şi unghiulare erau însoţite de inscripţii în limba greacă, prin care erau denumite unele constelaţii zodiacale.

Instrumentul era fără îndoială produsul unei înalte tehnologii şi al unor cunoştinţe ştiinţifice complexe. În perioadele care au precedat sau au urmat descoperirii, nu s-a mai găsit nimic care să semene cât-şi de puţin cu acest mecanism extrem de complex, în ciuda presupunerii făcute de Sola Price că este posibil ca acesta să fi fost construit–sau poate doar reparat–la academia filozofului Posidonios din insula Rodos, după modelul planetariilor folosite de Arhimede. Deşi „a arătat înţelegere pentru şocul pe care l-ar putea avea cei care ar fi nevoiţi să admită că tehnologia elenă era mult mai avansată decât s-ar fi crezut", scria el, nu putea fi de acord cu „interpretarea radicală" a unora „potrivit căreia complexitatea aparatului şi mecanismul său complicat depăşesc atât de mult gradul de dezvoltare al tehnologiei elene, încât nu ar fi putut să fie conceput şi creat decât de astronomii extratereştri care au venit din spaţiu să viziteze omenirea".

Dar adevărul este că nu s-a mai descoperit nimic care să provină din secolele dinaintea sau după momentul naufragiului şi care să se apropie cât-şi de puţin de complexitatea şi precizia acestui instrument. Până şi astrolabii medievali, inventaţi la mai bine de un mileniu după intervalul de timp aproximativ în care fusese încadrat mecanismul descoperit în largul insulei Antikythera par nişte jucării

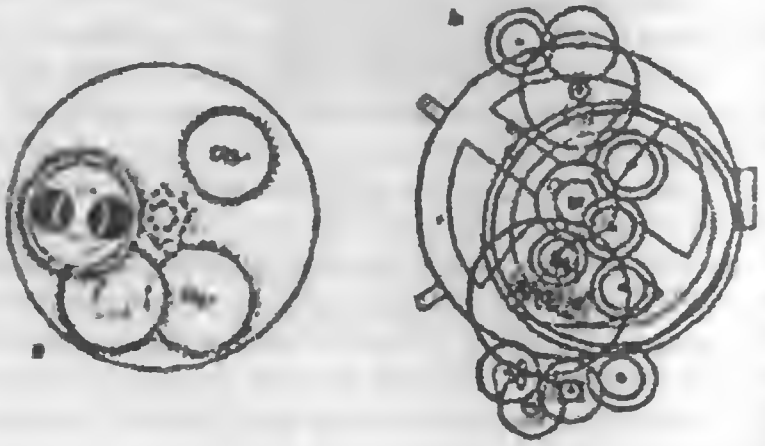

Figura 142a şi 142b

[Fig. 142a] pe lângă obiectul antic [Fig. 142b]. Mai mult, astrolabii medievali şi cei europeni de mai târziu, dar şi alte mecanisme asemănătoare, erau construiţi din alamă, un material maleabil, în timp ce instrumentele antice erau făcute din bronz - un material uşor de turnat, dar mult prea greu de lucrat şi modelat încât să rezulte un mecanism mai complex decât cel al cronometrelor moderne.

Şi totuşi instrumentul se afla acolo şi, indiferent la ce concluzii ştiinţifice sau tehnologice s-a ajuns în privinţa lui, a dovedit că măsurarea timpului şi navigarea după coordonatele cereşti erau posibile la vremea aceea şi totul prin folosirea unui mecanism extrem de complex.

Se pare că refuzul de a accepta inacceptabilul porneşte şi de la faptul că mai nimic legat de cartografia timpurie nu a făcut subiectul dezbaterii referitoare la primii americani–nici măcar cu prilejul aniversării de 500 de ani a călătoriei lui Columb în 1 492.

Chiar pe ţărmul opus al Mării Egee, din Atena şi de la insulele Kythera la Istanbul (fosta capitală otomană şi a Imperiului Bizantin), într-un palat transformat în muzeu, cunoscut astăzi ca Muzeul Topkapi, se află o altă descoperire care pune în lumină capacităţile de navigare din perioada antică. Acesta este cunoscut drept *Harta lui Piri Reis*, după numele amiralului turc care a construit-o şi prezintă echivalentul musulman al anului 1 513 î.Hr. [Fig. 143a]. Una dintre numeroasele *mapas mundi* (hărţi ale lumii) care au supravieţuit din Epoca Marilor Descoperiri Geografice, a stârnit interesul din mai multe motive: în primul rând, datorită acurateţei şi metodei complexe de reprezentare în plan orizontal a suprafeţei pământului; în al doilea rând, pentru că prezintă clar [Fig. 143b] toată America de Sud, cu toate particularitatile geografice şi topografice recognoscibile atât de pe coasta Atlanticului, cât şi de pe cea a Pacificului; şi în al treilea rând pentru că reprezintă corect la o scară redusă Antarctica. Deşi cartografierea s-a realizat la câţiva ani după călătoriile lui Columb, ceea ce atrage atenţia este că părţile meridionale ale Americii de Sud erau necunoscute în 1 513–Pizaro a navigat din Panama în Peru abia în 1 530, iar spaniolii nu au înaintat pe coastă şi nu s-au aventurat în interiorul continentului pentru a explora lanţul andin decât cu mulţi ani mai târziu. Şi cu toate acestea, harta înfăţişează toată America de

Figura 143a şi 143b

Sud, inclusiv Patagonia, adică vârful continentului. Ca şi în cazul Antarcticii, nu numai că nu se ştia cum arată, dar nici măcar nu se aflase de existenţa sa până-n 1 820–la *trei secole după* harta lui Piri Reis. Studiile susţinute de la descoperirea hărţii printre comorile sultanului în 1929 au reafirmat aceste aspecte enigmatice.

Notaţiile succinte de pe marginile hărţii sunt explicate mai pe larg în tratatul intitulat *Bahariyeh* („Despre mare"), scris de amiral. În ceea ce priveşte punctele de pe hartă care redau teritorii precum insulele Antile, el a explicat că a obţinut informaţiile din „hărţile genovezului infidel, Columb". Şi el a povestit cum a încercat Columb să-i convingă prima oară pe nobilii genovezi şi apoi pe regele Spaniei că, potrivit unei cărţi în posesia căreia se afla, „dincolo de Marea Vestului (Oceanul Atlantic), adică la vest de aceasta, se află coaste şi insule şi tot felul de metale şi pietre preţioase". Acest detaliu din cartea amiralului turc confirmă alte surse care vorbesc despre cunoaşterea de către Columb a ţinuturilor spre care se îndrepta, căci intrase în posesia hărţilor şi a informaţiilor

geografice existente în sursele antice.

De fapt, existenţa unor hărţi atât de timpurii este atestată şi de către Piri Reis. Într-o notă ulterioară care explică modul în care a fost desenată harta, acesta enumeră hărţile realizate de cartografii arabi, hărţile portugheze („care redau ţările Hind, Sind şi China"), „harta lui Columb", dar şi „vreo douăzeci de schiţe şi de Mappae Mundi; acestea sunt hărţile de pe vremea lui Alexandru, stăpânul celor două coarne". Acesta din urmă era un calificativ atribuit de către arabi lui Alexandru cel Mare, iar afirmaţia sugerează că Piri Reis văzuse şi folosea hărţi din secolul al IV-lea î.Hr. Savanţii sunt de părere că astfel de hărţi se aflau în Biblioteca din Alexandria şi că unele ar fi putut să supravieţuiască distrugerilor provocate de incendierea acestui sediu al ştiinţei de către invadatorii arabi, în 642 d.Hr.

Astăzi se crede că sugestia de a naviga la vest de Oceanul Atlantic pentru a ajunge pe coastele de acolo nu a fost făcută pentru prima dată de Columb, ci de un astronom, matematician şi geograf din Florenţa, Italia, care se numea Paul del Pozzo Toscanelli, în 1 474. Este iarăşi un lucru recunoscut că marinarii şi cartografii de mai târziu au avut acces la hărţi precum harta Medici din 1 351 şi cea a lui Pizingi din 1 367; dintre cartografi, cel mai renumit era Gerhard Kremer, cunoscut şi ca Mercator, al cărui *Atlas* din 1 569 şi ale cărui metode de proiectare au rămas elemente standard ale cartografierii din zilele noastre.

Unul dintre lucrurile uluitoare în legătură cu hărţile lui Mercator este că acestea înfăţişau Antarctica, deşi continentul acoperit de gheţari nu a fost descoperit de navigatorii britanici şi ruşi decât cu 250 de ani mai târziu, în 1 820!

Ca şi cei dinaintea sa (sau după el), Mercator a folosit pentru *Atlasul* său hărţi mai vechi, desenate de cartografii dinaintea lui. În ceea ce priveşte Lumea Veche şi mai ales ţinuturile care aveau ca limită Marea Mediterană, acesta s-a sprijinit în mod evident pe hărţile de pe vremea când fenicienii şi cartaginezii deţineau supremaţia pe mare, adică pe acele hărţi desenate de Marinus din Tir, pe care generaţiile următoare le-au cunoscut prin intermediul lui Claudius Ptolemeu, astronom, matematician şi geograf din secolul al II-lea d.Hr., care a trăit în Egipt. În ceea ce priveşte informaţiile despre Lumea Nouă, Mercator

s-a sprijinit atât pe hărţile vechi, cât şi pe însemnările exploratorilor după descoperirea Americii. Dar de unde i-au parvenit informaţiile referitoare nu doar la conturul Antarcticii, ci chiar la existenţa sa?

Savanţii sunt de părere că sursa care ar fi putut să stea la baza acestor informaţii era o Hartă a Lumii realizată în 1 531 de Orontius Finaeus [Fig 144a]. Reprezentând corect globul pământesc, prin împărţirea lui în cele două emisfere şi prin reprezentarea celor doi poli, harta nu numai că înfăţişează Antarctica–lucru în sine uimitor, ci înfăţişează Antarctica cu particularităţile geografice şi topografice care sunt îngropate şi ascunse vederii de mii de ani sub un strat de gheaţă!

Harta reproduce cât se poate de precis coastele, golfurile şi golfuleţele, estuarele şi munţii, ba chiar şi râurile, toate acele forme de relief care astăzi sunt ascunse vederii de calota glaciară. Dar ştim de existenţa lor pentru că au fost descoperite în urma sondărilor

Figura 144a şi 144b

stratului de gheaţă care au culminat cu cercetările intense întreprinse de mai multe echipe pe parcursul Anului Geofizic Internaţional, 1 958. S-a constat ulterior că desenul de pe harta lui Finaeus aducea uluitor de bine cu conturul Antarcticii şi cu numeroasele sale particularităţi geografice [Fig. 144b].

Într-unul dintre cele mai amănunţite studii asupra subiectului, Charles H. Hapgood (*Maps of the Ancient Sea Kings*[1]) a ajuns la concluzia că Finaeus desenase harta bazându-se pe vechile hărţi care înfăţişau Antarctica într-o vreme în care continentul, după ce fusese eliberat de stratul de gheaţă de deasupra sa, începuse să se acopere din nou cu gheaţă prin părţile sale vestice. Acest lucru se întâmpla, după cum a stabilit echipa sa de cercetare, cu vreo şase mii de ani în urmă, pe la 4 000 î.Hr.

Studiile ulterioare, cum este cel întreprins de John W. Weihaupt (revista *Eos, the Proceedings of the American Geophysical Union*[2], august, 1 984) au întărit descoperirile precedente. Recunoscând faptul că „pentru simpla desenare rudimentară a hărţii unui continent întins ar fi fost nevoie de nişte cunoştinţe de navigaţie şi de geometrie cu mult deasupra cunoştinţelor navigatorilor primitivi", era totuşi convins că harta avea la bază anumite informaţii obţinute undeva între 2 600 şi 9 000 de ani în urmă. Sursa acestor informaţii, spunea el, rămâne un puzzle nedescifrat.

Prezentându-şi concluziile în *Maps of the Ancient Sea Kings*, Charles Hapgood scria: „Începe să reiasă destul de clar că navigatorii din Antichitate au călătorit de la un pol la celălalt. Oricât ar părea de necrezut, acest lucru denotă că unii oamenii din vremea aceea au explorat ţinutul Antarcticii pe când coastele sale nu erau acoperite de gheţari. De asemenea reiese în mod clar că aveau un instrument de navigaţie cu ajutorul căruia puteau să determine cu exactitate longitudinile, un instrument net superior oricărui alt instrument folosit de oamenii din epoca antică, din cea medievală sau din timpurile moderne, până în cea de-a doua jumătate a secolului al 18-lea".

Însă acei marinari străvechi, am arătat, nu au făcut altceva decât să calce pe urmele zeilor.

---

[1] Hărţile străvechilor regi ai mării n.tr.

[2] Demersurile Uniunii Americane de Geofizică, n.tr.

11

Exiluri pe un Pământ nestatornic

Istoricii sunt de părere că exilul, ca pedeapsă pentru acte politice, a fost introdus de asirieni în secolul al VIII-lea î.Hr., când aceştia îi trimiteau pe regi sau grupuri formate din bătrâni ori oficiali de la curte şi chiar populaţii întregi de pe pământurile lor, pentru a-şi trăi restul vieţii în ţinuturi îndepărtate. De fapt, plecarea în exil forţat era o formă de pedeapsă care fusese instaurată de zei, iar primii exilaţi au fost chiar anunnakii. Aceste deportări, mai întâi ale zeilor iar apoi ale oamenilor, au schimbat cursul istoriei. De asemenea au avut consecinţe însemnate asupra calendarului şi au fost puse în legătură cu venirea unei Noi Ere.

Atunci când spaniolii, şi alţi europeni mai târziu, şi-au dat seama cât de mare era asemănarea dintre tradiţiile, obiceiurile şi credinţele americanilor nativi şi cele ale populaţiei care fusese asociată cu Biblia sau cu acelea ale evreilor, singura explicaţie la care s-au gândit a fost că „indienii" erau urmaşii celor zece triburi ale lui Israel. Acest lucru rechema în minte misterul în legătură cu locul unde trăiseră membrii celor zece triburi israelite care formaseră Regatul de Nord al Israelului şi fuseseră trimise în exil de către regele asirian Shalmaneser. Sursele biblice şi postbiblice susţin că, deşi împrăştiaţi, exilaţii şi-au menţinut credinţa şi obiceiurile astfel încât să se numere printre cei care vor fi mântuiţi şi reîntorşi în ţara lor. Încă din Evul Mediu, călătorii şi savanţii au susţinut că au descoperit urme ale celor zece triburi atât în îndepărtata Chină, cât şi în regiunile mai apropiate, cum ar fi Irlanda sau Scoţia. În secolul al XVI-lea, spaniolii erau siguri că dintre aceşti exilaţi făcuseră parte cei care au pus bazele primei civilizaţii din America.

Dacă exilarea celor zece triburi de către asirieni în secolul al

VIII-lea î.Hr. şi apoi a celorlalte triburi rămase, de către babilonieni, cu două secole mai târziu, sunt adevăruri istorice, atunci legătura dintre cele zece triburi cu Lumea Nouă rămâne în zona legendelor care nu făceau altceva decât să stârnească confuzie. Şi totuşi, fără să-şi dea seama, spaniolii avuseseră dreptate în a atribui începutul formării unei civilizaţii, cu propriul ei calendar, în Americi, unor exilaţi, dar nu de către oameni, ci mai degrabă unor exilaţi din porunca unui zeu.

Populaţiile din Mezoamerica–maiaşii, aztecii, toltecii, olmecii şi alte triburi mai puţin cunoscute–aveau trei calendare. Două dintre ele erau ciclice, măsurând ciclurile Soarelui, ale Lunii şi ale lui Venus. Celelalte erau cronologice, măsurând trecerea timpului dintr-un anumit punct de început, „Punctul zero". Savanţii au stabilit că punctul de început al calendarului cunoscut drept „Marea Numărătoare" era în anul corespunzător anului 3 113 î.Hr. din calendarul apusean, dar nu şi-au dat seama ce semnificaţie ar fi putut să aibă acest punct de început. În *Regatele pierdute*, am sugerat că acesta marca data venirii lui Thoth în America, împreună cu o mică ceată formată din ajutoare şi susţinători de-ai săi.

Quetzalcoatl, Marele Zeu al mezoamericanilor, era nimeni altul decât Thoth, după cum am sugerat. Simbolul său, Şarpele cu pene, era binecunoscut în iconografia egipteană [Fig. 145]. Ca şi Thoth, Quetzalcoatl era zeul care ştia şi transmitea mai departe secretele construirii templelor, al numerelor, al astronomiei şi al calendarului. Alte două calendare din Mezoamerica oferă date care susţin atât

Figura 145

legătura cu Egiptul, cât şi identificarea lui Quetzalcoatl cu Thoth. Aceste două calendare lasă să se întrevadă munca manuală a „celor" familiarizaţi cu mult mai vechile calendare din Orientul Apropiat.

Primul dintre ele era *Haab*, un calendar care avea la bază anul solar de 365 de zile, dar care era împărţit în 18 luni a câte 20 de zile fiecare, plus încă cinci zile speciale la sfârşitul anului. Deşi împărţirea în 18 luni a câte 20 de zile este diferită de cea din Orientul Apropiat, de 12 luni a câte 30 de zile, în principiu, acest calendar era o adaptare a calendarului de 360 de zile plus încă 5 zile. Calendarul prin excelenţă solar era, după cum am văzut, preferatul lui Ra/Marduk; schimbarea configuraţiei sale ar fi putut să însemne un act deliberat al lui Thoth, din dorinţa de a-l face să se deosebească de cel al rivalului său.

Acest calendar prin excelenţă solar nu permitea intercalarea–un sistem care era exprimat în Mesopotamia prin adăugarea unei a treisprezecea luni la un anumit număr de ani. În Mezoamerica acest număr, 13, a apărut în următorul calendar.

La fel ca în Egipt, unde exista atât un calendar profan (bazat pe anul solar), cât şi unul sacru, şi cel de-al doilea calendar mezoamerican era un calendar al Anului Sacru, care se numea *Tzolkin*. În acesta, împărţirea cu 20 avea de asemenea un rol important, dar ea se făcea într-un ciclu care se rotea de 13 ori–numărul introdus în calendarul *Haab*. Din înmulţirea lui 13 cu 20 rezulta un total de numai 260 de zile. Au fost emise o mulţime de teorii care încercau să explice cum s-a ajuns la acest număr, 260, sau ce anume simboliza, dar nu s-a ajuns la nicio concluzie clară. Ceea ce este semnificativ, atât din punctul de vedere al calendarului, cât şi din punct de vedere istoric, este că aceste două calendare ciclice au fost angrenate unele în altele, aşa cum se întrepătrund dinţii roţilor de angrenaj [vezi fig. 9b], pentru a forma marele Ciclu Sacru de cincizeci şi doi de ani solari, deoarece combinaţia dintre 13,20 şi 365 nu s-ar fi putut repeta decât odată la 18,980 de zile, cee ce însemna cincizeci şi doi de ani.

Acest mare ciclu de cincizeci şi doi de ani era sacru pentru toate populaţiile din Mezoamerica, care se raportau la el atât în legătură cu evenimentele din trecut, cât şi în legătură cu cele viitoare. Calendarul acesta se află la temelia evenimentelor asociate

cu zeitatea mezoamericană supremă, Quetzalcoatl („Şarpele cu pene") care, venind în acele ţinuturi dinspre mările estice, a fost forţat de Zeul Războiului să plece în exil, dar a jurat să se întoarcă în anul „1 trestie" al Ciclului Sacru de cincizeci şi doi de ani. În calendarul creştin, anii corespunzători erau 1 363, 1 415, 1 467 şi 1 519 d.Hr.; ultimul era chiar anul în care Fernando Cortés a ajuns pe ţărmurile Mexicului şi avea pielea albă şi purta barbă, la fel cum fusese şi Quetzalcoatl, încât acostarea sa a fost interpretată de azteci ca o împlinire a profeţiei Zeului Întors.

Poziţia centrală a numărului cincizeci şi doi, ca marcă distinctivă a credinţelor religioase şi aşteptărilor mesianice din Mezoamerica, sugera o asemănare emblematică între Calendar Sacru asociat cu Quetzalcoatl şi calendarul lui Thoth, bazat pe numărul cincizeci şi doi. Jocul Cincizeci şi doi era jocul lui Thoth, iar legenda lui Satni pe care am povestit-o mai devreme spunea că „cincizeci şi doi era numărul magic al lui Thoth". Am explicat deja ce semnificaţie avea calendarul egiptean de cincizeci şi două de săptămâni din perspectiva vrajbei dintre Thoth şi Ra/Marduk. Astfel simbolul lui Thoth, „cincizeci şi doi", se regăsea peste tot în calendarul mezoamerican.

Un alt semn distinctiv al lui Thoth era aplicarea unui design circular edificiilor care aveau legătură cu observaţiile calendaristice ale cerurilor. Ziguratele mesopotamiene aveau baza pătrată, cele patru colţuri fiind aliniate cu punctele cardinale. Templele din Orientul Apropiat–din Mesopotamia, Egipt, Canaan şi chiar Israel–erau structuri rectangulare ale căror axe erau orientate fie în funcţie de echinocţii, fie în funcţie de solstiţii (un plan după care încă sunt construite bisericile şi templele din zilele noastre). Numai în edificiul unic din Lagash, construit cu ajutorul lui Thoth, a fost adoptată o formă circulară. Singurul templu din Orientul Apropiat care-l imita în această privinţă era cel dedicat lui Hathor (adică Ninharsag) din Denderah; aceeaşi formă circulară se mai regăsea la Stonehenge, aproape de locul unde Lumea Veche se află faţă-n faţă cu Lumea Nouă, de cealaltă parte a Oceanului Atlantic.

În Lumea Nouă, în domeniul lui Adad, fiul cel mai mic al lui Enlil şi principala zeitate a hitiţilor, predominau forma rectangulară şi orientarea specifice templelor mesopotamiene. Cel mai mare şi

mai vechi dintre ele, care îndeplinea anumite funcţii astronomice şi calendaristice, era Kalasasaya din Tiahuanacu, iar acesta era rectangular şi fusese construit pe o axă de la est la vest, fără a se deosebi foarte mult de templul lui Solomon. Într-adevăr, ar trebui să ne întrebăm dacă atunci când Dumnezeu l-a luat pe profetul Ezechiel în zbor pentru a-i arăta un templu care avea să servească drept model pentru viitoarea construcţie a templului din Ierusalim, nu cumva l-a dus pe acesta la Tiahuanacu, ca să-i arate Kalasasaya, după cum o sugerează textul biblic care descrie în detaliu arhitectura templului şi după cum reiese din compararea figurilor 50 şi 124. Un alt templul sudic andin important şi nod al pelerinajelor era cel dedicat Marelui Creator, situat în vârful unui promontoriu, privind spre întinderea nemărginită a Pacificului (la sud, nu departe de actuala Lima). Şi acesta avea o formă rectangulară.

Judecând după designul acestor structuri, Thoth nu fusese invitat acolo ca să ia parte la construcţiile lor, ci noi credem că el a fost Arhitectul Divin al observatoarelor circulare, iar prezenţa sa s-a făcut fără îndoială simţită în Valea Sacră. Mărcile sale distinctive printre aceste structuri ale Epocii Megalitice erau Observatorul Rotund din vârful promontoriului Sacsahuaman, Sfânta Sfintelor semicirculară din Cuzco, Torreonul din Machu Picchu.

Domeniul propriu-zis al lui Thoth era în Mezoamerica, America Centrală şi în ţinuturile ocupate de triburile vorbitoare de Nahuatl sau de triburile maiaşe, dar influenţa sa s-a extins şi la sud, înspre ţinuturile nordice ale Americii de Sud. Petroglifele descoperite lângă Caijamarca, în nordul Peru [Fig. 146], care înfăţişează Soarele, Luna, steaua cu cinci colţuri şi alte simboluri cereşti, prezintă de multe ori lângă acestea simbolul şarpelui–negreşit emblema lui Eki şi a clanului său şi în special a zeităţii cunoscute drept „Şarpele cu pene". Petrogliefele includ şi reprezentări ale instrumentelor astronomice de observaţie, unul fiind ţinut de o persoană (preotul?), după cum era obiceiul în Orientul Apropiat antic, iar altul având nişte antene încovoiate, după cum arătau instrumentele de observaţie construite în Egipt, în templele lui Min [Fig. 61].

Situl pare să fie situat în regiunea unde cele două rute care

Figura 146

duceau spre ţinuturile bogate în aur din Anzi, una dinspre coasta Pacificului şi cealaltă dinspre coasta Atlanticului, se întâlneau, pe măsură ce ultima dintre ele urma cursurile râurilor. Cajamarca, situat cumva departe de coastă, şi Trujillo, portul său natural de pe coasta Pacificului, au jucat un rol important în cucerirea statului Peru de către europeni. La Trujillo acostaseră Francisco Pizzaro şi pâlcul său de soldaţi în 1 530. Aceştia au mărşăluit în interiorul ţinutului şi şi-au stabilit baza la Cajamarca, un oraş „a cărui piaţă era mai mare decât oricare dintre pieţele Spaniei" şi „ale cărui construcţii aveau de trei ori înălţimea omului", potrivit consemnărilor conchistadorilor. Chiar la Cajamarca, împăratul incaş Atahualpa fusese ademenit şi închis pentru a fi răscumpărat cu aur şi argint. Răscumpărarea consta în umplerea cu aceste metale preţioase unei camere cu o lungime de douăzeci şi cinci de picioare, o lăţime de cincisprezece picioare, şi înaltă atât cât să nu-i poţi ajunge tavanul.

Miniştrii şi preoţii din suita regelui au dat ordine să fie aduse din tot ţinutul mai multe obiecte de aur şi argint: S.K. Lothrop (*Inca Treasure as Depicted by Spanish Historians*[1]) a calculat că ceea ce au trimis spaniolii în Spania din acea răscumpărare s-a ridicat la 180 000 uncii de aur şi, de două ori pe atât, argint. (Deşi au pus mâna pe răscumpărare, spaniolii l-au executat pe Atahualpa).

Mai departe, spre nord, în Columbia, aproape de Mezoamerica, într-un sit de pe malurile râului Magdalena, petroglifele înfăţişează, fără îndoială, întâlnirile dintre hitiţi şi egipteni, incluzând [Fig. 147] hieroglife hitite (cum ar fi semnele pentru „zeu" şi pentru „rege") în rândul mai multor simboluri egiptene: cartuşe (nişte cadre lungi şi rotunjite în care erau înscrise numele regale), hieroglifa pentru „măreţie" (un cerc cu un punct în mijloc, simbolizând Soarele cu razele sale), securea „Luna dublă" a lui Min.

Iar mai spre nord, printre desenele aşa-numite „graffiti" din regiunea criptelor din Homul, Guatemala, a fost găsit simbolul egiptean prin excelenţă, desenul unei piramide [Fig. 148], sugerând aşadar că vechii locuitori din America Centrală aveau cunoştinţe

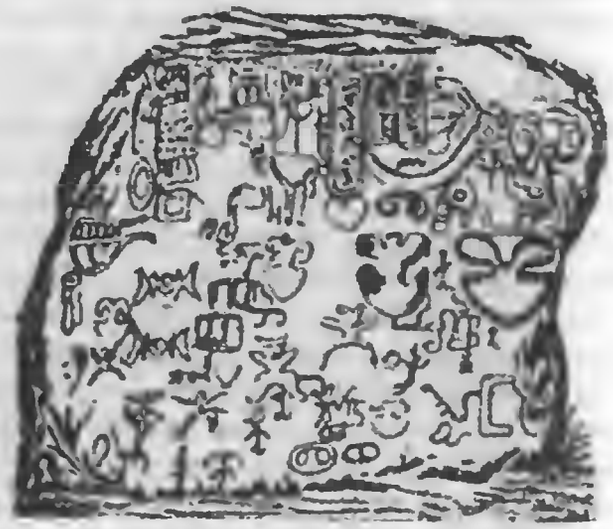

Figura 147

[1] Comoara incaşă descrisă de istoricii spanioli. n.tr.

Figura 148

despre Egipt. Tot acolo mai este redat un turn circular în trepte şi, în apropierea sa, după câte se pare, planul său de ansamblu. Acesta seamănă foarte bine cu un observator circular, aidoma celui care existase în partea de sud a promontoriului Sacsahuaman.

Oricât de incredibil ar părea, în scrierile din Orientul Apropiat antic se face referire la petroglifele cu simboluri astronomice. *Cartea Jubileelor*, vorbind pe larg şi oferind lămuriri în legătură cu notarea succintă a generaţiilor care au urmat Diluviului, descrie cum Noe i-a instruit pe descendenţii săi, spunându-le povestea lui Enoch şi vorbindu-le despre învăţăturile pe care le-a primit acesta. Firul narativ se continuă astfel:

La cel de-al douăzeci şi nouălea jubileu, în prima săptămână, pe la început, Arpachshad şi-a luat-o ca soţie pe Rasu'eja, fiica lui Shushan, fiica lui Elam, iar aceasta i-a dăruit un fiu în al treilea an, în această săptămână, pe care el l-a numit Kainam.

Şi fiul s-a făcut mare şi a învăţat să scrie de la tatăl său, iar mai târziu s-a dus să-şi caute pentru sine o cetate pe care s-o stăpânească.

***Şi a găsit o inscripţie lăsată de strămoşii săi în stâncă**, pe care a citit-o şi a transcris-o, săvârşind un păcat, căci aceasta*

conţinea învăţăturile Păzitorilor, de care aceştia se folosiseră pentru a putea observa semnele cereşti ale Soarelui, Lunii sau stelelor.

După câte ne e dat să înţelegem din acest text vechi de milenii, petroglifele nu erau pur şi simplu graffiti; ele erau expresii ale ştiinţei cuprinse în „învăţăturile Păzitorilor"–*anunnakii*–„de care se folosiseră pentru a putea observa semnele cereşti ale Soarelui, Lunii sau stelelor"; petroglifele erau „semnele cerului" după care se ghidau „vechile generaţii".

Desenele de pe stânci pe care tocmai le-am înfăţişat şi care includeau nişte observatoare circulare trebuie luate drept mărturii pentru ceea ce a fost cunoscut şi văzut de fapt în Antichitate în cele două Americi.

În inima domeniului lui Quetzalcoatl, în Mexic, unde petroglifele au evoluat spre hieroglife asemănătoare celor din Egipt, cele mai grăitoare urme ale prezenţei sale sunt templele aliniate astronomic, incluzându-le aici pe cele *circulare* sau *semicirculare* şi observatoarele rotunde. Ruinele de aici încep cu două movile artificiale perfect rotunde care puneau în evidenţă liniile de observaţie astronomică din La Venta, unul dintre cele mai vechi situri ale olmecilor, susţinătorii lui Thoth, care ajunseseră în Mexic cam pe la 2 500 î.Hr., prin traversarea Atlanticului. La cealaltă extremă a celor patru milenii care s-au scurs de atunci până la cucerirea span-

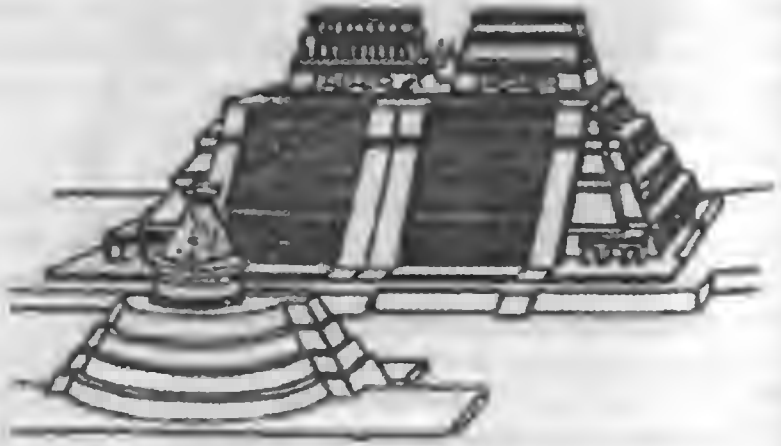

Figura 149

iolă, ultimul exemplar de observator cu bază rotundă era piramida semicirculară din incinta sacră a aztecilor din Tenochitlan (mai târziu Mexico City). Aceasta era astfel poziţionată încât permitea determinarea Zilei echinocţiului prin observarea dinspre „Turnul lui Quetzalcoatl" a răsăritului de Soare chiar între extremităţile Piramidei celor Două Temple din faţa sa [Fig. 149].

Din punct de vedere cronologic, între primii olmeci şi ultimii azteci au existat numeroasele piramide şi observatoare sacre ale maiaşilor. Unele dintre ele, cum este cel de la Cuicuilco [Fig. 150a], erau perfect rotunde. Altele, precum cel de la Cempoala [Fig. 150b] fuseseră iniţial construite, după cum au stabilit arheologii, ca nişte structuri rotunde, dar cu timpul au căpătat o altă formă, pe măsură ce scările mici originale care duceau spre etajele superioare au fost transformate în scări monumentale şi pieţe. Cea mai renumită dintre aceste structuri este *Caracol* din Chichén Itzà, în peninsula

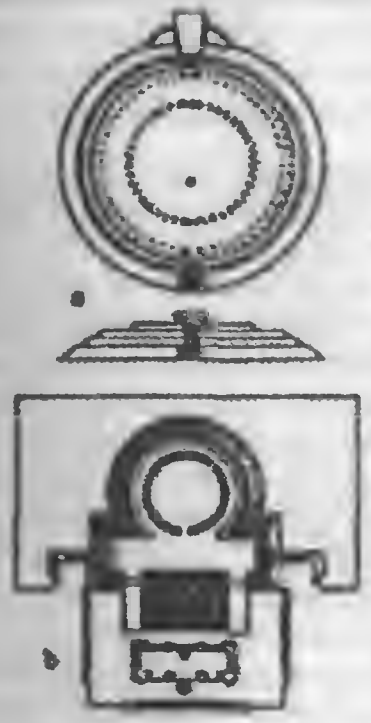

Figura 150a şi 150b

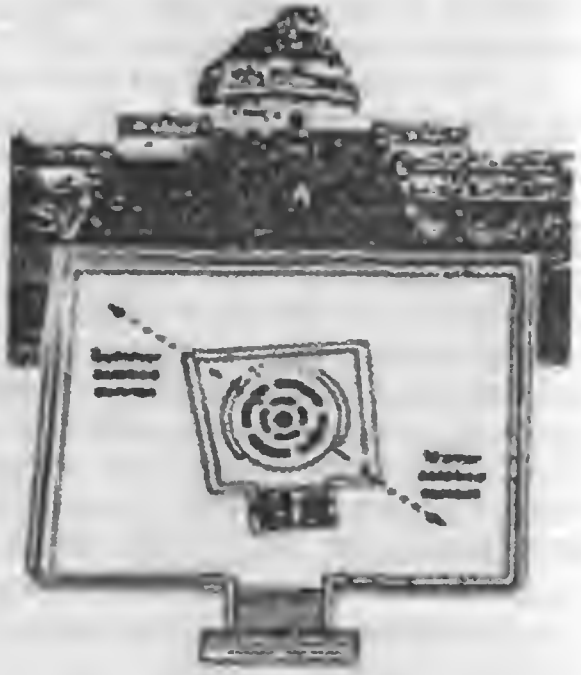

Figura 151

Yucatan–un observator circular [Fig. 151] ale cărui funcţii şi orientări astronomice au fost îndelung studiate şi stabilite cu fermitate. Deşi structura care se vede în prezent se crede că a fost construită abia pe la 800 d.Hr., se ştie că maiaşii au preluat Chichén Itzà de la populaţiile dinaintea lor, înălţând construcţii maiaşe în locul celor vechi. Savanţii bănuiesc că în timpuri străvechi în acel sit s-ar fi aflat iniţial un observator a cărui construcţie a fost prelungită sau complet refăcută de către maiaşi, aşa cum procedau şi cu piramidele.

Liniile vizuale din structura existentă au fost intens cercetate şi includ fără îndoială punctele principale ale Soarelui -echinocţiile şi solstiţiile, ca şi unele dintre punctele principale ale Lunii. De asemenea se pare că ar rezulta şi o serie de aliniamente cu stelele, deşi nu cu Venus, lucru ciudat, căci în codicele maiaşe mişcările lui Venus ocupă locul central. Este unul dintre motivele pentru care suntem înclinaţi să credem că aceste linii vizuale nu au fost create de către astronomii maiaşi, ci au fost moştenite din era precedentă.

Planul de ansamblu al observatorului Caracol -un turn rotund

situat într-o curte pătrată, şi accasta într-o curte rectangulară mai mare, ca ramă a construcţiei, şi deschizăturile din turn pentru liniile vizuale ne amintesc de forma şi planul (care astăzi mai pot fi bănuite numai din fundaţiile rămase) ale observatorului circular din interiorul curţii pătrate şi al complexului rectangular de la Sacsahuaman, de deasupra *Cuzco* (vezi fig. 120). Mai încape îndoială că ambele au fost proiectate de acelaşi Arhitect Divin? În opinia noastră, acesta este Thoth.

Pentru observaţiile astronomice, astronomii maiaşi foloseau instrumente de observaţie care adesori sunt înfăţişate în codice [Fig. 152], iar trăsăturile comune cu instrumentele, crenelurile de observaţie şi simbolurile din Orientul Apropiat sunt mult prea numeroase pentru a fi simple coincidenţe. Toate crenelurile de observaţie seamană cu cele din vârfurile turnurilor sau turnuleţelor de observaţie mesopotamiene; din ele a apărut simbolului „scării", simbolul omniprezent al observatorului de la Tiahuanacu, care şi acesta se regăseşte în codicele maiaşilor. În *Codex Bodley* [figura 152 jos], simbolul sugerează că cei doi preoţi-astronomi văd Soarele cum răsare dintre cei doi munţi; este exact modul prin care

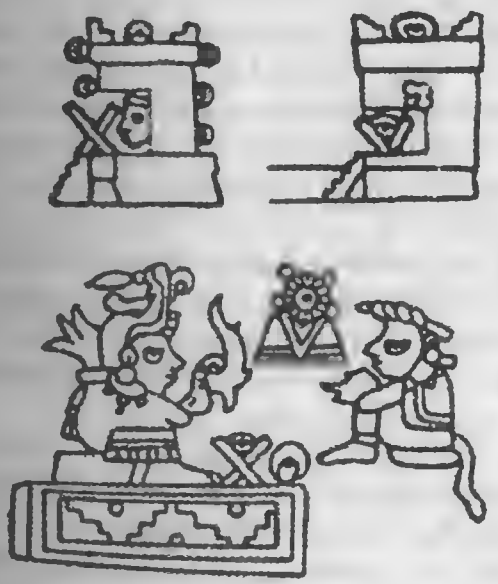

Figura 152

textele hieroglifice egiptene redau noţiunea de „orizont" şi poate nu e tocmai întâmplător că cei doi munţi din codicele maiaş seamănă cu cele două mari piramide din Gizeh.

Legăturile cu Orientul Apropiat, în general, şi cu Egiptul, în particular, puse în evidenţă de hieroglife şi de rămăşiţele arheologice, sunt întărite de legende.

Popol Vuh, „Cartea poporului" din ţinuturile muntoase ale maiaşilor, cuprinde o povestire care vorbeşte despre cum s-au format cerul şi Pământul, cum a fost împărţit Pământul în patru regiuni şi cui i-a revenit fiecare dintre ele, cum a fost adusă sfoara de măsurat şi a fost întinsă prin ceruri şi pe deasupra Pământului, încât să rezulte cele patru colţuri. Acestea sunt elementele esenţiale ale cosmogoniei şi ştiinţelor Orientului Apropiat şi rememorări ale momentului în care Pământul a fost împărţit între anunnaki, sau informaţii referitoare la rolul Măsurătorilor Divini. Atât tradiţiile triburilor vorbitoare de nahuatlan, cât şi cele maiaşe conţin în legendele lor, precum Legenda lui Votan, povestea venirii „Taţilor şi Mamelor", strămoşii triburilor, de peste mări. În *Analele cakchiquelilor*, o scriere nahuatlană, se povesteşte că, în timp ce cakchiquelii înşişi au venit dinspre apus, alţii veniseră dinspre răsărit, dar atât primii, cât şi cei din urmă, veniseră „de dincolo de mare". Legenda lui Votan, cel care a construit primul oraş care avea să fie leagănul civilizaţiei mezoamericane, a fost aşternută în scris de către cronicarii spanioli care s-au inspirat din tradiţiile orale. Emblema lui Votan era şarpele, după cum ne spune legenda: „el era un urmaş al Păzitorilor, al rasei lui Can". Denumirea de „Păzitori" era echivalentul termenului egiptean *Nteru* (însemnând „zei"). După cum se sugerează în studii ca cel întreprins de Zelia Nuttal (*Papers of the Peabody Museum*[1]), *Can* era o variantă a lui Canaan care desemna, potrivit Bibliei, o ramură a populaţiei hamitice din Africa, înfrăţită cu poporul egiptean.

Posibilitatea, după cum am precizat mai devreme, ca primii migratori să fie descendenţi ai lui *Cain*, leagă începuturile triburilor vorbitoare de nahuatlan de unul dintre primele exiluri forţate consemnate: exilul lui Cain, ca pedeapsă pentru uciderea lui Abel. Primul

[1] Documentele din Peabody Museum, n.tr.

exil, conform Bibliei, a fost izgonirea lui Adam şi Eva din Grădina Edenului. În vremea noastră, exilarea regilor este un lucru binecunoscut; exilarea lui Napoleon pe insula Sfânta Elena este un exemplu notoriu. Povestea biblică demonstrează că acest tip de pedeapsă a fost folosit de la începutul începuturilor, când omenirea trebuia să se supună unui anumit cod etic impus de „zei". De fapt, potrivit unor scrieri sumeriene mai vechi şi mult mai detaliate, chiar zeii au aplicat aceste pedepse altor zei care păcătuiau; primul caz de acest tip a fost cel al comandantului lor suprem, Enlil: acesta a fost exilat într-un ţinut al surghiunului pentru vina de a fi necinstit o tânără infirmieră anunnakă (până la urmă a luat-o de soţie şi a fost graţiat).

Din legendele triburilor Nahuatlan şi ale triburilor maiaşe reiese clar că Quetzalcoatl (Kukulkan în folclorul maiaş) venise în ţinuturile lor cu o mică ceată de adepţi şi că plecarea sa din final a fost una forţată–un exil impus de Zeul Războiului. Noi credem că şi venirea sa a avut loc tot ca urmare a unei plecări forţate, a unei exilări, din ţinutul său nativ, Egipt. Data acelui eveniment iniţial este un element vital al măsurării Timpului la populaţiile mezoamericane.

Am discutat deja poziţia centrală pe care Ciclul Sacru o ocupa în calendarul mezoamerican, dar şi în religia şi istoria lor, şi am arătat că era numărul sacru al lui Thoth. Al doilea ca importanţă era un Mare Ciclu de „ani perfecţi", care cuprindea treisprezece ere alcătuite din mai mulţi *baktuni*, unităţi de câte patru sute de ani şi un element cheie al calendarului consecutiv, cunoscut drept Calendarul Lung.

Cea mai mică unitate din Calendarul Lung era aşa-numitul *kin*, însemnând o singură zi, iar acesta era folosit la alcătuirea unor numere mai mari, care puteau să ajungă până la milioane de zile, printr-un şir de înmulţiri cu 20 sau cu 360:

1 kin		=	1 zi
1 uinal	= 1 kin	× 20 =	20 de zile
1 tun	= 1 kin	× 360 =	360 de zile
1 ka-tun	= 1 tun	× 20 =	7 200 de zile
1 bak-tun	= 1 ka-tun	× 20 =	144 000 de zile

Fiind o operație pur aritmetică de înmulțire cu douăzeci, aceasta ar putea continua, crescând numărul de zile simbolizat de fiecare termen și de hieroglifa sa corespunzătoare și ajungând la numere precum 2 880 000 sau 57 600 000 și așa mai departe. Dar în practică maiașii nu treceau de *baktun*, căci numărătoarea care începuse cu enigmaticul punct de început 3 113 î.Hr. era sortită să funcționeze în cicluri de câte treisprezece baktuni. Savanții moderni împart numărul de zile indicat de Calendarul Lung de pe monumentele maiașe nu la numărul perfect 360, ci mai degrabă la numărul actual de 36 525 de zile al anului solar; Astfel, numărul de „1 243 615" zile care apare pe un monument este interpretat ca fiind trecerea a 3 404 8 ani din august 3 113 î.Hr., adică 292 d.Hr.

Conceptul de eră din istoria și preistoria Pământului era un principiu de bază al civilizațiilor pre-columbiene din Mezoamerica. Conform aztecilor, era sau „Soarele" lor era a cincea și începuse „cu 5 042 de ani în urmă". Dacă sursele triburilor Nahuatlan nu lăsau să se înțelcagă foarte clar cât avea să dureze această eră, sursele maiașe ofereau un răspuns mult mai precis, prin intermediul Calendarului lung. Actualul „Soare", spuneau ei, va dura fix 13 baktuni–1 872 000 de zile începând din Punctul Zero. Aceasta înseamnă un Mare Ciclu de 5 200 de „ani perfecți" a câte 360 de zile fiecare.

În *The Mayan Factor*[1], José Argüelles ajungea la concluzia că fiecare dată baktun fusese un punct de cotitură în istoria și preistoria Mezoamericii, la fel cum se va întâmpla și cu anul 2 012, în care cei treisprezece baktuni care au început în 3 113 î.Hr. vor lua sfârșit. El a considerat că numărul 5 200 este un număr-cheie pentru înțelegerea cosmogoniei maiașe, ca și a epocilor trecute și viitoare.

În anii `30, Fritz Buck (*El Calendario Maya en la Cultura de Tiahuanacu*[2]), sesizând mai multe asemănări între calendarele maiașe și cel de la Tiahuanacu, a considerat că data de început și celelalte date importante aveau legătură cu evenimentele actuale care afectează poporul american. El a fost de părere că printr-un

[1] Factorul maiaș, n.tr.

[2] Calendarul maiaș în cultura de la Tiahuanacu, n.tr.

simbol central de pe Poarta Soarelui era redat numărul 52, iar printr-un alt simbol, numărul 520 și a considerat că numărul 5 200 de ani ar avea o importanță deosebită din punct de vedere istoric; cu toate acestea, el a susținut că trebuie să luăm în considerare nu unul, ci două Mari Cicluri și că dacă 1 040 de ani intră în cel de-al doilea Mare Ciclu, primul a început în 9 360 î.Hr. În acel moment, spunea el, au avut loc întâmplările de legendă și au apărut poveștile despre zei în Anzi. Prin urmare, cel de-al doilea Mare Ciclu a început în Tiahuanacu în 4 160 î.Hr.

Pentru a ajunge la anul 2 012 d.Hr. ca posibil sfârșit al celui de-al cincilea „Soare", José Argüelles s-a condus după sistemul actual de împărțire a numărului de 1 872 000 de zile la un număr efectiv de 365.25 de zile dintr-un an solar, rezultând astfel trecerea a numai 5 125 de ani de la momentul de început din 3 113 î.Hr. De cealaltă parte, Fritz Buck nu a considerat necesară o asemenea ajustare, ci a fost de părere că împărțirea ar trebui să se facă în conformitate cu „anul perfect" maiaș, adică 360. Potrivit lui Buck, epoca istorică în care trăiseră aztecii și maiașii avea să dureze fix 5 200 de ani.

Acest număr, ca și cincizeci și doi, are legătură cu Thoth, potrivit surselor antice egiptene. Printre ele se numără scrierile unui preot egiptean pe care grecii îl numeau Manetho (numele său scris cu hieroglife însemna „Darul lui Thoth"). Acesta a consemnat împărțirea monarhiilor în dinastii, incluzându-le pe cele divine și semi-divine care au precedat dinastiile faraonilor. De asemenea a precizat și durata fiecărei domnii în parte.

Coroborând legendele și poveștile cu zei din alte surse, în lista lui Manetho se precizează că cei șapte zei mari–Ptah, Ra, Shu, Geb, Osiris, Seth și Horus au domnit în total 12 300 de ani. Apoi a început a doua dinastie divină, condusă de Thoth, care a durat 1 570 de ani. Apoi au urmat treisprezece semizei care au domnit în total 3 650 de ani. Domiile lor au fost urmate de un timp al haosului, o perioadă de 350 de ani în timpul căreia Egiptul a fost dezbinat și răscolit. După această perioadă, cineva care se numea Mên a pus bazele primei dinastii faraonice. Savanții sunt de părere că aceasta se întâmpla cam pe la 3 100 î.Hr.

Noi credem că era de fapt anul 3 113 î.Hr., punctul de început al Calendarului Lung mezoamerican. Atunci credem că Marduk/Ra a revendicat domnia asupra Egiptului şi l-a izgonit pe Thoth împreună cu susţinătorii săi din acel ţinut, forţându-i să plece în exil spre un ţinut îndepărtat. Iar dacă adunăm cât a durat domnia precedentă a lui Thoth (1 570 de ani) şi a semizeilor care l-au secundat (3 650 de ani) rezultă 5 220 de ani–o mică diferenţă de 20 de ani faţă de cei 5 200 de ani perfecţi care alcătuiau Marele Ciclu maiaş de treisprezece de baktuni.

La fel ca şi 525 200 era „un număr al lui Thoth".

În zilele străvechi, când anunnakii erau stăpânii, izgonirea şi exilul zeilor au constituit punctele de cotitură din ceea ce am numit *Cronicile pierdute ale Pământului*. Cea mai mare parte a poveştii îl are în prim-plan pe Marduk, sau Ra în Egipt, iar calendarul–numărătoarea Timpului Divin, Astronomic şi Terestru–a jucat un rol esenţial în derularea evenimentelor.

Domnia lui Thoth şi a dinastiei semizeilor săi luând sfârşit cam pe la 3 450 î.Hr., a fost urmată în Egipt, potrivit lui Manetho, de o perioadă a haosului care a durat 350 de ani, după care a început domnia dinastică a faraonilor îndatoraţi lui Ra. Mai multe fragmente din cel de-al 175-lea capitol al Cărţii Morţilor (cunoscută ca Papirusul lui Ani) consemnează un schimb aprig de replici între un Ra reîntors şi Thoth: „O, Thoth, ce s-a întâmplat?" l-a întrebat Ra. „E zarvă mare între zei", a spus el, „au început să se certe şi să facă lucruri rele, acum se răzvrătesc". În timpul rebeliunii lor, pesemne că l-au micşorat pe Ra/Marduk: „Pe cel mare l-au făcut mic".

Atunci Ra, marele zeu, a arătat cu degetul acuzator înspre Thoth. Acuzaţia făţişă era referitoare la schimbările din calendar: Thoth, l-a acuzat Ra, „anii s-au scurtat, lunilor le-a fost pusă stavilă". Toate acestea Thoth le înfăptuise prin „distrugerea Lucrurilor Ascunse care fuseseră făcute pentru ele".

În timp ce natura Lucrurilor Ascunse a căror distrugere a dus la scurtarea zilelor şi-a anilor rămâne necunoscută, efectul nu ar fi putut să fie decât acela al trecerii de la anul solar mai lung la cel lunar mai scurt–„transformarea celui mare în cel mic". Textul se încheie cu acceptarea de către Thoth a exilului şi a izgonirii: „Voi

pleca în deşert, ţinutul tăcut". Acesta este un loc atât de aspru, explică textul, încât „nu pot fi gustate plăcerile trupeşti"...

Un alt text hieroglific care nu se înţelege foarte bine, descoperit atât într-unul din altarele lui Tutankamon, cât şi în mormintele regale din Teba, este posibil să fi consemnat ordinul de izgonire dat de Ra/Marduk şi enumeră printre motivele acestei izgoniri pe acela al conflictului referitor la calendar, dintre „zeul Soarelui" şi „zeul Lunii" (Thoth). Textul, despre care savanţii sunt convinşi că este mult mai vechi, relatează că Ra i-a poruncit lui Thoth să se înfăţişeze înaintea sa. Când Thoth s-a înfăţişat înaintea lui Ra, Ra l-a anunţat: „la aminte! Mă aflu aici în ceruri, în locul unde trebuie să fiu". Continuând să-l mustre pe Thoth şi pe „cei care s-au răsculat împotriva mea", Ra i-a spus lui Thoth: „Tu cuprinzi cele două ceruri cu razele tale strălucitoare; adică, Thoth, cu ale Lunii raze". Şi i-a spus lui Thoth: „Prin urmare, te voi trimite cât mai departe de aici, în locul care se cheamă *Hau-nebut*". Unii savanţi au numit acest text „Atribuirea funcţiilor lui Thoth". De fapt este vorba de „atribuirea" unui ţinut îndepărtat care nu a fost identificat lui Thoth din cauza „funcţiilor" sale–preferinţelor calendaristice–legate de Lună.

În sistemul mezoamerican de măsurare a timpului, momentul exilului lui Thoth a fost considerat Punctul Zero al Calendarului Lung–acesta fiind, potrivit cronologiei acceptate, anul 3 113 î.Hr. Acesta trebuie să fi fost un eveniment cu repercusiuni adânci şi care s-au făcut simţite în multe colţuri ale lumii, căci nu poate fi o simplă coincidenţă aceea că, potrivit tradiţiilor hinduse (care şi acestea împart istoria şi preistoria Pământului în vârste) vârsta prezentă, *Kaliyuga*, a început într-o zi corespunzătoare miezului nopţii dintre 17 şi 18 februarie în 3 102 î.Hr. Această dată este în mod straniu apropiată de data cunoscută drept Punctul Zero din Calendarul Lung mezoamerican şi are legătură, prin urmare, cu exilul lui Thoth.

Dar nici nu i-a poruncit bine Marduk/Ra lui Thoth să părăsească ţinuturile Africii, că şi el a devenit victima unei sorţi similare, aceea a exilului.

După plecarea lui Thoth în exil, şi izgonirea fraţilor săi Nergal şi Gibil de la conducerea Egiptului, ar fi trebuit ca puterea exerci-

tată de Ra/Marduk să fie nestingherită. Dar pe scenă îşi făcuse apariţia un nou rival. Acesta era Dumuzi, fiul cel mai tânăr al lui Enki, iar domeniul său erau păşunile din partea de sud a Egiptului de Sus. În mod surprinzător, acesta a apărut în postura de aspirant la tronul Egiptului. Şi, după cum avea să descopere în curând Marduk, ambiţiile îi erau insuflate de o aventură de iubire cu care el nu era de acord. Anticipând cu mii de ani decorul şi protagoniştii din piesa lui Shakespeare *Romeo şi Julieta*, mireasa lui Dumuzi era nimeni alta decât Inanna/Ishtar, o nepoată a lui Enlil şi încă una care luptase alături de fratele şi unchii ei împotriva enkiiţilor, în Războiul Piramidelor.

În ambiţiile ei nemăsurate, Inanna a văzut în căsătoria cu Dumuzi un rol important pentru ea–asta numai dacă acesta ar fi încetat să fie doar Păstorul (epitetul său) şi şi-ar fi asumat conducerea asupra marelui popor egiptean: „Am avut o viziune în care un popor mare îl alegea pe Dumuzi ca zeu al ţării sale", s-a destăinuit ea mai târziu, „căci eu am ridicat în slăvi numele lui Dumuzi, eu i-am asigurat un loc de preţ".

Opunându-se logodnei şi fiind înfuriat peste măsură de aceste ambiţii, Marduk şi-a trimis „şerifii" să-l aresteze pe Dumuzi. Nu se ştie cum, arestarea a eşuat, iar Dumuzi, încercând să se ascundă în ţarcul cu oi, a fost găsit mort.

Inanna a scos „unul dintre cele mai sfâşietoare strigăte" şi a căutat să se răzbune. Marduk, temându-se de mânia ei, s-a ascuns în interiorul Marii Piramide, în tot acest timp susţinându-şi nevinovăţia, căci moartea lui Dumuzi fusese accidentală. Neînduplecată, Inanna „a izbit fără încetare" în piramidă, „în colţurile ei, chiar în pietrele care o alcătuiau". Marduk a transmis un avertisment că va recurge la nişte arme incredibile „al căror răsunet este înfiorător". Temându-se că un alt război dezastruos era pe cale de a se declanşa, *anunnakii* au convocat consiliul celor Şapte Judecători. S-a decis ca Marduk să fie pedepsit, dar din moment ce nu el îl omorâse pe Dumuzi, nu putea fi condamnat la moarte. Verdictul a fost ca Marduk să fie îngropat de viu în Marea Piramidă în care căutase refugiu mai înainte, dar să fie închis ermetic înăuntru.

Mai multe texte, din care am oferit numeroase citate în

Războiul zeilor cu oamenii, înfăţişează evenimentele care au urmat, comutarea pedepsei lui Marduk, efortul dramatic de a tăia pereţii masivei piramide pentru a ieşi afară şi folosirea planurilor originale ale piramidei pentru a reuşi să se elibereze. Salvarea este descrisă pas cu pas, iar deznodământul este următorul: Marduk a fost condamnat să plece în exil, iar în Egipt Ra a devenit *Amen*–Cel Ascuns, zeul care nu mai putea fi văzut.

Cât despre Inanna, cărcia moartea lui Dumuzi îi răpise visul de a se vedea stăpâna Egiptului, aceasta a primit Erechul pentru a fi „centrul ei de cult" şi domeniul din Aratta, cel de-al treilea leagăn al civilizaţiei din Valea Indusului–pe la 2 900 î.Hr.

Unde s-a aflat Thoth în secolele care-au urmat, acum că prigonitorul său era el însuşi în exil? După câte s-ar părea, acesta rătăcea prin ţinuturi îndepărtate–dirijând construirea primului Stonehenge în Insulele Britanice cam pe la 2 800 î.Hr., ajutând la orientarea astronomică a structurilor megalitice din Anzi. Dar Marduk unde era în acea perioadă? Adevărul este că nu ştim, dar probabil că nu se afla foarte departe, căci era atent la derularea evenimentelor din Orientul Apropiat şi-şi urma în continuare planul de a obţine supremaţia asupra Pământului–supremaţie care, credea el, îi fusese refuzată pe nedrept tatălui său Enki.

În Mesopotamia, Inanna cea crudă şi lipsită de scrupule a uneltit ca domnia Sumerului să ajungă în mâinile unui grădinar care-i era pe plac. L-a numit *Sharru-kin*, „conducătorul cel drept", care ne este cunoscut ca Sargon I. Cu ajutorul Inannei, el şi-a extins domeniile şi a creat o nouă capitală pentru un Sumer mai mare, care avea să fie cunoscut ca Sumer şi Akkad. Dar căutând să obţină legitimitate, acesta s-a dus în Babilon–oraşul lui Marduk–şi a luat de acolo pământ sfinţit pentru a-l folosi la fundaţiile din noua sa capitală. Acesta a fost prilejul cu care Marduk şi-a reafirmat puterea. „Din cauza sacrilegiului comis", consemnează textele babiloniene, „marele stăpân Marduk s-a înfuriat peste măsură", distrugându-i pe Sargon şi pe oamenii săi şi, bineînţeles, restabilindu-şi domnia asupra Babilonului. Astfel a început să fortifice oraşul şi să mărească reţeaua de apă subterană, făcând ca oraşul să devină impenetrabil la atacurile din exterior.

După cum ne dezvăluie textele antice, toate acestea s-au datorat Timpului Astronomic.

Îngrijorați de perspectiva unui alt război devastator al zeilor, *anunnakii* s-au întâlnit în consiliu. Antagonistul lui Marduk era Ninurta, moștenitorul legal al lui Enlil, al cărui drept prin naștere era pus la încercare de către Marduk. *Anunnakii* l-au invitat pe Nergal, un frate puternic al lui Marduk, să li se alăture în căutarea unei soluții de prevenire a conflictului. Combinând complimentele cu persuasiunea, Nergal a reușit să-l calmeze mai întâi pe Ninurta, apoi a acceptat să meargă în Babilon pentru a-l convinge pe Marduk să nu înceapă o confruntare armată. Înlănțuirea de evenimente, cu răsturnări de situație și consecințe dramatice în final, este descrisă în detaliu într-un text cunoscut ca *Erra Epos* (Erra fiind un epitet al lui Nergal). Acesta reproduce multe schimburi verbale între participanți, ca și cum ar fi fost prezent un stenograf și, într-adevăr, textul (după cum o atestă adaosul din final) fusese dictat după consfătuire unui scrib de către unul dintre Anunnaki care luaseră parte la discuții.

Pe măsură ce evenimentele sunt povestite, reiese tot mai clar că lucrurile care se întâmplau pe Pământ aveau legătură cu aspectele cerești–cu constelațiile zodiacului. Dacă aruncăm o privire retrospectivă asupra afirmațiilor și pozițiilor luate de cei care-și disputau supremația asupra Pământului–Marduk, fiul lui Enki și Ninurta, fiul lui Enlil–toate duc la aceeași concluzie, anume că *problema era venirea unei Noi Ere*: schimbarea iminentă de la casa zodiacală a Taurului la casa zodiacală a Berbecului, cea în care ar fi urmat să aibă loc echinocțiul de primăvară și astfel și Anul Nou.

Enumerând toate atributele sale și moștenirile de familie, Ninurta susținea următoarele:

În Ceruri sunt un taur sălbatic,
Pe Pământ sunt un leu.
Peste ținuturi sunt stăpân,
iar dintre zei sunt cel mai feroce.
Dintre Igigi[1] *, eu sunt eroul,*
Dintre Anunnaki, eu sunt cel puternic.

[1] Termen prin care erau desemnați zeii cerului în mitologia sumeriană, n.tr

Aceste afirmații confirmă ceea ce sugerau unele ilustrații ca cele pe care le-am reprodus în Fig. 93: momentul zodiacal în care echinocțiul de primăvară a început în casa Taurului și momentul în care solstițiul de vară a avut loc în casa Leului aparțineau enliliților, al căror „cult al animalelor" includea Taurul și Leul.

Potrivindu-și cu grijă cuvintele, Nergal i-a răspuns încrezutului Ninurta. Da, i-a spus el, toate acestea sunt adevărate. Dar

În vârful muntelui,
în desișul acela,
nu vezi oare Berbecul?

Venirea lui, a continuat Nergal, este inevitabilă:

În crângul acela,
până și cel mai bun măsurător al timpului
purtătorul emblemelor,
nu poate schimba cursul lucrurilor.
De-ai sufla ca vântul,
de-ai vui ca furtuna, [și totuși]
pe marginea orbitei solare,
oricât de mare ar fi zbaterea
ți-e dat să vezi Berbecul.

În mișcarea de precesiune neabătută, deși constelația zodiacală a Taurului era încă cea dominantă, „pe marginea orbitei solare" se putea observa deja apropierea Erei Berbecului.

Dar deși schimbarea era inevitabilă, timpul nu venise încă. „Ceilalți zei se tem de război", a spus Nergal în concluzie. I s-a părut că i-ar putea explica toate acestea lui Marduk. „Lasă-mă să mă duc să-l chem pe Marduk din locuința sa", să-l conving să se retragă, a sugerat Nergal.

Și astfel, în ciuda împotrivirilor lui Ninurta, Nergal a pornit într-o misiune decisivă spre Babilon. În drumul său, s-a oprit în Erech, căutând să obțină o profeție de la Anu în templul său

E.ANNA. Mesajul pe care i l-a dus lui Marduk „din partea regelui zeilor" era următorul: *Timpul nu a venit încă*

Timpul despre care era vorba, reiese clar din discuţia în contradictoriu dintre Nergal şi Marduk, era schimbarea zodiacală iminentă–venirea unei Noi Ere. Marduk l-a primit pe fratele său în E.SAGIL, templul-zigurat din Babilon; întâlnirea a avut loc în încăperea sacră care se numea SHU.AN.NA, „Locul ceresc suprem", pe care, firește, Marduk l-a considerat cel mai potrivit pentru desfăşurarea conversaţiei. Şi asta pentru că era sigur că timpul lui sosise, arătându-i lui Nargal până şi instrumentele cu care putea să dovedească acest lucru. (Un artist babilonian care a redat întâlnirea dintre cei doi fraţi l-a înfăţişat pe Nergal cu arma sa reprezentativă, iar pe Marduk în vîrful ziguratului său, purtând o cască pe cap şi ţinând în mâini un instrument Fig. 153–care seamănă foarte bine cu instrumentele de observaţie folosite in Egipt, în templele lui Min).

Înţelegând ceea ce se întâmplase, Nergal i-a oferit un contraargument. „Preţiosul tău instrument", i-a spus el lui Marduk, a fost imprecis şi de aceea acesta interpretase greşit „strălucirea aştrilor ca fiind lumina zilei sorocite". „Dacă ţie ţi s-a părut că „în

Figura 153

incinta sacră lumina a strălucit pe coroana domniei tale", nu la fel au stat lucrurile la Eanna, unde Nergal se oprise în drumul său. Acolo, i-a spus Nergal, „faţa lui E.HAL.AN.KI din Eanna a rămas acoperită". Termenul E.HAL.AN.KI înseamnă literalmente „Casa încercuirii cerului şi a Pământului" şi în opinia noastră sugerează locul unde se aflau instrumentele folosite la determinarea mişcării precesionale a Pământului.

Dar Marduk a văzut lucrurile diferit. Ale cui instrumente erau de fapt cele incorecte? În momentul Diluviului, a spus el, „corespondenţele dintre cer şi Pământ au ieşit de pe făgaşul lor normal, iar staţiile zeilor cereşti, aştrii din ceruri, s-au schimbat şi nu au mai revenit la poziţiile lor [iniţiale]". O cauză majoră a schimbării, a susţinut Marduk, a fost faptul că „*Erkallum* s-a cutremurat şi acoperământul său a fost micşorat, încât nu s-a mai putut face nimic".

Aceasta este o afirmaţie de mare însemnătate, a cărui valoare ştiinţifică–la fel ca a întregului text *Erra Epos*–a fost ignorată de savanţi. *Erkallum* era de obicei tradus prin „Lumea de Jos", iar mai recent termenul este lăsat netradus, ca un cuvânt a cărui semnificaţie precisă este necunoscută. Noi suntem de părere că acesta denotă ţinutul din partea de jos a lumii–*Antarctica* şi că „acoperământul", sau mai literar, „calota", este o referire la calota glaciară care, susţinea Marduk, s-a tot diminuat milenii după Diluviu.

După ce procesul a luat sfârşit, a continuat Marduk, şi-a trimis emisari care să inspecteze Lumea de Jos. A fost el însuşi acolo ca să arunce o privire. Dar „acoperământul", a spus acesta, „se transformase în sute de mile de apă pe deasupra mărilor întinse": calota glaciară încă se topea.

Aceasta este o afirmaţie care coroborează ipoteza emisă de noi în *A 12-a planetă*, potrivit căreia Diluviul a fost un uriaş val de reflux datorat alunecării stratului de gheaţă de deasupra Antarcticii în oceanul învecinat, cu vreo 13 000 de ani în urmă. Evenimentul a fost, am susţinut noi, cauza sfârşitului abrupt al ultimei ere glaciare şi al schimbării climatice care s-a produs atunci. De asemenea a lăsat Antarctica fără calota sa glaciară, permiţând vederea-şi, evident, cartografierea–acestui continent aşa cum arată de fapt întinderea sa de uscat şi liniile ţărmurilor sale.

Implicația afirmației lui Marduk, potrivit căreia „corespondențele dintre cer și Pământ au ieșit de pe făgașul lor normal", ca urmare a topirii imensei calote glaciare și a redistribuirii greutății sale sub formă de apă în toate mările lumii, trebuie studiată mai în detaliu. Oare aceasta să fi adus cu sine și o schimbare a declinației Pământului? O retardare cumva diferită și astfel un alt ritm al precesiunii? Poate o încetinire a mișcărilor de rotație ale Pământului în jurul axei sale sau a orbitării sale în jurul Soarelui? Rezultatele unor experimente care să simuleze mișcările Pământului și oscilațiile sale cu sau fără o masă de gheață precum aceea din Antarctica, ar fi edificatoare.

Toate acestea, a adăugat Marduk, au fost agravate de ceea ce s-a întâmplat cu instrumentele din Abzu, în extremitatea de sud a Africii. Știm din alte texte că *anunnakii* au avut o stație științifică acolo care a monitorizat situația dinaintea Potopului, avertizându-i astfel în legătură cu dezastrul iminent. „După ce echilibrul dintre cer și Pământ se stricase", a continuat Marduk, a așteptat până ce au secat fântânile și șuvoaiele de apă s-au retras. Apoi „s-a întors și s-a tot uitat; privelișteа era deplorabilă". Ceea ce a descoperit a fost că anumite instrumente „care puteau să ajungă până la cerul lui Anu" lipseau. În legătură cu termenii folosiți pentru a le descrie, savanții sunt de părere că aceștia se refereau la niște cristale neidentificate. „Unde este instrumentul cu care pot fi date ordine?" a întrebat el furios și „piatra oraculară a zeilor care dă semnul domniei...Unde este sfânta piatră care iradiază?"

Aceste întrebări țintite în legătură cu dispariția instrumentelor de precizie, care erau de obicei folosite de „maestrul divin, înzestrat cu puteri de către Anu, care purta sfântul în-ale-zilei-atotștiutor", par mai degrabă niște acuzații decât simple întrebări. Am vorbit mai devreme despre un text egiptean în care Ra/Marduk îl acuza pe Thoth de distrugerea „lucrurilor ascunse", folosite la determinarea mișcărilor Pământului și a calendarului; întrebările retorice adresate lui Nergal sugerează nedreptatea făcută lui Marduk. În condițiile date, arăta Marduk, nu era dreptul lui să se raporteze la propriile instrumente pentru a determina când va sosi Timpul său, Era Berbecului?

Nu se știe sigur ce i-a răspuns Nergal, deoarece pe tăbliță de lut

rândurile unde începea un alt șir de replici s-au deteriorat cu timpul. Se pare că instrumentele s-ar fi aflat în propriile sale domenii vaste ale Africii, dar nu știa exact locul unde se aflau unele dintre instrumente (sau substitutele lor). Astfel l-a sfătuit pe Marduk să meargă el însuși în siturile din Abzu și să verifice. Nergal era sigur că acolo Marduk își va da seama că dreptul său prin naștere nu era în primejdie; ceea ce era pus la încercare, era timpul succesiunii sale la tron.

Pentru a-i oferi mai multe asigurări lui Marduk, Nergal i-a promis că va veghea personal asupra Babilonului în lipsa sa. Și ca un ultim gest care să-i inspire siguranță, i-a promis că va face ca simbolurile cerești ale Epocii Enlilite „taurul lui Anu și Enlil, să se ghemuiască la poarta templului tău".

Un asemenea act simbolic de reverență, plecăciunea în fața lui Marduk a taurului ceresc al lui Enlil, la intrarea în templul său, l-a determinat pe Marduk să accepte rugămintea fratelui său:

Marduk auzi acestea.
Promisiunea lui Erra [Nergal] a primit încuviințarea sa
Astfel a pornit din templul său
Și s-a îndreptat spre
Ținutul Minelor, un loc al Anunnakilor.

Așa s-a întâmplat că disputa cu privire la momentul potrivit al schimbării zodiacale a condus la exilarea lui Marduk pentru a doua oară-temporar numai, credea el.

Dar soarta a făcut ca venirea anticipată a Noii Ere să nu fie una pașnică.

12

Era Berbecului

Când Era Berbecului a venit în cele din urmă, nu s-a manifestat ca zorii unei Noi Ere, ci mai degrabă, a fost însoțită de întuneric la amiază–întunericul unui nor de radiație mortală, generat de prima explozie a armelor nucleare pe Pământ. A venit ca o culminare a mai bine de două secole de revoluții și de conflicte armate în care zeii s-au războit între ei, iar popoarele au fost asmuțite unele împotriva altora. În urma acestor conflicte, marea civilizație sumeriană care se întinsese pe aproape două milenii zăcea acum culcată la pământ și devastată, populația fusese nimicită și ruinele împrăștiate în prima diasporă a lumii. Marduk câștigase într-adevăr supremația, dar noua ordine care a urmat a fost una a unor noi legi, obiceiuri și credințe și-a unei noi religii, o eră a regreselor științifice, a impunerii astrologiei în locul astronomiei chiar a manifestării unei noi condiții care era în defavoarea femeilor.

Oare astfel era menită să se întâmple ? Oare lucrurile au decurs atât de dezastruos doar pentru că ambițioșii lor protagoniști–*anunnakii*, și nu oamenii–au fost cei care au dirijat cursul evenimentelor ? Sau poate totul a fost sortit, predestinat, iar forța și influența–reală sau imaginară–a trecerii într-o nouă casă zodiacală au fost atât de zdrobitoare încât imperiile au fost răsturnate, religiile au fost schimbate între ele, iar legile, obiceiurile și organizarea socială au fost date peste cap?

Să ne întoarcem însă la ceea ce s-a întâmplat cu adevărat când a avut loc prima transformare cunoscută, în speranța că vom găsi niște răspunsuri edificatoare.

După calculele noastre, cam pe la 2 295 î.Hr. Marduk a părăsit Babilonul, ducându-se mai întâi în Ținutul Minelor, iar apoi în alte

ținuturi pe care textele mesopotamiene nu le numesc. Acesta plecase în urma promisiunii lui Nergal că instrumentele și celelalte „lucrări minunate" pe care le adăpostea Babilonul vor rămâne neatinse. Dar nici nu a plecat bine, că Nergal/Erra a și încălcat legământul. Poate din simplă curiozitate, sau chiar din răutate, acesta a intrat în *Gigunu* cel interzis, camera misterioasă în care Marduk nu lăsa pe nimeni să intre. Intrarea sa în încăpere a făcut ca „strălucirea" ei să dispară pe loc și-n consecință, după cum îl avertizase Marduk, „ziua s-a preschimbat în noapte" și calamitățile au început să se reverse asupra Babilonului și a locuitorilor săi.

Să fi fost „strălucirea aceea" un instrument bazat pe radiații nucleare? Nu se precizează ce anume era, doar că efectele sale adverse au început să se facă simțite în toată Mesopotamia. Ceilalți zei au fost mâniați peste măsură de fapta lui Nergal; până și tatăl său Enki l-a certat aspru și i-a poruncit să se întoarcă în domeniul său din Africa, Kutha. Nergal a ținut seama de ordinul tatălui său, dar înainte să plece a dărâmat tot ceea ce construise Marduk și a lăsat în urma sa războinici, pentru a se asigura că în Babilon susținătorii lui Marduk vor rămâne subjugați.

Cele două plecări, mai întâi a lui Marduk, iar apoi a lui Nergal, le-au dat astfel mână liberă descendenților lui Enlil. Prima care avea să profite de pe urma situației a fost Inanna (Ishtar); aceasta l-a ales pe unul dintre nepoții lui Sargon, Naram-Sin („Preferatul lui Sin") pentru a se sui pe tronul Sumerului și al Akkadului și cu ajutorul său și al armatelor sale Inanna a pornit o serie de cuceriri. Printre primele sale obiective s-a numărat marele Loc de Aterizare din Munții Cedrilor, imensa platformă de la Baalbek din Liban. Apoi a pornit asaltul asupra ținuturilor de-a lungul coastei mediteraneene, cucerind Centrul de Control al Misiunii din Ierusalim și punctul de trecere de pe ruta pe uscat dinspre Mesopotamia spre Sinai, Ierihonul. Acum aeroportul spațial din peninsula Sinai se afla în mâinile ei. Dar încă nemulțumită, Inanna a căutat să-și împlinească visul de a-și extinde dominația asupra Egiptului–un vis curmat de moartea lui Dumuzi. Călăuzindu-l, dându-i îndrumări și înarmându-l pe Naram-Sin cu „armele ei grozave", aceasta a reușit să invadeze Egiptul.

Textele sugerează că, recunoscând în Inanna un adversar declarat al lui Marduk, Nergal i-a oferit sprijinul său tacit în cotropirea Egiptului. Dar ceilalţi lideri din rândul anunnakilor nu au privit lucrurile cu aceeaşi seninătate. Ea nu numai că încălcase graniţele care despărţeau regiunile conduse de enliliţi şi de enkiiţi, dar luase sub stăpânire şi aeroportul spaţial, zona sacră neutră din Cea de-a Patra Regiune.

A fost convocată o Adunare a Zeilor în Nippur pentru a lua măsuri împotriva exceselor Inannei. Drept urmare, Enlil a emis un ordin de arestare şi judecare a ei. Auzind acestea, Inanna şi-a părăsit templul din Agade, capitala lui Naram-Sin şi a reuşit să se ascundă împreună cu Nergal. De departe, aceasta i-a trimis ordine şi profeţii lui Naram-Sin, încurajându-l să continue operaţiunile de cucerire şi vărsările de sânge. Pentru a contracara acest lucru, ceilalţi zei l-au împuternicit pe Ninurta să adune trupe loiale din ţinuturile muntoase învecinate. O scriere intitulată *The Curse of Agade*[1] descrie acele evenimente şi jurământul făcut de Anunnaki de a şterge cetatea Agade de pe faţa pământului. Într-adevăr, cetatea–odinioară mândria Sargonului şi a dinastiei din Akkad–nu a mai fost găsită niciodată.

Era relativ scurtă a lui Ishtar ajunsese la sfârşit. Pentru a fi luate anumite măsuri de instaurare a ordinii şi stabilităţii în Mesopotamia şi-n ţinuturile învecinate, Ninurta (cu care începuse regalitatea în Sumer) a primit iarăşi domnia ţării. Înainte de distrugerea cetăţii Agade, Ninurta „coroana domniei, diadema regalităţii, tronul dat pentru domnie, toate le-a adus în propriul său templu". La vremea aceea, „centrul său de cult" era în Lagash, în incinta sacră din Girsu. De acolo, Ninurta a zburat în Divina Pasăre Neagră, străbătând întinderea dintre cele două râuri şi munţii învecinaţi, restabilind sistemul de irigaţie şi agricultura, reinstaurând ordinea şi stabilitatea. Oferind drept pildă fidelitatea neclintită faţă de soţia sa Bau (supranumită *Gula*, „Cea mare"), alături de care apare în desene [Fig. 154], şi devotamentul faţă de mama sa Ninharsag, Ninurta a proclamat legile morale şi codurile de legi. A angajat chiar viceregi care să-l asiste în atingerea acestor obiective; cam prin 2 160 î.Hr., l-a ales pe Gudea.

Între timp, Egiptul era în mare dezordine după exilarea lui

[1] Blestemul cetăţii Agade, n.tr.

Figura 154

Marduk/Ra, cotropirea ţării de către Naram-Sin şi mustrarea lui Nergal de către tatăl său. Egiptologii numesc secolul haotic dintre aproximativ 2 180 şi 2 040 î.Hr. „Prima perioadă intermediară" din istoria Egiptului. În acea perioadă, Vechiul Regat care-şi avea centrul în Memphis şi Heliopolis a început să fie atacat de prinţii tebani din sud. Chestiunile politice, religioase sau cele legate de calendar au fost avute în vedere, iar la baza confruntării umane s-a aflat confruntarea celestă dintre Taur şi Berbec.

De la începutul domniei dinastice şi al religiei egiptene, cel mai mare compliment celest care putea să le fie adus zeilor era compararea lor cu Taurul din Ceruri. Simbolul său terestru, Taurul Sacru *Apis*[1] [Fig. 155a] era venerat la Heliopolis şi Memphis. Unele din cele mai vechi inscripţii pictografice- atât de vechi încât Sir Flinders Petrie (*Royal Tombs*[2]) le-a atribuit unui timp aşa-numit al „dinastiei zero"–redau acest simbol al Taurului Sacru într-o ambarcaţiune cerească, iar în faţa lui este înfăţişat un preot care ţine nişte obiecte rituale [Fig. 155b] (Desenele de pe această placă

[1] În mitologia egipteană, Apis este zeul forţei şi al fecundităţii, care apare sub forma unui taur alb cu pete negre, iar adeseori în spatele său era redată imaginea unui vultur; iniţial, Apis a fost perceput ca o încarnare a zeului Ptah, creatorul universului şi mai târziu ca o încarnare a lui Osiris, n.tr.

[2] Morminte regale, n.tr.

Figura 155a şi 155b

arhaică şi de pe altele similare menţionate de Sir Flanders Petrie înfăţişează şi Sfinxul, ceea ce ne arată că în mod sigur Sfinxul existase cu secole înainte de presupusa sa construire de către faraonul Kefren din a IV-a dinastie.) După cum mai târziu în Creta avea să fie construit un labirint special pentru Minotaur, şi în Memphis a fost construit un labirint special pentru Taurul Apis. La Saqqara, în firidele din cripta celei de-a II-a dinastii a faraonilor, au fost aşezate efigiile unor capete de taur făcute din lut şi având coarne naturale şi este un lucru ştiut că Zoser, un faraon din dinastia a III-a, ţinea ceremonii speciale pentru celebrarea Taurului din Ceruri în spaţiosul său complex de piramide din Saqqara. Toate acestea se întâmplau în vremea Vechiului Regat, care a luat sfârşit pe la 2 180 î.Hr.

Când prinţii tebani din Ra-Amen au început să acţioneze pentru înlăturarea religiei şi a calendarului din Memphis şi Heliopolis, desenele care înfăţişau cerul încă surprindeau Soarele răsărind pe deasupra Taurului din Ceruri [Fig. 156a], dar Taurul apărea priponit şi părând ca

Figura 156a şi 156b

Figura 157

vrea să dea înapoi. Mai târziu, când Regatul Nou a reunit Egiptul, Teba fiind capitala sa, iar Amon-Ra a început să deţină supremaţia, desenele au înfăţişat un Taur străpuns cu arma şi micşorat [Fig. 156b]. Berbecul a început să domine arta celestă şi monumentală, iar Ra a primit atributul „Berbecul celor Patru Vânturi" şi aşa a şi fost înfăţişat, ca stăpân al celor patru colţuri şi al celor patru regiuni ale Pământului [Fig. 157].

Unde s-a aflat Thoth în timpul Primei Perioade Intermediare, când sus în ceruri şi jos pe Pământ Berbecul şi adepţii săi se luptau şi încercau din răsputeri să-i alunge pe Taur şi pe susţinătorii săi? Nu există nici un indiciu cum că el ar fi încercat să revendice domnia asupra unui Egipt divizat şi haotic. Era un timp în care, fără să

fie nevoit să renunţe la domeniile sale din Lumea Nouă, ar fi putut să facă dovada priceperii sale în arta în care excela de fapt, aceea a construirii observatoarelor circulare, şi să-i înveţe pe indigeni, în locurile sacre mai vechi sau mai noi, „secretele numerelor" şi ştiinţa calendarului. Reconstruirea primului Stonehenge, care a dus la cel de-al doilea şi cel de-al treilea Stonehenge cam în acea perioadă, a fost unul din acele edificii monumentale. Dacă legendele pot fi considerate surse de adevăr istoric, atunci legenda în care se spune că africanii au venit să construiască cercurile megalitice de la Stonehenge ne face să credem că Thoth sau Quetzalcoatl a adus cu sine, pentru a realiza opera de reconstruire a edificiului, susţinători de-ai săi olmeci care până atunci deveniseră meşteri pietrari neîntrecuţi în Mezoamerica.

O dovadă a acţiunilor întreprinse de Thoth în perioada aceea a fost invitaţia pe care i-a adresat-o Ninurta de a veni în Lagash să ajute la realizarea planului, orientarea şi construirea propriu-zisă a templului Eninnu, noua piramidă-templu a lui Ninurta.

Era oare numai o muncă de dragul artei sau a existat un motiv mult mai întemeiat pentru înflorirea acelei activităţi cu valenţe astronomice?

Scriind despre simbolismul care a condus la construirea templului sumerian, Beatrice Goff (*Symbols of Prehistoric Mesopotamia*[1]) spunea astfel despre construirea lui Eninnu: „Timpul prielnic construirii era momentul hotărât de sorţi în ceruri şi pe pământ". Faptul că templul trebuia construit după cum plănuiseră proiectanţii divini şi că trebuia inaugurat la o dată anume, a constatat ea, făcea parte „dintr-un plan prestabilit când sorţii fuseseră decişi; împuternicirea lui Gudea făcea parte dintr-un plan cosmic". Acest lucru, a conchis ea, „era genul de situaţie în care arta, ritualurile şi mitologia merg mână-n mână, ca părţi esenţiale ale religiei".

Pe la 2 200 î.Hr. a fost într-adevăr o vreme „când, în Ceruri şi pe Pământ, sorţii fuseseră decişi", căci o Nouă Eră, Era Berbecului, avea s-o înlocuiască pe cea veche, a Taurului.

Deşi Marduk/Ra se afla undeva în exil, apăruse o competiţie

[1] Simboluri ale Mesopotamiei preistorice, n.tr.

pentru cucerirea inimilor şi a minţilor omeneşti, de când „zeii" ajunseseră să depindă foarte mult de regii oamenilor şi de armatele omeneşti pentru a-şi atinge ţelurile. Mai multe surse indică faptul că fiul lui Marduk, Nabu, a traversat în lung şi-n lat ţinuturile care mai târziu aveau să fie cunoscute drept ţinuturile biblice, pentru a atrage noi adepţi de partea tatălui său. Numele său, *Nabu*, avea acecaşi semnificaţie şi venea de la acelaşi verb prin care Biblia numea un profet adevărat: *Nabi*, cel care primeşte cuvintele şi semnele divine şi care le transmite la rândul său oamenilor. Semnele divine despre care vorbea Nabu erau casele cereşti care se schimbau între ele şi faptul că Anul Nou şi alte date care erau celebrate nu mai ocupau aceleaşi poziţii în calendar. Arma lui Nabu era, în numele lui Marduk, chiar calendarul...

Dar ne-am putea întreba ce anume era acolo care trebuia observat şi determinat, dar asupra căruia existau nenumărate neclarităţi şi neînţelegeri. Adevărul este că nici în zilele noastre nimeni nu poate stabili cu certitudine unde începe şi unde se termină o eră. Ar putea interveni calculul arbitrar potrivit căruia dacă împărţim marele ciclu precesional de 25 920 de ani în douăsprezece case, fiecare casă sau eră durează exact 2 160 de ani. Aceasta era baza matematică a sistemului sexagesimal, raportul 6:10 dintre Timpul Divin şi Timpul Astronomic. Dar din moment ce nicio persoană în viaţă, niciun preot-astronom nu au fost martorii începutului şi sfârşitului unei ere, căci niciun om nu poate trăi 2 160 de ani, atunci aceste lucruri au fost ştiute fie datorită zeilor, fie datorită observaţiilor cereşti. Dar constelaţiile zodiacale au dimensiuni diferite, iar Soarele poate să stea mai mult sau mai puţin într-una dintre ele. Problema este ceva mai complicată în cazul Berbecului, care ocupă mai puţin de 30° din arcul ceresc, în timp ce vecinii săi, Taurul şi Peştii se întind dincolo de cele 30° ale caselor lor. Aşa că dacă zeii n-ar fi căzut de acord, unii dintre ei (cum ar fi Marduk, foarte bine instruit în ştiinţe de tatăl său Enki, sau Nabu) ar fi putut să spună: au trecut 2 160 de ani, Timpul a venit, în timp ce alţii (cum ar fi Ninurta, Thoth) ar fi putut să spună, şi chiar aşa au şi făcut: dar priviţi Cerurile, vedeţi oare vreo schimbare?

Evenimentele istorice, expuse pe larg în textele antice şi con-

firmate de arheologie, indică faptul că aceste tactici au funcționat–cel puțin pentru o vreme. Marduk a rămas în exil, iar în Mesopotamia situația s-a calmat îndeajuns încât detașamentele venite din munți să fie trimise înapoi. După ce fusese cartierul general pentru „nouăzeci și unu de ani și patruzeci de zile" (potrivit scrierilor antice), Lagashul putea să devină un centru civil pentru glorificarea lui Ninurta. Anul aproximativ 2 160 î.Hr. a fost marcat de construirea noului Eninnu sub domnia lui Gudea.

Epoca lui Ninurta a durat aproape un veac și jumătate. Apoi, mulțumit că situația era ținută sub control, Ninurta a plecat cu vreo misiune importantă în ținuturi îndepărtate. În locul său, Enlil l-a însărcinat pe fiul său Nannar/Sin să vegheze asupra Sumerului și-a Akkadului, iar Ur, „centrul de cult" al lui Nannar/Sin a devenit capitala unui imperiu revigorat.

Această funcție avea mai mult decât niște implicații politice și ierarhice, căci Nannar/Sin era „zeul Lunii", iar ridicarea sa la rang suprem însemna că anul pur solar al lui Ra/Marduk lua sfârșit, iar singurul calendar valabil, atât din punct de vedere religios, cât și politic, era cel lunaro-solar din Nippur. Pentru ca noul calendar să fie respectat de toată lumea, a fost adus un înalt preot care avea cunoștințe de astronomie și știa să citească semnele cerești ca legătură în Ur. Numele său era Terah, iar împreună cu el venise și fiul său Avram, în vârstă de zece ani.

Anul în care se întâmplau toate acestea era, după calculele noastre, 2 113 î.Hr.

Venirea lui Terah și a familiei sale în Ur a coincis cu domniile succesive a cinci conducători care au format cea de-a treia dinastie din Ur. Domnia lor și apoi cea a lui Avram au cunoscut, pe de-o parte, în secolele care au urmat, glorioasa culminare a civilizației sumeriene, a cărei emblemă era marele zigurat construit acolo de către Nannar/Sin– un edificiu monumental care, chiar dacă zace în ruină de aproape patru mii de ani, încă domină peisajul și-l încântă pe privitor prin imensitatea, trăinicia și complexitatea sa.

Sub îndrumarea activă a lui Nannar și a soției sale Ningal, Sumerul a atins noi culmi în artă și științe, literatură și organizare urbană, agricultură, industrie și comerț. Sumerul a devenit grânarul

ținuturilor biblice, lâna și veșmintele sale erau fără egal, negustorii săi erau faimoșii negustori din Ur. Dar acesta este numai un aspect al epocii lui Nannar. Pe de altă parte, pe deasupra plana, în toată splendoarea și măreția sa, destinul hărăzit de Timp–schimbarea neîndouplecată de la un An Nou la altul, prezența din ce în ce mai palidă a Soarelui în casa lui GUD.ANNA, „Taurul din Ceruri", și apropierea sa din ce în ce mai mult de casa lui KU.MAL, Berbecul ceresc–cu toate consecințele nefaste care aveau să decurgă de aici.

De când au primit instituția preoției și pe aceea a domniei, oamenii și-au dat seama care erau locul și rolul lor pe Pământ. „Zeii" erau stăpânii lor, pe care trebuiau să-i cinstească și să-i venereze. Exista o ierarhie bine definită, niște ritualuri prescrise și anumite zile sfinte. Zeii erau stricți dar milostivi, poruncile lor erau aspre dar drepte. De mii de ani, zeii au vegheat la bunăstarea oamenilor și au ținut sub control destinul omenirii, păstrând în același timp o anumită distanță, comunicând cu oamenii doar prin intermediul preoților, în anumite date, arătându-li-se regilor în viziunile lor sau trimițând anumite semne prevestitoare. Dar acum tot acest edificiu începuse să se clatine, căci zeii înșiși erau în dezacord unii cu alții, vorbeau despre semne cerești diferite, despre anumite schimbări calendaristice și asmuțeau din ce în ce mai mult popoarele unele împotriva altora, antrenându-le în cauza războaielor „divine", a dihoniilor și a vărsărilor de sânge. Iar oamenii, zăpăciți și tulburați, au început să vorbească despre „zeul meu" și „zeul tău", punând la îndoială chiar credibilitatea zeilor.

În aceste condiții, Enlil și Nannar l-au ales cu grijă pe primul conducător al noii dinastii. L-au găsit în persoana lui Ur-Nammu („Bucuria din Ur"), un semizeu a cărui mamă era zeița Ninsun. Era fără îndoială o mișcare bine gândită, menită să le deștepte oamenilor amintirea gloriei trecute, „slăvitele zile de odinioară", căci Ninsun era mama faimosului Gilgamesh, care încă mai era preamărit în versurile epopeilor și în reprezentările artistice. Acest rege din Erech avusese privilegiul de a vedea Locul de Aterizare din Munții Cedrilor din Liban și aeroportul spațial din Sinai, iar alegerea din nou a unui fiu al lui Ninsun, cu șapte secole mai târziu, era menită să le inspire oamenilor încrederea că acele locuri

vitale vor face parte din nou din moştenirea Sumerului ca ţinuturi ale făgăduinţei.

Sarcina lui Ur-Nammu era să-i împiedice pe oameni s-o apuce pe „căile greşite", să-i împiedice adică să-i urmeze pe zeii falşi. Efortul său s-a concretizat în activităţile de reparare şi reconstruire a tuturor templelor importante din ţinut–cu excepţia remarcabilă a templului lui Marduk din Babilon. Următorul pas a fost să subjuge „cetăţile nevrednice", de unde Nabu atrăsese numeroşi adepţi de partea lui Marduk. Pentru a reuşi în acţiunea sa, Enlil i-a dat lui Ur-Nammu o „Armă Divină" cu care „să-i mături pe rebelii din ţinuturile ostile". Faptul că un obiectiv major era introducerea timpului astronomic enlilit reiese din textul în care sunt citate instrucţiunile de utilizare a armelor pe care Enlil i le-a dat lui Ur-Nammu:

Precum Taurul
să nimiceşti ţinuturile străine;
să-i prigoneşti pe păcătoşi neobosit,
aşa cum Leul îşi urmăreşte a sa pradă;
să distrugi cetăţile haine,
acestea să dispară şi să rămână Cele Vrednice.

Taurul echinocţiului şi Leul solstiţiului erau afirmate cu tărie: orice vrăjmaş al Celor Vrednice trebuia să fie prigonit, nimicit, distrus.

Aflându-se în fruntea expediţiei militare întreprinse la porunca zeilor, Ur-Nammu nu a cunoscut victoria, ci un sfârşit înjositor. În timpul bătăliei, carul i s-a împotmolit în noroi, iar el a căzut, fiind strivit sub roţi. Tragedia a fost şi mai mare când, pe drumul de întoarcere, barca ce purta trupul său înapoi spre Sumer s-a scufundat, astfel încât regele nu a avut parte nici de ritualul funerar.

Când veştile au ajuns în Ur, oamenii au fost cuprinşi de mâhnire şi neîncredere. Cum s-a făcut că „Stăpânul Nannar nu l-a prins pe Ur-Nammu de mână", de ce Inanna „nu şi-a aşezat nobilul braţ sub capul său", de ce nu l-a ajutat Utu? De ce şi-a preschimbat Anu „lumea cea sfântă"? Cu siguranţă fusese trădarea marilor zei; acestea au putut avea loc numai pentru că „Enlil şi-a schimbat în mod necinstit soarta care i-a fost hărăzită".

Tragica moarte a lui Ur-Nammu şi îndoiala oamenilor din Ur cu privire la zeii enliliţi i-au determinat pe Terah şi pe familia lui să se mute în Harran, o cetate din nord-vestul Mesopotamiei care servea ca punct de legătură cu ţinuturile şi oamenii din Anatolia hitiţii; firesc, cei care aveau să deţină puterea au simţit că Haranul, unde se găsea un templu dedicat lui Nannar/Sin aproape identic cu cel al lui Ur, era locul cel mai potrivit pentru înmugurirea unei noi viţe regale în vremurile tulburi care se anunţau.

În Ur s-a suit pe tron Shulgi, un fiu al lui Ur-Nammu cu o preoteasă cu care se căsătorise în urma unui aranjament pus la cale de Nannar. Acesta a căutat imediat să-i intre în graţii lui Ninurta, înălţându-i un altar în Nippur. Mişcarea era una strategică: provinciile din vest deveniseră din ce în ce mai greu de stăpânit, în ciuda călătoriei întreprinse de Shulgi cu scopul de a asigura pacea în ţinut, iar în felul acesta el a reuşit să obţină o „legiune străină" de trupe din Elam, un domeniu al lui Ninurta din munţii de la sud-est de Sumer. Folosindu-se de aceste legiuni pentru a purta expediţii militare împotriva „oraşelor nevrednice", el însuşi a căutat alinare într-un stil de viaţă dominat de excese şi plăceri trupeşti, devenind „ibovnicul" lui Inanna şi aflându-se în fruntea banchetelor şi a orgiilor din Erech, chiar în templul lui Anu.

Deşi expediţiile militare au adus pentru prima dată trupe clamite la intrarea în Peninsula Sinai şi la aeroportul ei spaţial, acestea nu au reuşit să înăbuşe „rebeliunea" iscată de Nabu şi Marduk. În cel de-al patruzeci şi şaptelea an al domniei sale, în 2 049 î.Hr., Shulgi a recurs la o stratagemă disperată: a dat ordine să fie construit un zid de apărare de-a lungul hotarului de vest al Sumerului. Pentru zeii enliliţi, gestul său însemna abandonarea unor ţinuturi extrem de importante, unde se aflau Locul de Aterizare şi Centrul de Control al Misiunii. Astfel, deoarece „poruncile divine nu fuseseră împlinite", Enlil l-a condamnat pe Shulgi la moarte, „moartea unui păcătos", chiar în anul care a urmat.

Retragerea din ţinuturile de vest şi moartea lui Shulgi au condus la două mişcări strategice. După cum aflăm dintr-un text biografic în care Barduk îşi explică mişcările şi motivele, acela a fost momentul în care acesta s-a hotărât să se întoarcă în apropierea

Mesopotamiei, ajungând în ţinutul hitiţilor. După aceea, a fost rândul lui Avram să facă o mişcare. În Harran, în cel de-al patruzeci şi optulea an al domniei lui Shulgi, Avram se maturizase foarte mult, ajungând dintr-un tânăr mire un lider în vârstă de şaptezeci şi cinci de ani, care acumulase multe cunoştinţe, fusese instruit în arta militară şi ajutat de hitiţii care-l găzduiseră în ţinutul lor.

Şi Yahweh i-a spus lui Avram:
„să pleci din ţara ta,
din locul naşterii tale,
din casa tatălui tău,
în ţinutul pe care ţi-l voi arăta"
Şi Avram a plecat, după cum îi poruncise Yahweh.

Destinaţia, după cum reiese clar din capitolul 12 al Genesei, era ţinutul vital al Canaanului. Avram trebuia să înainteze cât mai repede repede şi să se instaleze, împreună cu cavaleria sa de elită, în Negev, la hotarul dintre Canaan şi Sinai. Misiunea sa, după cum am explicat pe larg în *Războiul zeilor cu oamenii*, era să protejeze intrarea în aeroportul spaţial. Ca să ajungă acolo, a ocolit „oraşele păcătoase" ale canaaniţilor; curând după aceea s-a dus în Egipt să caute întăriri şi a primit de la ultimul faraon al dinastiilor din Memphis mai multe trupe şi cămile astfel încât să formeze o cavalerie. Întorcându-se în Negev, era acum pregătit să-şi ducă la bun sfârşit misiunea de a păzi căile de acces ale aeroportului spaţial.

Conflictul anticipat a răbufnit în al şaptelea an al domniei succesorului lui Shulgi, Amar-Sin („Văzut de Sin"). A fost, în termeni moderni, un adevărat război internaţional, în care o alianţă formată din patru regi de la răsărit a pornit din Mesopotamia să atace o alianţă formată din cinci regi din Canaan. Cel care a condus atacurile, potrivit Genesei, capitolul 14, era „Amrafel, împăratul Sinearului" şi pentru mult timp s-a crezut că acesta era regele babilonian Hammurabi. De fapt, studiile noastre au arătat că era sumerianul Amar-Sin, iar povestea conflictului internaţional a fost consemnată şi în unele texte mesopotamiene, aşa cum sunt tăbliţele din Colecţia Spartoli de la British Museum, a căror potrivire cu

povestirea biblică a fost sugerată pentru prima dată de Theophilus Pinches în 1 897. Împreună cu fragmentele complementare, colecţia de tăbliţe mesopotamiene care vorbesc despre acele evenimente a ajuns să fie cunoscută sub numele de *Textele Khedorla'omer*.

Înaintând sub steagul lui Sin şi sub semnul profeţiilor făcute de Inanna/Ishtar, armata aliată-probabil cea mai mare forţă militară umană de până atunci-a cucerit rând pe rând ţinuturile din vest. Recâştigând pentru Sin toate ţinuturile dintre Eufrat şi râul Iordan, atacatorii au încercuit Marea Moartă şi şi-au fixat următorul obiectiv, cucerirea aeroportului spaţial din Peninsula Sinai. Dar acolo Avram, îndeplinindu-şi misiunea, le-a oprit înaintarea. Aşa că s-au întors spre nord, intenţionând să lovească în „cetăţile nevrednice" ale canaaniţilor.

În loc să aştepte pe după zidurile cetăţilor să fie atacaţi, canaaniţii aliaţi au înaintat şi au dat piept cu invadatorii în Valea Siddimului. Consemnările, atât cele biblice, cât şi cele mesopotamiene, indică un deznodământ incert. „Cetăţile nevrednice" nu au fost distruse, deşi fuga (şi ulterior moartea) celor doi regi ai Sodomei şi Gomorei a lăsat loc liber prădăciunilor şi luării de prizonieri care ulterior au fost transportaţi în alte ţinuturi. Printre prizonierii din Sodoma se afla nepotul Lui Avram, Lot. Auzind aceasta, Avram a pornit împreună cu ostaşii săi călare pe urmele invadatorilor, ajungându-i în apropierea Damascului (astăzi capitala Siriei). Lot şi ceilalţi prizonieri au fost eliberaţi şi înapoiaţi în Canaan, împreună cu prăzile de război pe care au reuşit să le recupereze.

Când regii canaaniţi au ieşit în întâmpinarea lor şi a lui Avram, aceştia l-au lăsat pe Avram să primească drept răsplată acele prăzi. Dar Avram nu a dorit să ia nici un „vârf de ac", căci, le-a explicat el, nu acţionase nici ca inamic al mesopotamienilor aliaţi, nici ca susţinător al regilor canaaniţi, ci numai pentru „Yahweh, Dumnzeu cel atotputernic, Stăpânul Cerurilor şi al Pământului, am ridicat mâna asupra lor", a afirmat acesta.

Campania militară eşuată l-a deprimat şi tulburat peste măsură pe Amar-Sin. Potrivit formulei matematice de calculare a datelor, în anul care a urmat, 2 040 î.Hr., acesta a părăsit Urul şi venerarea lui Nannar/Sin, devenind preot în Eridu, „centrul de cult" al lui Enki.

Într-un singur an şi-a găsit sfârşitul, probabil în urma unei muşcături de scorpion. Anul 2 040 î.Hr. a fost unul memorabil pentru istoria Egiptului; în acel an, Mentuhotep al II-lea, liderul prinţilor tebani, i-a înfrânt pe faraonii de la nord şi a extins domnia şi legile lui Ra-Amen în tot Egiptul, până la graniţa cu Sinaiul. Victoria a inaugurat ceea ce savanţii au numit Regatul de Mijloc al dinastiilor a XI-a şi a XII-a care au domnit până în preajma anului 1 790 î.Hr. În timp ce Era Berbecului începuse să capete tot mai multă forţă şi însemnătate în Egipt în perioada Regatului Nou care se prefigura, victoria tebană din 2 040 î.Hr. a marcat sfârşitul Erei Taurului în teritoriile africane.

Dacă din punct de vedere istoric venirea Erei Berbecului pare să fi fost imposibil de preîntâmpinat, la fel trebuie să le fi părut şi principalilor protagonişti şi antagonişti ai acelui timp de cumpănă. În Canaan, Avram s-a retras într-o fortăreaţă din munţi în apropierea Hebronului. În Sumer, noul rege, Shu-Sin, un frate al lui Amar-Sin, a întărit zidurile de apărare din vest, a căutat să încheie o alianţă cu nippuriţii care se instalaseră cu Terah în Harran şi a construit două bărci mari–poate ca o măsură de precauţie, cu gândul să scape …Într-o noapte care este echivalentul unei nopţi din februa-rie 2 031 î.Hr., a avut loc o eclipsă totală de Lună în Sumer; aceasta a fost interpretată ca un semn rău, prevestind apropiata „eclipsă" a zeului Lunii însuşi. În tot cazul, prima victimă a fost Shu-Sin, căci până în anul următor, acesta nu a mai fost rege.

După ce vestea semnului ceresc al eclipsei de Lună s-a răspândit în tot Orientul Apropiat antic, mesajele de loialitate din partea viceregilor şi a guvernatorilor din vest, iar apoi din est, au încetat. Pe parcursul unuia din anii de domnie ai următorului (şi ultimului) rege din Ur, Ibbi-Sin, năvălitorii dinspre vest, grupaţi de Marduk, s-au ciocnit cu mercenarii elamiţi la porţile Mesopotamiei. În 2 026 î.Hr., redactarea dovezilor de achitare a taxelor vamale (pe tăbliţe de lut) din Drehem, un important nod comercial din Sumer din timpul celei de-a III-a dinastii Ur, a încetat brusc, sugerând că activităţile comerciale cu teritoriile învecinate erau în impas. Sumerul devenise o ţară sub asediu, cu un teritoriu din ce în ce mai mic, iar oamenii se cuibăriseră îndărătul zidurilor de apărare. Proviziile lipseau cu desăvârşire din ceea ce odinioară fusese rezerva de hrană

a lumii antice, iar preţurile produselor esenţiale–orz, ulei, lână–creştea cu fiecare lună.

Ca niciodată în îndelungata istorie a Sumerului şi a Mesopotamiei, semnele prevestitoare începuseră să fie întrezărite peste tot. Judecând din perspectiva comportamentului uman, acest lucru ar putea părea o reacţie firească faţă de necunoscut şi o consecinţă a nevoii umane de a primi asigurări şi protecţie de la vreo putere sau inteligenţă superioară. Dar în acele timpuri existau motive reale pentru căutarea semnelor cereşti, căci devenise din ce în ce mai evidentă venirea Berbecului.

Potrivit textelor care au supravieţuit din acea perioadă, evenimentele care aveau să se producă pe Pământ erau în strânsă legătură cu fenomenele cereşti, iar fiecare din cele două părţi adverse observau cerurile pentru a citi în ele semnele prevestitoare. De vreme ce marii anunnaki erau asociaţi cu elementele cereşti, atât cu cele douăsprezece constelaţii ale zodiacului, cât şi cu cei doisprezece membri ai sistemului solar (de asemenea cu lunile anului), mişcările şi poziţiile corpurilor cereşti asociate cu protagoniştii acestei confruntări aveau o importanţă deosebită. Luna, corespondentul marelui zeu venerat în Ur, Nannar/Sin, Soarele (corespondentul fiului lui Nannar, Utu/Shamash), Venus (planeta fiicei lui Sin, Inanna/Ishtar) şi planetele Saturn şi Marte (asociate cu Ninurta şi cu Nergal) erau îndelung privite şi observate în Ur şi în Nippur. În afara acestor corespondenţe, diferitele ţinuturi ale Sumerului erau atribuite, din punctul de vedere al asociaţiilor cereşti, câte unei constelaţii zodiacale: Sumerul, Akkadul şi Elamul se aflau sub semnul şi protecţia Taurului, iar ţinuturile occidentale, sub semnul Berbecului. Prin urmare, conjuncţiile planetare şi zodiacale, uneori asociate cu apariţia Lunii (strălucitoare, întunecată, seceră, etc.), a Soarelui sau a planetelor puteau fi interpretate ca semne favorabile sau nefaste.

Un text pe care savanţii îl numesc *Textul B al profeţiei*, despre care se ştie, din copiile de mai târziu ale textului original sumerian, că a fost scris în Nippur, ilustrează modul în care au fost interpretate aceste semne cereşti ca profeţii ale sfârşitului apropiat. În ciuda nenumăratelor lacune şi a porţiunilor deteriorate, impactul produs de acest text de pe tăbliţele de lut se datorează predicţiilor referi-

toare la întâmplările fatale:

Dacă [Marte] este foarte roşu, strălucitor...
Enlil va vorbi cu marele Anu.
Ţinutul [Sumerului] va fi călcat,
Ţinutul Akkadului va fi...
...în întreaga ţară...
Fiica îi va închide uşa mamei
...prietenul îşi va ucide prietenul...

Dacă Saturn va...
Enlil va vorbi cu marele Anu.
Confuzia va...necazurile vor...
om va trăda pe om,
femeie va trăda pe femeie...
fiul regelui va...
...templele se vor prăbuşi...
...va fi o foamete cumplită...

Unele dintre aceste semne profetice aveau legătură directă cu poziţiile planetelor din constelaţia Berbecului:

Dacă-n casa Berbecului va intra Jupiter
când Venus în Lună va intra,
atunci timpul se va sfârşi.
Suferinţa, necazul, tulburarea
Şi lucrurile rele vor fi atunci stăpâne.
Oamenii îşi vor vinde copiii pentru bani.
Regele din Elam va fi încercuit în palatul său:
...distrugerea lui Elam şi a locuitorilor săi.

Dacă Berbecul intră în conjuncţie cu vreo planetă...
...când Venus...şi...
...planetele pot fi văzute...
...se vor răscula împotriva regelui,
...vor pune mâna pe tron,

Întreg ţinutul...va fi micşorat la comanda sa.

Şi-n tabăra adversă erau observate cerurile, în căutarea semnelor prevestitoare. Un text care a rezultat din reunirea informaţiilor de pe mai multe tăbliţe diferite (majoritatea păstrate la British Museum), acţiune întreprinsă de mai mulţi oameni de ştiinţă, este o minunată consemnare autobiografică a lui Marduk în legătură cu exilul său, aşteptarea agonizantă a semnelor cereşti şi acţiunea din final pentru a obţine domnia care credea că-i aparţine de drept. Textul, scris sub forma unor „memorii" de către un Marduk îmbătrânit, dezvăluie „secretele" sale către posteritate:

O, măriţi zei, iată secretele mele
aşa cum brâul a-l încinge ştiu, acestea nicicând n-am să le uit.
Eu sunt divinul Marduk, un mare zeu.
Pentru păcatele mele am fost alungat,
şi am luat drumul munţilor.
În multe colţuri ale lumii-am rătăcit,
De unde Soarele răsare şi până unde acesta coboară-n asfinţit.

Rătăcind astfel de la un capăt la celălalt al Pământului, lui Marduk i s-a arătat un semn:

Un semn mi-a spus să merg în ţinutul Hatti.
Acolo am întrebat un oracol
[despre] tronul şi domnia mea.
În timpul profeţiei [am întrebat]: „Până când?"
24 de ani am rămas în ţinutul acela.

Mai multe texte astronomice din anii care au marcat trecerea de la Taur la Berbec oferă o sugestie importantă în legătură cu semnele care-l interesau în mod deosebit pe Marduk. În aceste texte, ca şi în textele care au fost numite de savanţi „mitologice", este de remarcat asocierea lui Marduk cu Jupiter. Ştim că după ce Marduk a reuşit să-şi împlinească ambiţiile şi să se stabilească în Babilon ca

zeu suprem, texte precum *Epopeea Creației* au fost rescrise astfel încât să-l asocieze pe acesta cu Nibiru, planeta-domiciliu a zeilor Anunnaki. Dar înainte ca acest lucru să se întâmple Jupiter, după toate probabilitățile, a fost corpul ceresc asociat cu Marduk, care apare în atributul său, „Fiul Soarelui", iar sugestia–apărută cu mai bine de un secol și jumătate în urmă–potrivit căreia Jupiter ar fi putut să aibă un rol în Babilon asemănător cu cel al lui Sirius în Egipt, ca element de sincronizare a ciclului calendaristic, este foarte îndreptățită în acest context.

Facem apel aici la o serie de prelegeri susținute la Royal Institute of Great Britain[1] în cadrul Society of Antiquarians[2] în anul 1 822 (!) de către un „anticar" pe nume John Landseer, în care acesta a atras atenția, în ciuda dovezilor arheologice insuficiente la acea dată, asupra unei uluitoare cunoașteri în timpurile străvechi. Cu mult înaintea altora și fiind, prin urmare, deținătorul unor puncte de vedere inadmisibile, el a afirmat că așa-numiții „caldeeni" știuseră despre fenomenul de precesiune cu milenii înaintea grecilor. Referindu-se la acele timpuri ca fiind o eră „când astronomia era religie" și invers, când religia era astronomie, el a susținut că întregul calendar de atunci era legat de casa zodiacală a Taurului și că etapa de tranziție spre casa Berbecului a fost asociată cu „conjuncția mistificatoare a Soarelui și a lui Jupiter în semnul Berbecului, la începutul marelui ciclu al complexelor revoluții [cerești]". El era de părere că miturile grecești și legendele care-l asociau pe Zeus/Jupiter cu Berbecul și lâna de aur oglindeau de fapt tranziția spre Era Berbecului. Și a calculat că o asemenea conjuncție determinantă a lui Jupiter cu Soarele la granița dintre Taur și Berbec s-a produs în anul 2 142 î.Hr.

Ideea potrivit căreia conjuncția dintre Soare și Jupiter este posibil să fi fost Vestitorul sau crainicul Erei Berbecului, a fost dedusă tot din tăblițele de astronomie babiloniene, de către Robert Brown, într-o serie de studii intitulate „Euphratean Stellar Researches[3]", apărute în *Proceedings of the Society of Biblical*

[1] Institutul Regal din Marea Britanie, n.tr.

[2] Societatea, anticarilor, n.tr.

[3] "Cercetările astrale de pe Eufrat", n.tr.

Astrology[1], Londra, în 1 893. Concentrându-se în special asupra a două tăblițe de astronomie (păstrate la British Museum și având numerele de catalog K.2 și K.2 894), Brown a ajuns la concluzia că acestea aveau în vedere poziția stelelor, a constelațiilor și a planetelor care puteau fi observate în Babilon la miezul nopții, la o dată echivalentă cu data de 10 iulie 2 000 î.Hr. Citându-l în mod evident pe Nabu în legătură cu „anunțul potrivit căruia planeta Prințului Pământului"–probabil Jupiter- a apărut „într-o configurație anume care a avut loc în semnul Berbecului", Brown a transpus textele într-o „hartă astrală" unde Jupiter apărea aproape în conjuncție cu cea mai strălucitoare stea din constelația Berbecului (*Lulim*, cunoscută sub numele său arab Hamal) și în afara echinoțiului de primăvară, când centura zodiacului și cercul sferei cerești (ecliptica și ecuatorul ceresc) se intersectează [Fig. 158].

Ocupându-se de tranzițiile de la o Eră la alta așa cum erau menționate în tăblițele mesopotamiene, mai mulți asiriologi (după cum erau numiți la vremea aceea)–de exemplu Franz Xavier Kugler (*Im Bannkreis Babels*[2])–au atras atenția asupra faptului că, dacă tranziția dinspre Gemeni spre Taur putea fi stabilită cu o oarecare

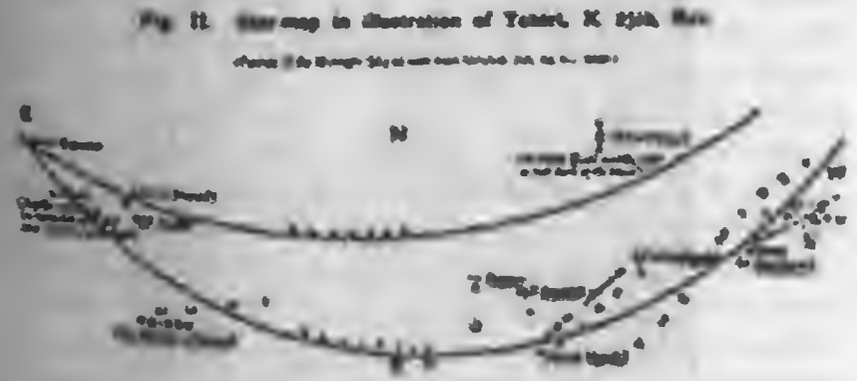

Fig. II Star-map in illustration of Tablet, K. 2310, Rev.= Fig. a II-a Mapa astrală pentru exemplificarea tăbliței K 2310, rev. (revăzută) Vernal Equinox=Echinocțiul de vară; Ecliptic=Ecliptică Equator=Ecuator

Figura 158

[1] Demersurile Societății de Astrologie Biblică, n.tr.

[2] La intrarea în Babel, n.tr.

precizie, aceea dinspre Taur spre Berbec era mult mai greu de stabilit ca durată. Kugler era de părere că echinocțiul de vară care anunța Anul Nou se afla încă în Taur în 2 300 î.Hr. și a precizat că babilonienii adoptaseră așa-numita *Zeitalter*, noua Eră zodiacală, care a intrat în vigoare în 2 151 î.Hr.

Poate că nu este o coincidență faptul că aceeași dată a marcat o inovație importantă referitoare la practicile egiptene de reprezentare a cerurilor. Conform remarcabilei lucrări despre astronomia egipteană, *Egyptian Astronomical Texts*[1] de O. Neugebauer și Richard A. Parker, reprezentarea în imagini a cerurilor, incluzând cei treizeci și șase de decani, a început să apară pe capacele sarcofagelor cam prin 2 150 î.Hr.–odată cu Prima Perioadă Intermediară care a fost dominată de haos, când tebanii au început să năvălească spre

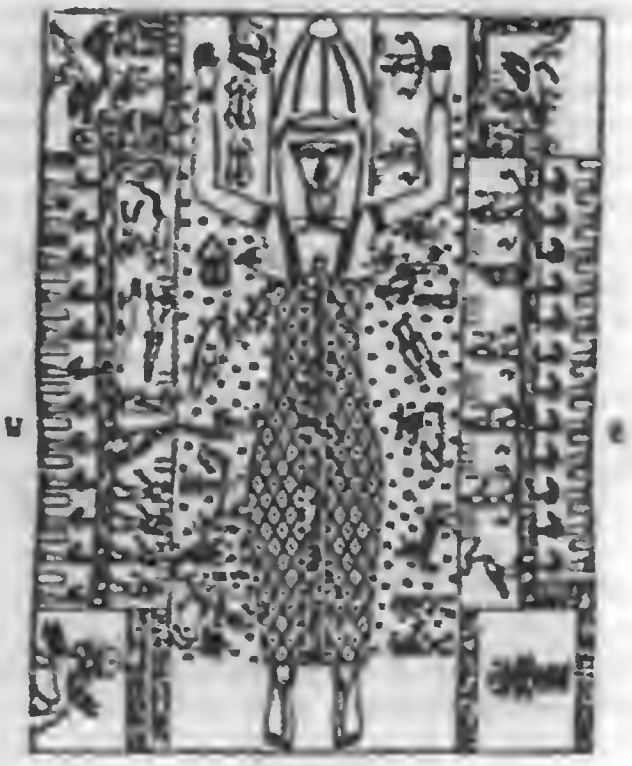

Figura 159

[1] Texte astronomice egiptene, n.tr.

nord pentru a suprima Memphisul și Heliopolisul și când Marduk/Ra a citit semnele prevestitoare în favoarea sa.

Cu cât trecea timpul și Era Berbecului nu mai era contestată de nimeni, capacele sarcofagelor au început să înfățișeze cu claritate noua Eră Cerească, după cum reiese din acest desen de pe un mormânt din apropierea Tebei [Fig. 159]. Berbecul cu patru capete domina toate cele patru colțuri cerești (și Pământul de asemenea); Taurul din Ceruri este înfățișat spintecat de o lance, iar cele douăsprezece constelații ale zodiacului, care apar în ordinea sumeriană și au aceleași simboluri sumeriene binecunoscute, sunt astfel dispuse încât constelația Berbecului se află chiar la răsărit, unde apare Soarele în ziua echinocțiului.

Dacă semnul determinant sau care-i arăta când să acționeze al lui Marduk/Ra era conjuncția lui Jupiter cu Soarele în casa Berbecului și dacă aceasta a avut loc în 2 142 î.Hr., după cum sugera John Landseer, atunci acest semn prevestitor a coincis mai mult sau mai puțin cu schimbarea zodiacală estimată printr-un calcul aritmetic (odată la 2 160 de ani). În tot cazul, aceasta ar însemna că afirmația care susținea că schimbarea în casa Berbecului deja se produsese a precedat cu aproape un secol și jumătate mutarea *observabilă* a echinocțiului de vară în casa Berbecului, care a avut loc în 2 000 î.Hr., după cum o demonstrează cele două tăblițe. Discrepanța ar putea explica, cel puțin în parte, dezacordul din acea vreme cu privire la semnele sau observațiile cerești care erau cu adevărat prevestitoare.

După cum recunoaște chiar Marduk în textul său autobiografic, până și semnele care i-au arătat că trebuie să pună capăt pribegiei și să se ducă în ținutul Hatti, ținutul hitiților din Asia Minor, i s-au arătat cu douăzeci și patru de ani înainte să pornească iarăși la drum. Dar semne ca acela erau privite atent, de cealaltă parte, și de enliliți și, deși pe vremea domniei lui Ibbi-Sin, ultimul rege din dinastia Ur, Berbecul nu ajunsese încă să domine Anul Nou din ziua echinocțiul de primăvară, preoții oracului au interpretat semnele ca prevestind un sfârșit dezastruos. În cel de-al patrulea an al domniei lui Ibbi-Sin (2 026 î.Hr.), preoții oracolului i-au spus acestuia că, potrivit semnelor care i s-au arătat, „Pentru a doua oară, cel care-și spune Cel

mai mare, ca fiind cel care a fost miruit pe piept, va veni dinspre apus". După aceste predicții, în al cincilea an al domniei lui Ibbi-Sin, locuitorii din orașele sumeriene au încetat să mai trimită, așa cum se obișnuise până atunci, animale de sacrificiu la templul lui Nannar din Ur. În același an, preoții care știau să citească semnele prevestitoare au prezis că „atunci când cel de-al șaselea an va veni, locuitorii din Ur vor fi prinși în capcană". În anul care a urmat, cel de-al șaselea, semnele care prevesteau ruinarea și distrugerea deveniseră din ce în ce mai evidente iar Mesopotamia, inima Sumerului și a Akkadului, a fost invadată. Inscripțiile atestă că în cel de-al șaselea an „dușmanii dinspre apus au intrat în ținut, iar apoi în interiorul țării, luând rând pe rând toate marile fortărețe".

În cel de-al douăzeci și patrulea an al șederii sale în Țara Hititilor, Marduk a primit un alt semn: „Zilele mele [de exil] se sfârșiseră, anii mei [de exil] se terminaseră", scria în memoriile sale. „De dorul orașului meu Babilon am pornit la drum, spre templul meu Esagila ca un munte [ca să-l reconstruiesc] și-a mea reședință să fie din nou întru veșnicie". Tăblița parțial distrusă descrie apoi drumul de întoarcere a lui Marduk din Anatolia în Babilon; numele cetăților menționate ne arată că s-a îndreptat mai întâi spre sud, spre Hama (biblicul Hamat), apoi a traversat râul Eufrat spre cetatea Mari și, într-adevăr, după cum prevestiseră semnele cerești, a venit înapoi dinspre apus.

Era în anul 2 024 î.Hr.

În memoriile sale, Marduk spune că se aștepta ca întoarcerea sa în Babilon să fie una triumfătoare, să simbolizeze începutul unei ere a fericirii și a prosperității pentru locuitorii săi. Marduk a preconizat stabilirea unei noi dinastii regale și a estimat că prima sarcină a noului rege avea să fie reconstruirea Esagilului, templul-zigurat al Babilonului, în conformitate cu un nou „plan de ansamblu al legăturii Cerului cu Pământul"–unul în acord cu Noua Eră a Berbecului:

Drumul Babilonului l-am luat,
Și-am traversat multe ținuturi ca să ajung în a mea cetate;
Să fiu cel mai mărit rege din Babilon.
În mijlocul său templul meu ca un munte să-l înalț spre cer.

Esagilul ca un munte el îl va înnoi,
planul de ansamblu al legăturii dintre Cer și Pământ
îl va desena pentru Esagilul asemenea muntelui,
înălțimea sa nu va mai fi aceeași,
platforma i-o va înălța,
vârful său va fi unul mai bine clădit.

În cetatea mea Babilon
El va sta cât va pofti;
De mână mă va prinde,
În cetatea și în templul meu Esagil
Voi intra pentru totdeauna.

Fără îndoială atent la modul în care templul-zigurat al lui Ninurta din Lagash fusese decorat și împodobit, Marduk și-ar fi dorit ca noul său templu, Esagil („Casa cu vârful cel mai semeț"), să fie decorat cu metale strălucitoare și prețioase: „pe deasupra sa să fie turnat metal și scările să fie acoperite cu straturi de metal, iar zidurile laterale să fie și ele umplute cu metal". Iar când toate acestea vor fi împlinite, se gândea Marduk, preoții-astronomi vor sui treptele ziguratului și vor observa cerurile, pentru a-i confirma dreptul la stăpânire:

Cititorii-n stele, aflați în slujba mea,
Vor trebui să urce în templu;
De-o parte și de alta, la stânga și la dreapta,
Se vor așeza, fiecare la locul său.
Atunci regele se va apropia;
steaua potrivită pentru Esagil
[o va observa] pe deasupra ținutului.

Când a avut loc reconstruirea propriu-zisă a templului Esagil, aceasta s-a făcut în conformitate cu niște planuri foarte detaliate și precise; orientarea, înălțimea și nenumăratele trepte au fost într-adevăr gândite astfel încât vârful templului să fie îndreptat chiar spre steaua Iku (vezi fig. 33), principala stea din constelația Berbecului.

Dar ambițioasa viziune a lui Marduk nu avea să se împlinească

chiar atunci şi în locul acela. În acelaşi an în care se îndrepta spre Babilon în fruntea unei hoarde de susţinători dinspre apus grupaţi de Nabu, o catastrofă de neimaginat a lovit Orientul Apropiat antic–o calamitate cum omenirea şi Pământul nu mai văzuseră până atunci.

El se aştepta ca imediat după ce semnele vor deveni limpezi ca lumina zilei, zeii şi oamenii să-i recunoască supremaţia fără a mai opune vreo rezistenţă. „Le-am cerut zeilor să-mi dea ascultare", scria Marduk în memoriile sale. „Le-am spus oamenilor, în timp ce mă întorceam, să aducă prinoase în cetatea Babilonului". În schimb, acesta a întâlnit o politică a pământului pârjolit: zeii care răspundeau de vite şi de grâne plecaseră, „la ceruri se suiseră", iar zeul berii „îmbolnăvise inima ţinutului". Cu cât a înaintat, i-a fost dat să vadă şi mai multă violenţă şi vărsări de sânge. „Fratele îşi mâncase fratele, prietenii îşi înfipseseră sabia unul în pântecele celuilalt, cadavrele zăceau lângă porţi, blocând intrarea". Pământul era acum o pârloagă, animalele îi devorau pe oameni, haitele de câini îi muşcau pe oameni, aducându-le moartea.

Cu cât înaintau Marduk şi susţinătorii săi, cu atât vedeau cum templele şi altarele închinate altor zei începuseră să fie pângărite. Cel mai mare sacrilegiu a fost profanarea templului lui Enlil din Nippur, care până atunci fusese centrul religios venerat în toate ţinuturile şi de toţi oamenii. Când a auzit Enlil că nici măcar Sfânta Sfintelor nu fusese cruţată, că „în sfânta sfintelor perdeaua fusese smulsă", a năvălit înapoi în Mesopotamia. Pe când cobora din ceruri, „aducea cu el o strălucire ca a fulgerului"; „în fruntea sa veneau călare zei înveşmântaţi în lumină". Văzând cele ce se întâmplaseră, „Enlil a pus gând rău Babilonului". A ordonat ca Nabu să fie prins şi adus înaintea Consiliului Zeilor, cei care-au primit această sarcină au fost Ninurta şi Nergal. Dar acesta a descoperit că Nabu fugise din templul său din Borsippa, de la graniţa cu Eufratul, pentru a se ascunde printre adepţii săi din Canaan şi insulele mediteraneene.

În cadrul Consiliului lor, *anunnakii* au discutat măsurile care puteau fi luate. „o zi şi-o noapte-ntreagă, fără încetare". Numai Enki a vorbit deschis în apărarea fiului său: „Acum că prinţul Marduk s-a ridicat, acum că oamenii se-nchină lui pentru a doua oară", de ce mai continuă rezistenţa? L-a certat apoi pe Nergal pentru că s-a ridicat împotriva fratelui său, dar Nergal, „care a stat înaintea sa zi şi noapte, fără încetare", a susţinut că semnele cereşti fuseseră interpretate greşit. „Să-l lăsăm pe Shamash"–zeul Soarelui–„să vadă semnele şi să le dea oamenilor de ştire", a spus acesta; „Să-l lăsăm pe Nannar"–zeul Lunii–„să privească semnele şi să vestească-n tot ţinutul". Referindu-se la o constelaţie a cărei identitate este încă dezbătută, Nergal a spus că „dintre toate stelele cerului, Steaua Vulpii i-a făcut semn cu razele ei". Mai văzuse şi alte semne–„stelele orbitoare care poartă o sabie"–cometele care taie cerurile. Voia să ştie ce prevesteau aceste semne.

Pe măsură ce schimbul de replici dintre Enki şi Nergal începuse să devină din ce în ce mai aprig, Nergal a părăsit discuţia mâniat peste măsură, nu înainte de a anunţa că era necesară „activarea acelui obiect al cărui înveliş emite radiaţii," cu ajutorul căruia „să-i piardă pe oamenii răi". Nu exista altă modalitate de a bloca preluarea frauduloasă a puterii de către Marduk şi Nabu în afară de folosirea celor „şapte arme grozave", a căror ascunzătoare în Africa doar el o ştia. Acelea erau nişte arme care puteau să facă din ţinuturi „un morman de pulbere", cetăţile puteau „să le smulgă din loc", mările „să le tulbure, vietăţile care mişună în ele să le decimeze" şi pe oameni „să-i şteargă de pe faţa Pământului, sufletele lor să se transforme în vapori". Descrierea armelor şi a consecinţelor care ar fi decurs din folosirea lor le identifică în mod clar cu nişte arme nucleare.

Inanna a fost cea care le-a atras atenţia că timpul începuse să se scurgă: „Ora va fi trecut înainte de vreme", le-a spus zeilor care se certau; „luaţi aminte cu toţii", a spus ea, îndemnându-i să-şi continue consfătuirea în secret, pentru ca planul de atac să nu-i fie divulgat lui Marduk (probabil de către Enki), „Puneţi-vă pecete la gură", le-a spus ea lui Enlil şi celorlalţi, „duceţi-vă în apartamentele voastre personale"! În intimitatea templului Emeslam, Ninurta le-a spus lucrurilor pe nume. „Timpul s-a scurs, ora a trecut", a spus el. „Eliberaţi-mi calea şi voi porni la drum!"

Zarurile fuseseră aruncate.

Dintre toate sursele care vorbesc despre lanţul tragic al evenimentelor, cea mai importantă şi rămasă intactă este *Erra Epic*. Aceasta descrie în detaliu discuţiile care au avut loc atunci, argu-

mentele pro şi contra, temerile în legătură cu viitorul, dacă Marduk şi susţinătorii săi ar fi controlat aeroportul spaţial şi elementele auxiliare. Mai multe detalii sunt adăugate de *Textele Khedorlaomer* şi de inscripţiile de pe diferite tăbliţe, cum ar fi cele din *Oxford Editions of Cuneiform Texts*[1]. Toate descriu evoluţia nefastă a evenimentelor de atunci, iar în Genesă se spune, capitolele 18 şi 19, că toate acestea au condus la: măturarea Sodomei şi Gomorei şi a „oraşelor nevrednice" de pe faţa pământului, „şi a locuitorilor cetăţilor şi a tot ceea ce creştea pe pământ".

Ştergerea de pe faţa pământului a oraşelor nevrednice era însă un obiectiv secundar. Principala ţintă era eliminarea aeroportului spaţial din peninsula Sinai. „Acela care fusese construit pentru ca de acolo să se poată ajunge la Anu", se spune în textele mesopotamiene, Ninurta şi Nergal „l-au făcut să pălească, trăsăturile să i se estompeze, locul în care se afla l-au transformat în pustie". Anul în care se întâmplau toate acestea era 2 024 î.Hr.; dovezile–imensa cavitate din centrul Sinaiului şi crăpăturile de pământ create, întinderea imensă de pământ din jurul cavităţii, acoperită cu pietre înnegrite, urmele de radiaţie de la sud de Marea Moartă, noua întindere şi noul contur al Mării Moarte–stau acolo mărturie şi astăzi, la patru mii de ani de la producerea evenimentului.

Efectele ulterioare au fost profunde şi de durată. Exploziile nucleare, jeturile sale de lumină şi impactul asemănător cu acela al unui cutremur de pământ nu au fost văzute sau simţite foarte departe în Mesopotamia; dar s-a dovedit că încercarea de a salva Sumerul, zeii şi cultura sa, nu a condus decât la un sfârşit teribil al Sumerului şi al civilizaţiei sale.

Sfârşitul amarnic al Sumerului şi al marilor sale centre urbane este descris în numeroase Lamentaţii, poeme lungi care deplâng sfârşitul cetăţilor Ur, Neppur, Uruk, Eridu şi al altor cetăţi mai mult sau mai puţin renumite. Calamităţile tipice care s-au abătut asupra ţinuturilor care odinioară fuseseră mândre şi prospere sunt cele enumerate în *Lamentaţia asupra distrugerii cetăţii Ur*, un poem lung de vreo 440 de versuri din care vom cita numai câteva:

[1] Ediţiile Oxford ale textelor cuneiforme, n.tr.

Cetatea a fost prefăcută în ruine,
oamenii gemeau...
oameni, nu cioburi de lut,
zăceau în râpele ei...
La porţile sale semeţe, unde ar fi trebuit
să se plimbe, zăceau trupurile celor morţi...
În locurile unde altădată se ţineau serbările,
oamenii zăceau grămezi...
Cei mici se aflau în poalele mamelor lor
precum peştii eşuaţi la mal...
Sfatul din ţinut dispăruse şi el.

Hambarele care împânzeau ţinutul
Au fost incendiate...
De boul din grajd nu mai avea nimeni grijă,
văcarul murise...
De oile din ţarc nimeni nu se mai îngrijea,
păstorul pierise şi el...
În râurile cetăţii se adunase pulberea,
în vizuine pentru vulpi se prefăcuseră...
pământurile au rămas necultivate,
pierit-a lucrătorul pământului...
Pădurile de palmieri şi podgoriile, de miere şi vin
erau pline, acum creşteau mărăcinii în loc...
Metalele şi pietrele preţioase, lazuritul,
au fost risipite...
Templul din Ur a fost lăsat pradă
vântului...
Cântecul s-a preschimbat în bocet...
Ur devenise împărăţia lacrimilor.

Multă vreme savanţii au susţinut că aceste lamentaţii evocau etapele succesive dar separate ale distrugerii cetăţilor din Sumer de către năvălitorii dinspre apus, răsărit sau miazănoapte. Dar în *Războiul zeilor cu oamenii* am sugerat că lucrurile nu au stat chiar aşa, că aceste lamentaţii au avut în vedere o singură calamitate care

s-a abătut asupra cuprinsului unei ţări, o catastrofă neobişnuită şi un dezastru subit din faţa căruia era cu neputinţă să scapi. Ipoteza unei calamităţi unice, bruşte şi implacabile a început să fie luată în seamă din ce în ce mai mult de savanţi, dar mai trebuie avute în vedere şi dovezile cu privire la faptul că această calamitate a fost responsabilă pentru „ştergerea de pe faţa pământului" a „cetăţilor nevrednice" şi a aeroportului spaţial din vest. A fost evoluţia neaşteptată a unui vacuum creat, care a dus la un imens vârtej de vânt şi la o furtună care a purtat norul radioactiv spre răsărit, adică spre Sumer.

Numeroasele texte existente, şi nu doar acele lamentaţii, vorbesc explicit despre calamitate ca despre o furtună de neoprit, ca despre un Vânt Malefic şi o pun în legătură cu o zi de neuitat, când în apropierea coastei mediteraneene s-a produs o explozie nucleară:

În ziua aceea,
când cerul se crăpase
şi Pământul fusese nimicit,
când volbura ştersese al său chip–
Când cerurile se întunecaseră
Ca acoperite de umbră–

În ziua aceea s-a format

O furtună uriaşă din ceruri...
O furtună în stare să prăpădească ţinuturi...
Un vânt malefic ca un torent năvalnic...
O furtună şi o căldură nimicitoare...
Ziua soarele strălucitor n-a mai zâmbit pe deasupra ţinutului,
Seara stelele n-au mai strălucit...

După ce norul mortal s-a dus mai departe, „după ce furtuna a părăsit cetatea, aceasta s-a preschimbat într-un loc al dezolării":

Cetăţile au fost pustiite,
Casele părăsite,
Grajdurile lăsate goale.

Ţarcurile abandonate...
Râurile Sumerului au început să curgă
cu apă amară;
pe terenurile cultivate au crescut buruieni,
iar păsunile au fost năpădite de ciulini.

Fusese o furtună ucigătoare care a pus în pericol până şi vieţile zeilor. De fapt, în lamentaţii sunt menţionate toate cetăţile sumeriene importante unde reşedinţele, templele şi altarele închinate zeilor fuseseră abandonate de către aceştia, cele mai multe fără a mai fi vreodată luate în primire. Unii au reuşit să scape în mare grabă de norul mortal care se apropia „fugind în zbor precum păsările". Inanna, care se grăbise să plece de pe un port sigur, s-a plâns mai târziu că a fost nevoită să lase în urma ei bijuterii şi alte posesiuni. Dar situaţia nu a fost peste tot la fel. În Ur, Nannar şi Ningal au refuzat să-şi părăsească adepţii şi l-au rugat pe marele Enlil să facă tot ce-i stă în putere ca să preîntâmpine dezastrul, dar Enlil le-a răspuns că soarta Urului nu poate fi schimbată. Cuplul divin a petrecut o noapte de coşmar în Ur: „de ticăloşia acelei nopţi n-au scăpat prin fugă", ci s-au ascuns sub pământ „ca termitele". Dar dimineaţa, Ningal şi-a dat seama că Nannar/Sin era suferind şi, „învelindu-l degrabă cu o haină" , a părăsit Urul împreună cu soţul bolnav. În Lagash, după plecarea lui Ninurta, Bau rămăsese singură în Girsu şi nu se îndura să plece. Zăbovind încă, „aceasta plângea amarnic după templul ei sfânt, după cetatea ei". Răgazul aproape că a costat-o viaţa: „În ziua aceea, furtuna a ajuns-o din urmă pe ea, pe zeiţă" (Într-adevăr, unii savanţi consideră că versul următor al lamentaţiei sugerează de fapt că Bau şi-a pierdut viaţa: „Bau, asemenea muritorilor, a fost ajunsă de furtună").

În mişcarea sa atotcuprinzătoare, cosind întinderea unde odinioară fuseseră Sumerul şi Akkadul, Vântul Malefic a ajuns pe deasupra Eriduului, cetatea lui Enki, în sud. Aflăm că Enki fugise la o oarecare distanţă din calea vântului, dar a fost totuşi destul de aproape de cetate încât să se întoarcă în aceasta după plecarea vântului. Ceea ce i-a fost dat să vadă la întoarcere a fost o cetate „înecată în tăcere, cu locuitorii aşezaţi grămadă unii peste alţii". Dar ici-colo a găsit

supraviețuitori, pe care i-a condus spre sud, în deșert. Deși deșertul era un „ținut neprimitor", în care nu se putea locui, Enki, folosindu-se de cunoștințele sale științifice,- precum Yahweh cu jumătate de mileniu înainte, în deșertul Sinai- a reușit să găsească apă în mod miraculos și hrană pentru cei „care fuseseră strămutați din Eridu".

Soarta a făcut ca Babilonul, situat la nord de puterea Vântului Malefic, să fie cel mai puțin afectat dintre toate cetățile mesopotamiene. La îndemnurile disperate ale tatălui său, Marduk le-a cerut locuitorilor cetății să plece degrabă spre nord și, în cuvinte care amintesc de sfatul pe care îngerii i l-au dat lui Lot și familiei sale pe când li s-a spus să părăsească Sodoma înainte să fie măturată de pe fața pământului, Marduk le-a spus oamenilor săi care încercau să scape „să nu se întoarcă sau să privească îndărăt". În cazul în care nu ar fi reușit să scape, ar fi trebuit să „intre într-o încăpere de sub pământ, la întuneric". Iar după ce Furtuna Malefică va fi trecut, nu aveau voie să consume niciun fel de mâncare sau băutură din cetate, căci era posibil ca acestea „să fie atinse de duhurile rele".

Când cerul în sfârșit s-a înseninat, toată partea de sud a Mesopotamiei era distrusă. „Furtunile nimiciseră ținutul, măturaseră totul în calea lor...Nu se mai vedea nici țipenie de om pe drumuri, nimeni nu mai bătătorea drumurile...Pe malurile râurilor Tigru și Eufrat creșteau numai plante otrăvitoare... În livezi și grădini nu mai rodea nimic... În stepe vacile mici sau mari erau un lucru scump la vedere... Țarcurile de oi fuseseră lăsate pradă Vântului".

Forfota vieții a început să se facă simțită din nou abia la șapte ani după tragedie. Cu ajutorul trupelor elamite și guțiene credincioase lui Ninurta, în Sumer a început să fie impusă din nou o formă de organizare socială, fiind numiți conducători în fostele orașe-centre din sud, Isin și Larsa. Numai după ce au trecut șapte ani-același interval de timp care a fost necesar mai târziu refacerii templului din Ierusalim-a fost restaurat templul din Nippur. Dar „zeii care hotărăsc dinastiile", Anu și Enlil, nu au considerat necesară reînvierea trecutului. După cum i-a spus Enlil lui Nannar/Sin, care se rugase pentru Ur -

Cetatea Ur a primit domnia-
dar nu a fost lăsată să domnească veșnic.

Marduk câștigase datorită perseverenței sale. În câteva zeci de ani, viziunea sa legată de un rege al Babilonului care va veni să-i strângă mâna, să construiască cetatea, să înalțe cât mai sus zigguratul său Esagil se adeverise. După un început greoi, prima dinastie a Babilonului a izbutit să dobândească puterea și siguranța de sine exprimate de Hammurabi:

Măritul Anu, stăpânul zeilor
care din Ceruri a coborât pe Pământ
și Enlil, stăpânul Cerului și al Pământului
care stabilește soarta oamenilor,
Au decis cu Marduk, primul născut al lui Enki,
să preia toate funcțiile lui Enlil pe pământ;
L-au făcut mare printre zeii care văd toate,
Au făcut ca numele Bailonului să fie slăvit,
Cetatea Babilonului să fie cea mai puternică din lume;
Și-au stabilit ca în mijlocul ei Marduk
Să fie rege întru veșnicie.

În Egipt, unde nu ajunsese norul nuclear, trecerea la Era Berbecului a început chiar după victoria tebană și suirea pe tron a dinastiilor din Regatul Mijlociu. Când serbările de Anul Nou, care coincideau cu creșterea nivelului Nilului, au fost adaptate la Noua Eră, imnurile îl proslăveau astfel pe Ra-Amen:

O, Cel plin de strălucire,
Care scânteiază în apele revărsate
Cel care și-a ridicat capul și-și înalță a sa frunte:
Cel aflat sub semnul Berbecului, cea mai măreață dintre
făpturile cerești.

În vremea Noului Regat, aleile templelor au fost împodobite cu statui care înfățișau Berbecul, iar în marele templu al lui Amon-Ra din Karnak, într-un loc de observație secret care trebuia deschis în ziua solstițiului de iarnă pentru a lăsa să pătrundă razele Soarelui

pe traiectoria ce ducea la Sfânta Sfintelor, preotul-astronom a inscripționat următoarele instrucțiuni:

> *Poți să te îndrepți spre coridorul care se numește Orizontul Cerului*
> *Să te urci în Aha, „Locul singuratic al sufletului maiestuos", locul înalt de unde ți-e dat să vezi Berbecul străbătând cerurile.*

În Mesopotamia, încet dar sigur, trecerea la Era Berbecului s-a regăsit în schimbările apărute în calendar și în listele cu stelele de pe cer. Aceste liste, care odinioară începeau cu Taurul, mai nou au început cu Berbecul, iar în dreptul lunii Nissan, luna echinocțiului de primăvară și a Noului An, a început să fie trecută zodia Berbecului în locul zodiei Taurului. Un exemplu edificator în legătură cu originile și împărțirea în treizeci și șase de segmente este acela al astrolabului babilonian („cel care ia stelele") despre care am discutat mai devreme [vezi Fig. 102]. În acesta, steaua *Iku* apare clar ca fiind corpul ceresc corespunzător lunii Nisannu. Iku era „alpha" sau steaua cea mai importantă din constelația Berbecului, cunoscută și astăzi sub numele său arab *Hamal*, însemnând „berbec".

Noua Eră venise, în ceruri și pe Pământ. Aceasta avea să domine următoarele două milenii și știința astronomiei pe care grecii au preluat-o de la caldeeni. Când, pe la sfârșitul secolului al IV-lea î.Hr.,

Figura 160

Alexandru începuse să creadă că i se cuvenea dreptul la nemurire–așa cum Gilgamesh crezuse cu 2 500 de ani înainte–deoarece adevăratul său tată fusese zeul egiptean Amon, s-a dus la oracolul din deșertul de vest al Egiptului pentru a i se confirma acest lucru. După ce a primit confirmarea, a bătut monede de argint purtând imaginea lui împodobită cu coarne de berbec. [Fig. 160].

Câteva secole mai târziu, Berbecul a slăbit în intensitate și s-a realizat trecerea spre zodia Peștilor dar, așa cum se spune, acest lucru este deja istorie.

13

Urmările

Pentru a-şi impune supremaţia pe Pământ, Marduk a continuat să-şi impună supremaţia în ceruri. Foarte importantă pentru atingerea acestui scop era celebrarea Anului Nou, când *Epopeea Creaţiei* era citită public. Obiceiul avea ca scop familiarizarea maselor cu cosmogonia elementară şi cu povestea Evoluţiei şi a sosirii zeilor Anunnaki pe Pământ, dar era şi o formă de afirmare şi de reafirmare a principalelor învăţături religioase referitoare la Zei şi la Oameni.

Epopeea Creaţiei era astfel un vehicul puternic şi folositor pentru îndoctrinarea şi reîndoctrinarea oamenilor, iar una dintre primele măsuri luate de *Marduk* a fost instituirea unuia dintre cele mai mari falsuri care au existat vreodată: crearea unei versiuni babiloniene a epopeii, în care numele „Marduk" a fost substituit celui de „Nibiru". Astfel *Marduk* era zeul ceresc care venise din spaţiu, se luptase cu Tiamat, crease „brăţara care a fost plăsmuită" (Centura de asteroizi) şi Pământul din jumătăţile Tiamatului, rearanjase Sistemul Solar şi devenise Marele Zeu a cărui orbită înconjura şi cuprindea precum o brăţară orbitele tuturor celorlalţi zei cereşti (planetele), care erau astfel subordonate măreţiei lui *Marduk*. Prin urmare, toate staţiile cereşti care au apărut mai târziu, orbitele, ciclurile şi fenomenele cereşti erau creaţiile excepţionale ale lui *Marduk*: el fusese cel care determinase Timpul Divin în funcţie de orbita sa, Timpul Astronomic prin stabilirea constelaţiilor şi Timpul Terestru prin conferirea orbitei Pământului şi a unghiului său de înclinaţie. Tot el fusese acela care îl deposedase pe Kingu, principalul satelit al lui Tiamat, de orbita sa vizibil independentă şi-l transformase într-un satelit al Pământului,

Luna, pentru a creşte şi descreşte şi pentru a vesti lunile anului.

Reorânduind astfel cerurile, Marduk nu a uitat să-şi rezolve şi anumite probleme personale. În trecut Nibiru, planeta-domiciliu a anunnakilor, era reşedinţa lui Anu şi era astfel asociată cu acesta. După ce şi-a apropriat Nibiru, Marduk i-a atribuit lui Anu o planetă mai mică–cea pe care o numim Uranus. Iniţial, tatăl lui Marduk, Enki, era asociat cu Luna; acum Marduk îi făcuse onoarea să devină planeta „numărul unu"–ultima, căreia îi spunem Neptun. Pentru ca falsul să nu poată fi observat, astfel încât să pară că era varianta originală, în versiunea babiloniană a Epopeii Creaţiei (numită *Enuma elish*, după cuvintele ei de început), fusese folosită terminologia sumeriană în ceea ce priveşte denumirile planetelor, numind planeta NUDIMMUD, „Creatorul plin de iscusinţă"–care era exact semnificaţia epitetului egiptean al numelui lui Enki, *Khum*.

Fiul lui Marduk, Nabu nu avea însă un corespondent ceresc. Pentru a repara acest neajuns, planeta pe care o numim Mercur, care era asociată cu tânărul fiu al lui Enlil, Ishkur/Adad, i-a fost expropriată şi atribuită lui Nabu. Sarpanit, soţia lui Marduk, căreia îi datora eliberarea din Marea Piramidă şi comutarea pedepsei de la a fi îngropat de viu în piramidă la a fi trimis în exil (în primul din cele două exiluri ale sale), nu a fost nici ea uitată. Încheindu-şi socotelile cu Inanna/Ishtar, Marduk i-a retras asocierea celestă cu planeta pe care o numim Venus şi i-a acordat această planetă lui Sarpanit. (Întâmplarea a făcut ca atribuirea planetei asociate cu Adad lui Nabu să fie parţial reţinută în astronomia babiloniană, dar substituirea lui Ishtar cu Sarpanit ca tutelară a planetei Venus să nu fie menţionată).

Enlil era însă prea puternic pentru a fi dat la o parte. În loc să-i schimbe lui Enlil poziţia pe cer (ca zeu al celei de-a şaptea planete, Pământul), Marduk şi-a apropriat rangul cincizeci, care era rangul lui Enlil, doar o treaptă mai jos faţă de cel al lui Anu, acesta având rangul şaizeci (Enki avea rangul patruzeci). Această mutare a fost consemnată în *Enuma elish* prin enumerarea, în cea de-a şaptea şi ultima tăbliţă a epopeii, a celor cincizeci de nume ale lui Marduk. Începând cu propriul său nume, „Marduk" şi terminând cu noul său nume ceresc, „Nibiru", lista menţiona, în dreptul fiecărui

nume-epitet, o explicație laudativă a semnificației sale. Când cele cincizeci de nume erau citite cu prilejul festivităților de Anul Nou, nicio înfăptuire, act de creație, manifestare a mărinimiei, faptă care punea în evidență stăpânirea sau supremația sa nu erau lăsate de-o parte... „Cu cele Cinci Nume", se spune în ultimele două versuri ale epopeii, „Marii Zei i-au anunțat învestitura; cu titlul Cincizeci l-au făcut suveran". Un epilog adăugat de un preot-scrib a declarat cele cincizeci de nume lectură obligatorie în Babilon:

Să fie ținute minte,
Cel care conduce lectura să le explice;
Cel înțelept și cunoscător
să le discute împreună cu cei care sunt de față;
Tatăl să le recite
și să i le deslușească și fiului său.

Cucerirea supremației asupra cerurilor de către Marduk a fost însoțită în paralel de o schimbare religioasă pe Pământ. Ceilalți zei, liderii *anunnakii*–până și adversarii săi direcți–nu fuseseră nici pedepsiți, nici eliminați. Mai degrabă, aceștia și-au declarat subordonarea față de Marduk printr-un tertip prin care susțineau că numeroasele lor atribute și puteri îi vor fi transferate acestuia. Dacă Ninurta era cunoscut ca zeu al agriculturii, ca cel care le dăruise oamenilor agricultura prin stăvilirea șuvoaielor din munți și săparea canalelor de irigație, funcțiile deținute de acesta nu i-au aparținut niciodată lui Marduk. Acum Marduk era „Adad al ploilor". Lista, care se regăsește numai în parte pe una din tăblițele babiloniene, începe după cum urmează:

Ninurta = Marduk al sapei
Nergal = Marduk al atacului
Zababa =Marduk al luptei corp la corp
Enlil = Marduk al domniei și al consfătuirii
Nabium = Marduk al numerelor și al numărării
Sin = Marduk, luminătorul nopții
Shamash= Marduk al dreptății

Adad = Marduk al ploilor

Unii savanți au emis ipoteza potrivit căreia, prin această concentrare a tuturor puterilor și funcțiilor divine în mâinile unei singure entități, Marduk a introdus conceptul unui zeu omnipotent–un pas spre monoteismul Profeților biblici. Dar acest lucru creează confuzia dintre credința într-un Dumnezeu Atotputernic și o religie în care un zeu este doar superior altor zei, un politeism în care un zeu îi domină pe alții. Conform versurilor din *Enuma elish*, Marduk a devenit „Enlil al zeilor", „Stăpânul" lor.

De când nu mai locuia în Egipt, Marduk/Ra devenise *Amen*, „Cel Nevăzut". Cu toate acestea, imnurile egiptene care-i sunt închinate îi proclamă supremația și sugerează și noua teologie, prin aceea că Ra este cosiderat „zeul zeilor", „mult mai puternic decât ceilalți zei". Într-un astfel de imn, compus în Teba și descoperit sub formă scrisă pe ceea ce se cheamă *Papirusul din Leyda*, capitolele încep cu descrierea modului în care „insulele din mijlocul Mediteranei" recunosc numele său ca fiind „cel distins, măreț și puternic", iar popoarele „din țările străbătute de dealuri coboară spre tine minunându-se; țările rebele au fost înspăimântate de tine". Enumerând și alte ținuturi care au început să-i dea ascultare lui Amen-Ra, cel de-al șaselea capitol se continuă cu descrierea sosirii zeului în Țara Zeilor–după câte putem înțelege, Mesopotamia–și apoi cu lucrările de construire a noului templu al lui Amon–după câte ne putem da seama, Esagil. Textul se aseamănă foarte bine cu descrierea făcută de Gudea tuturor materialelor rare de construcție aduse din apropiere sau din ținuturi îndepărtate: „Munții produc blocuri de piatră pentru tine, ca să-ți ridici minunatele porți ale templului tău; vasele sunt pe mare, bărcile sunt în cheiuri, încărcate și dirijate în prezența ta". Toate ținuturile, toți oamenii îi aduceau ofrande ca semn al împăcării.

Dar nu numai oamenii își arătau respectul față de Amen, ci și ceilalți zei. Iată câteva versuri din capitolele următoare ale papirusului care-l proslăvesc pe Amen-Ra ca rege al zeilor:

Zeii care au coborât din ceruri

s-au adunat la vederea ta, vestind:
„Mare e gloria ta, Stăpân al Stăpânilor...El este Stăpânul!"
Duşmanii Stăpânului universului au fost înfrânţi;
inamicii săi din cer şi de pe Pământ au dispărut.
Al tău este triumful, Amen-Ra!

Tu eşti zeul cel mai puternic dintre toţi
ceilalţi zei. Tu eşti singurul, Unicul.
Zeul universal:
Mai puternică între toate cetăţile este cetatea ta Teba.

În mod ingenios, politica era nu să-i elimine pe ceilalţi mari anunnaki, ci să-i controleze, să-i supravegheze. Când, în cele din urmă, incinta sacră Esagila a fost construită încât să inspire suficientă măreţie, Marduk le-a invitat pe celelalte zeităţi importante să vină şi să se stabilească în Babilon, în sanctuarele construite pentru fiecare dintre ele în cadrul incintei. În cea de-a şasea tăbliţă a versiunii babiloniene a epopeii se menţionează că, după ce templul-reşedinţă al lui Marduk a fost gata, iar sanctuarele pentru ceilalţi anunnaki au fost înălţate, Marduk i-a invitat pe toţi zeii la un banchet. „Acesta este Babilonul, locul acesta este casa voastră!", le-a spus el. „Veseliţi-vă în incintele sale, ocupaţi largile sale odăi". Prin acceptarea invitaţiei sale, ceilalţi zei ar fi făcut literalmente din Babilon ceea ce numele său–*Babili*– însemna: „Poarta zeilor".

Potrivit acestei versiuni babiloniene, ceilalţi zei s-au aşezat în faţa măreţului baldachin pe care stătea Marduk. Printre ei se aflau „cei şapte zei ai destinului". După banchet şi împlinirea tuturor ritualurilor, după ce s-au asigurat că „normele au fost stabilite în conformitate cu semnele divine",

Enlil a ridicat arcul, arma sa,
şi l-a întins înaintea zeilor.

Recunoscând declaraţia simbolică de „coexistenţă paşnică" din partea liderului enliliţilor, Enki a vorbit tare încât să fie auzit de toţi zeii:

Fie ca fiul nostru, Răzbunătorul, să fie slăvit;
stăpânirea sa fie neîntrecută,
fără rival.
Să fie păstorul rasei umane până la sfârşitul zilelor;
fără să uite, să-l aclame întru toate.

Enumerând toate îndatoririle oamenilor cu privire la venerarea lui Marduk şi a celorlalţi zei adunaţi în Babilon, Enki le-a spus astfel celorlalţi anunnaki:

Cât despre noi, să-i rostim numele,
el este zeul nostru!
Să-i rostim solemn cele Cinci Nume ale sale!

Pronunţându-i solemn cele Cinci Nume–conferindu-i lui Marduk cel de-al cincilea rang, care fusese al lui Enlil şi Ninurta–Marduk a devenit Zeul Zeilor. Nu doar un Zeu, ci zeul căruia toţi ceilalţi zei trebuiau să i se închine.

Dacă de la noua religie proclamată în Babilon până la teologia monoteistă era cale lungă, savanţii (mai ales de la începutul secolului) s-au întrebat în ce măsură noţiunea de Trinitate îşi are originile în Babilon, iar acest subiect a dat naştere unor dezbateri aprinse. A fost admis faptul că Noua Religie a Babilonului punea în evidenţă descendenţa Enki-Marduk-Nabu şi că latura divină a fiului era dobândită de la un tată sfânt. S-a atras atenţia asupra faptului că Enki s-a referit la sine însuşi ca fiind „Fiul nostru" şi că numele său, MAR.DUK, însemna „Fiul Locului Pur" (P. Jensen), „Fiul Muntelui Cosmic" (B. Meissner), „Fiul Zilei Strălucitoare" (F.J. Delitzsch), „Fiul luminii" (A. Deimel) sau pur şi simplu „Fiul cel Adevărat" (W. Paulus). Faptul că toţi acei asiriologi care s-au aflat în fruntea cercetărilor erau germani, s-a datorat în primul rând interesului deosebit cu care Deutsche Orient-Gesellschaft–o societate arheologică ale cărei studii au fost făcute şi pentru a servi scopurilor politice ale Germaniei–a condus un şir neîntrerupt de lucrări de excavare în Babilon începând cu 1 899 şi până aproape

de sfârşitul Primului Război Mondial, când Irakul a fost ocupat de trupele britanice în 1 917. Scoaterea la iveală a străvechiului Babilon (deşi cea mai mare parte a rămăşiţelor proveneau din secolul al VII-lea î.Hr.), în contextul în care a început să se ajungă din ce în ce mai mult la concluzia că povestirile biblice aveau origini mesopotamiene, a generat o serie de dezbateri intense în rândul savanţilor pe tema *Babel und Bibel*-Babilonul şi Biblia, ca şi numeroase dezbateri teologice. A fost *Marduk* Urtyp Christie?[1] era întrebarea pe care o ridicau mai multe studii (precum cel intitulat chiar astfel de Witold Paulus), după ce se descoperise povestea referitoare la îngroparea lui Marduk şi reapariţia sa pentru ca apoi să devină principala zeitate.

Întrebarea, niciodată rezolvată, a fost lăsată să se evapore în timp, mai ales că Europa, şi îndeosebi Germania, se confruntau cu probleme mult mai presante după încheierea Primului Război Mondial. Cert este că Noua Eră pe care Marduk şi Babilonul au vestit-o cam prin 2 000 î.Hr. s-a manifestat printr-o nouă religie, una politeistă, în care un zeu îi domina pe toţi ceilalţi.

Analizând patru milenii de religie mesopotamiană, Thorkild Jacobsen (*The Treasures of the Darkness*[2]) a indentificat drept principala schimbare de la începutul celui de-al II-lea mileniu î.Hr. apariţia zeilor naţionali în locul zeilor universali din cele două milenii precedente. Pluralitatea precedentă a puterilor divine, scria Jacobsen, „făcea apel la capacitatea de a distinge, evalua şi alege" nu doar între zei, ci şi între bine şi rău. Arogându-şi puterile celorlalţi zei, Marduk abolise de asemenea putinţa de a alege. „Caracterul naţional al lui Marduk", scria Jacobsen (într-un studiu intitulat *Toward the Image of Tammuz*[3]), a creat o situaţie în care „religia şi politica au început să fie legate tot mai mult între ele" şi-n care zeii „prin semnele prevestitoare, ghidau în mod activ politicile din ţările lor".

Apariţia unei ghidări politice şi religioase prin „semne prevestitoare" era, într-adevăr, o inovaţie a Noii Ere. Nu era însă o

[1] A fost Marduk prototipul lui Cristos?, .n.tr.

[2] Comorile întunericului, .n.tr.

[3] Spre imaginea Tammuzului, n.tr.

evoluţie surprinzătoare din perspectiva importanţei pe care semnele cereşti au avut-o în determinarea momentului schimbării zodiacale şi în stabilirea celui care avea să deţină supremaţia pe Pământ. Milenii de-a rândul, cuvântul Celor Şapte Care Determină Destinele, Anu, Enlil şi ceilalţi lideri anunnaki fusese hotărâtor în luarea deciziilor care-i priveau pe anunnaki. În ceea ce priveşte omenirea, Enlil singur era Stăpânul Comenzii. Acum, semnele cereşti erau cele care ghidau deciziile. În „textele profetice" (din care am citat mai devreme) zeii principali jucau un rol important alături de sau în cadrul semnelor cereşti. În contextul Noii Ere, semnele cereşti-conjuncţii planetare, eclipse, halourile lunare, dispunerea stelelor şi aşa mai departe-erau suficiente în sine şi nu mai era nevoie de nicio intervenţie sau participare din partea zeilor: cerurile singure prevesteau destinele.

Textele babiloniene şi ale popoarelor învecinate din cel de-al doilea şi primul mileniu î.Hr. sunt pline de astfel de semne prevestitoare şi de interpretările lor. Cu timpul, s-a dezvoltat o întreagă ştiinţă, dacă dorim s-o numim astfel, care dispunea de preoţi speciali, aşa-numiţii *beru* (cea mai apropiată traducere fiind aceea de „ghicitori"), care să interpreteze observaţiile fenomenelor cereşti. Iniţial predicţiile, în spiritul tradiţiei începute în vremea celei de-a treia dinastii Ur, se ocupau de afacerile de stat-soarta regelui şi a dinastiei sale şi viitorul întregului ţinut:

Dacă un halo va înconjura Luna, iar Jupiter
va intra în interiorul său, va fi o invazie
din partea armatei lui Aharru.

Dacă Soarele va ajunge la zenit şi va fi întunecat,
necinstea din ţinut nu va da niciun rezultat.

Dacă Venus se va apropia de Scorpion, vânturile malefice
vor veni în ţară

Dacă în luna Siwan Venus va apărea
În Cancer, regele va fi fără de rival.

Dacă un halo va înconjura Soarele şi punctele sale
sudice, un vânt dinspre sud va bate.
Dacă un vânt dinspre sud va bate în ziua dispariţiei
Lunii, va ploua din ceruri.

Dacă Jupiter va apărea la începutul anului,
în anul acela recolta de porumb va fi bogată.

„Intrările" planetelor în constelaţiile zodiacale erau considerate a avea o importanţă deosebită, simbolizând creşterea influenţei planetare (benefică sau malefică).

Poziţiile planetelor din interiorul constelaţiilor zodiacale erau descrise cu ajutorul termenului *Manzallu* („staţionări"), de unde provine pluralul ebraic *Mazzaloth* (2 Regi 23:5) şi de unde a evoluat Mazal („destin, soartă"), care putea fi prielnic sau neprielnic.

Dar din moment ce nu doar constelaţiile şi planetele, ci şi lunile au fost asociate cu diferiţi zei-unii, de pe vremea Babilonului, adversari ai lui Marduk -momentele în care aveau loc fenomenele cereşti au început să capete o importanţă deosebită. Un semn prevestitor, după cum apare într-un exemplu, spunea: „Dacă Luna va fi eclipsată în luna Ayar, în ceasul al treilea" şi unele planete vor fi în anumite poziţii, „regele elamiţilor va pieri de propria sabie...fiul său nu se va sui pe tron; tronul elamiţilor va fi neocupat".

Un text babilonian de pe o tablă foarte mare (WATT-10564), împărţită în douăsprezece coloane, conţinea o serie de instrucţiuni cu privire la ceea ce era permis sau nu era permis în anumite luni: „Regele are voie să construiască un templu sau să repare un loc sfânt numai în lunile Shebat şi Adar...Cel plecat se poate întoarce acasă numai în luna Nissan". Textul, considerat de S. Langdon (*Babylonian Menologies and the Semitic Calendars*[1]) „marele calendar al bisericii babiloniene", enumera apoi lunile cu noroc şi cele cu ghinion, chiar zilele şi jumătăţile de zi prielnice desfăşurării anumitor activităţi personale (cum ar fi, de pildă, momentul potrivit pentru prezentarea viitoarei mirese).

[1] Menologii babiloniene şi calendare semitice, n.tr.

Pe măsură ce semnele, prevestirile şi instrucţiunile au căpătat un caracter din ce în ce mai personal, au început să se apropie de horoscop. Îşi va reveni cineva, nu neapărat regele, după o boală? Femeia însărcinată va aduce pe lume un copil sănătos? Dacă anumite momente sau semne prevestitoare erau nefaste, cum putea cineva să împiedice soarta cea rea? Cu timpul, incantaţiile au fost concepute pentru a servi anumitor scopuri; un text, de pildă, prevedea ca zicerea să fie recitată după nişte formule stricte, pentru a preveni rărirea bărbii unui bărbat, făcând apel la „steaua dătătoare de lumină". Recitarea era urmată de introducerea amuletelor în care erau înscrise versuri de alungare a sorţii rele. Cu timpul, şi materialul din care era confecţionată amuleta (concepută mai ales pentru a fi purtată la gât) a început să conteze. Dacă amuleta era din hematit, existau mai multe instrucţiuni potrivit cărora cel care o purta „putea să piardă ceea ce a agonisit". În schimb, amuleta din lapislazuli îl asigura pe posesorul că „va avea putere".

În faimoasa bibliotecă asiriană a regelui Asurbanipal, arheologii au descoperit mai bine de două mii de tăbliţe de lut care conţineau texte referitoare la semnele prevestitoare. Majoritatea se refereau la fenomenele cereşti, dar existau şi excepţii; unele se refereau la visele premonitorii, altele la interpretarea semnelor „uleiului şi apei" (modelul descris de ulei atunci când era turnat peste apă), iar altele la modul în care se înfăţişau măruntaiele animalelor sacrificate. Ceea ce odinioară fusese astronomie s-a transformat în astrologie, iar astrologia a fost urmată de divinaţie, ghicit, vrăjitorie. Poate că R. Camblell Thompson a avut dreptate atunci când a intitulat o colecţie însemnată de texte care vorbeau despre semnele prevestitoare *The Reports of the Magicians and Astrologers of Nineveh and Babylon*[1]

De ce Noua Eră a adus cu sine toate aceste lucruri? Beatrice Goff (*Symbols of Prehistoric Mesopotamia*[2]) a identificat cauza ca fiind distrugerea legăturii zei-preoţi-regi, care susţinuse unitatea societăţii în mileniile anterioare. „Nu exista nicio aristocraţie, instituţie a preoţimii sau elită intelectuală a societăţii" care să împiedice

[1] Relatările magicienilor şi astrologilor din Ninive şi Babilon, n.tr.

[2] Simboluri din Mesopotamia preistorică, n.tr.

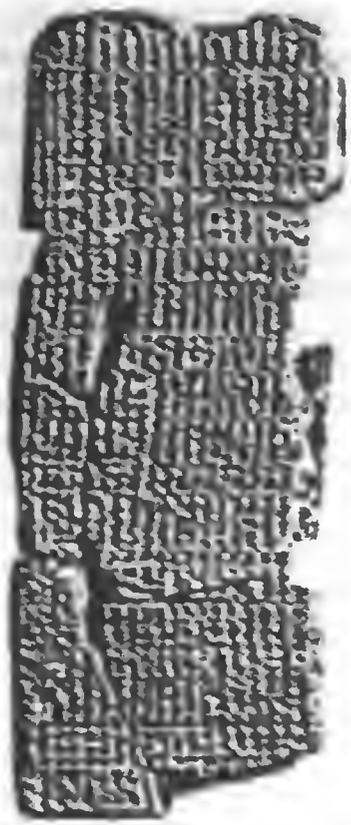

Figura 161

situaţia în care „toate problemele de viaţă erau legate în mod inextricabil de astfel de practici, magice" ".Astronomia a devenit astrologie pentru că, după ce vechii zei şi-au părăsit „centrele de cult", oamenii au căutat măcar anumite semne prevestitoare după care să se conducă în vremuri de restrişte.

Ce e drept, nici astronomia nu mai era ce fusese de-a lungul celor două milenii de realizări sumeriene. În ciuda reputaţiei de care se bucura în rândul grecilor şi-a înaltei stime pe care aceştia o aveau faţă de ea, în cea de-a doua jumătate a mileniului I î.Hr., astrologia caldeeană era una sterilă şi aflată la o distanţă enormă faţă de aceea din Sumer, ale cărei numeroase principii, metode şi concepte au stat la baza astronomiei moderne. „E greu de spus dacă mai există vreun capitol din istoria ştiinţei în care să existe o prăpastie atât de mare

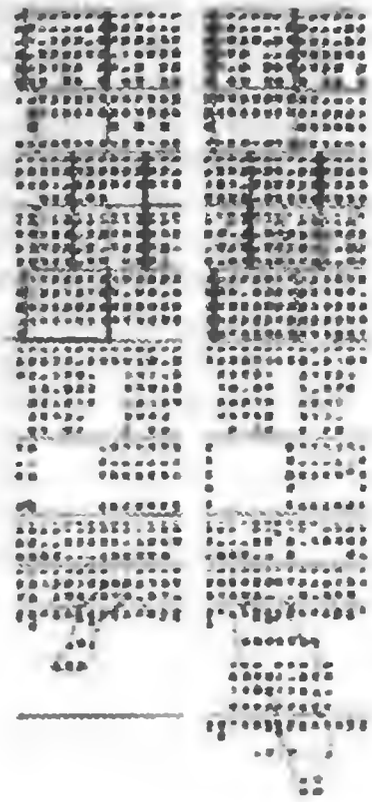

Figura 162

ca aceea dintre descrierea general acceptată a unei perioade şi rezultatele care au reieşit încetul cu încetul în urma unei investigaţii atente a materialului sursă", scria O. Neugebauer în *The Exact Sciences in Antiquity*[1]. „Este evident", scria el, „teoria matematică a jucat un rol important în astronomia babiloniană, spre deosebire de rolul foarte modest ocupat de observaţiile cereşti". Studiile de „teorie matematică" de pe tăbliţele de astronomie ale babilonienilor care au fost scoase la iveală erau coloane peste coloane şi rânduri peste rânduri de numere imprimate–folosim anume termenul aici–pe tăbliţele de lut *de parcă ar fi fost liste de date imprimate la o imprimantă de calculator*! În figura 161 este redată fotografia

[1] Ştiinţele exacte în Antichitate, n tr.

unei astfel de tăbliţe (incomplete); Fig. 162 redă o astfel de tăbliţă convertită în numere moderne.

Ca şi codicele maiaşilor care conţineau pagini întregi de hieroglife în legtură cu planeta Venus, dar fără a avea vreo indicaţie precisă care să arate că observaţiile maiaşe au stat la baza lor, ci mai degrabă o anumită sursă de informaţii, şi listele babiloniene redau în detaliu şi cu foarte multă acurateţe poziţiile *stabilite în urma predicţiilor* ale Soarelui, Lunii şi planetelor vizibile. În tot cazul, listele babiloniene care indicau poziţiile aştrilor (numite „Efemeride") erau însoţite de nişte texte în care regulile de calculare a efemeridelor erau explicate pas cu pas; acestea conţineau instrucţiuni, de exemplu, în legătură cu calcularea *pe o perioadă de cincizeci de ani*–a eclipselor de Lună, în funcţie de datele din coloane cu privire la viteza de orbitare a Soarelui sau a Lunii sau de alţi factori care trebuiau luaţi în considerare. Dar, ca să citäm din *Astronomical Cuneiform Texts*[1] de O. Neugebauer, „din nefericire aceste texte care explică o anumită procedură nu conţin foarte mult din ceea ce am putea numi ‚teoria' din spatele metodei".

Şi totuşi, „o astfel de teorie", a atras el atenţia, „trebuie să fi existat pentru că este imposibilă realizarea unor scheme de calcul cu un grad atât de mare de complexitate fără a avea la îndemână un plan elaborat". Din scrierea impecabilă şi aranjamentul perfect de coloane şi linii, reieşea foarte clar, a susţinut Neugebauer, că aceste tăbliţe babiloniene erau *copii* meticulos alcătuite după nişte surse preexistente care la rândul lor trebuie să fi fost impecabile şi la fel de bine aranjate. Sistemul matematic care stătea la baza seriilor de numere era cel sexagesimal sumerian, iar terminologia folosită ce cuprindea constelaţiile zodiacului, numele lunilor anului şi mai bine de cincizeci de termeni astronomici–era pur sumeriană. Prin urmare, nu încape nicio îndoială că sursa informaţiilor babiloniene a fost de origine sumeriană; toţi babilonienii ştiau cum să le utilizeze, traducând „textele cu indicaţii" sumeriene în babiloniană.

Abia în secolul al VIII-lea sau al VII-lea î.Hr., în aşa-numita perioadă neo-babiloniană, astronomia a început să prezinte din nou aspecte legate de observaţiile cereşti. Acestea au fost consemnate în

[1] Textele astronomice cuneiforme, n.tr.

ceea ce savanţii (cum ar fi A.J. Sachs şi H. Hunger, *Astronomical Diaries and Related Texts from Babylonia*[1]) numesc „jurnalele astronomilor". Aceştia sunt de părere că astronomia şi astrologia elenc, persane sau indiene au derivat din astfel de consemnări.

Declinul şi căderea în desuetudine pe care le-a cunoscut astronomia au fost simptomele unui declin şi ale unui regres general, manifestate în ştiinţe, arte, legislaţie şi societate.

Este foarte greu să găseşti o realizare babiloniană care a contribuit la dezvoltarea culturii şi civilizaţiei şi care a reuşit să le întreacă sau măcar să le egaleze pe cele sumeriene. Sistemul sexagesimal şi teoriile matematice au fost reţinute ca atare. Medicina a fost modificată până-ntr-atât încât a devenit aproape vrăjitorie. Nu este atunci de mirare că numeroşi savanţi care au studiat această perioadă consideră momentul în care Vechea Eră a Taurului din Ceruri al sumerienilor a fost înlocuită de Noua eră a Berbecului babilonienilor un „timp întunecat".

Babilonienii, aşa cum au făcut şi asirienii şi alte popoare mai târziu, au reţinut–cel puţin până-n vremea grecilor–scrierea cuneiformă inventată de sumerieni (care avea la bază, după cum am arătat în *Întoarcerea la Geneză*, o serie de teorii matematice şi geometrice foarte complexe). Dar în loc să adauge vreo îmbunătăţire la acestea, vechile tăbliţe babiloniene au folosit o scriere mult mai ilizibilă şi mai puţin rafinată. Numeroasele trimiteri sumeriene la şcoli, profesori sau teme nu s-au mai regăsit în secolele care au urmat. Dispăruse şi tradiţia sumeriană a acelor creaţii literare care au fost lăsate posterităţii, inclusiv nouă, a acelor texte „pline de înţelepciune", poezii, proverbe, poveşti alegorice şi nu în ultimul rând a tuturor acelor „mituri" care au furnizat date despre sistemul solar, despre Ceruri şi Pământ, despre anunnaki şi crearea Omului. Acestea, lucru demn de luat în consideraţie, erau genuri literare care aveau să reapară numai în Biblia ebraică, după aproape un mileniu. Un secol şi jumătate de săpături arheologice în Babilon au scos la iveală o serie de texte şi inscripţii realizate de conducătorii babilonieni care se făleau cu campaniile militare şi cu victoriile lor, cu numărul celor care au fost făcuţi prizonieri sau al celor cărora li

[1] Jurnalele şi textele astronomice din Babilon, n.tr

s-a tăiat capul -pe când regii sumerieni (cum este Gudea, de pildă) s-au mândrit în inscripţiile lor cu înălţarea templelor, săparea canalelor, realizarea minunatelor opere de artă.

Cruzimea şi duritatea au înlocuit compasiunea şi eleganţa din trecut. Regele babilonian Hammurabi, cel de-al şaselea rege din Prima Dinastie a Babilonului, a fost înlăturat din cauza faimosului său cod de legi, „Codul lui Hammurabi". În tot cazul, acesta nu era decât o trecere în revistă a infracţiunilor şi a pedepselor ce trebuiau aplicate–pe când, în urmă cu o mie de ani, regii sumerieni promulgaseră coduri de justiţie socială, legile lor apărându-le pe văduve, pe orfani, pe cei slabi şi stabilind precepte cum ar fi: „este interzis să fie furat asinul de la o văduvă" sau „plata pentru o zi de muncă nu trebuie amânată". În aceeaşi ordine de idei, conceptul sumerian de legi, care era gândit ca o formă de corectare a conduitei umane şi nu de pedepsire a oamenilor pentru greşelile lor, reapare numai în Cele Zece Porunci din Biblie, la aproximativ şase secole de la prăbuşirea civilizaţiei sumeriene. Conducătorii sumerieni ţineau la titlul de EN.SI–„Vrednicul păstor". Conducătorul ales de Inanna să domnească în Agade (Akkad), căruia îi spunem Sargo I, avea de fapt numele-epitet *Sharru-Kin*, „Regele cel Vrednic". Regii babilonieni (şi cei asirieni mai târziu) îşi acordau titulatura de „Rege peste cele patru regiuni" şi se făleau cu atributul „Regele regilor", mai degrabă decât cu cel de „păstor" peste oameni. (Era un lucru de mare însemnătate că cel mai mare rege al Iudeii, David, a fost păstor).

Ceea ce lipsea în Noua Eră era conceptul de tandreţe. Acesta ar părea un lucru infim pe lângă celelalte schimbări în rău, dar noi credem că era vorba de o mentalitate profundă care începuse să decadă pornind chiar de la Marduk.

Creaţia poetică sumeriană includea un număr substanţial de poezii de dragoste şi despre arta amorului. Unele, ce e drept, vorbeau despre Inanna/Ishtar şi relaţia cu mirele ei Dumuzi. Altele erau recitate sau cântate de regi minunatelor lor soţii. Dar existau şi câteva poezii dedicate cuplurilor obişnuite, soţului sau soţiei, sau altele care evocau dragostea părintească şi compasiunea. (Încă o dată, acest gen a reapărut cu multe secole mai târziu în Biblia evreiască, în Cântarea Cântărilor.) În opinia noastră, această omisiune din cultura

babiloniană nu era întâmplătoare, ci făcea parte din declinul global al rolului şi statutului femeilor în comparaţie cu timpurile sumeriene.

Rolul remarcabil pe care femeile îl deţineau în toate straturile sociale din Sumer şi Akkad şi declinul marcant al acestora odată cu afirmarea Babilonului ca putere, au fost recent analizate şi susţinute pe baza documentelor, într-o serie de studii speciale şi conferinţe internaţionale, cum ar fi „Invited Lectures on the Middle East at the University of Texas at Austin"[1] publicate în 1 976 (*The Legacy of Sumer*[2]) având-o ca editoare pe Denise Schmandt-Besserat şi cea de-a treizeci şi treia *Rencontre Assyriologique Internationale*[3] în 1 986, care a avut ca temă „Femeia în Orientul Apropiat antic". Pe baza dovezilor adunate, s-a ajuns la concluzia că femeile nu se ocupau doar de treburile gospodăreşti, cum ar fi torsul, ţesutul sau mulsul animalelor şi nu se îngrijeau numai de familie şi de gospodărie, ci îndeplineau şi anumite profesii specializate, multe dintre ele fiind medici, moaşe, infirmiere, guvernatoare, profesoare, cosmeticiene sau coafeze. Dovezile scrise, recent spicuite din tăbliţele descoperite, completează desenele străvechi care le prezintă pe femei desfăşurând diferite activităţi, iar unele dintre ele sunt înfăţişate ca muziciene, cântăreţe, dansatoare sau maestre de ceremonii.

De asemenea, femeile ocupau un loc central şi în afaceri sau gestionarea proprietăţii. O serie de dovezi arheologice confirmă faptul că unele femei administrau pământurile familiilor lor şi supravegheau cultivarea lor, iar apoi controlau comerţul cu produsele rezultate. Acest lucru era valabil mai ales în cazul familiilor care ocupau o poziţie importantă la curtea regelui. Soţiile regilor se ocupau cu administrarea templelor şi a vastelor posesiuni, fiicele regilor îndeplineau nu doar funcţia de preotese (existând trei categorii în rândul acestora), ci şi pe aceea de Înalte Preotese. Am amintit-o deja pe Enheduanna, fiica lui Sargon I, care a compus o serie de imnuri memorabile închinate marilor temple-zigurate ale Sumerului. Aceasta fusese Înaltă Preoteasă la templul lui Nannar din Ur (Sir l eonard Woolley, care a întreprins o serie de săpături

[1] Conferinţe deschise pe tema Orientului Mijociu la Universitatea din Austin, Texas, n.tr.

[2] Moştenirea Sumerului, n.tr.

[3] Întâlnirea internaţională de asiriologie, n.tr.

arheologice în Ur, a descoperit o placă rotundă care o înfăţişa pe Enheduanna în timpul unei ceremonii de libaţie). Ştim că mama lui Gudea, Gatumdu, era Înaltă Preoteasă la templul Girsu din Lagaş. În toată istoria Sumerului întâlnim femei care ocupau astfel de poziţii înalte în cadrul templelor şi al ierarhiilor preoţeşti. Nu există nicio consemnare a vreunei situaţii similare în Babilon.

În ceea ce priveşte rolul femeilor şi poziţia ocupată de acestea la curţile regale ale Babilonului, situaţia nu era foarte diferită. Dacă ne raportăm la sursele greceşti, vom descoperi anumite trimiteri la o regină de sine stătătoare (diferită de o regină-consoartă) din istoria Babilonului–este vorba de povestea legendarei Semiramis care, după spusele lui Herodot (I, 184) „se afla pe tronul Babilonului" în vremurile de demult. Savanţii au stabilit că aceasta era un personaj istoric, Shammu-ramat. Domnise într-adevăr în Babilon, dar numai pentru că soţul ei, regele asirian Shamshi-Adad, cucerise cetatea în 811 î.Hr. Ea a fost regent timp de cinci ani după moartea soţului ei, până când fiul lor, Adad-Nirari al III-lea, a putut să se suie pe tron. „Această doamnă", scria H.W.F. Saggs în *The Greatness That Was Babylon*[1], „a avut fără îndoială o importanţă deosebită" deoarece „în mod excepţional pentru o femeie, este menţionată într-o inscripţie folosită ca dedicaţie alături de numele regelui".

Reginele-consoarte şi reginele-mame erau şi mai des menţionate în Sumer, iar Sumerul se putea lăuda şi cu prima regină de sine stătătoare, care avea titlul de LU.GAL („Marele Om"), care însemna „Rege". Numele ei era Ku-Baba. În Lista regilor sumerieni, aceasta apare ca fiind cea care „a consolidat fundaţiile Kishului" şi s-a aflat în fruntea celei de-a treia dinastii din Kish. Este posibil ca era sumeriană să mai fi cunoscut şi alte regine asemenea ei, dar savanţii nu sunt siguri în legătură cu statutul lor (adică dacă acestea erau numai regine-consoarte sau regente pentru un fiu care nu împlinise vârsta necesară pentru a prelua domnia).

Este un lucru de remarcat că până şi în cele mai vechi reprezentări sumeriene în care bărbaţii apar cu trupul dezgolit, femeile erau îmbrăcate [Fig. 163a oferă un astfel de exemplu]; excepţie făceau desenele care redau actul sexual şi-n care ambii apăreau dezbrăcaţi.

[1] Măreţia de altădată a Babilonului, n.tr.

Figura 163a, 163b şi 163c

Cu trecerea timpului, veşmintele femeilor, ca şi coafurile lor, au devenit din ce în ce mai elaborate şi mai elegante [Fig. 163b, 163c], punându-le în evidenţă statutul, educaţia şi purtarea nobilă. Studiind aspectele civilizaţiei antice din Orientul Apropiat, savanţii au constatat că, în timp ce în primele două milenii de primat al femeilor în Sumer acestea se înfăţişau pe sine în desene şi arta plastică–au fost descoperite sute de statui şi statuete care înfăţişează portrete de femei–în perioada post-sumeriană a Imperiului Babilonian, astfel de desene lipsesc aproape cu desăvârşire.

W.G. Lambert şi-a intitulat lucrarea pe care a prezentat-o la Întâlnirea de Asiriologie „Goddesses in the Pantheon:A Reflection of Women in Society?[1]". Noi credem că este foarte posibil ca lucrurile să fi stat tocmai invers, ca statutul femeilor din societatea vremii să fi fost de fapt o oglindire a situaţiei zeiţelor panteonului. În

[1] Zeiţele Panteonului: oglindire a femeilor din societatea vremii?, n.tr.

panteonul sumerian, încă de la început, femeile Anunnaki au jucat un rol important alături de bărbați. Dacă EN.LIL era „Stăpânul Comenzii", soția lui, NIN.LIL, era „Stăpâna Comenzii"; dacă EN.KI era „Stăpânul Pământului", soția sa era NIN.KI, adică „Stăpâna Pământului". Când Enki a creat Muncitorul Primitiv cu ajutorul ingineriei genetice, Ninharsag a fost cocreatoare. Este suficient să recitim inscripțiile lui Gudea ca să ne dăm seama cât de numeroase și cât de importante erau rolurile pe care le aveau zeițele în procesul de construire a unui nou templu-zigurat. Este de asemenea suficient să arătăm că una dintre primele măsuri luate de Marduk a fost aceea de a-i transfera zeului *Nabu* atributele lui Nisaba, care era zeița scrisului. De fapt, toate acele zeițe care dețineau în panteonul sumerian anumite cunoștințe sau îndeplineau anumite funcții au intrat într-un con de umbră în panteonul babilonian. Iar dacă acestea erau menționate, erau doar amintite ca soții ale zeilor. Aceeași situație putea fi întâlnită și în rândul oamenilor care erau sub stăpânirea zeilor: femeile erau menționate ca soții sau ca fiice și de cele mai multe ori atunci când erau „oferite" în cadrul căsătoriilor aranjate.

Putem să bănuim că această situație oglindea prejudecățile lui Marduk. Ninharsag, „Mama zeilor și-a oamenilor" era, până la urmă, mama principalului său adversar în lupta pentru supremația asupra Pământului, Ninurta. Inanna/Ishtar era cea care provocase îngroparea lui de viu în interiorul Marii Piramide. Numeroasele zeițe care răspundeau de arte și științe au ajutat la construirea templului Eninnu din Lagaș ca un simbol al sfidării față de convingerea lui Marduk că timpul său a venit. Mai exista oare vreun motiv pentru care ar fi trebuit să păstreze pozițiile înalte pe care le ocupau aceste femei și venerarea lor? Pierderea statutului lor în cadrul religiei și al ritualurilor de venerare s-a reflectat, credem noi, într-o pierdere generală a statutului femeilor din societatea post-sumeriană.

Un aspect interesant al acestui fenomen era acela al modificării regulilor de succesiune. Cauza conflictului dintre Enki și Enlil consta în aceea că, deși Enki era primul născut al lui Anu, Enlil era moștenitorul legitim, deoarece era fiul lui Anu cu sora sa vitregă. Enki încercase în repetate rânduri pe Pământ să aibă un fiu cu Ninharsag, sora vitregă a lui și a lui Enlil, dar aceasta îi dăruise

numai fiice. Ninurta era moștenitorul legitim al Pământului deoarece fusese născut din uniunea dintre Ninharsag și Enlil. Urmând aceste reguli de succesiune, Isaac, fiul lui Avraam cu sora sa vitregă, Sara, și nu primul născut Ismael (fiul servitoarei Hagar) a fost moștenitorul legitim al părintelui său. Gilgamesh, regele Erechului, era „divin" pe trei sferturi, nu doar pe jumătate, pentru că mama lui era zeiță, iar alți regi sumerieni au căutat să-și sporească poziția lor pretinzând că au supt lapte de la o zeiță. Toate aceste afirmări ale descendenței matriarhale și-au pierdut importanța când Marduk a devenit conducătorul suprem (descendența matriarhală a început să-și recapete importanța în rândul evreilor în vremea Celui de-al doilea Templu).

Cum a arătat oare perioada pe care a traversat-o lumea antică la începutul Noii Ere a secolului al XX-lea î.Hr., în urma războaielor internaționale, a folosirii armelor nucleare, a dizolvării unui întreg sistem politic și cultural unitar, a înlocuirii unei religii care nu cunoștea granițe cu una a zeilor naționali? Poate că societatea umană actuală, care până la sfârșitul secolului al XX-lea d.Hr. a fost deja martora consecințelor celor două războaie mondiale, a folosirii armelor nucleare, a dizolvării unui imenAmurrus sistem politic și ideologic, a înlocuirii imperiilor controlate din centru și care nu cunoșteau granițe cu un naționalism ghidat religios, ar putea să-și imagineze cam cum au stat lucrurile atunci.

Fenomenul a milioane de refugiați, pe de-o parte, și reconfigurarea hărții demografice, pe de altă parte, simptomatice pentru evenimentele din secolul al douăzecilea î.Hr. au avut corespondențele lor în secolul al douăzecilea d.Hr.

Pentru prima dată a apărut în inscripțiile mesopotamiene termenul *Munnabtutu*, însemnând literalmente „fugari în urma unui dezastru". În lumina experienței pe care a acumulat-o omenirea până-n secolul al XX-lea d.Hr., o traducere mai apropiată a termenului ar fi: „persoane deportate"–oameni care, după formula folosită de mai mulți savanți, au fost „luați din triburile lor", oameni care și-au pierdut nu doar locuințele, posesiunile și mijloacele de trai, ci și țările în care trăiseră și au devenit, prin urmare, „refugiați apatrizi", căutând azil religios și adăposturi sigure în alte ținuturi.

După ce Sumerul ajunsese o întindere pustie şi dezolantă, oamenii rămaşi în viaţă, aşa cum explică Hans Baumann, în *The Land of Ur*[1],„s-au împrăştiat în toate direcţiile; doctorii, astronomii, arhitecţii, sculptorii, tăietorii de sigilii şi scribii din Sumer au ajuns să fie profesori în alte ţinuturi".

Dacă sumerienii au fost primii care au avut anumite realizări în istoria omenirii, acum puteau adăuga printre performanţele lor şi pe aceea de a fi prima *Diasporă* a lumii, după ce Sumerul şi civilizaţia sa au avut parte de un sfârşit amarnic.

Migraţia lor, lucru ştiut, i-a purtat prin locurile unde mai ajunseseră şi alte grupuri înaintea lor, cum ar fi în Harran, unde Mesopotamia se întâlneşte cu Anatolia, locul unde au migrat Terah şi familia lui şi care era deja cunoscut ca „Ur dincolo de Ur". Acolo au rămas (şi au prosperat) în secolele care au urmat, fără îndoială, căci Avraam i-a căutat o mireasă fiului său Isaac printre rudele lor de altădată din ţinutul acela şi la fel a făcut şi fiul lui Isaac, Iacov. Peregrinările lor au urmat negreşit drumurile pe care călătoreau faimoşii negustori din Ur, ale căror caravane încărcate şi vase împovărate au deschis căi pe uscat şi pe mare, spre ţinuturi îndepărtate sau mai apropiate Într-adevăr, ne-am putea da seama încotro s-au dus „persoanele deportate" dacă am arunca o privire la culturile străine care au înmugurit una după alta în ţinuturile străine–culturi care foloseau scrierea cuneiformă, ale căror limbi cuprindeau nenumărate „împrumuturi" sumeriene (mai ales în domeniul ştiinţelor), ai căror zei, chiar dacă erau numiţi după obiceiul locului, erau cei ai panteonului sumerian, ale căror „mituri" erau „miturile" sumeriene, ale căror povestiri eroice (ca aceea despre Ghilgameş) erau înţesate de eroi sumerieni.

Cât de departe au reuşit să ajungă rătăcitorii din Sumer?

Ştim că au ajuns cu siguranţă în ţinuturile unde au apărut noi state-naţiuni în decursul a două sau trei secole de la căderea Sumerului. În timp ce susţinătorii *Amurru* („Cei din vest") ai lui Marduk şi Nabu au populat din plin Mesopotamia, iar din rândul lor au fost aleşi conducătorii care au format Prima Dinastie din Babilonul lui Marduk, alte triburi şi viitoare naţiuni au fost

[1] Ţinutul Ur, n.tr.

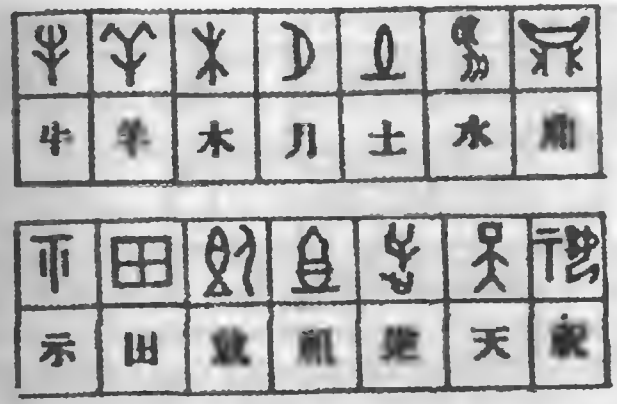

Figura 164

angrenate într-o serie de mişcări masive de populaţie care aveau să schimbe pentru totdeauna hărţile demografice ale Orientului Apropiat, Asiei şi Europei. Acestea au făcut să apară Asiria în nordul Babilonului, Regatul Hitit spre nord-vest, Regatul Hurrian Mitanni spre vest, regatele indo-ariene, care s-au răspândit din Caucaz la nord-est şi est de Babilon şi ale „oamenilor deştertului" spre sud sau ale „oamenilor ţinuturilor dinspre mare" spre sud-est. După cum aflăm din consemnările de mai târziu din Asiria, ţinutul Hatti, Elam şi Babilon şi din tratatele lor cu alte popoare (în care erau invocaţi zeii fiecărui popor în parte), marii zei ai Sumerului nu au dat curs „invitaţiei" lui Marduk de a veni să se stabilească în incintele sacre ale Babilonului, ci majoritatea au devenit zeii naţionali ai naţiunilor mai vechi sau mai noi.

În astfel de ţinuturi de jur împrejurul Mesopotamiei au primit azil refugiaţii sumerieni, fiind factorii catalizatori ai transformării ţărilor-gazdă în state moderne şi înfloritoare. Dar unii dintre ei este posibil să se fi aventurat spre ţinuturi mai îndepărtate, migrând pe cont propriu, cel mai probabil, însoţindu-i chiar pe zeii care fuseseră ei înşişi deportaţi.

Spre răsărit se află întinderile nelimitate ale Asiei. Au existat foarte multe discuţii cu privire la valul migrator al arienilor (sau al indo-arienilor, după cum preferă unii să spună). Pornind de undeva de la sud-vest de Marea Caspică, aceştia au migrat spre ceea ce fusese a treia regiune a lui Ishtar, Valea Indusului, pe care au repopu-

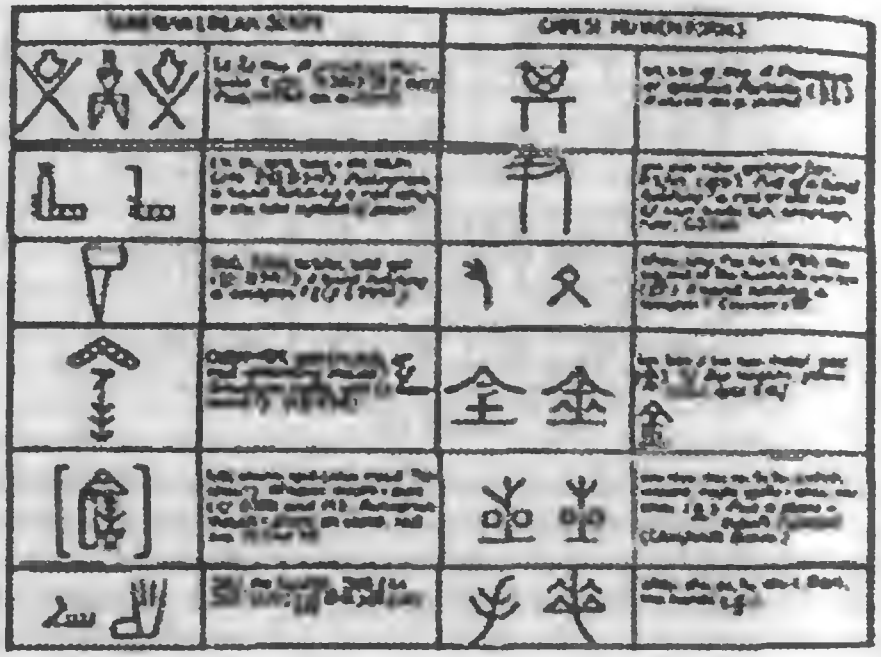

Figura 165

lat-o şi au revigorat-o. Povestirile vedice despre zei şi eroi pe care le-au adus cu ei erau „mituri" sumeriene repovestite; noţiunile Timpului, ale măsurării sale şi ale ciclurilor aveau de asemenea origini sumeriene. Noi credem că nu este tocmai greşit să afirmăm că în populaţia migratoare ariană s-au amestecat şi refugiaţi din Sumer, şi aceasta pentru că sumerienii ar fi trebuit să urmeze acel traseu ca să poată ajunge în ceea ce numim Orientul Îndepărtat.

Este un lucru general acceptat că, în decursul a aproape două secole din mileniul al II-lea î.Hr., în *China* a avut loc o „schimbare subită şi misterioasă" (aşa cum spune William Watson în China); fără ca aceasta să pară treapta unei evoluţii firesti, ţinutul până mai atunci populat de sate primitive s-a transformat într-un ţinut cu „cetăţi împrejmuite, ai căror conducători aveau arme de bronz, care şi un sistem de scriere". Cauza general admisă a acestei schimbări a fost venirea migratorilor dinspre vest–aceeaşi „influenţă civilizatoare" a Sumerului „care poate fi identificată în cele din urmă în

migrările culturale comparabile cu cele care s-au produs în Vest dinspre Orientul Apropiat"–migrările care au urmat căderii Sumerului.

Noua civilizaţie „subită şi misterioasă" a înflorit în China pe la 1 800 î.Hr., potrivit majorităţii oamenilor de ştiinţă. Teritoriul imens al Chinei şi puţinătatea dovezilor din perioade mai timpurii au generat numeroase dezacorduri în rândul savanţilor, dar opinia care a prevalat a fost că scrisul a fost introdus odată cu insituţia regalităţii, de către dinastia Shang; scopul era unul deosebit de important: inscripţionarea *semnelor prevestitoare* pe oasele de animale. Semnele căutate erau mai ales cele care răspundeau rugăminţilor oamenilor de a fi călăuziţi şi îndrumaţi de strămoşii enigmatici.

Scrierea reda cuvinte monosilabice, iar simbolurile folosite erau pictogramele (datorită cărora caracterele familiare chinezeşti au evoluat într-un fel de scriere „cuneiformă"–Fig. 164)–ambele fiind mărcile distinctive ale scrierii sumeriene. Observaţiile din secolul al XIX-lea cu privire la similitudinile dintre scrierea chineză şi cea sumeriană au constituit subiectul unui studiu important întreprins de C.J. Ball (*Chinese and Sumerian*, 1 913). Acesta a dovedit în mod concludent asemănările dintre pictogramele sumeriene (din care au evoluat semnele cuneiforme) şi vechile forme (*Ku Wen*) folosite în scrierea chineză.

De asemenea Ball a încercat să rezolve întrebarea firească dacă aceste similitudini proveneau din simplul fapt că oricine s-ar fi aşteptat ca un om şi un peşte să fie redaţi prin pictograme asemănătoare chiar şi în culturi fără niciun fel de legătură între ele. Dar studiile sale au scos la iveală nu doar faptul că pictogramele arătau la fel, ci şi că (de cele mai multe ori) erau pronunţate la fel.. Exemplele includeau termeni cheie ca *An* pentru „cer" şi „zeu", *En* pentru „stăpân" sau „căpetenie", *Ki* pentru „Pământ" sau „ţinut", *Itu* pentru „lună", *Mul* pentru „strălucitor/care străluceşte" (planetă sau stea). Mai mult, dacă o silabă sumeriană avea mai multe sensuri, pictograma chineză corespunzătoare reda aceeaşi varietate de sensuri; Fig. 165 înfăţişează câteva din cele mai bine de o sută de exemple ilustrate de Ball.

Studiile recente de lingvistică, în fruntea cărora s-au aflat savanţii din fosta Uniune Sovietică, au extins legătura sumeriană astfel încât aceasta a inclus toată familia limbilor din Asia Centrală sau

familia limbilor sino-tibetane. Aceste legături pun în evidență numai un aspect din multitudinea de aspecte științifice și „mitolo-gice" care fac trimitere la acelea din Sumer. Primele dintre ele sunt foarte puternice; aspecte cum ar fi cele legate de calendarul cu douăsprezece luni, calcularea timpului prin împărțirea zilei în douăsprezece ore duble, adoptarea unui sistem zodiacal cu totul arbitrar și tradiția observațiilor astronomice, toate acestea au rădăcini sumeriene.

Legăturile „mitologice" sunt și mai răspândite. În toate stepele din Asia Centrală și India, până-n China și Japonia, credințele religioase vorbeau despre zeii din Cer și de pe Pământ și despre un loc care se numea *Sumeru* unde, în dreptul buricului Pământului, se afla o legătură care unea Cerul și Pământul de parcă ar fi fost două piramide răsturnate una spre cealaltă, unite ca într-un fel de clepsidră cu gâtul îngust. Credința religioasă japoneză *Shintu*, potrivit căreia împăratul este descendentul unui fiu al Soarelui, devine plauzibilă dacă luăm în considerare faptul că nu este o trimitere la steaua în jurul căreia orbitează Pământul, ci la „zeul Soare" Utu/Shamash, căci după ce aeroportul spațial din Sinai de care el răspundea fusese șters de pe fața Pământului, iar Locul de Aterizare din Liban încăpuse pe mâinile lui Marduk, este posibil ca acesta să fi rătăcit, împreună cu grupuri formate din adepții săi, spre ținuturile îndepărtate din Asia.

Lucru confirmat de lingviști și de dovezile arheologice, sumerienii *Munnabtutu* migraseră de asemenea spre Europa, folosind două rute: una prin Caucaz și în jurul Mării Negre, iar cealaltă prin Anatolia. Teoriile referitoare la prima rută consideră că refugiații sumerieni au traversat regiunea unde astăzi se află statul Georgia (pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice), explicând astfel limba neobișnuită a poporului său care are afinități cu sumeriana, apoi au înaintat de-a lungul râului Volga, punând bazele principalului său oraș al cărui nume antic era Samara (astăzi se numește Kuybichev) și, potrivit unor cercetători, au ajuns în cele din urmă la Marea Baltică. Acest lucru este în măsură să explice de ce neobișnuita limbă finlandeză nu se aseamănă cu nicio altă limbă mai bine decât cu limba sumeriană (Unii tind să atribuie o asemenea origine și limbii estoniene).

Cealaltă rută, în cazul căreia unele dovezi arheologice vin să

susțină datele lingvistice, îi înfățișează pe refugiații sumerieni avansând de-a lungul fluviului Dunărea, întărind prin aceasta credința adâncă și persistentă a ungurilor că limba lor unică este posibil să fi avut la bază aceeași limbă sumeriană.

Au ajuns într-adevăr sumerienii prin aceste locuri? Răspunsul l-am putea găsi într-unul dintre cele mai uimitoare vestigii ale antichității, care poate fi observat acolo unde Dunărea se întâlnește cu Marea Neagră, pe teritoriul străvechii provincii celto-romane Dacia (care astăzi face parte din teritoriul României). Acolo, în situl care se numește Sarmizegetusa, o serie de „temple calendaristice", așa cum le-au numit cercetătorii, includ ceea ce ar putea fi descris ca un *„Stonehenge la Marea Neagră"*

Construite pe câteva terase artificiale, mai multe structuri au fost concepute astfel încât să devină părțile integrante ale unui minunat Calculator al Timpului, realizat din piatră și lemn [Fig. 166]. Arheologii au identificat cinci structuri care erau de fapt niște șiruri de pietre rotunde, șlefuite sub formă de „lobi", astfel încât să formeze niște cilindri scurți, așezați cu grijă în interiorul unor dreptunghiuri ale căror laturi erau alcătuite din pietre mici tăiate într-o formă anume. Cele două dreptunghiuri mai mari conțin câte o structură formată din șaizeci de lobi fiecare, prima („sanctuarul mare rotund") având patru rânduri a câte cincisprezece lobi, iar cea de-a doua („marele sanctuar nou") șase rânduri formate din zece lobi.

Trei dintre părțile componente ale acestei „cetăți-calendar" antice erau rotunde. Cea mai mică dintre ele este un disc de piatră alcătuit din zece segmente [Fig. 167] în care au fost încastrate mai multe pietre mai mici pentru a forma o circumferință–câte șase pietre pentru fiecare segment, rezultând un număr total de șaizeci de pietre. Cea de-a doua structură rotundă, uneori numită „micul sanctuar rotund", este de fapt un cerc perfect de pietre, șlefuite încât să pară identice, dispuse în unsprezece grupuri de câte opt, unul de câte șapte și încă unul de câte șase; treisprezece pietre mai mari și diferite ca formă au fost așezate astfel încât să separe celelalte pietre grupate. Este posibil ca în interiorul cercului să se fi aflat și niște stâlpi sau piloni, dar acest lucru nu poate fi stabilit în mod cert. Studii precum cel al lui Hadrian Daicoviciu, *Il Templo-Calendario*

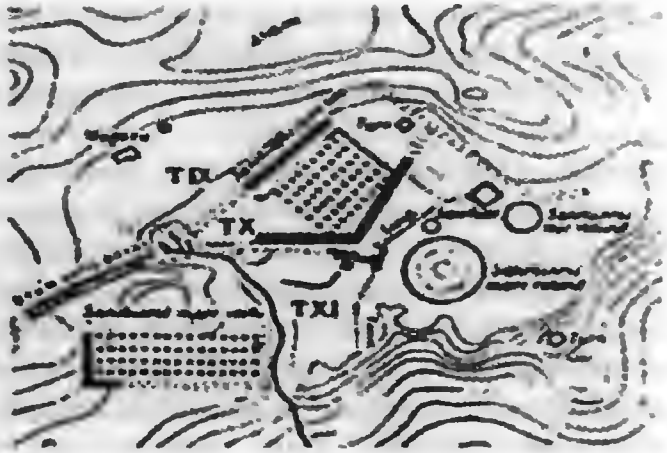

Figura 166

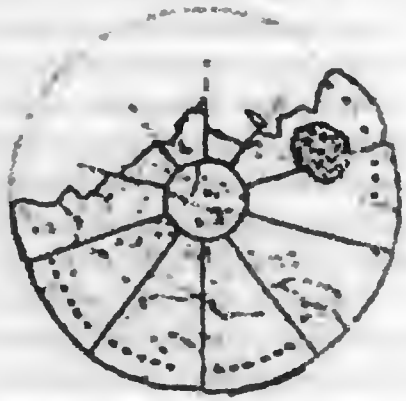

Figura 167

Dacico di Sarmizegetusa[1] sugerează că această structură era folosită pe post de calendar lunaro-solar, permițând o multitudine de calcule și previziuni, inclusiv intercalarea dintre anii solari și cei lunari, prin adăugarea celei de-a treisprezecea luni. Acest lucru și prevalența numărului șaizeci, numărul de bază al sistemului sumerian sexagesimal, i-au făcut pe cercetători să constate existența unor legături puternice cu Mesopotamia antică. Similitudinile, scria H. Daicoviciu, „nu puteau fi nici coincidențe, nici accidente". Studiile arheologice și etnografice ale istoriei și preistoriei din această zonă

[1] Templul-calendar dacic din Sarmizegetusa, n.tr.

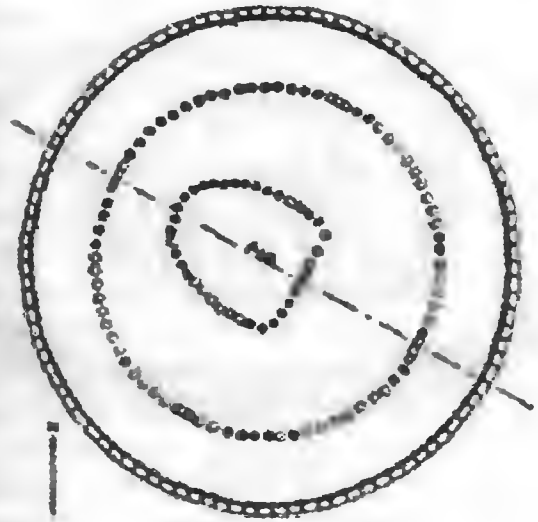

Figura 168

în general indică faptul că la începutul celui de-al II-lea mileniu î.Hr. o civilizație din Epoca Bronzului, formată din „păstori nomazi cu o organizare socială superioară" (*România*, un ghid oficial) a sosit în regiunea care până atunci fusese ocupată de „o populație alcătuită din simpli lucrători ai pământului". Momentul și descrierea ne trimit cu gândul la valul de migratori sumerieni.

Cea mai impresionantă și uluitoare componentă a acestei Cetăți-Calendar este cel de-al treilea „sanctuar" rotund. Acesta este alcătuit din două cercuri concentrice care înconjoară o „potcoavă" în mijloc [Fig. 168], ceea ce aduce uluitor de bine cu Stonehenge. Cercul din exterior, cu un diametru de vreo 96 de picioare, este format dintr-un inel de 104 de blocuri lucrate în andezit care înconjoară 180 de blocuri de andezit lunguiețe, perfect șlefuite, fiecare având câte o piesă pătrată în vârf, ca și cum erau menite să susțină un indicator mobil. Aceste blocuri de andezit sunt aranjate în grupuri de câte șase, iar grupurile sunt separate între ele prin niște niște lespezi remarcabil cioplite, treizeci la număr. Una peste alta, cercul din exterior format din 104 de blocuri înconjoară un cerc de 210 (180+30) de blocuri de andezit.

Cel de-al doilea cerc, dintre cercul exterior și potcoavă, constă în șaizeci și opt de gropi în care intrau stâlpii–asemănătoare cu

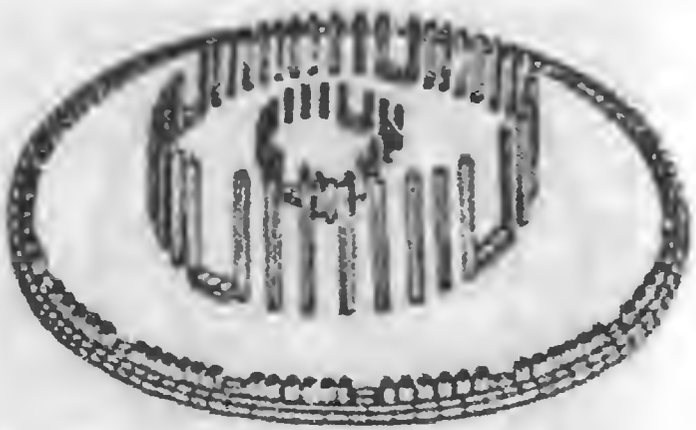

Figur 169

Gropile Aubrey de la Stonehenge -împărţite în patru grupuri separate prin lespezi: câte trei în poziţiile de nord-est şi sud-est şi câte patru în poziţiile de nord-vest şi sud-est, conferindu-i acestui „henge" principalele sale axe, pe direcţia nord-vest şi respectiv sud-est şi cele perpendiculare, pe direcţiile nord-est şi sud-vest. Aceste patru grupuri de marcaje, oricine poate constata, rivalizează cu cele patru Pietre de Poziţie de la Stonehenge.

Ultima şi cea mai izbitoare asemănare cu Stonehenge este „potcoava" din interior. Aceasta este alcătuită dintr-un aranjament elipsoidal de douăzeci şi una de gropi, separate prin câte două lespezi pe fiecare latură care porneşte din dreptul unei linii alcătuite din treisprezece gropi cu faţa spre sud-est, care sugerează, fără îndoială, că principala ţintă care trebuia observată era solstiţiul de vară. H. Daicoviciu, eliminând unii dintre stâlpii de lemn pentru a se putea observa mai clar, a realizat o schiţă care sugerează cam cum ar fi trebuit să arate „sanctuarul" [Fig. 169]. Luând în consideraţie faptul că stâlpii din lemn erau acoperiţi cu un strat de teracotă, Şerban Bobancu şi alţi cercetători de la Academia Naţională din România (*Calendarul de la Sarmizegetusa Regia*) au observat că fiecare din acei stâlpi „avea ca fundaţie un bloc masiv de calcar, lucru care demonstrează, fără îndoială, structura numerică a sanctuarului şi dovedeşte, aşa cum o fac şi celelalte structuri, că cei care le construiseră doriseră ca aceste structuri să reziste de-a lungul

secolelor şi mileniilor."

Aceşti cercetători au ajuns la concluzia că „vechiul sanctuar" fusese alcătuit iniţial numai din cincizeci şi doi de lobi (un aranjament de 4×13, mai degrabă decât de 4×15) şi că, prin urmare, la Sarmizegetusa erau două sisteme calendaristice angrenate unul într-altul: un calendar lunaro-solar, având rădăcini mesopotamiene şi un „calendar ritual", bazat pe cincizeci şi doi, la fel ca şi ciclurile sacre mezoamericane şi având configuraţii astrale, mai degrabă decât lunaro-solare. Cercetătorii au stabilit că „era stelară" consta în patru perioade a câte 520 de ani fiecare (dublul numărului 260 care apărea în Calendarul Sacru Mezoamerican) şi că scopul ultim al complexului calendaristic era să măsoare o „eră" de 2 080 de ani (4×520)–lungimea aproximativă a Erei Berbecului.

Cine a fost acel geniu al matematicii şi astronomiei care a făcut toate acestea şi cu ce scop?

Răspunsul, ca şi cum ne-am învârti într-un cerc, este în măsură, credem noi, să dezlege şi enigmele lui Quetzalcoatl şi ale observatoarelor circulare pe care le construise zeul care, potrivit folclorului mezoamerican, a plecat la un moment dat, pentru a reveni spre răsărit traversând mările (zeul care promisese să se întoarcă). Nu au fost oare zeii enliliţi cei care îi călăuziseră şi le arătaseră drumul sumerienilor rătăcitori, dar şi pe Thoth/Ningishzidda (sau Quetzalcoatl), zeul jocului Cincizeci şi doi, care fusese izgonit din propriul său ţinut?

Şi nu cumva scopul acestor „stonehenge" din Sumer, America de Sud, Mezoamerica, Insulele Britanice şi ţărmurile Mării Negre a fost nu neapărat ajustarea anului lunar în funcţie de cel solar sau calcularea Timpului Terestru, ci mai cu seamă calcularea Timpului Astronomic, al Erelor zodiacale?

Când grecii l-au adoptat pe Thoth ca fiind zeul lor Hermes, i-au conferit titlul *Hermes Trismegistos*, „de trei ori mai mare". Poate că prin aceasta recunoşteau faptul că acesta călăuzise de trei ori omenirea în observarea începutului unei Noi Ere–schimbarea de la Taur la Berbec şi apoi la Peşti.

Pentru că aceasta a însemnat, pentru acele generaţii umane, începutul Timpului.